

VASILE NEDELCU

GĂGEȘTI

O comună de pe Valea Elanului

-RĂDĂCINI ȘI TRADIȚII-

Studiu monografic

editura

Călărași 2026

VASILE NEDELCU

GĂGEȘTI - O comună de pe Valea Elanului
-RĂDĂCINI ȘI TRADIȚII-
Studiu monografic

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEDELCU, VASILE
Găgești - o comună de pe Valea Elanului: Rădăcini și
tradiții: Studiu monografic / Vasile Nedelcu.
Călărași: Agora, 2026

Conține bibliografie
ISBN 978-606-95987-9-5

908

Redactor: Leonard Mihail Rădulescu
Tehnoredactor: Dungaru Laura
Coperta: Dungaru Laura

CUVÂNT ÎNAINTE

Comuna Găgești, situată în județul Vaslui, în inima Moldovei, reprezintă un spațiu cu o bogată tradiție istorică și culturală, o comunitate care și-a păstrat identitatea și valorile de-a lungul veacurilor. Această lucrare cu caracter monografic își propune să aducă în prim-plan nu doar datele și evenimentele care au marcat evoluția comunei, ci și sufletul locului, trăirile oamenilor, legătura lor profundă cu pământul strămoșesc. Este o lucrare care vine să completeze și să extindă cercetările începute de autor cu câțiva ani înainte și dedicate unuia dintre satele comunei, materializate în lucrarea, *Tupilați – Un sat de pe Valea Elanului file de istorie*, o componentă valoroasă a comunității noastre.

În aceste câteva rânduri, ca profesor de istorie, doresc să subliniez importanța unei astfel de lucrări monografice pentru înțelegerea nu doar a trecutului acestor locuri, ci și a modului în care acesta modelează prezentul și viitorul comunității. Monografiile sunt instrumente esențiale ale memoriei colective, ele oferă o imagine complexă și nuanțată a vieții rurale, a transformărilor sociale, economice și culturale, dar și a identității locale, atât de necesară într-o lume în continuă schimbare.

Lucrarea scrisă recent despre istoria satului Tupilați și acum, cea a comunei Găgești, ambele, reprezintă lucrări monografice deosebit de importante pentru a salva de la neuitare istoria satelor și a comunei Găgești, autorul reușind să adune informații prețioase despre istoria unor așezări atestate documentar încă din secolele XV-XVII, cu date despre istoria proprietății, despre viața cotidiană, despre biserică și școală, dar și despre oamenii care au trăit și au contribuit la dezvoltarea comunităților. Lucrarea de față a fost structurată pe mai multe capitole cu o prezentare a comunei în contextul geografic și social actual, cu o istorie detaliată a satelor comunei și a împrejurimilor sale cu toate componentele administrative și sociale, respectând structura clasică a unei monografii de localitate, reușind astfel să atingă principalele capitole esențiale unei astfel de lucrări. Această structură oferă cititorului o imagine completă și vie a locului, îmbinând rigoarea documentară cu sensibilitatea autorului, care a fost martor și participant la viața satului și ca fiu al unuia dintre satele comunei.

Comuna, formată din satele Găgești, Giurcani, Peicani, Popeni de Elan și Tupilați, este traversată de râul Elan, care a modelat peisajul și viața oamenilor de-a lungul timpului. Fiecare sat are propria sa poveste, propriile tradiții, dar toate sunt legate printr-o istorie comună, prin experiențe și valori împărtășite. Lucrarea își propune să aducă la lumină aceste povești, să adune documente, mărturii orale, fotografii și alte izvoare care să ofere o imagine cât mai fidelă a trecutului și prezentului comunei.

Este important să remarcăm că această monografie nu este doar o simplă colecție de date istorice, ci o încercare de a păstra vie memoria comunității, de a transmite generațiilor viitoare cunoașterea rădăcinilor lor. Într-o lume în care migrația și schimbările sociale amenință să știrbească legăturile tradiționale, astfel de lucrări devin un liant între trecut și prezent, între cei care au plecat și cei care au rămas, între generații.

De asemenea, această lucrare reflectă și o preocupare pentru aspectele culturale și spirituale ale vieții comunității, iar bisericile vechi, școlile, obiceiurile și tradițiile locale sunt elemente esențiale ale identității comunei Găgești. Autorul, cunoscând personal oamenii și locurile, reușește să redea cu autenticitate atmosfera satelor, să surprindă bucuriile și necazurile, dar și speranțele și aspirațiile locuitorilor.

Un alt aspect deosebit de valoros este atenția acordată oamenilor simpli, celor care, prin munca și dăruirea lor, au construit și au păstrat comunitatea vie. În paginile cărții, cititorul va întâlni nu doar nume mari din istoria locală, ci și povești despre răzeși, meșteșugari, dascăli, preoți și simpli gospodari, care au contribuit la menținerea tradițiilor și dezvoltarea satelor.

Monografia comunei Găgești, realizată cu multă pasiune și rigoare de dl dr. Vasile Nedelcu, reprezintă un instrument indispensabil pentru cunoașterea și valorizarea patrimoniului local. Ea oferă o perspectivă complexă asupra evoluției istorice, sociale și culturale a unei comunități moldovenești autentice, cu toate provocările și frumusețile ei.

Este o lucrare care merită citită cu atenție, nu doar de locuitorii comunei, ci și de toți cei interesați de istoria rurală a Moldovei, de dinamica comunităților tradiționale și de modul în care acestea se adaptează și se reinventează în contemporaneitate. Prin această monografie, satul și comuna Găgești își afirmă identitatea și își onorează trecutul, oferind totodată un model de cercetare și documentare pentru alte comunități.

Ca profesor de istorie, îndemn cititorii să privească această lucrare nu doar ca pe o simplă lectură, ci, ca pe o invitație la reflecție asupra valorilor locale, asupra continuității și schimbării, asupra sensului apartenenței la o comunitate. Cunoașterea trecutului este cheia înțelegerii prezentului și a construirii unui viitor mai bun, iar această monografie este un pas important în această direcție.

Vasile Nedelcu, prin munca sa de cercetare și pasiunea pentru locurile natale, ne oferă o operă valoroasă, o fereastră deschisă spre istoria și sufletul comunei Găgești, pe care o recomand cu căldură tuturor celor care doresc să descopere și să prețuiască moștenirea culturală a acestui colț de Moldova.

Prof. Ioan Iacomi

UN CUVÂNT DE... MULȚUMIRE

Cel mai de preț cadou pe care-l poți face satului tău și comunei în care te-ai ridicat este să-i oferi o lucrare care amintește urmașilor de trecutul localității, de oameni, pentru că satul în care te-ai născut este locul cel mai iubit și cel mai frumos din lume. Este acel liant care te face de fiecare dată să-ți aduci aminte de numele celor cu care ai copilărit sau ai mers la școală, iar atunci *când ajungi undeva*, să poată lumea să spună despre tine ceva: *este băiatul lui cutărică, este de la noi din comună, a fost colegul meu ș.a.*

Nu este o onoare și o cinste mai mare decât a face tot ce poți pentru a prețui comuna ori satul în care te-ai născut și de-a oferi acestora o lucrare despre istoria locurilor, a oamenilor, să-i dăruiești o operă și să-i pomeniești numele de fiecare dată, să-i ajuți în diferite situații limită.

Consider că o lucrare cu caracter monografic este absolut necesară pentru istoria comunei noastre – Găgești – și binevenită în rândul cetățenilor. Evidențierea preocupărilor de veacuri ale oamenilor trăitori pe aceste meleaguri în plan economic, politic, social, poate fi un îndemn de viitor pentru cei tineri, pentru a alege să meargă pe o cale mai bună. Arhivele păstrează documentele, însă nu creează sentimente și povești despre oamenii locului așa cum am citit în această carte. Lucrarea reprezintă un arc peste timp și în același timp un act de renaștere a comunei noastre, prin care generațiile își cunosc trecutul și prezentul.

În calitate de primar al comunei noastre, doresc să adresez un mesaj sincer și plin de speranță tuturor locuitorilor acestei frumoase comunități. Această monografie, dedicată în mare parte nouă, celor trăitori pe aceste meleaguri, este o adevărată comoară de cunoaștere și învățătură, care cuprinde istoria și sufletul satului nostru. Vă îndemn să o citiți cu atenție pentru a pătrunde în profunzimea rădăcinilor noastre și pentru a putea transmite mai departe copiilor și nepoților povestea locului în care ne-am născut și am crescut. Învățăturile și exemplele de viață pe care le veți găsi în paginile acestei cărți, le puteți folosi ca modele în activitatea voastră de zi cu zi și în deciziile pe care le veți lua pentru viitor. Istoria noastră este o sursă valoroasă de inspirație și putere.

Celor care au plecat din sat și s-au stabilit în alte părți ale țării sau chiar ale lumii, le transmit un îndemn cald: reveniți cât mai des acasă, în coliba casei părintești, pentru a păstra vie legătura cu rădăcinile voastre. Contribuiți, fiecare după puteri, la promovarea valorilor spirituale, culturale și patrimoniale ale zonei noastre. Vă încurajez să împărtășiți cu autoritățile locale sugestii și idei care să ajute la dezvoltarea și înfrumusețarea comunei noastre, pentru ca aceasta să înflorească și să devină un loc din ce în ce mai frumos pentru noi toți.

Doar împreună, cu respect față de trecut și cu viziune pentru viitor, putem construi o comunitate unită, mândră de istoria și tradițiile sale, dar și deschisă către progres și modernizare. Satul nostru merită să fie un exemplu viu de continuitate și prosperitate!

Vă mulțumesc d-le dr. Vasile Nedelcu și recunoștință veșnică!

Primarul comunei Găgești,
ec. Costică Stupu.

Comuna Găgești pe harta ROMÂNIEI

C U P R I N S

CUVÂNT ÎNAINTE.....	5
UN CUVÂNT DE... MULȚUMIRE.....	7
INTRODUCERE	15
CAPITOLUL I - ISTORICUL UNOR CERCETĂRI ȘI PUBLICAȚII CU PRIVIRE LA COMUNA GĂGEȘTI.....	19
CAPITOLUL II - CADRUL NATURAL.....	25
2.1. Amplasare geografică	25
2.2. Rețele de transport și comunicații	27
2.3. Relieful	28
2.4. Geologia solului și subsolului.....	33
2.5. Seismologie	35
2.6. Clima	36
2.7. Regimul eolian (curenții de aer)	37
2.8. Precipitații.....	37
2.9. Rețeaua hidrografică.....	38
2.10. Flora și Vegetația.....	43
2.11. Fauna	45
CAPITOLUL III - ISTORICUL SATELOR	47
3.1. Mărturii arheologice	47
3.2. Aspecte arheologice specifice satelor.....	53
Satul Găgești	53
Satul Giurcani.....	53
Satul Peicani.....	54
Satul Popeni de Elan	54
Satul Tupilați.....	54
3.3. Geneza satelor.....	57
3.4. Etnogeneza.....	63
3.5. Toponimia unor locuri străvechi.....	71
3.6. Întemeierea satelor.....	78
a) Satul Tupilați.....	79
b) Satul Popeni de Elan	92
c) Satul Găgești	97
d) Satul Peicani.....	106
e) Satul Giurcani.....	112
3.7. Alte sate care au aparținut în trecut de comuna Găgești.....	120
a) Satul Urdești.....	120
b) Satul Urdești-Târg.....	123
3.8. Sate dispărute din arealul comunei Găgești.....	124

a) Satul Brăițeni.....	124
b) Satul Grozești.....	125
c) Satul Bărbiceni.....	126
d) Satul Rânzești.....	126
e) Tricolești	127
f) Salcea sau Sălceni.....	128
g) Pogoceni.....	128
h) Satul Hulubăț	129
i) Satul Fâstâci.....	130
3.9. Satele comunei Găgești, pe hărțile militare și pe vechiul drum „al Brăilei”.....	130
CAPITOLUL IV - ISTORICUL ADMINISTRATIV AL COMUNEI GĂGEȘTI	137
4.1. Primele formațiuni administrative în Țara Moldovei.....	137
4.2. Evoluția administrației și înființarea comunei Găgești.....	138
4.3. Administrația din perioada comunistă.....	144
4.4. Administrația după anul 1989.....	147
4.5. Organizarea fiscală	152
4.6. Organizarea judecătorească	160
4.7. Organizarea asistenței medicale-umane	162
4.8. Organizarea medical-veterinară.....	168
4.9. Organizarea serviciilor de poștă, telefon și telecomunicații (P.T.T.R.)	170
4.10 Organizarea jandarmeriei și a poliției.....	171
4.11. Alte instituții și structuri obștești de interes public	173
a) Serviciul de gestionare a deșeurilor	173
b) Serviciul de cadastrare și administrare a teritoriului.....	174
c) Alte organizații și structuri obștești din perioada comunistă	177
CAPITOLUL V - POPULAȚIA ȘI STRUCTURA DEMOGRAFICĂ	179
5.1. Evoluția demografică.....	179
5.2 Profilul demografic.....	190
5.3 Natalitatea	191
5.4 Structura socio-profesională.....	192
5.5. Antroponime (nume ale sătenilor).....	194
a) Numele de familie	194
b) Nume de botez (prenumele).....	204
c) Porecle.....	209
5.6. Politica demografică din perioada comunistă.....	211
5.7 Generațiile satului după cel de-al Doilea Război Mondial.....	211
a) Generația anilor '50 - '60.....	211
b) Generația anilor '70	214
c) Generația anilor '80.....	214

5.8 Politica de cadre și nomenclatura satului	215
5.9 Vocea satului	216
5.10 Femeile în statul socialist	217
CAPITOLUL VI - ISTORIA CREDINȚEI ȘI A BISERICII	219
6.1. Primele informații despre creștini și preoți.....	219
6.2. Primele organizații parohiale.....	224
6.3. Primele lăcașuri de cult.....	227
6.4. Istoria pe scurt a bisericilor de azi	228
a) Biserica cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae din satul Găgești	228
b) Biserica cu hramul Sfântul Mare Mucenic Dimitrie-Izvorătorul de Mir, din satul Giurcani	232
c) Biserica cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie” din Tupilați....	241
d) Biserica nouă cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Tupilați...	251
e) Biserica cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae din satul Peicani.....	254
f) Biserica nouă cu hramul a trei sfinți din Peicani	261
g) Biserica cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe din satul Popeni de Elan.....	263
6.5. Istoria hramurilor bisericilor.....	264
6.6. Alte structuri confesionale.....	266
CAPITOLUL VII - ISTORIA EDUCAȚIEI ȘI CULTURII	267
7.1. ȘCOALA	267
a) Primele forme de învățământ	267
b) Evoluția educației la nivelul satelor.....	271
c) Subordonarea administrativă a școlilor	283
d) Premii obținute de elevii școlilor comunei Găgești	285
e) Învățământul preșcolar.....	288
f) Școala de azi	289
7.2. CULTURA	293
a) Evoluția evenimentelor culturale și a căminului cultural.....	293
b) Evenimente culturale după anul 1950.....	296
c) Căminul cultural ca instituție	299
d) Inițiative culturale actuale.....	301
e) Biblioteca comunală.....	302
f) Muzeul satului	305
g) Bogăția culturală a comunei Găgești	307
7.3. SPORTUL DE MASĂ.....	310
CAPITOLUL VIII – VALEA ELANULUI ȘI PITORESFUL COMUNEI GĂGEȘTI	313
a) Pe urmele mitropolitului Veniamin Costache	316
b) Ruinele unui fost conac la Popeni „Dr. Cerchez”.....	319
c) Domeniul boieresc Corbu de la Giurcani.....	322

CAPITOLUL IX-PĂMÂNTUL ȘI REFORMELE AGRARE.....	325
9.1. Blestemul pământului	325
9.2. Reformele agrare	329
a) Legea rurală a domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 1864.....	329
b) Reformele agrare din perioada 1919-1929	333
c) Reforma agrară din anul 1945.....	339
9.3. Consecințele reformelor agrare	342
a) Avantajele reformelor agrare	342
b) Mișcarea terenurilor	344
c) Structuri agricole înființate pentru sprijinirea micilor gospodării țărănești	346
d) Arendarea și plata învoielilor agricole	347
e) Inventarul agricol al țăranilor la jumătatea secolului XX	349
9.4. Colectivizarea („transformarea socialistă a agriculturii”)	352
a) Cotele obligatorii.....	352
b) Naționalizarea	353
c) Colectivizarea propriu zisă.....	353
1) Concluzii și „elogii” ale procesului de colectivizare	365
2) Încheierea procesului de colectivizare și unificarea G.A.C.	367
3) Evidențierea performanțelor economice ale gospodăriilor colective de către presa comunistă	369
4) Consecințele colectivizării	371
5) Organizarea muncii în C.A.P.	372
6) Alte structuri agricole de pe raza comunei Găgești	374
7) Sinteza unei „epoci” controversate	374
9.5. Abandonarea proprietății socialiste și desființarea C.A.P. Găgești	376
9.6. Structuri agricole înființate după 1991	378
CAPITOLUL X – VIAȚA COTIDIANĂ.....	381
10.1. Satul găgeștean așa cum a fost	381
10.2. Alimentația	384
10.3. Ocupații și îndeletniciri	390
a) Cultura cerealelor	390
b) Creșterea animalelor	395
c) Pomicultura	398
d) Viticultura și prelucrarea vinului	399
e) Apicultura.....	401
f) Vânătoarea și pescuitul	403
g) Comerțul și cooperația	404
h) Comerțul prin Iarmarocuri (bâlciori) anuale	406
i) Morăritul și panificația.....	407
î) Întrajutorarea în muncă și împrumuturile	408
j) Meșteșuguri de prelucrare a lemnului și fierului	411

k) Meșteșuguri de casă	413
l) Confecțiile și cojocăria	416
m) Fabricarea cărămizilor	417
10.4. Fapte de arme și participări la război.....	417
a) Războiul de Independență (1877-1878)	417
b) Primul Război Mondial sau Marele Război (1916-1919).....	419
c) Al Doilea Război Mondial (1941-1945)	421
10.5 Viața politică.....	431
a) Perioada interbelică	432
b) Instalarea regimului de „democrație populară”	438
c) Perioada postdecembristă.....	441
10.6 Alte întâmplări din viața satelor	442
a) Foametea dintre 1945-1947.....	442
b) Electrificarea	443
c) Primul telefon fix în sat.....	444
d) Primul autobuz în sat	444
10.7. Comuna Găgești, prezent și viitor	445
10.8 Indicatori statistici la zi.....	446
10.9 Asistența socială	447
10.10 Edilitar gospodăresc	449
CAPITOLUL XI – ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR	455
11.1. Locuințele țărănești, creații populare autentice	455
11.2. Portul popular	461
11.3 Hora satului.....	462
11.4 Datini și obiceiuri	465
a) Leacuri, superstiții, obiceiuri.....	465
b) Obiceiuri și tradiții de iarnă	468
c) Tradiții și obiceiuri din ciclul vieții de familie.....	480
CAP. XII-OAMENI DE SEAMĂ AI COMUNEI.....	487
12.1 FII AI SATELOR	487
12.2 POVEȘTI DE VIAȚĂ	491
Profesor univ. dr. Dumitru (Demetrio) Marin.....	491
Prof. dr. Chisăliță Oana Andrea	492
Jr. dr. Mocanu (căs. Corbu) Alina Corina (magistrat)	493
Ec. Popa Eugen	494
Prof. Popa Elena	494
Înv. Crăciun Ion (Nelu)	495
Ec. Stupu Costică	495
Valentin Mocanu	496
Inst. Ciobotaru (năs. Goanță) Maria.....	496
Jr. Ciobotaru Valeriu	497
Nedelcu (căs. Munteanu) Sofia	498

Prof. Petru David.....	498
Ciorbagiu (Cimpoeșu) Aurel.....	499
Ene Sorin Dorin.....	500
Sârbu Paula	500
DESTINE UMANE.....	501
Prof. Ioan Iacomî.....	501
Inst. Marin Rotaru	503
Prof. Roșu Tinca	504
Prof. Rânzescu Maria.....	504
Înv. Pomană Elvira.....	505
Ing. Bunu Ioan	505
Ing. Coatu Lorin.....	505
Dr. Bányai Botond.....	506
Ing. Ene Gheorghe.....	506
Viorel Arteni	507
POST-SCRIPTUM	509
ANEXE	513
Anexa I	515
Geografie, arheologie și istorie.....	515
Anexa II	517
Biserică, școală, cultură, sport și turism	517
Anexa III.....	520
Administrație, pământ și colectivizare	520
Anexa IV.....	523
Ocupații, viața cotidiană și etnografie	523
Glosar cu termeni folosiți în carte.....	525
BIBLIOGRAFIE.....	533

INTRODUCERE

*Biruit-a gândul să mă apucu de această trudă, să scot lumii
la vedere, felul neamului, din ce izvor și seminție sîntu locuitorii.*

Miron Costin

Plecând de la vorbele cronicarului și îndemnat de dorința de cunoaștere, am început să scormonesc prin cele mai ascunse unghere ale minții și sufletului oamenilor din această așezare a Moldovei, adunând date și înscrisuri despre comuna Găgești și despre locuitorii săi. Înființată în anul 1864, comuna Găgești, definită clar ca o așezare statornică, cu o populație românească, legată de îndeletnicirile specifice zonei de deal, care prin satul de reședință cu același nume, arată vechimea așezărilor de pe Valea Elanului, atestat documentar încă din data de 5 iunie 1464, reprezintă un motiv de mândrie pentru toți cei care s-au născut în această zonă. Chiar și numai prin simpla comparație cu alte localități învecinate, satele comunei Găgești sunt încărcate de istorie, având o vechime neîntreruptă în mirifica Vale a Elanului.

În anul 2023, am editat o lucrare monografică despre satul în care m-am născut, intitulată *Tupilați – Un sat de pe Valea Elanului- File de istorie*, constituind de fapt, un capitol al unei lucrări mai ample despre comuna Găgești. Am dorit ca în paginile lucrării de față să aduc unele completări la istoria celorlalte sate care aparțin astăzi sau au aparținut în trecut acestei comune, iar pe baza unor documente și mărturii orale, prezentarea detaliată a elementelor specifice ce definesc istoria satelor, legate de arheologie, de atestare documentară, primii proprietari și stăpâni ai acestora, aspecte din istoria școlilor, a bisericilor, viața cotidiană, ocupațiile și îndeletnicirile oamenilor și cam tot ce ține de trecutul lor, să reconstitui astfel câteva aspecte din atmosfera satelor de altădată și totodată, istoria comună a acestora, aflate multă vreme într-o conexiune perfectă.

De ce o carte despre satul și comuna în care am copilărit?

O întrebare firească pe care mi-au pus-o mulți prieteni. N-am să încerc să le explic de ce, pentru că răspunsul îl vor afla în paginile acestei lucrări. Simțindu-mă dator să las în urma mea ceva folositor, am purces la acest proiect ambițios și în vara anului trecut, înainte de a poposi în satul natal, m-am oprit și pe la casa prof. Ioan Iacomî, cel care s-a preocupat în timpul activității didactice și de istoria acestor locuri, în special de învățământul din satele componente. I-am relatat faptul că sunt interesat de istoria acestor locuri și aș dori să scriu o lucrare mai amplă despre acestea. S-a arătat foarte deschis și surprins în același timp că o persoană care nu a avut tangență cu istoria acestor locuri în ultima perioadă de timp, se încumetă la o astfel de muncă atât de laborioasă.

Numărul mare de sate, volumul imens de documente istorice ce au trebuit cercetate, a necesitat mult timp și migală în căutarea și scoaterea la lumină a cât

mai multor date despre istoria acestor locuri și a presupus totodată și multă responsabilitate. A fost și motivul pentru care termenul inițial stabilit pentru editarea lucrării nu a putut fi respectat.

Cartea este despre istoria satelor, dar și despre cei care au muncit și au conviețuit de-a lungul timpului pe aceste meleaguri, despre oamenii acestor sate, cândva răzeși, deposedați apoi de pământ, astăzi iarăși proprietari, săraci în evenimente însă bogați în tradiții. Fără a mă repeta, o parte din datele din prezenta lucrare sunt prezentate și în prima ediție, date pe care nu am avut cum să le evit pentru a respecta caracterul științific al cărții, specific unei asemenea lucrări.

La elaborarea lucrării, m-am bazat în primul rând pe documente din arhive sau unele înscrisuri găsite pe la sătenii locului; la toate acestea am adăugat și unele amintiri ale bătrânilor satelor, poveștile lor, dialogurile purtate cu aceștia, totul pentru a face o lucrare cât mai completă.

Ca fiu al unuia dintre satele componente, tupilățean la a cincea generație în același loc de casă, intelectual la prima generație, am dorit să realizez un autentic instrument de cultură generală și de informare publică prin care găgeștenii, cetățeni ai actualei comune în ansamblu, sau cei care au rădăcinile în această zonă, să-și cunoască trecutul din toate punctele de vedere: istoric, economic, social, politic și cultural. Într-o zonă în care au trăit părinții și bunicii mei, unde, în anii adolescenței, am văzut și auzit multe întâmplări și multe povestiri despre originea locuitorilor acestor așezări moldave, am încercat să valorific atât sursele orale, cât și pe cele găsite în documente, pentru a mă apropia cât mai mult de adevărul istoric.

Nu am nici pretenția de a fi epuizat acest subiect, el rămâne încă deschis celor care vor să sape și mai adânc în istoria acestor locuri, pentru că numai așa, prin cunoașterea lor, ne vom da seama câtă trudă au îndurat moșii și strămoșii noștri pentru ca noi să fim astăzi trăitori pe acest pământ. Și-apoi, ca orice lucrare monografică și lucrarea de față poate fi depășită chiar de a doua zi după publicare; las și pentru alții această preocupare de a se învrednici pe viitor la o astfel de muncă.

Cei care vor dori să afle cât mai multe date despre fapte ale înaintașilor lor, au acum acest instrument de informare, cu șansa de a intra în contact nemijlocit cu o parte din istoria locală, încadrată firesc în istoria zonală și națională. Și de ce nu, poate, unora le va stimula chiar curiozitatea, gândirea și spiritul critic pentru a investiga și mai în amănunt trecutul și a face diferite corelații cu evenimentele petrecute în anii din urmă.

Cartea reflectă o neîntreruptă legătură între generații, mărturie în acest sens fiind vestigiile arheologice descoperite, legate de permanența vieții umane pe aceste meleaguri moldave, unde, încă din cele mai vechi timpuri, au existat comunități, unele dispărute în timp, altele existând până în zilele noastre. M-am străduit să utilizez un vocabular accesibil cât mai multor cititori de diferite vârste și grade de cultură, rezumându-mă la informațiile pe care le-am considerat corecte din punct de vedere al veridicității și al redării momentelor istorice. Pe alocuri, lucrarea are și aspecte memorialistice, explicabile, pentru că parte din ele, autorul

le-a cunoscut personal. Am evitat pe cât posibil emiterea unor judecăți de valoare asupra unor personaje din trecutul apropiat, a aspectelor negative sau prezentarea evenimentelor emoțional, lăsând timpul să sedimenteze concluziile. Consider lucrarea și ca o nișă importantă pentru cercetări ulterioare.

Am întocmit această lucrare respectând structura unei lucrări monografice, iar pentru a nu plictisi cititorul prin înșiruirea unor date și evenimente lipsite de anumite trăiri sufletești, am introdus, la locul potrivit, și mici fragmente inspirate din viața și activitatea sătenilor. De asemenea, am procedat la valorificarea în cuprinsul lucrării a unor imagini, fotografii și înscrisuri de la unii cetățeni din comună, convins fiind de faptul că o fotografie vorbește cât o mie de cuvinte.

De un interes deosebit s-au bucurat în paginile cărții de față, fostul conac al doctorului Cerchez de la Popeni, demolat în anii '80 ai secolului trecut, astăzi nemaifiind decât niște ruine, biserica veche cu hramul Sfântul Mare Mucenic Dimitrie din Tupilați, care are în trecutul ei istoric date de necontestat ale celui ce a fost proprietarul moșiei Tupilați, mitropolitul Veniamin Costache, apoi bisericile din Peicani, Giurcani și Găgești, mărturii ale trăirilor sufletești ale preoților și dascălilor care au trecut și au slujit, fiind tot atâtea locuri de priveghere și închinăciune din timpuri străvechi pentru strămoșii noștri.

Vrednici întru pomenire sunt toți cei care au ctitorit aceste lăcașuri de cult, mulți necunoscuți, merită totuși amintiți boierii C. Corbu și Mihalache Botez, care au ctitorit biserica din Giurcani, boierul Șerban Costache Negel, fratele său mai mare, mitropolitul Veniamin (Vasile) Costache și monahia Elisaveta Costache, proprietarii moșiei Tupilați, boierii Rosetti, care au ctitorit o biserică la Popeni și care, din păcate, astăzi nu mai există și pe toți cei înscriși în pomelnicul de sfințire al bisericii din Peicani construită în anul 1899 precum și a celor înscriși în pomelnicul de sfințire al bisericii din Tupilați din anul 1866. Merită însă amintiți toți cei neînscriși în documente, dar care, cu siguranță, au contribuit tacit la menținerea unității de limbă și credință în această zonă.

Informații despre istoricul așezărilor comunei Găgești sunt puține, căutând însă, îndemnat chiar și de o anume curiozitate, am pătruns în adâncurile lor, găsind o lume plină de mister. A scrie o lucrare despre istoria satului tău sau a comunei tale nu este un lucru lesne de împlinit. Tot timpul mai este ceva de adăugat, de îndreptat, de aceea, nu se poate considera niciodată încheiată o lucrare monografică. Greu a fost începutul și mă bucur că am izbutit în cele din urmă să duc la bun sfârșit cartea de față. Și ar fi foarte important ca, toți cei care vor veni după mine, însuflețiți de dorința de a duce mai departe această inițiativă, să aibă această dorință de a completa lucrarea de față, fiind convinși că monografia unei comune nu este o simplă înșiruire de fapte și întâmplări mai mult sau mai puțin însemnate, ci o scriere din care se pot trage învățăminte.

Ar fi foarte important ca acele puține vestigii ce ne amintesc de trecut să fie păstrate și conservate pentru cei care vor veni după noi, fiind încă, multe obiective de interes etnografic și turistic în această zonă. Pe drumul județean DJ

244 B, la intrarea în comuna Găgești, s-ar cuveni amplasarea unor însemne simbolice, acea *poartă a țărnei* de care am vorbit în cuprinsul lucrării, hotare ce mărgineau odată moșiile stăpânite de răzeși și de marii boieri amintiți.

Am dorit o lectură agreabilă, fără a renunța la rigoarea științifică, la actul de cultură, întocmind și un aparat critic (note de subsol) pentru a scoate în evidență temeinicia celor scrise și a-l conduce pe cititor la sursele de informare. Sunt conștient că lucrarea are multe stângăcii, este incompletă, poate are și unele lacune estetice, criticabile din acest punct de vedere, însă am scris cu pasiune și dăruire, cu dragostea unui fiu al satului către ceilalți fii ai satelor.

Pentru elaborarea lucrării am cercetat surse din arhivele centrale și județene ale statului și ale comunei Găgești, colecții de documente, lucrările scrise cu privire la istoria acestor locuri, memorii ale contemporanilor, poveștile și amintirile părinților mei și chiar ale mele, fiind contemporan cu multe dintre ele. Nutresc speranța că această carte va acoperi un gol istoric important și va prezenta un interes deosebit pentru iubitorii de istorie locală și nu numai, iar prin expunerea unor copii ale unor înscrisuri, a unor hărți vechi, citate, fotografii din diferite etape istorice, glosarul de termeni vechi folosiți, toate vin să completeze, să susțină datele istorice publicate și să întărească afirmațiile noastre.

Meritul ducerii la îndeplinire a acestei misiuni dificile, aparține și multor personalități locale. I-aș aminti aici pe d-l primar al comunei Găgești, ec. Costică Stupu, pe d-l profesor Ioan Iacomî, pe d-na secretar al consiliului local Tăbăcaru Gabriela, pe d-l învățător Nelu Crăciun, pe doamna învățător Pomană Elvira și mulți alții pe care nu-i mai nominalizez și sper să nu se supere, care m-au sprijinit efectiv la elaborarea lucrării, aducându-le calde mulțumiri. Aceleași aprecieri și mulțumiri și personalului instituțiilor la care am apelat, cei care mi-au pus la dispoziție materialele solicitate cu mult profesionalism și plini de solitudine, tuturor le mulțumesc!

Vă mărturisesc, cu satisfacția unui fiu al satului, scriind această carte, mi-am re trăit copilăria, farmecul, bucuriile și tristețile ei, păstrând în gând, cu recunoștință, chipurile celor dragi, al colegilor de școală, a primului învățător, a preotului satului, al prietenilor din copilărie. Sentimentele lăuntrice ne cheamă la obârșie, la satul în care ne-am născut și am crescut și vă îndemn ca aceste trăiri sufletești să le avem cu toții și să ne călăuzească pașii pe drumul de întoarcere.

Cu dragoste frățască, de aproape, de departe și de dincolo de moarte!

Dr. Vasile Nedelcu.

CAPITOLUL I - ISTORICUL UNOR CERCETĂRI ȘI PUBLICAȚII CU PRIVIRE LA COMUNA GĂGEȘTI

Lucrările științifice dedicate așezărilor umane din zona Văii Elanului, inclusiv pentru comuna Găgești, au fost relativ puține, ceea ce indică faptul că acest areal geografic, deși a atras atenția unor cercetători în ultimii ani, rămâne insuficient explorat. Acest aspect este valabil mai ales în privința elementelor etno-geografice și istorice, componente interesante ale acestui areal. Lipsa unei lucrări mai ample și detaliate care să reconstituie istoria satelor și istoria administrativă a comunei Găgești, a fost motivul principal pentru scrierea unei lucrări monografice dedicate comunei Găgești ca și unitate administrativ teritorială. O lucrare care să fie apreciată atât de găgeșteni cât și de cei cărora le va „cădea” în mână.

Deși a existat un interes pentru istoria locală generat de Marea Unire din 1918, acțiunile concrete ale autorităților centrale și locale au fost însă limitate în mare parte și fără efect. Circularele trimise primăriilor rurale de către autorități, prin care li se solicita celor care administrau aceste instituții, adică primarilor, să demonstreze cunoștințe despre trecutul istoric al comunelor pe care le conduceau, demersuri care în mare parte, au rămas nefinalizate. A fost și o recomandare, aceea ca, fiecare primărie să întocmească un *registru istoric* cu date privind înființarea satelor componente și istoria principalelor instituții locale (biserica, școală, cămin cultural, jandarmerie etc.) fiind ignorată în majoritatea cazurilor. Totodată, registrele în care trebuiau consemnate evenimente importante, cum ar fi: participarea tinerilor la război, eroii locali, vădulele de război, decorațiile și starea culturală, etc. nu au fost realizate, ceea ce a condus la pierderea multor informații valoroase despre viața și istoria comunităților. Ca urmare, numeroase date despre proprietăți, unele aspecte sociale și culturale ale satelor petrecute în anii din urmă, date despre locuitorii care au populat aceste sate, au dispărut încet, dar sigur, neputând reconstitui istoria așa cum a fost, iar sursele orale sunt din ce în ce mai puține, rămânând sate fără istorie.

Multe dosare, registre și alte înscrisuri nu au fost arhivate, ori n-au fost ținute niciodată, iar despre monografiile ale comunelor, ori ale satelor componente după 1864, nu putem vorbi prea mult. Prima lucrare cu câteva date istorice despre satul Găgești, reședință a comunei omonime, a făcut-o distinsul învățător Ion Artene, slujitor al învățământului în satul Găgești timp de peste 40 de ani. El a întocmit în anul 1944 o lucrare monografică a satului Găgești în vederea susținerii gradului I în învățământ, iar din informațiile culese de la cei

căroră *le-a căzut în mână*¹, aceasta are 10 pagini, nefiind structurată pe capitole. Cu toate acestea, lucrarea oferă totuși o serie de informații utile, unele dintre ele inedite, însă fără a le interpreta din punct de vedere istoric.

În lucrare sunt referiri la poziția geografică a satului Găgești. Probabil din lipsa informațiilor istorice, autorul emite unele ipoteze pe baza tradiției orale privind originea denumirii satului, originea socială a locuitorilor, face chiar și un recensământ al acestora, precizând ocupația lor, unele date economice ale satului, câteva informații despre biserică și școală, despre unele tradiții. Printre alte detalii, în conținutul lucrării, se menționează și faptul că locuitorii satului au fost clăcași până la împrăștierea din anul 1864. Lucrarea oferă și o serie de date statistice despre locuitorii satului, religia lor și numărul celor știutori de carte, informații despre învățătorii care au funcționat de la înființarea școlii în satul Găgești. De asemenea, mai amintește de primar, notar și preceptor. Despre localul școlii precizează că s-a construit în anul 1907 din cărămidă și face o statistică a elevilor înscriși, a celor care au frecventat și au promovat între anii, 1941-1945.

Este consemnat și faptul că sătenii aveau acces limitat la informații, existând un singur aparat de radio la morarul satului, Chiuș Ion, și doar două abonamente la ziare și reviste, pe numele lui Ion Artene și Vasile Guțu. Sunt oferite detalii interesante despre materialele folosite la construcția caselor, numărul familiilor, podurilor și podețelor, precum și observații privind calitatea apei, care nu era întotdeauna potabilă, și lipsa cișmelelor. În paginile următoare se regăsesc informații inedite despre portul popular, obiceiuri și credințe legate de evenimente religioase și laice care marcau viața sătenilor.

Se menționează că portul național era aproape inexistent în zonă. Totuși, există o purtătoare a iei, Maria Dorofte, originară din comuna Brețcu, Transilvania. Au fost detaliate sărbătorile, sfințirea caselor și contribuția satului la războaiele mondiale. La final, se subliniază ocupațiile principale, agricultura și creșterea animalelor, se fac observații critice legate de comportamentul și starea materială a unor locuitori. Deși informațiile sunt valoroase, ele rămân insuficiente pentru o lucrare de mare anvergură culturală, însă reprezintă o contribuție importantă pentru perioada respectivă.

În anul 1950, preotul parohiei Tupilați, Ioan Stan, răspunzând unei adrese a Episcopiei Romanului, face un scurt istoric al bisericii din Tupilați, însă din păcate, o lucrare destul de succintă, fără date concrete, menționând că biserica Sfântul Dumitru, din Tupilați, este construită în anul 1864 și nu se cunosc ctitorii acesteia.

În anul 1989, profesorul Ioan Iacomî a realizat o lucrare monografică, litografiată și nepublicată, intitulată *Monografia comunei Găgești, județul Vaslui*, ca parte a obținerii gradului didactic I, lucrare care conține informații

¹Lucrarea se găsește la A.N.I.C., Fond Ministerul Instrucțiunii Publice, Dosar nr. 478/1946.

istorico-geografice despre satele ce aparțin sau au aparținut comunei Găgești, precum și unele date economice importante și valoroase în contextul actual. Și tot prof. Ioan Iacomî a editat în anul 1998, lucrarea, *Scurt istoric al învățământului din comuna Găgești, județul Vaslui*, lucrare reeditată într-o formă grafică superioară în anul 2013. Aceste două lucrări, oferă detalii interesante despre evoluția învățământului în comuna Găgești, despre înființarea primelor școli primare, despre învățătorii și profesorii care au activat în școlile din satele componente, precum și despre inspecțiile și inspectorii care au evaluat activitatea școlară în diferite perioade de timp.

În anul 1975, învățătorul Marin Rotaru a realizat și el o scurtă monografie a comunei Găgești pentru obținerea gradului didactic I, lucrare restrânsă și litografiată, aflată în biblioteca sa personală, iar în mai 1998, cu ocazia centenarului școlii din satul Giurcani, învățătorul Marin Rotaru cu sprijinul prof. Ioan Iacomî, a editat și o *foaie monografică* dedicată evenimentului aniversar, intitulată **CENTENAR, ȘCOALA GIURCANI**, aducând un omagiu primului învățător al satului, Constantin Mircea și tuturor cadrelor didactice care s-au dedicat educării tinerelor vlăstare din satul Giurcani.

Diverse alte articole privind istoria satelor componente ale comunei au mai fost publicate și în revistele culturale „Elanul” și „Prutul”, semnate de profesorul de istorie Ciprian Gică Toderășcu, fiu al satului Găgești, prezentând date interesante despre istoria proprietății în unele sate ale comunei Găgești. Am menționa aici și lucrarea editată în anul 2023, intitulată: *Tupilați – Un sat de pe Valea Elanului, file de istorie*, care oferă informații istorice importante despre satul Tupilați, cu câteva date și despre comuna Găgești, lucrare scrisă de autorul acestei cărți.

Mulți istorici originari din satele de pe Valea Elanului au abordat în lucrările lor aspecte legate de istoria proprietății, în prim-plan aflându-se marele cărturar de renume internațional, Dimitrie Cantemir, născut în imediata apropiere a comunei Găgești, în satul Silișteni, comuna Dimitrie Cantemir, fost domnitor al Țării Moldovei (1710-1711). Cantemir a lăsat o lucrare deosebit de valoroasă, *Descriptio Moldaviae* (1716), în care sunt menționate și unele aspecte din satele de pe Valea Elanului, inclusiv comuna Găgești. Această operă reprezintă o descriere amplă a Moldovei, cu detalii geografice, administrative, economice și etnografice, fiind prima lucrare de acest fel realizată de un român.

Istoricul și omul politic, Gheorghe Ghibănescu (1864-1936), originar din comuna Gugești, județul Fălciu, a efectuat cercetări istorice importante în zonă și a descris cu talent și pasiune peisajul și viața locuitorilor, pledând pentru păstrarea și prețuirea moștenirii culturale a Moldovei. În scrierile sale, Ghibănescu sublinia importanța iubirii față de Moldova, de Iași și de poporul moldovenesc, evidențiind istoria, virtuțile și valorile acestuia în peste 50 de lucrări publicate.

Profesorul de istorie și arheologul pasionat Ghenuță Coman (1914-1981), originar din comuna Dodești județul Vaslui, a avut o contribuție remarcabilă în cercetările arheologice din Moldova istorică, în special pe Valea Elanului. Fost director și profesor de istorie la Liceul Teoretic din orașul Murgeni, liceu ce-i poartă cu mândrie astăzi numele, și-a dedicat o mare parte din viață, descoperirilor arheologice, desfășurându-și activitatea cu multă pasiune, dincolo de obligațiile didactice. G. Coman a evidențiat numeroase vestigii arheologice în cercetările sale, multe exponate se găsesc astăzi în muzeele naționale, județene și locale din București, Iași, Bârlad, Vaslui și Huși, descrise în zeci de cărți și publicații de specialitate având ca dominantă volumul *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980.

Inspirat de munca profesorului Ghenuță Coman, învățătorul Marin Rotaru (1946-2019) din Giurcani, a continuat cercetările arheologice în zonă, adunând numeroase piese arheologice, recuperând și donând muzeelor din zona Moldovei multe dintre ele, iar altele fac obiectul muzeului sătesc de la Găgești, unele mai fiind și astăzi depozitate în propria ogradă din satul Giurcani, transformând casa și curtea într-un adevărat muzeu în aer liber. Și tot Marin Rotaru a publicat și a promovat lucrările mentorului său, Ghenuță Coman în reviste de specialitate, organizând numeroase manifestări științifice pe lângă *Academia rurală Elanul* și *Școala Mihai Ioan Botez din Giurcani*, iar cea mai importantă lucrare, fiind, desigur, remarcabila carte, *Antichitățile Elanului*, în două volume, scrisă în colaborare cu arheologul Costache Buzdugan, primul volum apărut în 1997 iar al doilea volum apărut în 2009, la Editura Sfera.

Merită aici evidențiată și contribuția profesorului de istorie, Costin Clit, originar de pe Valea Elanului, din satul Gușitei, comuna Dimitrie Cantemir, care a adus un aport semnificativ prin lucrările sale la cunoașterea comunităților din județul Vaslui. Prin traducerea unor documente istorice vechi, acesta a scos la lumină numeroase date inedite cu valoare științifică din punct de vedere istoric, geografic și etnografic, îmbogățind astfel înțelegerea patrimoniului local.

Ar fi nedrept să oitem și cercetările științifice, deosebit de valoroase ale altor autori locali, aș aminti aici pe scriitorul și povestitorul Virgil Caraivan (1879-1966), născut în satul Șuletea, județul Fălciu, cel care în lucrările sale, a descris aspecte ale satelor comunei Găgești, fiind și la originea unor activități culturale, cum ar fi aceea a înființării Societății Culturale *Virgil Caraivan* de la Peicani în anul 1933.

De asemenea, o contribuție remarcabilă la cunoașterea regiunii geografice a Depresiunii Elan-Horincea, a avut-o și prof. universitar, dr. Ion Gugiuman (1909-1990), fiu devotat al acestui îndrăgit ținut, născut la Huși, care a întocmit mai multe monografii geografice printre care și cele ale fostelor raioane: Huși, Murgeni și Bârlad.

Deși mulți cercetători și-au concentrat atenția asupra acestei regiuni, există încă multe locuri insuficient explorate din punct de vedere istorico-etnografic, unele sate având un trecut etno-geografic și istoric interesant și care ar merita a fi mai în amănunt cercetate.

Am scos, iată, în evidență, o parte însemnată a preocupărilor unor înaintași care s-au aplecat asupra istoriei acestui areal, în speranța că aceste consemnări și prezenta carte reprezintă un impuls pentru cei care vor să continue și să aprofundeze cercetările istorice. Nouă, tuturor, ne rămâne sarcina de a aprecia efortul deosebit al celor care au adus contribuții valoroase la descoperirea istoriei acestor meleaguri, aducându-le și pe această cale, *un pios omagiu și un prinos de recunoștință*.

CAPITOLUL II - CADRUL NATURAL

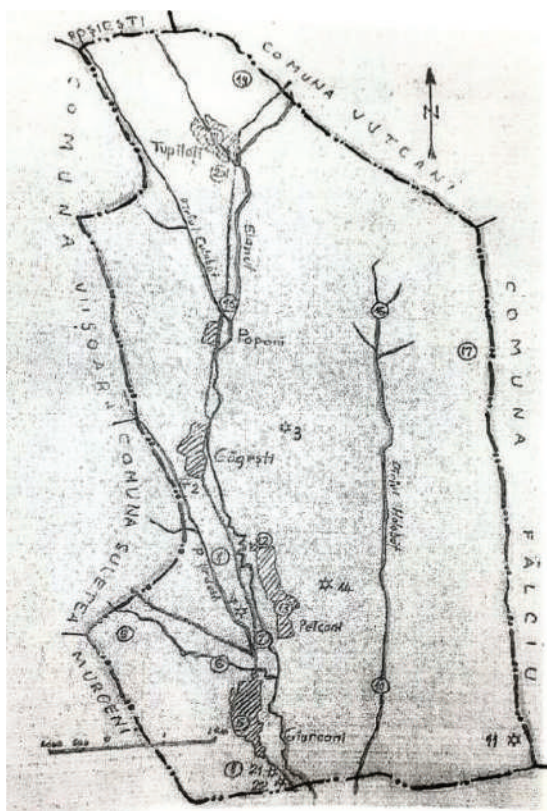
2.1. Amplasare geografică

Comuna Găgești, este situată în regiunea istorică Moldova, în sud-estul județului Vaslui, și regiunea de dezvoltare Nord-Est a României. Este traversată de drumul județean 244 B, la distanță de 14 km față de târgul Murgeni și la aproximativ 50 km de municipiul reședință de județ, Vaslui. Este formată din 5 sate: Găgești, Giurcani, Peicani, Popeni de Elan și Tupilați.

Harta județului Vaslui

Geografic, comuna Găgești este amplasată pe Valea Elanului în Depresiunea Elanului și Podișul Moldovei. Ca unitate administrativ-teritorială, este situată între dealurile Găgeștilor, valea Hulubățului până la dealurile Sărăciei și Copăceana și de-a lungul Văii Elanului, în zona ei mijlocie. Aceasta

Harta cadastrală la 1976 cu vecinii comunei

la nord, comuna Roșiești cu satele: Roșiești, Valea lui Darie, Idrici, Gura Idrici și Codrești, comuna Vutcani cu satele: Vutcani, Mălăești și Poșta Elan;

la est, comuna Fălciu cu satele: Fălciu, Bogdănești, Bozia, Rânzești și Copăceana;

la sud, orașul Murgeni cu satul Raiu și orașul Murgeni;

la sud-vest, comuna Epureni cu satele: Epureni, Bârlălești;

la vest: comuna Șuletea cu satele: Șuletea și Jigălia, comuna Dodești cu satele: Dodești și Urdești și comuna Viișoara cu satele: Viișoara, Viltotești și Văleni.

Între localitățile vecine comunei Găgești a existat cu câteva secole în urmă, o interferență între proprietățile ce au aparținut aceluiași proprietar, fiind de multe ori lucrate în devălmășie succesivă și cu alți proprietari. Din acest motiv, există și astăzi relații de bună vecinătate.

străbate în lungime teritoriul comunei cale de aproximativ 20 km, începând de la podul ce trece peste râul Elan din sudul satului Poșta Elan și până în apropierea satului Raiu-Murgeni, în punctul denumit Argeaua.

Din punct de vedere *matematic*, comuna Găgești este așezată la intersecția meridianului de 46 grade, 20 minute și 0 secunde, longitudine Est, cu paralela de 46,3333 grade Nord și 27,96667 grade Est.

La Nord, comuna Găgești este mărginită de podul de peste pârâul Vutcani, iar la sud, de curbura șoselei din zona „Argeaua”, în dreptul satului Raiu din orașul Murgeni.

În cadrul județului Vaslui, comuna are următoarele vecinătăți:

2.2. Rețele de transport și comunicații

Rețeaua rutieră este cea care asigură accesul în comună, fiind alcătuită din drumul județean DJ 244 B, drum care străbate comuna Găgești, pe o lungime de 20 km, existând pe această distanță și patru poduri din beton: unul peste pârâul Jigălia, altele peste pârâiele Hulubăț, Urdești și Tupilați. Șoseaua a fost amenajată pentru prima dată în anul 1939 de efectivele de premilitari mobilizați în acel an pentru apărarea frontierelor României, fiind proiectată și pietruită în cea mai mare parte, refăcută în anul 1941 de către armata germană aflată în trecere pentru cucerirea teritoriului sovietic. Astăzi, redenumită drumul județean 244 B, drum reabilitat în anii '80 ai secolului trecut, atunci a avut loc și o reconfigurare a traseului și pietruirea ei pe întreg teritoriul comunei Găgești. Iar între anii 2009-2011 a fost modernizată prin asfaltare pe toată distanța între Murgeni și comuna Crețeștii de Sus, având o lungime de 55,935 km.

Legătura comunei Găgești cu localitățile din jur se realizează prin acest drum județean, 244 B, care leagă spre nord o parte din satele de pe Valea Elanului de orașul Huși, trecând prin comunele Vutcani, Dimitrie Cantemir, Hoceni și Crețeștii de Sus, iar spre sud, asigură legătura cu orașul Murgeni, care se conectează la DN 24 A (Bârlad-Murgeni-Huși) și DN 26 (Murgeni-Galați). De asemenea, în orașul Huși se poate ajunge și prin comuna Pădureni, urmând DJ 244 C, care se desprinde din comuna Dimitrie Cantemir, iar la Vaslui prin DJ 244 A, care se desprinde tot din DJ 244 B, în dreptul podului peste pârâul Vutcani (Ceretoaia), drum care trece prin comunele Vutcani și Roșiești, făcând legătura cu DN 24 în apropierea monumentului istoric, Podul Doamnei (construit în 1841), de unde se poate ajunge la reședința județului Vaslui. Comuna este conectată și prin DJ 244 H, care pornește din centrul satului Găgești și traversează satele Urdești, Vișoara, Dodești, Stoieșești și Banca, făcând legătura, în satul Sălcioara, tot cu DN 24 și de aici spre Vaslui ori Bârlad.

La nivel local, există o rețea extinsă de drumuri comunale, asfaltate, pietruite sau din pământ, folosite de localnici încă din cele mai vechi timpuri.

Comuna Găgești nu dispune de acces direct la calea ferată; cea mai apropiată stație este situată în orașul Murgeni, la aproximativ 14 km de centrul comunei. Aceasta face parte din calea ferată secundară 603, care leagă traseul, Bârlad, Fălciu Nord și Prut, conectându-se, în trecut, la magistrala 600 care lega Basarabia de România și care traversează localități precum Făurei, Tecuci, Bârlad, Crasna, Vaslui, Iași și Ungheni. În lipsa altor mijloace de transport, în trecut, erau utilizate și stațiile C.F.R. Dodești-Haltă și gara Roșiești, aflate pe magistrala Bârlad-Iași, la circa 16 km distanță de fiecare din satele comunei.

Accesul la transportul aerian se realizează prin Aeroportul Internațional Iași, situat la aproximativ 115 km de comuna Găgești și aeroportul Henri Coandă, București, amplasat la cca 350 km.

2.3. Relieful

Teritoriul comunei Găgești nu a constituit obiectul unui studiu individual mai aprofundat din punct de vedere geografic, geofizic și paleontologic, însă studii geografice și geologice, au fost întreprinse în anii din urmă, asupra întregului Podiș al Moldovei din care face parte și Depresiunea Elanului, ca subdiviziune a acestuia. Alături de Depresiunea Huși-Sărata și Depresiunea Horincea, formează Câmpia Colinară a Elanului care a primit denumirea de Depresiunea Fălciului din partea lui Ion Gugiuman, întrucât cele trei depresiuni menționate, prezintă caracteristici geografice și fizice apropiate.²

Limitele Depresiunii Elanului sunt conturate la sud de cuesta Depresiunii Horincea, de rama dealurilor Fălciului la vest, de Depresiunea Huși la nord și de culoarul Prutului la est. Aceste delimitări nu trebuie înțelese ca niște linii rigide, deoarece multe elemente ale peisajului geografic se extind și se regăsesc în întreaga regiune a podișului din care face parte și zona studiată.

Relieful este de tip sculptural și ocupă cea mai mare parte a Depresiunii Elanului. Factorii principali care au determinat apariția și dezvoltarea acestei categorii de relief sunt factori climatici, care țin de rețeaua hidrografică și de totalitatea proceselor geomorfologice de versant. Acești factori ajutați și de existența unui complex de roci sedimentare moi, friabile, au contribuit la formarea lui. Relieful sculptural cuprinde majoritatea interfluviilor în alcătuirea cărora domină nisipurile, argilele nisipoase și argilele, dar lipsite de prezența unor orizonturi de roci mai dure care să le protejeze sau a unor cuverturi aluviale și coluviale.

Pornind din culmea principală a dealurilor Fălciului și care coboară în Valea Elanului, acestea se prezintă sub forma unor culmi ușor bombate sau de platouri mai înguste în partea de nord-vest și tot mai largi către sud-vest. Astfel de interfluvii aparțin dealurilor Grumezoaia, Recea, Seaca, Hoceni, Bălănești, Deleni și Tupilați. Unele platouri largi pot avea o lățime de până la 2 km, precum dealul Hoceni, iar începând de la Poșta Elan până la Găgești, urmează câteva interfluvii mai înguste care descresc abrupt spre șesul Elanului.

De la Găgești spre sud, suprafețele interfluviilor devin iarăși mai largi cu o ușoară înclinare spre sud-est, cum este cazul dealurilor Rădaei, Giurcani, Brăițeni și Comoara. Întâlnim de asemenea și relieful de acumulare pluvială și deluvială care este strâns legat de crearea reliefului sculptural, factorul principal în apariția acestui relief fiind modelarea fluvială și modelarea deluvială. Însă un factor determinant în crearea acestui tip de relief este rețeaua hidrografică reprezentată de râul Prut și de afluenții săi, în mod secundar Elanul, Sărata și Copăceana, ce și-au creat un sistem de văi cu o întreagă gamă de elemente morfologice (alpii minore, alpii majore și terase).

²Vasile Cărcotă și V. Baican, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, Iași, 1973, p. 119.

Harta Depresiunii Elanului (după Ion Gugiuman)

Șesurile reprezintă relieful fluviatil cel mai tânăr de vârstă holocenă și care însoțește toate văile ce străbat depresiunea Elanului. În timp, a avut loc înălțarea treptată a suprafeței acestora, ca urmare a aluvionării, ce a contribuit la atenuarea pantelor longitudinale și la scăderea capacității de eroziune, favorizând formarea unor depozite cu o grosime ce depășește 10 m în lungul șesului Prutului și între 1-5 m în șesul pâraielor principale ale Prutului, cum ar fi: Elanul și Sărata. Aceste procese continuă și astăzi în urma revărsărilor și inundațiilor ce se produc în perioadele cu viituri mari, când au loc depuneri însemnate de aluviuni pe suprafața șesurilor. În acest fel, pantele longitudinale scad tot mai mult, viteza de scurgere crește, formându-se numeroase meandre. Deoarece aproape întreaga suprafață a depresiunii Elanului este despădurită, terenurile fiind preluate de culturile agricole, în ultimele secole intensitatea eroziunii de pe suprafețele înclinate și mai înalte au dus la creșterea debitului solid al pâraielor și la accentuarea proceselor aluviale și coluvio-proluviale din cadrul șesurilor, având loc un proces rapid de decolmatare a albiilor, accentuată și de larga dezvoltare a unui facies nisipos, pliocen, care contribuie la o îmbătrânire prematură a rețelei hidrografice. Acest fenomen a fost observat și descris de M. Filipescu în anul 1950.³

Din analiza spațială a șesurilor din depresiunea Elanului se constată că ele însoțesc cursul tuturor pâraielor, indiferent de mărimea lor, ajungând până

³*Ibidem*, p. 120.

aproape de obârșia lor. În acest areal am desprins câteva șesuri importante, amintindu-l pe:

Șesul Elanului, unitate de relief importantă, de vârstă holocenă care însoțește toate văile ce străbat Valea Elanului, de la obârșie, până la vărsare. Albia majoră este puțin dezvoltată cu lățimea între 50 și 100 m, la nord de Urlați, ca apoi să se lărgască la aproape 300 m la Poșta Elan și la 600-1000 m în zona Găgești, urmată de o restrângere în apropiere de Murgeni la 700-800 m, după care se lărgeste iarăși la peste 1 km în zona debușeului spre Lunca Prutului.

Materialele care formează șesul acestui râu sunt de origine aluvială, proluvială și coluvială, atingând uneori grosimi de peste 3 m. Din loc în loc, șesul Elanului este mai îngust din cauza parazitării cu material provenit din deplasările de teren ce se produc pe cuesta versantului stâng, ori din materialele îngrămădite în albia majoră de torenții ce brăzdează acest versant și care sunt depuse sub forma unor conuri de dejecție. Toate aceste materiale depozitate în albia majoră a Elanului favorizează apariția unor mici baraje naturale în amonte și care formează zone umede și mlăștinoase. Acest fel de sectoare se găsesc la nord de Gușitei, la Sud de Popeni și în dreptul localității Vădeni. Unele sectoare sunt mai largi, urmate de altele mai înguste, precum și micile baraje naturale, care în timpul ploilor torențiale dau naștere la viituri, având un rol important în împiedicarea scurgerii rapide a apelor și inundarea întregii albiei majore. Pentru atenuarea intensității unor astfel de viituri, s-au construit în anii din urmă câteva iazuri, cum sunt cele de la Găgești, Giurcani și Peicani, precum și cel de lângă Poșta Elan. Au mai fost și alte iazuri mai vechi și mai mici, acum însă sunt aproape colmatate.

Se evidențiază și impactul puternic al apelor curgătoare, izvoarelor de pantă și torenților în modelarea văilor și care prezintă multiple forme morfologice, precum albiei minore și majore, terase și versanți cu pante line. Interfluviile, situate în special pe rama vestică a depresiunii, încep din culmea principală a Dealurilor Fălciului și coboară spre Valea Elanului, având aspectul unor culmi ușor bombate sau platouri înguste în nord-vest, lărgindu-se spre sud-vest. Aceste interfluvii sunt prezente pe aproape întreaga întindere, pe dealurile Grumezoaia, Recea, Seaca, Hoceni, Bălănești, Deleni și Tupilați.

În concluzie, relieful este predominant deluros, cu forme sculpturale și acumulative, caracterizat prin dealuri joase însoțite de văi largi, favorabile agriculturii. Altitudinea maximă în partea centrală a depresiunii, care include și comuna Găgești, este de 273 metri (dealul Rediu-Mârzac), iar cea mai joasă cotă se găsește pe șesul pârâului Elan, în zona satului Giurcani (34 metri). Partea centrală a depresiunii prezintă văi mai puțin adânci spre nord, între Tupilați și Vetrișoaia, în timp ce în est versanții sunt mai abrupti, exemplificat de dealul Hulubățului, urmat de valea largă a Elanului. Din punct de vedere geologic și al vârstei, depresiunea colinară Elan se situează la interfața estică a podișului Sarmatic moldovenesc și a platformei *pliocene* moldovenești, cu depozite

argilo-nisipoase aparținând *meoșianului*, care prin structură, mobilitate și permeabilitate, au generat această formă de relief.

Văile mai importante din arealul comunei Găgești, unele fiind și toponime prezentate în Dicționarul geografic al județului Fălciu încă din anul 1893, le amintim pe:

Valea Elanului este valea care străbate teritoriul comunei Găgești de la nord la sud pe o distanță de aproximativ 20 km. Albia majoră a râului Elan, cea mai joasă formă de relief, ajunge în medie până la 900-1000 m lățime și are înfățișarea unui șes neted peste care stăpânesc gramineele. Albia minoră străbate șesul principal, pe mijlocul său, fiind instabilă în dreptul satului Peicani și Găgești unde se produc deseori inundații ca și depuneri aluvionare. Adâncimea albiei minore variază între 0,5 și 3 m iar lățimea între 5-10 m, fiind neîncăpătoare în timpul marilor viituri.

Valea Jigăliei este descrisă de Gheorghe Ghibănescu ca fiind valea unde curge cel mai frumos afluent al Elanului, pârâul Jigălia, și valea cea mai însemnată prin așezările de sate. *Pe cât Valea Elanului e pustie de sate, fiind departe unul de altul și mici, pe atât Valea Jigăliei e stup de oameni, căci sunt nu mai puțin de 7 sate, toate răzeșești, iar aspectul văii e încântător. De te scobori cu trăsura din dealul Băseștilor, cel mai frumos cot de văzut este cotul văii spre Giurcani.*⁴ Această vale, are o lungime de 11 km și străbate teritoriul comunei Găgești pe aproximativ 1 km, traversând partea de nord a satului Giurcani. Pe cursul pârâului Jigălia a fost construit un baraj de acumulare a apei, care a servit ca obstacol pentru a tempera debitele mari din perioadele ploioase, însă în prezent acest baraj este secăt.

Valea Urdeștilor, are o lungime de 13 km și trece prin satele Viișoara și Urdești după care aproape de vărsare străbate teritoriul comunei Găgești, la jumătatea distanței dintre satele Giurcani și Peicani, întâlnindu-se cu Elanul în apropierea locului numit *La Pârlita*.

Valea Pogoceni, străbătută de pârâul cu același nume, un afluent de pe partea dreaptă a Elanului, vale ce se află pe teritoriul comunei Găgești aproape în întregime. Valea își trage denumirea de la moșia și satul cu același nume, sat dispărut în jurul anului 1900, fiind o vale îngustă (200-300 m), traversată de pârâul Pogoceni.

Valea Hulubățului, își trage denumirea de la moșia și satul cu același nume dispărut în jurul anului 1912. O vale bogată în vegetație, a fost și este și astăzi folosită pentru pășune.

Dealurile, mai importante care fac parte din arealul comunei Găgești sunt: Hulubăț, Popeni, Tupilați, Găgești, Giurcani, Moara, Culac, Berbeceni, Nucăriei, Hârtoș, Lazăr, Sărăciei, Coșeru, Plopul, Movila, Jigălia, Pogoceni și Baba Maria. Denumirile acestor locuri (toponimia) reflectă adesea specificul

⁴Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, „Cuzeștii”, p. CXXIX.

fiecărei forme de relief și sunt frecvent legate de numele proprietarilor care s-au stabilit aici, servind drept repere esențiale pentru localnici în orientarea și organizarea muncilor agricole sau a deplasărilor în zonă. Cele care mărginesc satele comunei Găgești sunt:

Dealul Hulubățului este situat în estul comunei, între Valea Elanului și pâraul Hulubăț, cu un peisaj pitoresc aparte.

Partea dinspre Valea Elanului are coaste de dealuri râpoase și o vale supusă eroziunii și cu alunecări de straturi de pământ. Partea de deasupra, pe podiș, are aspect de plai neted și lat cu ușoare ondulări. Solul pe acest plai este de categoria cernoziomului și foarte bun pentru agricultură. Aproape de confluența cu Elanul, acesta se îngustează, pierzându-se în șes, iar spre est se continuă cu dealul Cănepăriei până la dealul Copăceana.

Drumul ce duce spre dealul Hulubăț din satul Tupilați

Dealul Popeni este situat în partea de nord-vest a satului Popeni de Elan. Numele unității de relief a fost dat după numele satului Popeni.

Dealul Găgeștilor și el poziționat între Valea Elanului și Valea Urdeștilor, cu cât coboară spre punctul de confluență cu atât se îngustează, pierzându-se domol în șesul Elanului în dreptul satului Peicani. Se mai numește și dealul *Săcei*, cu sol argilo-nisipos măsurând suprafețe apreciable de nisip și prundișuri, de unde își ia și denumirea.

Dealul Giurcanilor este prelungirea dealului Glodului și se continuă cu dealul Săracului sau dealul Târgului pe a cărui promontoriu se află vatra principală a satului Murgeni.

Dealul Tupilați amplasat la vestul satului Tupilați, mărginit de dealul Pogocenilor și pâraul Tupilați.

Fondul funciar existent pe teritoriul comunei Găgești, este favorabil culturii plantelor cerealiere, plante tehnice și legumicole, plantațiilor de pomi și vie, plante furajere pentru creșterea animalelor. Pășunile și fânețele naturale existente, sunt propice pentru creșterea animalelor din toate speciile.

2.4. Geologia solului și subsolului

Substratul solului scos la lumină prin fenomenul eroziunii, este format din depozite nisipo-argiloase, chersoniene, asimetrice. Cercetările pedologice privind structura și calitatea solului pe arealul comunei Găgești, au împărțit solul în 5 grupe, constituite astfel după următoarele criterii: grad de eroziune, grad de sărăturare, tipul de sol și caracteristicile geomorfologice, urmărindu-se, orizontul de sol, adică acel strat de sol, aproximativ paralel cu suprafața terenului care se deosebește de stratele supraiacente (de deasupra) și subiacente (de desubt), iar dintre acestea, urmărindu-se în principal orizontul A, format în partea superioară. Din acest punct de vedere, în comuna Găgești, s-au identificat:

- a) grupa cernoziomurilor slab și moderat erodate, care cuprind terenuri în pantă între 3 și 15 grade, cu textură lutos-nisipoasă, cu adâncimea orizontului A⁵, între 20-45 cm, soluri formate pe loessuri și argile, cu conținut de humus și azot în concentrații normale;
- b) grupa cernoziomurilor cu profil normal, care se află pe platouri cu pante foarte slabe. Sunt terenuri arabile din categoria I-a de fertilitate locală pe care se cultivă plante cerealiere, soluri care se aseamănă foarte mult cu prima grupă;
- c) grupa cernoziomurilor nisipoase ce cuprinde porțiuni restrânse din suprafața agricolă, sub formă de „petice”, mai întinse pe dealul Secii, fiind soluri sărace în substanțe organice și fosfor. Pe aceste soluri este necesar a se administra o cantitate de îngrășăminte organice, cum ar fi, gunoiul semifermentat iar lucrările trebuie executate, toate, pe curbă de nivel. Textura acestor soluri este nisipos-lutoasă, iar grosimea orizontului A, fiind de 20-40 cm. Roca mamă a acestor soluri este nisipul;
- d) grupa solurilor aluvionare ce cuprinde luncile pâraielor. Parte din aceste terenuri fiind inundabile este necesar ca Valea Elanului să fie amenajată corespunzător;
- e) complex de soluri, în care sunt încadrate soluri cu eroziune puternică cu pante între 10 și 25 de grade și un randament scăzut din cauza orizontului de humus distrus de ape. Aceste soluri sunt formate pe loessuri, marne și argile, cu o textură de lut/pastă, nisipoasă. Eroziunea solului pe aceste terenuri poate fi combătută prin plantarea de viță de vie și pomi fructiferi pe curbe de nivel și în terasă, iar în jurul ravenelor și alunecărilor de straturi, prin plantarea de perdele antierozionale formate din salcâmi (dealul Hulubăț).⁶

⁵ Porțiunea din sol cea mai apropiată de suprafață, practic acea bucată din sol aproximativ paralelă cu suprafața terenului din zona avută în vedere.

⁶Cristina Condrea, *Solurile județului Vaslui* accesat la

<https://ro.scribd.com/document/94645219/Solurile-in-Judetul-Vaslui> în data de 02.08.2025

Pe teritoriul Depresiunii Elanului, ca de altfel în tot Podișul Moldovei, condițiile geologice și fizico-geografice favorizează apariția și dezvoltarea proceselor de versant. Se remarcă prezența unor formațiuni geologice de suprafață constituite din roci moi, permeabile și impermeabile, reprezentate printr-un complex de argile și marne, cu alternanțe de nisipuri, uneori apărând și orizonturi de gresii, acoperite de o cuvertură discontinuă de luturi loesside.

În depozitele cumulative ale teraselor, pe așa numitul *deal al cărămidăriei*, situat în vatra satului Giurcani, cu grosimi de 0-7 m, având suprafețe apreciable de luturi loesside (cuaternare), bune pentru fabricatul cărămizii, s-a creat o tradiție în zonă, în anii din urmă pentru fabricatul manual și mecanic al cărămizilor arse, în special în satul Giurcani, dar și în satele Găgești și Peicani, existând condiții asemănătoare. În interiorul acestui complex litologic, apar straturi acvifere care uneori sunt secționate de văi, ce favorizează modelarea reliefului, în special a versanților ce au înclinări mai mari de 10 grade.

La aceste condiții geologice și morfologice se adaugă și alți factori ce contribuie la modelarea versanților, dintre aceștia ieșind în evidență în mod deosebit unele elemente climatice, cum ar fi, precipitațiile care au un regim foarte neuniform, cu alternanțe de perioade ploioase și perioade secetoase, uneori cu o mare frecvență a ploilor torențiale, apoi vegetația și apele de suprafață. Intervenția antropică prin defrișări masive ale versanților împăduriți, ale plantațiilor pomicole, desteleniri, precum și practicarea unei agrotehnici rudimentare, a contribuit la declanșarea eroziunii versanților.⁷

Alunecările de teren, se întâlnesc aproape pe toți versanții dealurilor din Depresiunea Elanului, excepție făcând zonele împădurite din partea de nord-vest și sud-vest, precum și versanții ce au o declivitate mai mică de 3 grade. Frecvente sunt cazurile când prin adâncirea albiilor minore ale pâraielor se interceptează unele pânze de apă subterană și se produce subminarea bazei versanților și astfel au loc prăbușiri de teren, care se propagă mai departe sub formă de alunecări de teren. Suprafețele cu cele mai ample alunecări de teren se găsesc pe versantul stâng al Elanului, având o direcție subsecventă, formează aici o cuestă prelungă. În acest sector se găsesc suprafețele mari afectate de alunecări, cum sunt cele de la sud de Urlați, Dimitrie Cantemir, Gușiței, cele din dreptul satului Poșta Elan, la sud de Tupilați și cele mai ample, situate la sud de Popeni, Peicani și Giurcani.⁸ Sunt și astăzi cunoscute de către localnici, alunecările de teren din anii '70 de la Tupilați, fiind necesară strămutarea mai multor familii de pe valea satului.

Pe malul drept al pârâului Elan, în apropierea fostului *conac Cerchez*, Întreprinderea de Prospekțiuni Geologice și Geografice din București a realizat în anii, 1959-1960, foraje geologice până la adâncimi de aproximativ 2500-3000

⁷ Constantin Vasluiuanu, *Depresiunea Elanului* în „Prutul”, nr. 37/2004, p. 8-9.

⁸ *Ibidem*.

metri. Aceste cercetări au furnizat primele date geofizice și informații despre resursele minerale din zonă, inclusiv existența unor zăcăminte de petrol și gaze naturale. Deși s-au identificat astfel de resurse, tehnologia disponibilă la acea vreme nu a permis exploatarea lor.⁹

Recent însă, pe baza acelor informații, Compania americană Chevron a obținut în anul 2013, un acord de mediu și certificatul de urbanism pentru amplasarea unor sonde de foraj, evaluarea și exploatarea gazelor de șist în perimetrul Popeni din comuna Găgești, județul Vaslui.¹⁰ Deși compania Chevron a îndeplinit toate condițiile legale, inclusiv avizul Agenției Naționale pentru Resurse Energetice (A.N.R.E.), aceasta a sistat extragerea gazului și s-a retras în urma opoziției populației și a unor organizații neguvernamentale (ONG), care au invocat riscuri privind poluarea mediului și distrugerea ecosistemului local. Consiliile locale, inclusiv cel al comunei Găgești, au adoptat hotărâri prin care au interzis explorarea și exploatarea gazelor de șist în zonele respective. Prefectura județului Vaslui a considerat aceste hotărâri ilegale, argumentând că resursele subsolului sunt proprietate publică a statului și că deciziile privind exploatarea nu pot fi luate de consiliile locale. Cu toate acestea, compania Chevron și-a încheiat activitatea și a abandonat proiectul, renunțând astfel la o oportunitate importantă pentru dezvoltarea zonei.

2.5. Seismologie

Având în vedere focarul central seismologic din zona Vrancea și gradul de pericol în caz de cutremur ce afectează și Depresiunea Elanului. Cu toate acestea, gradul de seismicitate este mai redus, mergând dinspre sud-vest spre nord-est. Zona deluroasă înaltă din partea vestică și sudică a Depresiunii Elanului, la care se adaugă și tot cursul inferior al Elanului se încadrează într-o zonă seismică cu

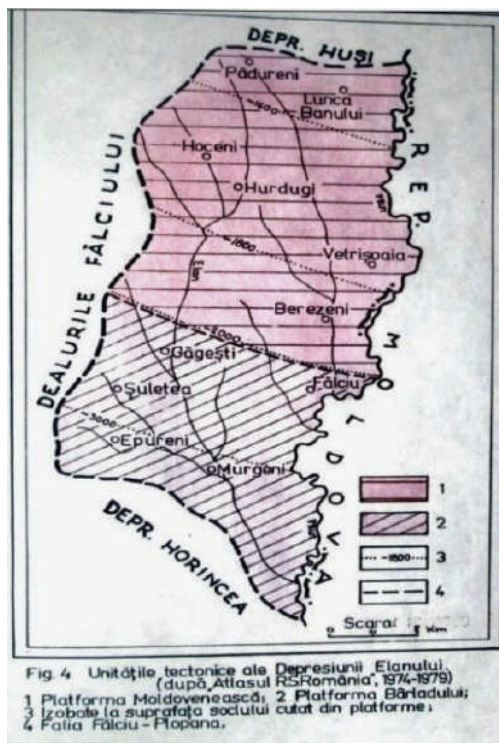

Fig. 4 Unitățile tectonice ale Depresiunii Elanului. (după Atlasul R.România, 1974-1979)
1 Platforma Moldovenească, 2 Platforma Bârladului;
3 Izobate la suprafața soclului cutat din platforme;
4 Falia Fălcu-Plopana.

Unitățile tectonice ale Depresiunii Elanului - după Constantin Vasluianu

⁹Ibidem.

¹⁰Chevroniștii alungați și din Găgești în „Vremea Nouă”, 14 ianuarie 2014, accesat la următoare adresă: <https://www.vremeanoua.ro/chevronistii-alunga-ti-si-din-gagesti/?noamp=available>, în data de 11.12.2024.

intensitate peste gradul 7, iar restul teritoriului, partea centrală, nordică și estică se încadrează în zona seismică a cutremurelor cu valori ale intensității mai mici de gradul 7.¹¹ O analiză a unităților tectonice a Depresiunii Elanului, și riscul seismic al acesteia, îl putem observa din schița după Constantin Vasluianu.

2.6. Clima

Are un pronunțat caracter temperat continental. Cercetările întreprinse până în anul 2004, referitoare la acest tip de climă, scot în evidență importanța aerului polar continental care provine din regiunile nordice și nord-estice ale Europei sau din Siberia de vest. Acest aer uscat și rece care domină de fapt tot estul României, aduce în Depresiunea Elan, o temperatură mai ridicată în timpul anotimpului cald, mai ales la nivelul solului și mai scăzută, cu vreme mohorâtă și precipitații reduse, pe parcursul anotimpului rece. Totodată, variațiile climatice, relieful și influența acestui aer care se simte mai ales în lunile august și septembrie, duc la apariția inversiunilor climatice, ceea ce determină modificarea cu 10-15 zile a perioadei în care apare bruma ori înghețul.

Temperatura medie anuală a climei în Depresiunea Elan, calculată la stațiile meteorologice de la Murgeni, Huși și Bârlad, oscilează între 9,5 și 10,9 grade Celsius,¹² iar după datele termice preluate de la stația meteorologică Bârlad, în intervalul 1896-1913, 1926-1940, și 1946-1973, temperatura medie anuală a fost de 9,7 grade Celsius,¹³ cu următoarele valori lunare:

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
-4,1	-1,7	3,6	10,1	15,8	19,6	21,7	21,1	16,5	10,4	4,3	-0,8

Vara, din cauza climei secetoase, temperaturile cele mai ridicate pot atinge și chiar depăși 40 grade Celsius, în timp ce temperaturile cele mai scăzute pot ajunge și până la, -20 grade Celsius, chiar și -25 grade Celsius în anumiți ani.

În ultimii ani în timpul anotimpului rece, zăpada, rar a depășit 10 centimetri, iar perioada persistenței acesteia nu a fost de lungă durată. Bătrânii din această zonă își amintesc și faptul că iernile din timpul copilăriei lor erau mult mai geroase și cu zăpadă foarte multă, atingând la troiene și 3-4 m. Este evidențiată în mod deosebit iarna anului 1953-1954 și chiar cele care au urmat, până prin anii '80, când stratul de zăpadă era deosebit de consistent și nopțile foarte geroase.¹⁴

¹¹ C. Clit, *Comuna Dimitrie Cantemir. Studiu monografic*, vol. I, Iași, 2016, p. 19.

¹² Vasile Cărcotă și V. Baican, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, Iași, 1973, p. 119.

¹³ Vasile Cărcotă, *File de monografie. Județul Vaslui*, Vaslui, 1972, p. 19.

¹⁴ *Ibidem*.

Din observațiile locale s-a constatat că primele înghețuri au loc de regula în a doua jumătate a lunii noiembrie, iar ultimele la sfârșitul lunii martie. Brumele se produc, în general, la sfârșitul lunii aprilie, dar, mai rar, cad și în prima jumătate a lunii mai, constatare preluată de la punctul Hidro Tupilați în anul 2000.

2.7. Regimul eolian (curenții de aer)

Acesta este diferit de la un anotimp la altul, fiind dominat de vântul *Crivăț* ce bate năprasnic iarna de la Nord-Est spre Sud-Vest, provocând de multe ori viscole puternice, însoțite de geruri cumplite cu o intensitate de 3,2 grade pe scara Beaufort.

Un alt vânt cu o frecvență și intensitate destul de mare este, *Băltărețul*, care bate dinspre Sud, însă se manifestă mai mult la sfârșitul primăverii și la începutul toamnei, cu o intensitate de 2,1 grade pe scara Beaufort.¹⁵

Alt vânt care bate în sens invers Crivățului, este *Austrul*. Este un vânt uscat care aduce secetă, motiv pentru care românii l-au numit și *Sărăcilă*.

Din acest punct de vedere, pe ansamblu, Depresiunea Elan are un climat temperat continental de stepă, cu ierni aspre, veri călduroase și cu mari variații de temperatură.¹⁶

2.8. Precipitații

Cantitatea de precipitații este redusă pe tot parcursul anului, caracteristică întregii regiuni a Moldovei, inclusiv pe Valea Elanului, regiune ce aparține regimului continental unde cantitatea medie anuală de precipitații este de aproximativ 450 – 550 l/m.p., cu o medie de sub 480 l/mp. Această cantitate, din păcate are o distribuție inegală, verile fiind de multe ori secetoase, iar iernile cu zăpezi din ce în ce mai puține. Cele mai bogate precipitații cad în anotimpul călduros de la sfârșitul primăverii și începutul verii. Valoarea medie se ridică uneori până la 40-50% din cantitatea anuală. O parte din precipitații cad sub formă de zăpadă care acoperă solul, în anumiți ani, în medie 40-50 de zile pe an. Regimul precipitațiilor prezintă un caracter de aversă, fiind ani când media precipitațiilor este mult superioară celei calculate pe perioade îndelungate, însă fiind și ani, evident, deficitari.

O asemenea diferență s-a înregistrat în anul 1986 când cantitatea anuală a fost de numai 284,2 mm față de anul 1984, când cantitatea anuală a fost de 597 mm.¹⁷

Făcând o caracterizare a zonei analizate, aceasta are un climat temperat continental de stepă, trecerea de la un anotimp la altul se face brusc iar vânturile frecvente produc vara secetă. Ameliorarea acestui climat s-ar putea face prin

¹⁵Ioan Iacomi, *Monografie comuna Găgești*, jud. Vaslui, manuscris, p. 1-4.

¹⁶*Ibidem*.

¹⁷*Ibidem*, p. 2.

unde izvorăște Elanul se află la o înălțime de 237 metri (masivul dealurilor Dobrina-Oltenești). Are o lungime totală de 71 km și străbate teritoriul satelor Urlați, Hurdugi, Gușiței, Poșta Elan, Tupilați, Găgești, Peicani, Giurcani, Raiu, Murgeni și Blăgești, iar de pe teritoriul satului Vădeni din comuna Cavadinești, județul Galați, se varsă în râul Prut. Intră pe teritoriul comunei Găgești în sectorul său mijlociu, în dreptul podului din apropierea satului Poșta Elan, traversează comuna Găgești, de la nord la sud, pe o distanță de 20 km.¹⁹

Debitul râului Elan a fost măsurat între anii 1967 și 2003 la stația hidro Tupilați, din care reiese un debit cuprins între 0,5-20 m/s, cu o medie de 9,5 m/s, uneori cu debite mai mari, peste 100 m/s în perioada căderii precipitațiilor ori topirii zăpezilor, fiind și situații când apa iese din albia sa, inundând terenurile din jur. Albia majoră a râului Elan are o pantă lină și o lățime în medie de cca 300 metri, versanții văilor sunt afectați de surpături de maluri, cu râpe și șivoaie adânci.

Istoria râului Elan, este destul de controversată, acesta fiind atestat documentar sub denumirea de *Ialan* la mijlocul secolului al XV-lea, mai precis la data de 11 august 1445 într-un act emis la Suceava de către domnitorul Ștefan al II-lea, în care se menționează că pan Toader Gănescu, a primit în Moldova pe *Ialan, la obârșia acestuia, un sat unde a întemeiat Toma, socrul său*.²⁰

Denumirea de Ialan, apare și într-un alt act oficial întocmit (pecetluit) de voievodul Ștefan cel Mare (14 aprilie 1457 - 21 iulie 1504) în ziua de 5 iunie 1464, la Vaslui, scris în slavonă de cancelarul domnitorului, și care reprezintă actul de vânzare-cumpărare a satului Găgești, *...am dat și întărit acest sat mai înainte spus Găgeni pe Ialan slugilor noastre, Ioan și Ignat*²¹, iar trei decenii mai târziu, cuvântul Ialan, mai apare menționat într-un alt act oficial de vânzare-cumpărare a aceluiași sat, denumit de astă dată, *Găjoaie pe Ialan*.²²

Cronicarul Miron Costin (1633-1691), în Letopisețul său, într-o descriere a unor râuri din Moldova arată că *Vasluețul, Ialanul și Cohurluiul*, sunt râulețe mici ce izvorăsc din diferiți codri de fagi, unele se varsă în Prut, altele în Bârlad, iar Dimitrie Cantemir (1673-1723), fiul lui Vodă Constantin Cantemir (1685-1693), în lucrarea *Descriptio Moldaviae* (1716), va grația cuvântul Ialan, întrucât acesta consideră că în limba turcă are două forme verbale care înseamnă, 1 – substantiv: *minciuna, ficțiune* și 2 – adjectiv: *fals, neadevăr*, iar cuvântul *elan*, care este un adverb, înseamnă, *încă*. Pe harta geografică Moldavia, o hartă alcătuită de Dimitrie Cantemir, pârâul Elan apare numai desenat, fără să-l denumească și totuși, denumirea de *Ilan*, apare

¹⁹*Ibidem*.

²⁰D.R.H.A, Moldova, vol. I, 1384-1448, doc. 257, p. 364-365.

²¹*Ibidem*.

²²*Ibidem*.

menționată în lucrarea acestuia la descrierea afluenților Prutului,.. *pe care-i duce cu sine la Gura Ilanului.*²³

Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir la 1716 - (G. Vâlsan)

Se presupune totuși că popoarele migratoare de sorginte germană care au traversat și teritoriile daco-romane, între secolele III - V d.Hr., cum ar fi goții, vandalii, taifalii, herulii și alți crescători de animale sau vânători, urmați mai târziu de coloniștii sași, au adus cu ei obiceiuri și limbaj specific, cum ar fi cuvântul elen/elch (alces alces), cerb din regiunile nordice, cunoscut la noi ca elan, deci cuvântul elan, pare aici să fie de natură germanică. Există chiar și o informație apărută într-un ziar local, prin anii '70, conform căreia în iernile geroase, elanii ajung și prin părțile noastre, șeful Ocolului Silvic Huși a fotografiat în anii, '70, ai secolului trecut, o familie de elani care traversa Dealul Dobrina, furișându-se spre pădurile de fagi ale văii Elanului.²⁴

Pe malurile acestui pârâu, Elanul, s-au amplasat așezări statornice, unele menținându-se până astăzi, altele dispărând în vremurile din urmă, toate au alcătuit și vor mai alcătui multă vreme, o coroană ce dă putere unui teritoriu stăpânit și îngrijit de-a lungul timpului de numeroase suflete, jucând și un rol important în aspectul geografic al zonei. Pe cursul lui, în vechime, au fost

²³ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Academiei R.S.R., București, 1973, p. 67.

²⁴ Culese de la Nedelcu Marin, din Tupilați.

amplasate și mori de apă, așa cum rezultă dintr-un zapis emis în anul 1716, prin care Acsița, soția răposatului Ștefan Cerchez, în urma unei donații de pământ către verii ei, Toderășco și Ion Palade, specifică faptul că vadurile pentru mori de pe Elan au fost ținute pentru ea, *iar cei doi să nu aibe treabă cu acestea*.²⁵

Iar dacă vorbim de acumulări de ape (*iazuri*), în primul document de atestare a satului Găgești se vorbește de iazul lui Bancu (Bancov), [...] *iar hotarul acestui sat să fie după vechile hotare din sus, până aproape de iazul lui Bancu*.²⁶ În multe localități precum Urlați, Tupilați, Găgești, Peicani, Giurcani și Poșta Elan, au fost construite în anii '70, ai secolului trecut, baraje de acumulare menite să atenueze viiturile. Aceste lacuri artificiale au fost folosite de săteni și pentru irigarea culturilor de legume și ca sursă locală de pește. În prezent, majoritatea acestor baraje au secat, cu excepția celui de la Poșta Elan, construit în anii '80, care formează o acumulare de apă ce înconjoară satul precum o *semilună* în prelungul râului Elan și care reprezintă o resursă valoroasă atât pentru pescuit, cât și pentru irigații.²⁷

Pe teritoriul comunei Găgești, pârâul Elan primește mai mulți afluenți, alimentarea acestora făcându-se atât din straturile acvifere, cât și din precipitații, având fluctuații mari de debite de-a lungul anului, ceea ce reflectă și regimul acestora, cu valori modeste ale scurgerii lichide. De aceea, regimul de scurgere al pârâului Elan se caracterizează prin mari fluctuații de debit, reflectând regimul precipitațiilor, acesta având un curs leneș, meandrat, cu bucle mici.

Dintre afluenții Elanului menționăm:

Pârâul Tupilați, cu un debit mic, având totuși scurgere tot timpul anului. Este pârâul pe care s-au așezat strămoșii celor din satul Tupilați, acesta luând numele satului, oferind condiții propice pentru existența locuitorilor în veacurile din urmă. Izvorăște dintr-o zonă de pe valea satului, cu denumirea de *Coada râpii*, la o distanță de aproximativ 800 m față de sat și se varsă în râul Elan, în partea sud-estică a satului Tupilați, la 200 m de acesta. Pârâul Tupilați a fost denumit și Saca de istoricul Gheorghe Ghibănescu, probabil datorită faptului că în timpul verilor secetoase, seacă.

Pârâul Pogoceni, izvorăște din dealul cu aceeași denumire, și are un debit foarte scăzut, iar în timpul verilor călduroase, seacă. Denumirea sa a purtat-o și satul Pogoceni, un sat care a existat în apropierea satului Popeni de Elan. Se varsă în Elan, la nord de satul Popeni, cam la 300 m de acesta.

Pârâul Urdești, un alt afluent de pe cursul mijlociu, care izvorăște din dealul Plopului, se varsă în Elan în dreptul localității Peicani, întâlnindu-se cu Elanul în apropierea locului numit, *La Pârlita*. O precizare se impune, anume că

²⁵ Ion Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. III, doc.357, p. 246.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Constantin Vasluianu, *Depresiunea Elanului*, în „Prutul”, nr. 36/2004, p. 8-10.

din podișul Băseștilor pleacă și pâraiele Plopul și Ghilțeni, care se unesc în dreptul satului Urdești, apoi ceva mai jos primesc pe stânga, pâraul Pelmoșana, formând toate trei, pâraul Șesului și mai departe purtând denumirea de pâraul Urdești.

Pâraul Jigălia este al patrulea afluent, de pe cursul mijlociu al râului Elan. Această apă străbate astăzi comuna Găgești, trecând prin nordul satului Giurcani, se varsă în Elan, cu un kilometru mai la sud față de pâraul Urdești. Despre el s-a scris că „este cel mai frumos afluent al Elanului”, iar denumirea sa ar însemna „*arsură*” și ar proveni de la *valea Jigăliei*.

Pâraul Hulubăț, alt afluent, este situat în partea de est a comunei, fiind în întregime pe teritoriul acesteia, străbate valea cu aceeași denumire pe o distanță de 18 km după care se varsă pe partea stângă în râul Elan, lângă satul Rai, fiind singurul pe aceasta parte și ultimul afluent de pe teritoriul comunei Găgești. Are un debit mic, iar pe timpul verilor secetoase seacă. Pe acest pârau a existat și un sat cu denumirea de Hulubăț, însă, la începutul secolului XX, a dispărut.

Elanul mai primește un alt afluent mai mic pe teritoriul comunei Găgești, situat la extremitatea sudică a satului Giurcani, un pâraiaș mic, denumit, *Argeaua*, care izvorăște din dealul Argeaua, creând și o vale destul de lungă folosită intens la pășunat, denumită de localnici *Râpa plopului*.

Teritoriul comunei nu este inundabil, totuși, în anumiți ani, în timpul verii cu ploi torențiale, ori primăvara, în urma topirii zăpezilor, anumite terenuri agricole și gospodării din zona de șes a râului Elan sunt inundate.

În ceea ce privește *apele subterane*, acestea sunt strâns legate de complexul mio-pliocen al fundamentului care este format în cea mai mare parte din nisipuri, cu intercalații de argile și gresii, constituind un bun izvor pentru colectarea apelor de infiltrație. Prin diferite foraje efectuate la Giurcani (Argeaua) și la Găgești, s-au descoperit importante rezerve de apă subterană cu foarte bune calități, fiind potabilă. Aceste ape au caracterul unor straturi de presiune, urcând până la suprafața solului. Rezultă că acestea sunt ascendente datorită structurii monoclinale a podișului. În straturile depresiunii, dar mai ales în pantele colinare se găsesc bogate ape sulfuroase, la Giurcani-Budăi, Burlan, Argeaua și Găgești-sat. Izvoarele ce drenează stratul acvifer de versant au în general, debite reduse (sub 1m/s), dar apa este potabilă. Sunt și numeroase situații când apar izvoare cu un conținut apreciabil de săruri, cum este în cazul versanților văii Sărate și a versanților de pe Valea Elanului între Popeni și Giurcani și pe versanții pâraului Guzar.²⁸

Alimentarea cu apă potabilă a comunei se face în cea mai mare parte din fântânile de suprafață ce se găsesc și astăzi în toate satele și puțuri săpate de gospodari, atât în câmp, la Hulubăț, Cănepărie, Argeaua, cât și în sate. De menționat că la Argeaua, a fost forat în anii din urmă un puț de mare adâncime

²⁸*Idem, Depresiunea Elanului*, (continuare din nr. 36), în „Prutul”, nr. 38/2004, p. 1-2.

cu apă potabilă. Puțuri asemănătoare au fost forate și în zona islazurilor, folosite pentru adăparea animalelor.

De asemenea, pe teritoriul satelor comunei, se găsesc, din loc în loc, cișmele, unele sunt funcționale și astăzi, amplasate la baza unui deal și care captează apa dintr-un izvor ce este dirijată printr-un vad natural, la care mai târziu s-a adăugat o conductă din fier sau beton.

2.10. Flora și Vegetația

În marea majoritate, vegetația este de tipul stepei și silvostepi din zona temperată, cu soluri din categoria cernoziomurilor. Așezarea, configurația reliefului, caracteristicile climei și solul, determină învelișul vegetal propice dezvoltării plantelor. În Evul Mediu și prima parte a Epocii Moderne, depresiunea Elan a fost o regiune a pădurilor, doar în șesul pâraului Elan erau zone despădurite, pe zona de luncă. Pădurile, râurile, iezerele, pășunile și câmpiile fertile, au oferit condiții favorabile dezvoltării așezărilor omenești.

În contrast cu peisajul prezent, la sfârșitul secolului al XIX-lea, au dispărut pădurile, înlăturate prin defrișare, ceea ce a dus la apariția unei vegetații florale unicat în zonă. Istoricul Gheorghe Ghibănescu, arăta că pe valea pâraului Elan, pământul e negru vegetal, *căci abia din timpurile noastre s-au desfundat pădurile, care în vechime se țineau lanț, formând Codrii Merei până la vărsarea Elanului*.²⁹

În anul 2000, pentru protejarea biodiversității și menținerea într-o stare favorabilă de conservare a florei spontane, faunei sălbatice și a habitatelor naturale de interes comunitar, *Colinele Elanului* a fost desemnat ca sit de importanță comunitară (SCI), prin Ordinul nr. 2387/ 29 sept. 2011, conform Directivei Consiliului European 92/43/CE/1992, străbătut de D.J. nr. 244 B, integrându-se astfel în rețeaua ecologică europeană *Natura 2000* din România.

Situat în Depresiunea Elanului, pe teritoriile administrative ale comunelor Găgești, Berezeni și Fălciu, situl se întinde pe o suprafață de 755 hectare. Această zonă naturală cuprinde mlaștini, turbării, terenuri arabile și pajiști xerofile și este încadrată în bio-regiunea stepică a Depresiunii Elanului. Situl include două tipuri principale de habitate: stepe ponto-sarmatice și tufărișuri de foioase ponto-sarmatice.

Printre speciile floristice rare care au stat la baza desemnării sitului se numără: Capul șarpelui (*Echium russicum*), Târtanul (*Crambe tatarica*) și Stânjenelul sălbatic (*Iris aphylla* ssp. *hungarica*). Alte specii semnalate în perimetrul sitului: bujorul de stepă (*Paeonia tenuifolia*), endemismul *Palimbia rediviva* din familia *Apiaceae*, vinetele (*Centaurea marschalliana*), brândușa din specia (*Colchicum fominii*), belivalia sarmațiană (*Bellevalia sarmatica*), coșacii pubiflori (*Astragalus pubiflorus*), buruiana talanului (*Adonis volgensis*) și

²⁹Gheorghe Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. VII, p. V.

dedițelul vânăt (*Pulsatilla montana*), aceasta din urmă, fiind o altă specie rară a florei spontane românești.

În Depresiunea Elanului, speciile vegetale întâlnite sunt diverse și includ atât plantele lemnoase cât și plantele ierboase și buruienile. Printre speciile lemnoase, enumerăm: trandafirul sălbatic (*Rosa ferax*), porumbarul (*Prunus spinosa*), măceșul, păducelul și migdalul pitic. Speciile ierboase frecvente sunt: păiușul (*Festuca pseudovina*), pirul crestă (*Agropyrum cristatum*), pirul târător (*Agropyrum repens*), lucerna galbenă (*Medicago lupulina*) și sulfina (*Melilotus officinalis*).

Dintre buruieni se regăsesc: păpădia (*Taraxacum officinale*), pătlagina îngustă (*Plantago lanceolata*), coada șoricelului (*Achillea millefolium*), ciulinul (*Cirsium mutans*), pelinul (*Artemisia austriaca* și *Artemisia maritima*), scaiul dracului (*Eryngium campestre*) și sunătoarea (*Hypericum perforatum*).

În zonele joase ale luncilor cresc: raigrasul englezesc (*Lolium perenne*), firuța de pajiște (*Poa pratensis*), păiușul (*Festuca sulcata*), iarba câmpului (*Agrostis alba*), rogozul (*Carex praecox*), trifoiul hibrid (*Trifolium fragiferum*), trifoiul târător (*Trifolium repens*), papura și stuful.

Pe terenurile cultivate sunt prezente specii precum: mohorul (*Setaria glauca* și *Setaria viridis*), muștarul sălbatic (*Sinapis arvensis*), pălămida (*Cirsium arvense*), volbura (*Convolvulus arvensis*), holera (*Xanthium spinosum*), mărul lupului și mătrăguna.

Importante specii floristice și faunistice din situl Colinele Elanului - Zona aproximativă - fostul iaz Bancu

Plantele melifere au o răspândire apreciabilă, printre acestea numărându-se: teiul, salcâmul și cireșul sălbatic. În agricultură, sunt cultivate: grâul, orzul, ovăzul, meiul, secara și floarea-soarelui. Pomii fructiferi din zonă includ: prunul, mărul, părul, cireșul, vișinul, caisul, zarzărul, nukul, corcodușul și alții, iar vița de vie ocupă și ea un loc important în peisajul agricol.

2.11. Fauna

Pe teritoriul comunei Găgești există o faună diversificată, reprezentată în principal de rozătoare precum popândăul (*Citellus citellus*), hârciogul (*Cricetus cricetus*), șoarecele de câmp (*Apodemus agrarius*) și șobolanul de câmp, precum și iepurele de câmp. Printre carnivorele sălbatice frecvent întâlnite se numără dihorul de stepă și dihorul pătat (*Mustela putorius*), lupul (*Canis lupus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), viezurele și nevăstuica (*Mustela nivalis*). Din categoria omnivorelor face parte mistrețul (*Sus scrofa*), iar dintre erbivore, căprioara (*Capreolus capreolus*) care este tot mai prezentă în zonă.

Fauna aviară include specii sălbatice precum prepelița, pitulicea, potârnichea, ciocârlia de câmp, graurul, gâsca și rața sălbatică, vrabia, rândunica, barza, cioara și cocorul. De asemenea, în zonă se regăsesc numeroase insecte și alte nevertebrate, precum: lăcustele, greierii, cosașii și fluturii. Dintre reptile și amfibieni sunt prezenți: șarpele, șopârla și broasca.

Dintre mamiferele sălbatice, mistrețul este una dintre speciile cel mai des întâlnite, iar în ultimii ani a crescut semnificativ populația de căprioare. Păsările acvatice precum berzele, gâștele și rațele sălbatice se găsesc în această zonă, având condiții favorabile pentru viață. Până în anul 1925, în regiune era prezentă și dropia (*Otis tarda*), o pasăre caracteristică zonelor de stepă, care însă a dispărut din cauza vânătorii excesive.

În apele râului Elan se găsesc diverse specii de pești mici, cum ar fi crapul-caras (*Carassius carassius*) și țiparul, care urcă pe cursul apei.³⁰

³⁰Marin Rotaru, *File de monografie*, manuscris.

CAPITOLUL III - ISTORICUL SATELOR

3.1. Mărturii arheologice

Mulți cetățeni de prin partea locului s-au întrebat poate, ce neamuri au trăit pe aceste meleaguri cu sute sau mii de ani în urmă și care a fost originea lor etnică? Este o întrebare legitimă și căreia dorim în paginile următoare să-i găsim răspunsurile cele mai apropiate de adevărul istoric. Ne-am bazat în acest demers pe bogăția vestigiilor arheologice descoperite pe Valea Elanului și în actualul areal al comunei Găgești.

Dintre cercetătorii remarcabili care s-au aplecat cu mare interes în această zonă, se numără prof. Ghenuță Coman, fost profesor de istorie la Școala medie mixtă Murgeni, actualul liceu tehnologic ce-i poartă numele, cel care în urma cercetărilor efectuate, analizând probe de sol și diferite obiecte descoperite, cum ar fi, oase, pietre, silexuri, oale, unelte din metal, arme, podoabe, monezi, ascunse, poate sute de ani, sau mii de ani, sub pământul pe care au trăit sau trăiesc și astăzi oamenii acestor locuri, este cel care a demonstrat că a existat viață omenească în acest areal, încă din paleolitic (40.000-10.000 î. Hr.).

Descoperirile făcute de acesta în perioada anilor '60-'80 ai secolului trecut în arealul comunei Găgești și împrejurimile acesteia, Copăceana, Stuhuleț, Vutcani, Dodești, Vișoara, etc., au evidențiat faptul că diversitatea și bogăția naturală a reliefului, a oferit condiții favorabile omului, încă din cele mai vechi timpuri.

O lucrare interesantă, *Ghenuță Coman. O viață dedicată arheologiei*, apărută în anul 2003, avându-i ca autori pe învățătorul Marin Rotaru și prof. Gheorghe Gherghe, scoate în evidență colecția impresionantă de valori materiale și spirituale adunate în cei peste 40 de ani de cercetări arheologice ale prof. Ghenuță Coman, oferindu-ne o imagine clară a realităților istorice și a drumului dificil parcurs de strămoșii noștri prin multiplele epoci istorice, confirmând prezența omului în acest areal din cele mai vechi timpuri.³¹

O prezentare succintă a epocilor istorice din arealul comunei Găgești:

Paleolitic

Cele mai vechi urme de civilizație preistorică găsite, datează din paleolitic, iar săpăturile sistematice efectuate în anii din urmă, au adus multiple și convingătoare elemente asupra modului de viață al lui *Homo sapiens*, strămoșul nostru. Mergând pe firul istoriei, încă din *Epoca Pietrei* au fost descoperite așezări umane foarte vechi, iar uneltele de silex descoperite pe locul

³¹ Marin Rotaru și Gheorghe Gherghe, *Ghenuță Coman. O viață dedicată arheologiei*, Vaslui, 2003, p. 45.

numit *Via Lupeș* din satul Giurcani, unde s-a identificat și o bogată faună fosilică, indică prezența vieții umane din acea perioadă (40.000-10.000 î.Hr.).

Șantierele arheologice de la Giurcani, 1979, M. Rotaru

Aceste descoperiri atestă existența unei prezențe umane timpurii, reflectând condițiile favorabile de trai oferite de diversitatea reliefului și bogăția naturală a zonei.³² De atunci, de când *Homo sapiens* a pornit prin aceste locuri, în lungul drum al evoluției pe scara umanității, s-au scurs mai bine de 30.000 de ani. Peisajul sălbatic din aceste locuri, a oferit condiții prielnice de viață pentru omul maimuță, a cărui prezență este descris, puțin încovoiat cu capul alungit, antero-posterior, purtând, atârnat pe corp o blană de animal și ținând în mână câteva așchii din silex (cremene).

Din epoca pietrei șlefuite, cea mai veche așezare descoperită (epoca finală a neoliticului, circa 3000-2000 î.Hr.), se află tot în punctul, *Via Lupeș*, în partea de nord a satului Giurcani pe stânga și pe dreapta pâraului Jigălia. Aici s-au descoperit topoare din piatră sub formă de pană, cuțite din silex (cremene), răzătoare pentru piei, tot din silex. Și tot din acea perioadă, în spatele grădinii săteanului Constantin Buta din Peicani, s-a găsit un important nucleu de silex, reprezentând urme fosile, chiar în vatra satului. Aceste descoperiri sunt cunoscute ca aparținând culturii *Cucuteni*.³³

În această perioadă, oamenii se organizau în ginți matriarhale, își dezvoltau și își perfecționau uneltele, confecționau topoare din piatră și ciocane perforate cărora le atașau cozi, făcându-le mult mai eficiente pentru muncă. Una

³² Marin Rotaru, *Antichitățile Elanului*, Bârlad, 2009, p. 120.

³³ N. Zaharia, M. Petrescu-Dâmbovița și E. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al VIII-lea*, București 1970, p. 43.

dintre activitățile principale era creșterea animalelor, fapt atestat de oasele de animale domestice descoperite în bordeie, ceea ce ne relevă faptul că practicau vânătoarea cu arcul, folosind vârfuri de săgeată din silex.³⁴ În ceea ce privește meșteșugurile de casă, cele mai importante din acea perioadă, fiind torsul, țesutul și olăritul. Oamenii duceau o viață relativ sedentară.

Cultura Noua este reprezentată în comuna Găgești prin mai multe locuințe de tip cenușar, de unde au fost recuperate resturi de vase și unelte din os, inclusiv omoplați crestați. Aceste descoperiri au fost făcute între marginea nordică a satului Giurcani și instalațiile barajului, pe ambele maluri ale pârâului Jigălia, în locurile denumite *La Budai* și *Via Lupeș*. În apropierea barajului, pe direcția drumului spre Giurcani, se află alte vestigii de locuire, iar la aproximativ 1 km nord de sat, pe botul de deal situat între râul Elan și pârâul Urdești, în cariera de prundiș de lângă pod, au fost descoperite morminte de înhumăție din care au fost recuperate vase specifice culturii *Noua*.³⁵

O adevărată stațiune arheologică extinsă și importantă se găsește la circa 600 m nord de satul Popeni, în punctul numit „Cerchez”, pe ambele maluri ale râului Elan, unde au fost găsite numeroase piese arheologice, iar la marginea de nord a satului Peicani, în zona ultimelor gospodării, se află resturi de locuire aparținând de asemenea tot culturii *Noua*.³⁶

În anul 1979, pe teritoriul comunei Găgești, în urma unor lucrări de hidroameliorație, au fost identificați unul sau mai mulți tumuli (mobile funerare conice ridicate deasupra mormintelor), izolați sau grupați. O cercetare sumară a unuia dintre aceștia, a arătat că tumulii au fost construiți pentru a proteja morminte de înhumăție din Epoca Bronzului, din care au fost recuperate mai multe resturi de vase fragmentate, specifice tot *culturii Noua*. Această descoperire fortuită a atras atenția asupra unui grup de tumuli amplasați pe Valea Elanului, între Dealul Raiului, cu coaste abrupte spre est, și dealul Giurcani (153 m), cu deschideri de văi spre vest. Și tot în vara anului 1979, Muzeul de Istorie al României a efectuat cercetări asupra unui grup de trei tumuli situat în satul Giurcani, în punctul numit *Argeaia*, pe șesul inundabil al râului Elan, la aproximativ 1500 m sud de capătul satului, între râul Elan și drumul județean 244 B.

Cei trei tumuli sunt aliniați aproximativ pe o linie dreaptă de 450 m, trasată de pe malul râului Elan spre drumul județean. Cercetările au început cu secționarea celui mai estic tumul, aflat la circa 20 m de malul râului, precum și cu alte două secțiuni care se intersectează în centru, împărțind tumulul în patru

³⁴ Practicau vânătoarea cu arcul și alte arme rudimentare.

³⁵ Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 143.

³⁶ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și E. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al VIII-lea*, București 1970, p. 43.

sectoare aproximativ egale.³⁷ Unul dintre cei mai mici tumuli, identificat cu numărul 1, are o formă ușor ovală, cu diametrul maxim de 15,50 m și o înălțime actuală de 0,50 m, de la nivelul solului. Acesta a fost ridicat ca monument funerar în perioada de tranziție de la neolitic la epoca Bronzului, având inițial o înălțime mai mare, redusă în timp fie prin depuneri aluvionare, fie prin eroziune. Structura tumulului este simplă, cu un strat vegetal de circa 0,20 m grosime, suprapus de un strat de pământ brun de 0,35-0,40 m, urmat de un strat negru cu dungi gălbui. În acest strat gros, precum și în restul tumulului, au fost găsite fragmente ceramice din diferite epoci, așchii și unelte de silex din epoca neolitică, oase de animale, cochilii de melci și scoici aduse de aluviuni. Iar în jumătatea sudică a tumulului au fost descoperite morminte de înhumare la adâncimi între 0,25 și 0,90 m, în timp ce în jumătatea nordică nu au fost identificate resturi funerare, ceea ce reprezintă o particularitate a acestui tumul.³⁸

Prezența și dezvoltarea *culturii Noua* în această zonă, reflectă continuitatea vieții și activităților umane încă din epoca Bronzului. În cadrul grupului de tumuli identificați atunci în punctul „Argeaua”, au fost cercetate mai multe morminte cu schelete așezate în poziții diferite, atât chircite, cât și întinse pe spate, orientate în diverse direcții. Iată și o descriere a lor:

- Mormântul nr.1, găsit la 0,25 m adâncime, conține scheletul probabil al unui copil, parțial deranjat de lucrările agricole. Scheletul era așezat pe partea stângă, în poziție chircită, cu capul orientat spre sud-sud-vest și picioarele spre nord-nord-vest. În zona toracelui și bazinului au fost găsite numeroase arșice, unele șlefuite pe ambele fețe.

- Mormântul nr.2, cu schelet chircit pe stânga, mâinile sprijinite pe picioare, capul orientat spre est-sud-est și picioarele spre vest-nord-vest, a fost descoperit la 0,40 m adâncime. În unghiul format între humerusul drept și femurul scheletului, s-a găsit o piesă ovală din os, bine șlefuită, prevăzută cu o gaură mare circulară în centru, înconjurată de un inel ridicat, și o gaură mică pe margine, cealaltă față fiind concavă și mai puțin finisată.³⁹

- Mormântul nr.3, bine conservat, aparține unui adult matur, cu scheletul chircit pe stânga, capul orientat spre nord-nord-vest și picioarele spre sud-sud-vest. Craniul era întors cu mandibula spre est, mâna stângă sprijinită pe femurul drept, iar mâna dreaptă trasă în spatele coloanei vertebrale. Genunchii erau aduși sub bărbie, iar oasele femurului strânse de cele ale gambei. Scheletul se afla la 0,85 m adâncime.

- Mormântul nr.4, la 0,65 m adâncime, conține resturile unui schelet de copil într-o stare proastă de conservare, cu lipsă de oase și craniu, probabil cauzate de săparea mormântului nr.5 din apropiere. Resturile păstrate indică

³⁷ Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 142.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

faptul că defunctul a fost așezat pe partea stângă, în poziție chircită, orientat spre est-nord-est și vest-sud, scheletul fiind desfigurat.

- Mormântul nr.5, descoperit la 0,80 m adâncime, conține scheletul unui adult matur, întins pe spate, cu mâinile lângă corp și capul orientat spre est. Lângă craniu s-au găsit pete ce par a fi resturi de țesătură și un vas de lut fragmentar, iar în interiorul vasului au fost depuse cochilii de melci ca ofrandă. În apropiere, lângă femurul drept, a fost descoperit un pumnal de fier cu mâner cilindric și lamă cu două tășuri, fixat probabil la cingătoarea defunctului.

- Mormântul nr.6, la 0,70 m adâncime, păstrează craniul și oasele mâinilor și picioarelor unui schelet așezat pe partea stângă, în poziție circulară, însoțit de fragmente ceramice neolitice.

- Mormântul nr.7, la 0,90 m adâncime, conține oasele unui copil în poziție chircită pe partea dreaptă.

- Mormântul nr.8, bine conservat, aparține unui adult matur întins pe spate, cu capul la nord, lângă care s-au găsit un vas de lut cu gât înalt și numeroase mărgel tubulare din sticlă, coral și foiță de aur, precum și alte obiecte de podoabă și un pandantiv de bronz.

- Mormântul nr.9, la 0,70 m adâncime, conține resturi ale unui schelet prost conservat, probabil al unui copil așezat în poziție chircită pe stânga.⁴⁰

Majoritatea mormintelor (șapte din nouă) sunt cu schelete chircite, așezate pe partea stângă sau dreaptă, orientate în mod variat, iar două morminte au schelete întinse pe spate, cu capul la nord și picioarele la sud. Dispunerea lor nu indică o ordine strictă a înmormântărilor, care au fost individuale și succesive, la adâncimi diferite. Conturul gropilor nu a putut fi precis determinat, dar se presupune că erau rectangulare.⁴¹

Din punct de vedere ritualic, mormintele se împart în două categorii: cu schelete chircite și cu schelete întinse. Cele cu schelete chircite au un inventar funerar sărăcăcios, ceea ce face dificilă încadrarea lor culturală și cronologică, însă ritualul și anumite obiecte oferă indicii suficiente. Aceste morminte sunt caracteristice complexului cultural răspândit în România și în zonele nord-pontice, în perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului.

Epoca metalelor este bine reprezentată de descoperirile din această zonă. În această perioadă încep acumulările incipiente de bunuri care vor modifica treptat relațiile de producție. Această epocă este marcată de prezența mai multor așezări pe teritoriul comunei Găgești, Utilizarea fierului pentru confecționarea uneltelor și armelor de luptă a avut un impact revoluționar în istorie, accelerând dezvoltarea societății umane, fiind împărțită în două perioade distincte: *Hallstatt* (800–300 î.Hr.) și *La Tène* (300 î.Hr.–secolul III d.Hr.).

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

Din Epoca Fierului au fost descoperite mai multe așezări în zonă. La aproximativ 3,5 km sud-sud-vest de satul Găgești, în unghiul format de șoseaua Găgești-Giurcani și drumul de țară de pe malul stâng al pârâului Urdești, se afla un tumul care a fost distrus în 1962 în urma unor lucrări agricole. De la baza acestuia au fost recuperate oase umane și fragmente de vase specifice culturii Hallstattiene. Și tot în zona satului Găgești, altă așezare, datând din a doua perioadă a epocii fierului, a fost descoperită la circa 1,5 km sud de sat, în apropierea unor izvoare situate pe panta dealului, pe partea dreaptă a șoselei Găgești-Giurcani. Aici au fost găsite resturi de vase lucrate manual din pastă poroasă, cu cioburi pisate în amestec și cu brăuri alveolare sub margine.⁴²

Populația dacică din Moldova, cunoscută în antichitate sub numele de *carpi*, menținea legături strânse cu civilizația romană, în special după cucerirea Daciei în anul 106 d.Hr. Urme ale acestei populații au fost descoperite în grădina școlii din satul Peicani, unde, într-un mormânt, au fost găsite un vas lucrat la roată și un șirag de mărgele.⁴³ Aceste descoperiri atestă continuitatea și evoluția culturală a comunităților din zona Găgești pe parcursul epocii fierului, evidențiind legături cu civilizații vecine și adaptarea la noile tehnici și moduri de viață.

Cultura Sântana de Mureș, atestată cu prisosință pe teritoriul comunei Găgești, aceasta se suprapune celor din secolele anterioare; la circa 3 km de satul Popeni, la obârșia pârâului Hulubăț, se află o așezare cu resturi ceramice caracteristice secolului al IV-lea d. Hr, pentru ca în perioada secolelor X-XI, să apară și *cultura Dridu*, cu un puternic caracter romanic și care s-a răspândit pe întreg teritoriul României, inclusiv în zona comunei Găgești, unde au fost descoperite așezări specifice acestei culturi. Astfel, la aproximativ 600 de metri sud de satul Giurcani, în punctul numit *Argeaua*, s-au găsit numeroase fragmente de vase datate în secolele X-XI. De asemenea, la circa 2 km nord-nord-est de satul Giurcani, au fost identificate resturi de locuire din aceeași perioadă, printre care și un clește din fier,⁴⁴ descoperiri care confirmă prezența și răspândirea *culturii Dridu* în această zonă, reflectând continuitatea și evoluția comunităților rurale cu caracter romanic în Evul Mediu timpuriu.

În perioada de tranziție spre feudalism, populația daco-romană a intrat în contact cu diverse popoare migratoare care au pătruns în spațiul carpato-dunărean, pe văile râurilor accesibile. Printre aceste popoare se numără, sarmații și goții în secolul al III-lea, hunii în secolul al IV-lea, gepizii în secolele V-VI, avarii în secolul al VI-lea, slavii între secolele VII-IX, iar în secolul al XIII-lea, cumanii, aceștia din urmă, probabil (unii dintre ei) au rămas definitiv în satul Tupilați, așa după cum vom relata mai departe. Aceste popoare migratoare erau

⁴² N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și E. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al VIII-lea*, București 1970, p. 43

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 142-143.

în principal păstori, iar agricultura, care impunea un mod de viață sedentar, nu era specifică lor. Dovezile materiale arată că în această perioadă, populația autohtonă și-a continuat activitățile păstorești, agricole și meșteșugărești în condițiile în care o parte din recolta de cereale era destinată migratorilor. De asemenea, există dovezi clare a legăturilor economice cu lumea romană și care au continuat să existe pe tot parcursul acestei perioade.

3.2. Aspecte arheologice specifice satelor (după Ghenuță Coman)

Satul Găgești

La circa 1,5 km sud de sat, în jurul unor izvoare care ies din panta dealului, pe dreapta șoselei, Găgești-Giurcani, s-au descoperit resturi de vase lucrate cu mâna, din pastă poroasă, cu cioburi pisate în amestec și cu brăuri alveolare sub margine, aparținând perioadei *La Tène*. În marginea de sud-vest a satului, pe coama dealului se află un tumul bine conservat. La circa 3 km de marginea nord-estică a satului, pe locul numit *La Ruptura*, lângă *Râpa lui Galan* (cota 165), se află un tumul proeminent.⁴⁵

La aproximativ 3,5 km sud-sud-vest de sat, în unghiul format de șoseaua Găgești-Giurcani și drumul de țară de pe stânga pâ râului Urdești s-a aflat un tumul care a fost distrus cu tractorul în anul 1962. La baza lui s-au descoperit resturi de oase și de vase din prima vârstă a fierului.⁴⁶

Satul Giurcani

Un vârf de lance din fier, a fost descoperit în punctul *La vie*, situat în partea de est a satului Giurcani, comuna Găgești, descoperire ce aparține *Hallstatt-ului* târziu (sec. V, î.Hr.). Vârful este de dimensiuni mari și are forma de frunză de salcie, cu nervură mediană pe ambele suprafețe și care îi conferă o secțiune lenticulară.⁴⁷

Pe botul dealului din mahalaua *Grozești*, sud-sud-vest de sat, între casele lui Ion Ifteni și Ion Roșu, au fost descoperite locuințe cenușar cu resturi de vase și unelte din os, specifice *culturii Noua*, precum și ceramică din secolul IV d. Hr.,⁴⁸ iar între marginea nordică a satului și baraj, pe ambele maluri ale pâ râului Jigălia, în locurile *La Budăi* și *Via Lupeș*, s-au găsit fragmente ceramice din epoca Bronzului (*faza Monteoru*), urme ale culturii Noua, o lamă de pumnal din fier și ceramică romană din secolele II-IV d.Hr. De asemenea, au fost descoperite

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 143.

⁴⁷ Mary Rotaru și Vasile Apostol, *Descoperiri arheologice pe teritoriul satului Giurcani, județul Vaslui*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 6/1989, anul XXVI, p. 560.

⁴⁸ Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 142-143.

obiecte din os și o monedă bizantină emisă în timpul împăratului Ioan Tzimiskes. La 1 km nord de sat, în cariera de prundiș de lângă râul Elan, au fost găsite două morminte cu vase ale culturii Noua. La 600 m sud, în Argeaua, s-au descoperit ceramică din secolele IV-V, un brăzdar de plug romanic și resturi ceramice din secolele VIII-XI, împreună cu doi tumuli. La 2 km nord-vest, în *Ivășcani*, au fost identificate vestigii *hallstattiene* târzii, resturi medievale și o necropolă din secolele XVII-XVIII, inclusiv un clește de fier din secolele XI-XII. La 2,5 km est, în punctul *Berbeceni* s-au găsit materiale din secolul IV, iar pe coama dealului din apropiere se află tumulul *Movila lui Dumitru*.⁴⁹

Aceste descoperiri reflectă o istorie îndelungată și diversă a locuirii în zona satului Giurcani, de la Epoca Bronzului până în Evul Mediu Târziu.

Satul Peicani

În marginea de nord a satului și în spațiul ultimilor gospodării se află resturi de locuire aparținând *culturii Noua* și secolului al IV-lea d.Hr. În Grădina școlii generale din Peicani, s-a descoperit un mormânt din care s-a recuperat un vas lucrat la roată și un șirag de mărgele, probabil de origine *carpă*. De asemenea, în dealul din partea estică a satului, la circa 1 km (cota 145), se află un tumul care poartă denumirea de „Movila lui Goraș”.⁵⁰

Satul Popeni de Elan

Pe malul drept al râului, în aceeași zonă, s-au găsit vestigii de locuire continuă dintre secolele IV-XI d.Hr., iar la 3 km est de sat, la obârșia pârâului Hulubăț, există o așezare cu materiale ceramice specifice secolului al IV-lea d.Hr. Tot la Popeni, la aproximativ 4 km est se află un tumul la *Movila Barahoiu* (cota 205). Alte descoperiri evidențiază o continuitate a locuirii și o bogăție culturală semnificativă, atât în zona *Cerchez*. cât și împrejurimi, pe parcursul mai multor epoci istorice.⁵¹

Satul Tupilați

În centrul satului, pe malul stâng al pârâului, în urma unor lucrări gospodărești, au fost descoperite morminte cu oale cenușii îngropate, ce par să aparțină unei necropole datate în secolul al IV-lea d.Hr., conform resturilor ceramice găsite la suprafață. La aproximativ 1,5 km nord-nord-est de sat, în jurul podului de pe șoseaua Tupilați-Poșta-Elan, se află o așezare cu fragmente ceramice caracteristice secolului al IV-lea d.Hr., identificate după natura pastei, culoare, formă și decor. În marginea de sud și sud-est a satului există resturi de

⁴⁹ *Ibidem*.

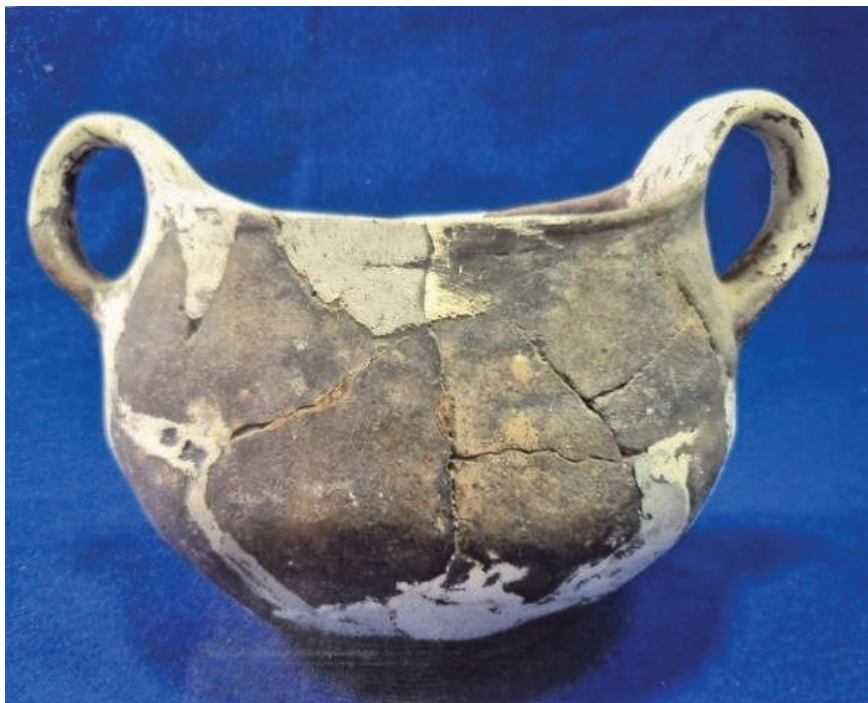
⁵⁰ *Ibidem*, p. 144.

⁵¹ *Ibidem*.

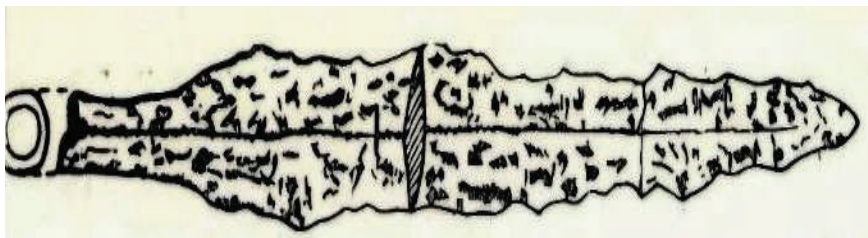
locuire din secolul al IV-lea d.Hr., dar și din secolele X-XII, de unde provine și o lamă de coasă.⁵²

Aceste descoperiri, împreună cu alte vestigii din Epoca Pietrei, Epoca Bronzului și până în Evul Mediu târziu, atestă o locuire îndelungată și intensă a populației autohtone din comuna Găgești, care a păstrat și transmis tradițiile materiale și spirituale specifice, în condițiile sociale, economice și istorice ale fiecărei epoci. Iată și câteva vestigii specifice, prezentate mai jos:

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN AREALUL COMUNEI GĂGEȘTI

*1) Vas din tumulul de pe Șesul Elanului, reconstituit
Ceramica Noua Giurcani din colecția Marin Rotaru*

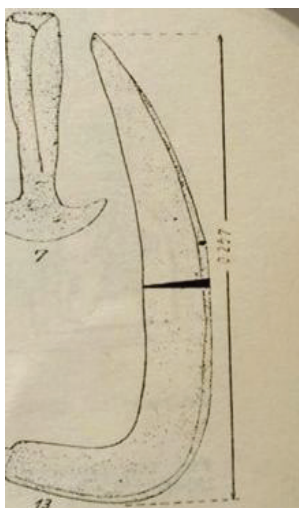

2) Vârf de lance din fier descoperit în zona Giurcani-Găgești, după Marin Rotaru

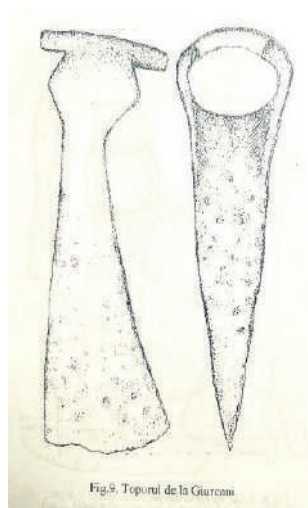
⁵² *Ibidem*, p. 145.

3

4

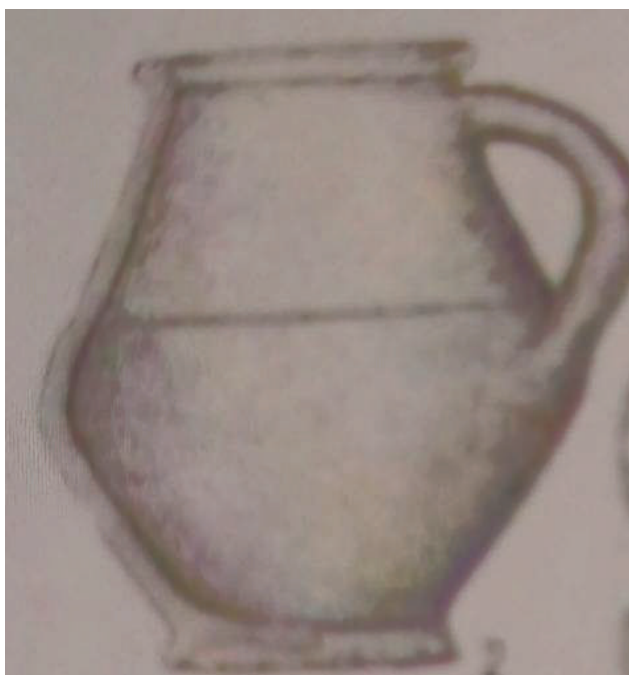

5

3) Clește din fier descoperit la Giurcani (Ivășcani),

4) Coasă descoperită la Tupilați

5) Topor descoperit la Giurcani (după Ghenuță Coman)

6) Ceramică secolul IV d.Hr. de la Giurcani – Budai (după Ghenuță Coman)

Ca urmare a valoroaselor descoperiri arheologice, localitatea Giurcani a fost înscrisă în Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României (Volumul I, D-L, Editura Enciclopedică, București, 1996, p 191).

3.3. Geneza satelor

Satul, în semantica veche arhaică, reprezintă un sistem de conviețuire socială bazat pe obștea sătească, cu activitate predominant agricolă pe un teritoriu bine definit. Astfel, problema satului străvechi, care a dăinuit de-a lungul veacurilor, reflectă atât dezvoltarea social-economică internă, cât și presiunea succesivelor valuri migratoare. Prin analiza morfologică a satelor și a elementelor de civilizație rurală descoperite în urma cercetărilor arheologice, am încercat stabilirea tipologiei, genezei și evoluției satelor din comuna Găgești, sursa principală de informații fiind reprezentată de resturile arheologice menționate, în condițiile în care datele scrise, istorice și etnografice sunt destul de limitate.

Cu privire la *vatra satelor*, în mare parte, satele din arealul comunei Găgești și-au păstrat vechile amplasamente, fapt confirmat de cercetările arheologice care arată că aceasta, cu excepțiile consemnate la fiecare sat, a rămas aceeași de secole. Elementele arheologice descoperite în vatra satelor și în împrejurimile acestora indică suprapuneri succesive de locuire, cel mai probabil începând cu secolele II-IV d. Hr., iar documentele studiate atestă că multe din hotarele satelor erau fixate „din veci”, de demult, fiind încă o dovadă a continuității locuirii. Această constatare reiese chiar din primul document scris, actul de vânzare al moșiei Găgești din 5 iunie 1464 și care menționează că *hotarul acestui sat să fie după vechile hotare.... fixat din veci*, ceea ce evidențiază o vechime foarte îndelungată a satului.⁵³

Obștea sătească a fost prima formă de organizare socială în toată Țara Moldovei în perioada preistorică, implicit în satele comunei Găgești. Acesta a constituit un mecanism social complex, adaptat perfect condițiilor locale și extrem de util comunităților rurale. Pe teritoriul actual al comunei, obștea funcționa în jurul activităților agricole și pastorale, cu terenuri arabile, pășuni, păduri, vii, livezi și alte resurse naturale. Ni se conturează astfel, imaginea unor sate mici, patriarhale, însă active, organizate în aceste uniuni de obști și care reprezentau premisele formării statului feudal de mai târziu.

Obștile sătești aveau o conducere proprie, aleasă dintre bătrânii satului, și se guvernau după obiceiuri străvechi. Pământul era împărțit în două mari categorii:

- vatra satului, unde erau grupate casele cu terenurile limitate din jur;

- hotarul satului, format din terenurile agricole împărțite în fâșii înguste și lungi, numite *delnițe*, atribuite fiecărei familii. Aceste fâșii se întindeau din deal în vale iar la capătul lor se găseau fânețe, păduri, pășuni și ape și care reprezentau proprietatea comună a întregii obști, fiind folosite în comun de toți membrii acesteia, în devălmășie.⁵⁴

⁵³ D.R.H., A, Moldova, vol. II, 1449-1486, doc. 120, p. 171-172.

⁵⁴ Radu Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*, tom I, București, 1907, p. 449

Proprietatea privată a țăranilor se limita în principal la terenurile arabile, transmise ereditar pe linie patriarhală, în timp ce terenurile nearabile și resursele naturale de tipul pășunilor, erau gestionate colectiv de obște. Comunitatea obștii cuprindea toți locuitorii satului, împărțiți în familii individuale și cete de neam, iar această structură a asigurat continuitatea și coeziunea socială a satelor moldovenești de-a lungul secolelor.⁵⁵

Casa de locuit, lotul din jurul acesteia și întreaga gospodărie reprezentau proprietatea privată a fiecărei familii, în timp ce restul terenurilor, ca și trăsătură definitorie a obștii, era stăpânirea colectivă. La intrarea pe drumul principal al fiecărui sat a existat o zonă, care se menține și astăzi, numită *poarta țărnei*, un simbol al intrării, încă de la începuturi, într-o comunitate.

Primii proprietari și întemeietori ai satului erau bătrânii de la care pornea spița unui neam, fiind legat strâns de un anumit teritoriu, asigurând astfel continuitatea și stabilitatea legăturii dintre oameni și pământ.⁵⁶

La început satele s-au format pe lângă unul sau mai mulți bătrâni. Satul Găgești, de exemplu, a mers la început pe trei bătrâni, așa cum atestă o hotarnică din 26 august 1744.⁵⁷ Primul întemeietor al satului, al cărui nume apare în uricele vechi, se găsește adesea și în denumirea satului. La Găgești, de exemplu, este menționat un anume Gagea, în uricul lui Ștefăniță Vodă din 1518 *când întărește lui Gagea*,⁵⁸ așa cum vom vedea mai departe la fiecare sat.

Primii stăpâni aveau la început toată moșia, preocupându-se de extinderea și consolidarea proprietății pentru a face case copiilor. Urmașii acestora, înmulțindu-se, ajung să formeze satul. Dacă inițial stăpânirea pământului în cadrul obștii sătești era în devălmășie pentru terenurile aparținând în comun membrilor aceleiași familii extinse, însă această situație nu a durat mult, în sânul obștii apărând o categorie de oameni săraci, după care, sistemul de devălmășie a fost încălcat. Începând cu secolul al XVI-lea, țăranii denumiți în Moldova răzeși, au început să-și vândă sau să-și doneze proprietățile unor persoane străine de obște. La început, însă, legea dreptului de *protimisis* (preemțiune) limita accesul străinilor în satele răzășești, interzicându-le să cumpere pământ dacă nu aveau neamuri în acel sat. Acest drept proteja pământul comunității și menținea coeziunea socială în cadrul obștii sătești,⁵⁹ obicei care a fost încălcat, așa cum vom constata mai departe.

Răzeșii cedau sau donau adesea pământul lor unor boieri pentru ca aceștia să le asigure protecția și să fie considerați *vecini* (nelegați de moșie)..și *cându om*

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, vol. III, București, 1959, p. 57.

⁵⁷ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, doc 87, p. CXLIII.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ H. H. Stahl, *op. cit.*, p. 277.

vrea să eșim de acolo, să nu avem opreliște nice noi, nice ficioni(i), să dzică că sîntem vecini, ce să him în pace.⁶⁰ În timp, aceștia au ajuns să fie aserviți, așa cum se va evidenția ulterior. Cazul satului Tupilați este elocvent în acest sens, iar modul în care răzeșii au cedat sau vândut proprietățile către comisul Ștefan Cerchez (boier cu rang), arată că transferul proprietății a fost determinat fie de presiuni exercitate asupra lor, fie de constrângeri economice. Locuit inițial de răzeși, la jumătatea secolului al XVII-lea, răzeșii au început să-și doneze sau să-și vândă proprietățile, ajungând ca peste aproximativ 20 de ani, toți să rămână fără pământ.⁶¹ Această *perioadă* reflectă începutul transferului proprietății către boieri, proces care a continuat și în secolele următoare.

Răzeșii puneau un mare preț pe transmiterea moștenirii, încât, proprietățile stabilite într-un anumit loc erau lăsate moștenire copiilor. Aceștia, la rândul lor își transmiteau pământurile urmașilor sau își măritau fetele în zonele unde dețineau terenuri, asigurând astfel continuitatea proprietății și legăturile familiale de-a lungul generațiilor. Fiind comunități mici, formate inițial din 15-20 de gospodării, și-au păstrat caracterul patriarhal până în secolele XVII-XIX. Vetrele acestor sate erau amplasate de regulă în văi și pe sub culmile dealurilor, aproape de păduri și pâraie, cum se regăsesc majoritatea localităților din zonă și astăzi.

Cercetările arheologice au arătat că locuințele erau grupate în șiruri de câte 2-3, formând acele ulițe bazate pe legături familiale; adevărate *cuiburi* care au constituit nucleele obștilor satești, ulterior, devenind mahalale, cunoscute și astăzi, precum cele ale Ciacâreștilor, Nedelceștilor, Ciobotăreștilor, Sârbilor, Grozeștilor, etc.

Această structură reflectă organizarea tradițională a satului românesc medieval, caracterizată prin comunități mici, patriarhale, așezate în zone care le asigurau condiții favorabile agriculturii și creșterii animalelor, în văile și zonele împădurite. Gruparea locuințelor pe criterii familiale și existența obștilor satești, constituie premisele dezvoltării sociale și economice ale comunităților rurale din Moldova, menținute de-a lungul secolelor prin tradiții și obiceiuri bine consolidate.

Din cercetările arheologice și din informațiile orale, pe teritoriul comunei Găgești am desprins câteva tipuri de locuințe care au fost folosite de localnici o lungă perioadă de timp, ele fiind caracteristice Țării Moldova veche, astfel:

bordeiul, amplasat sub deal, era o locuință rectangulară, săpată în buza dealului sub formă de grotă, cu o cameră și o vatră prevăzută cu horn. Avea o adâncime de circa 1,5 metri, interiorul era căptușit cu pământ galben, iar intrarea se făcea printr-un gârlici prevăzut cu o rampă în pantă și care se astupa cu un snop de stuf sau alte resturi vegetale;

⁶⁰ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. V, doc. 53, p. 84.

⁶¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, doc. 69, p. CXXII.

semi-bordeiul combina partea săpată în deal de la bordei, cu o porțiune de locuință de suprafață. Avea o vatră și un horn, deși era asemănător bordeiului ca formă și condiții de locuit, însă ieșea la suprafață cu 1,5–2 metri, fiind

Semi bordei din zona Găgești – după Marin Rotaru

acoperit cu stuf sau alte materiale vegetale care asigurau protecție. Acest tip de locuință, chiar și bordeiul simplu, a putut fi observat în unele sate ale comunei Găgești, menținându-se pentru unele necesități gospodărești, până prin anii '60 ai secolului trecut;

locuințele de suprafață, construite din pământ, folosind în principal ceamurul sau vălătucii (pământ amestecat cu paie), la început acestea erau acoperite cu paie sau stuf, după care a apărut țigla și tabla. Cuprindea în general, o bucătărie cu sobă din pământ prevăzută cu horn și o cameră de locuit. Pe măsură ce familia creștea, se adăuga o cameră suplimentară. Pereții pe interior și exterior erau lipiți cu pământ galben, mai târziu fiind văruiți. Locuința simplă de suprafață a fost folosită până la mijlocul secolului al XIX-lea, când acoperișurile au început să fie realizate din materiale mai rezistente, precum tabla, țigla sau olanele. Acest tip de locuință încă mai este prezent în satele comunei Găgești.

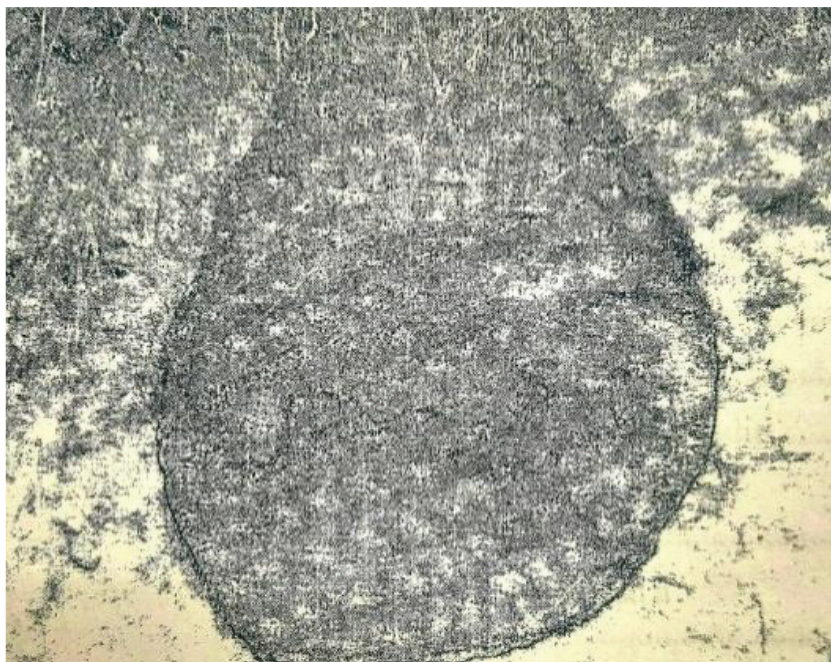
Toate cele trei tipuri de locuințe tradiționale, bordeiul săpat în deal, semi-bordeiul și chiar casa de suprafață, aveau în comun forma rectangulară cu colțuri rotunjite, iar intrarea, la primele două, se făcea printr-o deschizătură în formă de gârlici (îngustă) sau o ușă mai îngustă. Materialele de construcție folosite erau în principal nuielele împletite, stuful, paie, bârnele și lutul (pământ galben frământat). Fiecare locuință dispunea de instalații pentru foc și prepararea hranei, inclusiv cuptoare construite în afara locuinței, din pământ negru, pământ galben și piatră. În interior, soba cu cuptorul boltit, cu vatra în față, era sursa principală de căldură și locul unde se gătea, iar acest tip de sobă,

la care ulterior i s-a adăugat o plită din fontă, a fost folosită mult timp, chiar și astăzi mai există urmele acestor construcții în unele sate.

Ocupațiile principale ale sătenilor erau agricultura și creșterea animalelor, iar pentru păstrarea cerealelor și a produselor animaleiere se foloseau gropile de provizii, iar oalele din lut ars, pentru păstrarea semințelor oleaginoase și a unor produse rezultate din tăierea animalelor. Sacii din cânepă sau din in, au apărut și aceștia mai târziu pentru păstrarea cerealelor.

Gropile pentru provizii - depozite sigure de hrană

Deosebit de important pentru existența unei așezări era locul unde se păstrau proviziile și în special cerealele. În *perieghezele arheologice* efectuate în anii din urmă, în profilurile malurilor unor râuri, acolo unde au fost așezări, au fost descoperite conturul unor gropi, unele pentru depozitarea cerealelor,

Groapă de provizii de pe Valea Elanului - după Marin Rotaru

altele erau gropi menajere și gropi rituale sau gropi pentru scos lut. Desigur, cele mai importante, au fost gropile pentru provizii care au jucat un rol deosebit în activitatea gospodărească a comunităților. Utilitatea și eficiența lor fiind dovedită arheologic prin săpături sistematice în situri din neolitic și până în secolul al XV-lea, unde s-a constatat că oamenii, încă din neolitic și-au depozitat rezervele de hrană în gropi special amenajate. Ele se aflau în jurul așezărilor și sau sub locuințe și aveau pereții bombați, alteori drepți sau de forma unui clopot, cu o gaură circulară cu pereții lipiți cu lut amestecat cu pleavă de cereale ori lustruiți și apoi arși.

În perioada secolelor V-XVIII, gropile de provizii aveau o formă de sac cu gura îngustă, fundul larg cu o capacitate redusă de înmagazinare. Gropile se făceau în centrul bordeiului sau la mică distanță de mijlocul unei laturi, iar altele se făceau în spațiile dintre bordeie. Erau folosite pentru păstrarea rezervelor de grâu sau de alimente diverse și aveau dimensiuni foarte mari, adâncimea de peste 2 m și diametrul de 1,5 m. După ce gropile erau umplute cu ce trebuie ascuns, se astupau cu un capac făcut din piatră sau din lemn, peste care se puneă pământ și se ara pe deasupra pentru a nu fi depistate. Astfel de gropi au fost găsite și în împrejurimile comunei Găgești, la valea lui Darie, în punctul numit, groapa Clanța, pe malul pârâului Valea lui Darie și pe malul drept al Prutului, în dreptul localității Fălcu la circa 100 m de primărie și în apropiere unor rezervoare de apă.⁶²

La nivelul comunei Găgești, în satul Tupilați este semnalat furtul unei gropi de mălai de către țiganul Gheorghe, într-un document din anul 1688 se menționează că... *Până din Tupilați a făcut o sesizare privind furtul unei gropi de mălai de către țiganul Gheorghe și alți complici, precum și înțelegerea făcută cu Toader de la Visterie*,⁶³ document ce atestă existența acestora în comunități.

Creșterea animalelor, o îndeletnicire care impunea și adăposturi pentru acestea, șoproane sau saivane care erau amplasate lângă gospodării, aproape de păduri și surse de apă, pentru a asigura hrană și protecție.

În locuințe și în stratul de cultură au fost găsite numeroase unelte meșteșugărești, precum brăzdare, cuțite de plug, seceri, coase și cosoare, reflectând activitățile agricole și meșteșugărești ale comunităților, legate și de creșterea animalelor.

Un element caracteristic al satului străvechi îl constituie râșnițele de formă circulară, având origine romană, instalate în adăposturi speciale sau în exterior, fiind folosite de întreaga comunitate pentru zdrobirea boabelor de grâu și porumb întrebuintate, atât în alimentația oamenilor cât și a animalelor. Astfel de râșnițe se mai găsesc chiar și astăzi în unele gospodării din satele comunei Găgești. (Vezi anexa 1).

Locuințele și gospodăriile tradiționale din Moldova, reflectă o adaptare continuă la condițiile sociale și de mediu, păstrând unele elemente vechi și integrate în viața rurală până în Epoca Modernă. Terenurile pe care sunt amplasate astăzi casele țăranilor din satele comunei Găgești, sunt în mare parte terenuri moștenite din strămoși, iar altele dobândite în urma reformelor agrare. Uneori împrumietărirea nu a făcut decât să statueze acele amplasamente vechi, dar care între timp, devenise proprietăți ale boierilor în urma cumpărării moșiei și a satului întreg. Vatra satului, pe măsură ce familiile se înmulțeau, se extindea odată cu o nouă împrumietărirea, așa cum vom vedea la satul Găgești, în anul 1925.

⁶² Marin Rotaru, *Antichitățile Elanului*, Bârlad, 2009, p. 300.

⁶³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, doc. 69, p. CXXII.

3.4. Etnogeneza

Migratori și migranți

Popoarele străvechi s-au mișcat cu așezările lor dinspre mare spre uscat locuind pe cursul apelor mari, fluvii și râuri de mărimea întâia, aici putând menționa Valea Prutului care a putut vedea așezările din timpul cimerienilor, sciților, taifalilor, etc. Așadar nu s-au încumetat la început să se afunde pe cursul apelor mai mici unde locurile erau tari, fiind păduroase și folosul ce ar fi putut trage din asemenea locuri era foarte neînsemnat, nefiindu-le cu îndestulare pentru hrana lor, vânatul sălbăticiunilor, imășul, șesul pentru vitele lor și vânatul peștelui din ape.

După secole de trecere a timpului, dinspre răsărit au sosit slavii, un popor stabil și agricol, care au ocupat în țările române văile apelor mai mici și, adaptându-se limbii și nevoilor lor, au atribuit acestora denumiri cu sens în limba lor. Deși numele Prut este vechi și fără o etimologie clară, râul Elan nu este de origine slavă, rusească, ruteană, bulgară sau sârbă, ci provine din paleoslavă, adică de prin secolul al VI-lea, când valuri de slavi au început să se așeze pe aceste văi înguste. Românii au venit cu așezările lor prin aceste locuri, după formarea statului Moldova și au denumit văile ocupate după limba lor, cu nume precum Saca, Larga, Bujor, Moisia, Mihoane, Răgoaza, Recea etc., iar denumirea râului Elan s-ar trage de la numele unui animal de vânat care trăia în pădurile din această vale, elan.⁶⁴

Populațiile românești din zona Vasluiului, între secolele XI și XIV, au fost sub dominația migratorilor turcici precum: pecenegii, uzii, cumanii și tătarii. În aceste condiții, localnicii s-au retras adesea în zone izolate de-a lungul râurilor, uneori conviețuind cu migratorii. Documentele din acea perioadă sunt rare, însă sursele istorice menționează numeroase popoare migratoare din Asia care au trecut prin Dacia, unele stabilindu-se temporar, cum ar fi, goți, vandali, gepizi (germanici), huni, avari (mongoli), slavi, turcomani (pecenegi, cumani), bulgari (diferiți de cei de azi), unguri și alții. Aceste grupuri erau organizate militar și se deplasau ca niște armate.

Populația autohtonă și-a definit identitatea în această perioadă tulbure prin contactul cu migratorii. Nici Valea Elanului nu a fost ocolită de aceste valuri migratoare, fapt confirmat de descoperirile arheologice. Istoria orală amintește despre prezența unor etnii bulgare, turce și găgăuze în unele sate ale comunei Găgești, iar originea și cultura lor sunt încă subiecte de cercetare și interes, mai ales pentru tineri.

În ultimii ani, numeroase studii au analizat istoria bulgarilor și găgăuzilor din sudul Basarabiei, inclusiv de pe Valea Elanului, aducând informații noi. Analizând situația acestor grupuri etnice în comuna Găgești, este important să înțelegem etnogeneza lor și legăturile cu populațiile din alte regiuni ale României și Republicii Moldova, precum și cu localnicii autohtoni.

⁶⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. XI.

Istoria consemnează atât prezența bulgarilor cât și a găgăuzilor pe teritoriul actual al comunei Găgești, de aceea ne vom ocupa de cele două etnii pentru a avea o imagine clară a provenienței acestora, iar pentru a desluși și a le diferenția, le vom analiza separat, întrucât, găgăuzii și bulgarii sunt etnii distincte, deși adesea menționate împreună în documente.

Prezența bulgarilor

Odată cu căderea și desființarea Țaratelor bulgare (1595), o parte a populației bulgare se refugiază spre spațiile învecinate rămase libere, fenomen continuat în valuri succesive provocate de războaiele anti-otomane ale domnilor români purtate la sudul Dunării și de războaiele ruso-turce din sec. XVIII-XIX. Emigrările acestora continuând chiar până în secolul XX. Această populație emigrează spre nord, în Țara Românească și Moldova, spre nord-vest în Banat și Transilvania, și spre nord-est în sudul Rusiei, mai cu seamă în Crimeea. De multe ori, s-au făcut și apeluri de emigrare a bulgarilor spre Rusia de pe malul sudic al Dunării și aducerea lor prin diverse promisiuni. Și boierii români au optat pentru aducerea unor emigranți bulgari în acea perioadă pentru munca pe terenurile lor agricole (boierii Balș și Costache), așa cum este menționat în cazul satului Tupilați și altor sate din comuna Găgești de pe Valea Elanului și a orașului Huși.⁶⁵

Însă cu mult înainte, dominația otomană în sudul Dunării a provocat numeroase răscoale ale bulgarilor, care au dus la emigrări spre nordul Dunării. Și campaniile militare ale lui Dan al II-lea (1422-1431) și Vlad Țepeș (1456-1462) au generat valuri de emigrări ale bulgarilor în Țara Românească și Moldova. Un moment important a fost campania anti-otomană a lui Mihai Viteazul, care a adus aproape 16.000 de bulgari în Țara Românească, unde le-a dat pământ ca să-și asigure traiul. În secolul XVII, după răscoala de la Ciprovo (1698), un nou val de bulgari catolici și ortodocși a migrat spre Principatele Române, unde au beneficiat de condiții mai bune și privilegii, precum scutirea de impozite timp de șapte ani pentru toate categoriile sociale. Aceste privilegii au durat până în prima jumătate a secolului al XIX-lea. După pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774), a avut loc o nouă emigrație masivă de bulgari în sudul Basarabiei, urmată de alte valuri în timpul războaielor ruso-turce din 1806-1812 și 1828-1829. Astfel, s-au format colonii bulgare importante în orașe și sate din sudul Basarabiei și sud-estul Moldovei, inclusiv în comuna Găgești (Tupilați, Giurcani, Peicani, Popeni). Documentele din 1774 arată că satele, Giurcani și Tupilați erau colonii bulgare care și-au păstrat identitatea până în secolul XX, împreună cu găgăuzii, o populație turco-creștină, conștientă de apartenența sa etnică⁶⁶.

Migrația bulgarilor și sârbilor în Țările Române era frecventă în timpul

⁶⁵ *Ibidem*, doc. 69.

⁶⁶ Teodor Hardon, *Emigrația bulgară(sec XIV-XIX) și urmele ei în toponimia și antroponimia românilor*, „Elanul”, nr 102, august 2010, p. 5-6.

războaielor ruso-turce, aceștia fiind numiți și *sârbi hrisovoliți, veniți din gios* pentru că dețineau hrisovuri domnești ce le garantau privilegiile și un regim fiscal mai ușor.

Prezența găgăuzilor

Găgăuzii sunt descendenți ai popoarelor turcice uzo-cumane, cu influențe selgiucide și otomane, o ipoteză susținută de majoritatea cercetătorilor. În schimb, unii bulgari îi consideră pe găgăuzi ca pe niște bulgari turcizați, care și-au pierdut limba. Cel mai probabil, găgăuzii s-au format dintr-un amestec de pecenegi, uzi și cumani.

În secolul al XIII-lea, în zona Cavarna-Balcic, s-a format principatul „Carvuna”, locuit de un popor turc creștin, considerat strămoșul găgăuzilor. Capitala era Carvuna, condusă de un exarh sub Patriarhia de la Constantinopol, Mihai Ciachir, nume prezent și astăzi prin satele noastre (Ciacâru). Statul „găgăuz” a dispărut în 1417, când a fost integrat în Imperiul Otoman, dar populația a rămas pe loc, păstrând limba găgăuză și religia creștină. Găgăuzii au avut o anumită autonomie datorită înrudirii etnice cu turcii oguzi, împărțășind limba și istoria până în secolele XII-XIII.

Sub dominația otomană, găgăuzii frecventau școlile și bisericile grecești și foloseau alfabetul grec pentru scrierea limbii lor. În teritoriile românești, între 1830 și 1860, au folosit și litere chirilice-latine, specifice Țării Românești. Unii cercetători plasează formarea la noi a găgăuzilor în zona Babadag, legând-o de sosirea lui Izzedin-Kaykauz în 1262, deși memoria colectivă găgăuză indică originea din zona Varna. Limba găgăuză este considerată o limbă turcică, apropiată de limba oguză, deși există dialecte diferite în diverse regiuni.

Am făcut această introducere generală pentru a înțelege de aici că, găgăuzii sunt un popor turcic creștin, cu o identitate distinctă, format prin contopirea mai multor triburi turcice, care și-au păstrat limba și religia în ciuda influențelor externe, așa cum vom prezenta situația acestora în satul Tupilați.

În anul 1923, într-o revistă culturală, *Reflex (informație apărută pe grupul de Facebook, Vutcăneni)* apare un articol intitulat: *O curiozitate etnografică*, semnat, Victor Gherasim, fără alte precizări. Articolul este dedicat satului Tupilați, care, pe lângă datele interesante despre sat are numeroase date despre etnia găgăuză existentă în acest sat, stârnind curiozitatea multora, inclusiv a celui care scrie această carte. În urma unei cercetări la fața locului, autorul articolului a evidențiat specificul etnografic distinct al populației din Tupilați, care este diferit de al celorlalte sate de pe valea Elanului.

Victor Gherasim descrie satul ca având între 120 și 150 de case simple, unele acoperite cu paie, altele cu tablă de zinc, reflectând diferențe sociale între locuitori. Însă ceea ce l-a surprins pe acesta a fost limba vorbită de localnici, care este asemănătoare cu o limbă turcică din Dobrogea. Acesta presupune că erau cumani la origine, iar la început nu aveau religie, venind din Asia înainte de apariția

islamului, și au adoptat creștinismul ortodox după ce s-au amestecat cu populația locală. Autorul respinge ideea că ar fi musulmani, deoarece nu au păstrat elemente culturale specifice islamului, cum ar fi moscheile sau portul tradițional.

Gherasim observă că, deși limba lor seamănă cu turca, ei nu sunt turci, ci cumani care și-au dezvoltat un dialect propriu, diferit de turcă, în urma rupturii de popoarele islamice încă din secolul al VII-lea. Un exemplu este dialectul istrian și cel din nordul Dunării. Într-o vizită anterioară, autorul a asistat la o conversație pe moșia lui Iuliu Zanne din Băsești (Viișoara), între un muncitor turc și doi locuitori din Tupilați, constatând că se înțelegeau foarte bine, diferența fiind doar că cei doi tupilațeni vorbeau „ca la țară”, după precizarea făcută de cel turc. Autorul se întreabă pe bună dreptate, de ce aceste dialecte nu au suferit transformările obișnuite ale limbilor vorbite și de ce locuitorii nu păstrează religia islamică, ceea ce ar fi fost de așteptat dacă ar fi fost turci. Aceste dileme rămân nerezolvate și continuă să fascineze cercetătorii și localnicii.⁶⁷

Pornind de la acest articol și de la sursele orale transmise din generație în generație, am continuat și noi investigațiile, descoperind alte surprize legate de originea și cultura satului Tupilați. Un articol apărut în ziarul „Universul” pe 11 iunie 1924, intitulat *Un sat turcesc în Jud. Fălciu* și cu subtitlul *Un sat turcesc trecut la ortodoxie*, se referă la satul Tupilați. În urma unei anchete jurnalistice, se relatează că satul Tupilați, situat la nord-vestul județului între comunele românești Gușița (Gușiței, n.n.) și Giurcani, este singurul *punct turcesc* din regiune.⁶⁸ Țăranii, deși îmbrăcați în stil românesc și creștini ortodocși, vorbesc o limbă turcică, limba lui Mahomed, și s-au convertit la creștinism în urmă cu aproximativ o sută de ani. Se presupune că acești musulmani sunt refugiați din Bugeac, veniți după domnia lui Ștefan cel Mare. Autorul articolului consideră interesantă existența acestei *insule turcești* în mijlocul populației românești. Deși acești țărani se consideră moldoveni, au păstrat graiul și trăsăturile etnice turcești, care însă se estompează treptat prin încrucișările cu românii din satele vecine. Se face apel către specialiști – cercetători și istorici – să studieze mai atent situația satului Tupilați, dar și a mahalalei bulgărești din Huși sau a urmașilor adepților reformatorului Ioan Huss stabiliți în apropierea Prutului⁶⁹(vezi anexa nr. 1).

Istoricul Gheorghe Ghibănescu vine cu o altă precizare, el afirmă că satul Tupilați este din punct de vedere etnic foarte interesant, fiind populat de *turcomani ortodocși*, o colonie adusă de boierii Costăchești în secolul al XVIII-lea.⁷⁰ Dacă luăm în considerare faptul că locuitorii satului au fost răzeși, așa cum arată actele de donație și de vânzare a mai multor proprietari din sat către comisul

⁶⁷ Victor Gherasim, *O curiozitate etnografică*, în „Reflex”, 1923, p. 27-30.

⁶⁸ „Universul”, din 11 iunie 1924.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, doc. 69.

Ștefan Cerchez, în a doua jumătate a sec al XVII-lea, nu putem admite ca satul întreg să fi fost adus de boierii Costăchești, cel mult, putem considera că o minoritate etnică de bulgari a fost adusă de boieri în satul Tupilați unde existau deja acei cumani românizați, deveniți răzeși, stabiliți de mult timp în sat.

Istoricul Gheorghe Ghibănescu mai relatează că în 1781 au venit în Moldova aproximativ 2000 de bulgari la Huși și 1000 în unele sate din județ, migrația făcându-se în trei valuri: unii au rămas la Huși în mahalaua bulgărească vorbind bulgărește, alții s-au așezat în sate pe Valea Elanului vorbind găgăuzește, iar unii au venit din Balcani și care se numeau *șopi*.⁷¹ De asemenea, găgăuzii veniți din Dobrogea au fost izgoniți de războaie și s-au stabilit la marginea județului Fălciu, unii în satul Raiu, iar alți găgăuzi au înființat satul Jigălia, tot pe Valea Elanului.⁷²

Într-o altă lucrare despre istoria găgăuzilor aflăm că aceștia au migrat din nord-estul Bulgariei și sudul Dobrogei în timpul războaielor ruso-turce din 1770. Boierul Balș a adus găgăuzi pe moșiile sale din județul Lăpușna, unde a fondat comune mari precum Ceadâr și Orac, dar a adus găgăuzi și în Fălciu, în orașul Huși și în satele de pe Valea Elanului. Alți boieri moldoveni, precum Mihail Sturdza, au făcut la fel. Se presupune că o parte din găgăuzii din Fălciu au migrat la 1812 în Bugeac, atrași de avantajele oferite de statul țarist. În 1811, Divanul Moldovei a ordonat un recensământ al bulgarilor și găgăuzilor veniți de peste Dunăre și așezați la marginea Bugeacului. Datele arată că în ținutul Fălciu, în unele sate ale comunei Găgești au fost recenzați bulgari, astfel: în satul Peicani 29 de familii bulgare, cu 98 de locuitori, în Popeni, 4 familii și 91 de locuitori, iar în Tupilați doar 13 locuitori bulgari. Orașul Huși avea 319 bulgari recenzați. Se observă că numărul bulgarilor era mult mai mare în Peicani și Popeni decât în Tupilați, unde populația cumană era stabilită de mult timp, iar bulgarii veniți s-au suprapus peste o populație deja românizată.⁷³ De aceea, considerăm că satul Tupilați, după datele prezentate anterior, avea la acea dată o populație etnică diferită față de alte sate din zonă, fiind locuit, în principal, de cumani sau găgăuzi, veniți cu mult înainte, în timp ce bulgarii au sosit ulterior, aceștia integrându-se în comunitate.

O lucrare publicată în „*Analele Dobrogei*” ne oferă informații etnografice și despre mișcările populației din sudul Basarabiei și al Dobrogei în secolele XVIII și XIX. Într-un tabel privind recensământul bulgarilor din Bugeac, realizat în octombrie 1811, sunt menționate mai multe localități din Ținutul Fălciului, unde satul Tupilați apare cu numele de „Tighileci”, având 13 locuitori bulgari din care 8 bărbați și 5 femei, satul Peicani, apare cu 98 de

⁷¹ Ivan Duminiță, *Coloniile bulgarilor în Basarabia (1774-1856)*, Chișinău, 2017, p. 252.

⁷² Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, doc. 69.

⁷³ *Ibidem*, p. 256

bulgari, iar Popeni cu 91 de bulgari.⁷⁴ Tot în acea lucrare mai este menționat că, odată cu migrația etnicilor bulgari din Bulgaria răsăriteană spre Basarabia, în județul Fălciu exista un sat, Tupilați, în ținutul Fălciu, precum și alte trei sate dobrogene, toate locuite de populații mixte (găgăuzi, bulgari și români).

Referitor la celelalte sate, la recensământul din 1774, satul Giurcani era menționat ca o colonie de bulgari veniți de peste Dunăre⁷⁵, iar în 1820, în Visteria Moldovei, Giurcanii apare cu *12 emaci bulgari, străini*, iar satul Tupilați apare cu 44 de „*hrisovoliți*” bulgari (deținători de hrisov domnesc).⁷⁶ Deși satul Peicani nu apare la acest recensământ cu bulgari, în anul 1854, preotul Petre, paroh în satul Peicani, arată că satul era format în întregime din bulgari și că acesta nu avea sprijin din partea comunității. Deci, se poate considera că la 44 de ani după recensământul din 1811, satul Peicani rămâne iată, o comunitate majoritar bulgară.⁷⁷ Aceste date confirmă că în Ținutul Fălciului, la 1811, erau prezenți etnici bulgari ce veniseră de câțiva ani, suprapunându-se peste populația băștinașă, lucrul confirmat la 1820 în Visteria Moldovei și chiar mai târziu în documentele menționate.

Filologul austriac Gustav Weigand, în 1902, în timpul cercetărilor sale dialectale în Moldova și Dobrogea, a vizitat satul Berezeni din județul Fălciu, unde a discutat și cu locuitori din Tupilați, caracterizat ca fiind un sat situat la vest de Berezeni, în zona deluroasă. El a remarcat că satul Tupilați era *singurul sat din România, cu excepția Dobrogei, unde populația vorbea limba turcă*. Locuitorii erau numiți *găgăuți*, adică creștini vorbitori de turcă, cu origini posibil diferite. *Aceștia păstrau limba turcă, chiar dacă făceau deseori căsătorii cu etnici români, cei din urmă învățau limba turcă în unul-doi ani*.⁷⁸

Această observație confirmă faptul că, deși erau numiți bulgari, locuitorii din Tupilați vorbeau o limbă turcică (cumană), așa cum au arătat și alte surse indicate de noi. Teodor Hardon, în revista „Elanul”, vorbește despre comunitățile bulgărești din Moldova, pe care le-a cunoscut personal. El menționează că în 1774 existau două sate în Ocolul Roșieștilor cu populație bulgară: Tupilați, o colonie care și-a păstrat identitatea până în anii '70 ai secolului XX, și Giurcanii, sat din comuna Găgești, ale căror locuitori susțineau că strămoșii lor au venit din zona Varna, Bulgaria de astăzi. Bulgarii veniți în 1774 erau numiți *bulgari de peste Dunăre*.

De asemenea, existau mahalale bulgărești la Huși, atestate din 1781, care au făcut parte din oraș până în 1861, mahalalele bulgărești de la Galați și Bârlad, unde bulgarii erau adesea numiți *sârbi*, termen folosit pentru toți cei veniți de la

⁷⁴ Al. A. Arbore, *Informații etnografice și mișcări de populațiune în Basarabia sudică și Dobrogea în veacurile XVIII-XIX*, în „Analele Dobrogei”, nr. X, anul X, nr. 1-12, 1930, p. 14.

⁷⁵ *Moldova din epoca feudală*, vol. VII, partea II, Chișinău, 1975, p. 211.

⁷⁶ Corneliu Istrati, *Catagrafica fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 328.

⁷⁷ Arhivele Episcopiei Hușilor, Pachet 6, dosar 19/1854, fila 117.

⁷⁸ Vezi V. Nedelcu, *Tupilați, un sat de pe Valea Elanului*, 2023, p. 76, nota 36.

sud de Dunăre (*din gios*), iar în Tupilați fiind numiți *sârbi hrisovoliți*.⁷⁹ Este cunoscut faptul că bulgarii din Muntenia, Moldova și Dobrogea erau adesea numiți *sârbi*, cei din Tupilați purtau această denumire oficială de sârbi hrisovoliți, așa cum mai atestă și un alt document din anul 1832.⁸⁰ La Giurcani se păstrează și astăzi, *mahalaua sârbilor*, iar T. Hardon mai subliniază că, pe lângă bulgari, în satele comunei Găgești au trăit și găgăuzi, etnici turci creștinați, veniți cu mult înainte și care au conviețuit cu localnicii de-a lungul timpului, fiind vorba de satul Tupilați, unde adaugă acesta, e posibil ca băștinașii să fi fost chiar de la început, găgăuzi⁸¹, veniți cu mult timp înainte (din perioada migrației cumanilor)⁸². Studiile Universității din Leipzig din anii 1898-1904, confirmă prezența unei singure comunități rurale bulgare în Moldova, aceasta fiind satul Tupilați, unde locuitorii, de origine, posibil bulgară, vorbeau turcă și erau numiți *găgăuzi*.⁸³

Legenda orală pentru satul Giurcani, arată că în sat au venit bulgari de peste Dunăre de la Varna, la 1774 erau prezenți, iar despre Tupilați, legenda spune că la origine satul a fost înființat de un grup de turci răzlețiți care au fugit

Planul cadastral al exclăcașilor din Tupilați la 1887

⁷⁹ Teodor Hardon, *Emigrația bulgară (sec. XIV-XIX) și urmele ei în toponimia și antroponimia românilor*, în „Elanul”, nr.102/2010, p. 7.

⁸⁰ Vezi V. Nedelcu, *Tupilați, un sat de pe Valea Elanului*, 2023, p. 76.

⁸¹ Gustav Weigand, care i-a numit „bulgari denumiți și găgăuzi” vorbitori de limba turcă.

⁸² T. Hardon, *op. cit.*

⁸³ Loredana Alina Coroliuc, *Gustav Weigand și Geografia Lingvistica*, Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, Juli, 2013, pp. 256 și 260, accesată la următoarea adresă: <https://vdocument.in/gustav-weigand-i-geografia-lingvistica-1-gustav-weigand-i-geografia-lingvistica.html?page=1> în data de 15.05.2025.

din calea ostașilor lui Ștefan cel Mare (bătălia de la Vaslui, 1475) și s-au ascuns între dealurile împădurite de pe valea pârâului Tupilați (tupilându-se), iar împrăștierea de la 1864, i-a găsit în vatra satului de astăzi conform schiței cadastrale de la 1887.⁸⁴

Alte etnii

Deși prezența altor etnii, decât cele menționate mai sus, este semnalată încă din sec XVII-lea, aceasta nu are relevanță în satele comunei, decât ca informare documentară. Un document din 1688 menționează că Pană din Tupilați a făcut o sesizare privind furtul unei gropi de mălai de către *țiganul* Gheorghe și alți complici, precum și înțelegerea făcută cu Toader de la Visterie.⁸⁵ Această informare confirmă prezența romilor (țiganilor) în zonă încă din acea perioadă. În monografia scurtă a satului Găgești, scrisă în 1944 de învățătorul Ion Arteni, se menționează prezența unei comunități de romi lingurari în mahalaua de vest a satului. Aceștia, în număr de 11 familii, au venit în 1924 din comuna Doagele și au fost împrăștiți cu pământ.⁸⁶

Țigani mai apar și în alte relatări vechi. În actul de donație al mănăstirii Elisaveta pentru fratele său, Veniamin Costache, Episcopul Hușilor, este menționată și darea unor sălașe de țigani împreună cu moșia Tupilați. Printre aceștia se numără cinci familii de țigani, cu nume și membri specificați, care au fost incluși în danie ca parte a proprietății. Toate acestea nu au însă relevanță, țigani n-au mai fost menționați ulterior în alte documente.

La recensămintele efectuate după anul 1900, a fost semnalată prezența altor etnii cum ar fi: greci, evrei, armeni, însă numărul acestora a fost mic, nesemnificativ.

Procesul de asimilare

Datele documentare și izvoarele orale, sugerează faptul că satele din zona actuală a comunei Găgești au fost înființate de populații băștinașe, însă în unele dintre ele s-au suprapus peste aceștia, etnici bulgari, turci sau găgăuzi. Un lucru este cert, valuri succesive de migranți, în special bulgari, găgăuzi, chiar „turci-lazi” și alte etnii au populat în proporții și perioade diferite satele comunei Găgești. Din analiza documentară deducem:

- a) satul Tupilați, probabil, a fost înființat în perioada migrației cumanilor (aproximativ anul 1261), a fost locuit multă vreme de către aceștia, românizându-se, după care, peste câteva secole, s-au suprapus etnici

⁸⁴ Vezi V. Nedelcu, *Tupilați, un sat de pe Valea Elanului*, 2023, p. 128.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 6.

bulgari aduși de boierii Costăchești la sfârșitul sec. al XVIII, așa cum arată istoricul Gheorghe Ghibănescu;

- b) satul Peicani a fost sat de băștinași, peste care s-au suprapus etnici bulgari veniți la sfârșitul sec. al XVIII-lea;
- c) satul Popeni a fost sat de băștinași, peste care s-au suprapus etnici bulgari veniți la sfârșitul secolului al XVIII-lea;
- d) satul Giurcani, sat populat inițial cu băștinași, peste care s-au suprapus etnici bulgari veniți la sfârșitul secolului al XVIII-lea;
- e) satul Găgești, sat de băștinași, peste care s-au suprapus etnici romi (țigani) lingurari, veniți la începutul secolului XX.

Procesul de asimilare a acestor grupuri etnice de către populația românească a fost graduală, durând chiar sute de ani. În satul Tupilați limba turco-bulgară (găgăuză) s-a vorbit până la jumătatea secolului XX, în celelalte sate, limba bulgară s-a menținut până la începutul sec. XX. Dintr-un chestionar al preotului Ștefan Damian din Tupilați din anul 1938, aflăm faptul că, ... *Nu se cunoaște istoricul satului... iar bătrânii în acest sat vorbesc turcește și trebuiesc minuțioase cercetări întrucât trecutul satului se leagă de trecutul bisericii* (vezi anexa nr.2).

În prezent, niciun locuitor din satele comunei Găgești nu vorbește altă limbă decât limba română. Locuitorii satelor se numesc între ei, găgeșteni, giurcăneni, peicăneni, tupilăteni și popenari, cu mențiunea că se mai păstrează și apelativul bulgari sau găgăuzi pentru cei din Tupilați și Giurcani.

Este posibil să mai existe și alte documente și să nu fi fost încă descoperite sau analizate de către noi, însă, o cercetare etnografică mai amplă ar aduce poate noi informații cu privire la originea etnică a satelor și pentru o înțelegere mai completă a istoriei etnice a zonei.

3.5. Toponimia unor locuri străvechi

Toponimia, definită ca disciplina care se ocupă cu studiul numelor de locuri dintr-o regiune oarecare, reprezintă o părticică din tradiția și din istoria unei zone, dându-ne informații despre cultura și modul de viață al celor care ne-au precedat. Majoritatea numelor de locuri și de persoane, sunt referințe exacte pentru localizarea și individualizarea realităților geografice, unde se păstrează amintirea unor evenimente, întâmplări și fapte importante din viața comunităților. Acestea reflectă legătura dintre om și natură și ne dau anumite referințe despre imaginația și mentalitatea populară. Toponimia nu se referă numai la a stabili etimologia sensului cuvântului, ci și evoluția numelor de locuri. Această informație poate să reconstituie istoricul populării unui ținut, a unui sat sau a unei zone.

Dacă ne referim la satele luate în studiu, acestea fiind comunități de sine stătătoare, numele lor nu sunt întâmplătoare. Ele sunt generate de anumite cauze, iar atunci când nu avem date istorice precise despre anumite zone, numele acestor locuri sau al acestor sate, pot să ne ajute în elucidarea unor aspecte despre înființarea sau dispariția lor, despre modul cum s-au așezat populațiile în aceste sate, ajutându-ne să recunoaștem populațiile care au locuit, indicându-ne de multe ori numele fondatorului satului, al proprietarului locului care a întemeiat așezarea. Și nu este vorba numai despre sate, este vorba despre regiuni geografice, e vorba despre zone în care au mers de-a lungul timpului strămoșii noștri pentru muncile agricole. Adesea numele unui proprietar nu este neapărat întemeietorul satului, însă i-a dat numele după ce acesta a devenit proprietar al zonei, al locului respectiv sau al satului.

Multe din toponimele care se regăsesc astăzi în zona satelor din comuna Găgești, sunt cuprinse și în *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, editat în anul 1893 de către revizorul școlar Constantin Chiriță, deci sunt nume vechi de sute de ani, datele acestuia fiind preluate chiar și în *Marele dicționar geografic al României* publicat în cinci volume, între anii 1898 și 1902. Chestionați asupra originii și semnificației numelui unor zone sau a satului lor, mulți săteni din cele cinci state, au afirmat că denumirile provin fie de la numele celui care a întemeiat satul sau a proprietarului terenului, sau de la anumite caracteristici ale primilor locuitori. Teoriile privitoare la originea numelui satelor ce aparțin sau au aparținut de comuna Găgești, au fost consemnate la descrierea istorică a fiecărui sat, iar unele dintre toponimiile locale mai importante, le prezentăm în continuare, astfel:

Toponime istorico-geografice

Argeaua, toponim al locului situat la sud de satul Giurcani, ce semnifică faptul că aici au fost în vechime mai multe construcții tip bordei cu acoperiș în formă de boltă (arcea). Tot aici, probabil a fost și un sat numit Arcea;

Baba Mare, un segment din arealul Hulubăț, botezat după numele unei proprietăți aparținând familiei Manolache (Maria, femeie în vârstă, poreclită Baba Mare);

Berbeceni, toponim ce descrie o zonă unde au fost amplasate, satul și moșia Berbeceni, aflate la 1, 5 km, sud de satul Peicani, mai spre coama dealului Peicani. Numele vine probabil de la acela al proprietarului, crescător de berbeci. Există două toponime de fapt: Berbeceni noi și Berbeceni vechi, două zone aflate la o distanță de cca 500 m;

Capul Dealului, fostă moșie, toponim pentru locul situat la ieșirea din Giurcani, un drum care se întinde pe Valea Jigăliei și care pleacă de la dealul Cucueta, deasupra satului Urdești, denumit și dealul Plopului;

Coada Râpii, denumirea din vechime a zonei de izvor a pârâului Tupilați, se întinde până la hotarul cu Valea lui Darie (Văleni);

Copăceana, toponim dat satului Copăceana aflat la est de comuna Găgești, la aproximativ 8-9 km de aceasta, numele probabil vine de la un întemeietor de sat, Copăcel;

Dealul Popenilor, toponim pentru locul ce se află în zona ce delimitează Valea Elanului de Valea Pelmoșanei (în apropiere de satul Urdești), ce pleacă din dreptul satului Popeni și se duce aproape de nordul satului Giurcani;

Dealul Copăceana, nume dat dealului care precedă satul Copăceana aflat la est de comuna Găgești, care mărginește terenurile locuitorilor din comuna Găgești;

Dealul Cucueta, toponim ce desemnează o zonă situată deasupra dealului Popenilor, nume ce vine probabil de la o femeie care avea un cucui (umflătură) în frunte;

Dealul Pogoceni, denumire dată dealului ce pleacă din cuesta dealului Tupilați și Popeni de Elan, coboară în vale spre pârâul cu același nume;

Drumul Brăilei, un toponim vechi ce semnifică drumul comercial de odinioară ce pleca de la Brăila, ajungea pe teritoriul comunei Găgești, iar din satul Găgești se îndrepta spre Urdești până la Docolina din Valea Bârladului (Crasna de azi). Azi, acest drum formează DJ 244 B și DJ 244 H. În fiecare sat exista câte un drum secundar care făcea legătura cu drumul principal, fiind numit, de asemenea drumul Brăilei (de exemplu, la Tupilați, drumul de pe dealul Pogoceni care merge spre Popeni și apoi spre Urdești, făcând legătura cu drumul principal);

După Cale, o zonă care precedă satul Tupilați, trecând prin drumul ce merge spre Valea lui Darie, tangent cu Lotul Școlii. Este și o cale de trecere a oamenilor când se deplasează pentru muncile câmpului;

Elan șes, toponim pentru locul situat pe Valea Elanului, între dealurile Vutcani și Valea Rediului (Rădiului), plecând din satul Mălăești până la Tupilați, pe teritoriul satului Poșta Elan;

Elan deal (cca 295 m înălțime), toponim ce semnifică o zonă împărțită în două ramuri, plecând de la Fundul Elanului și care se prelungește pe ambele părți ale Văii Elanului, formând o albie care se termină în șesul Prutului în județul Galați, acolo unde se termină și valea și pârâul Elan. Aceste ramuri sunt întretăiate în curmeziș de alte mici văi cu pâraie, purtând diferite denumiri după numele locurilor pe unde trec acestea;

Fauri, denumire care marchează existența unui vechi sat și a unei moșii aflate între Valea lui Darie și Poșta Elan. Denumirea probabil vine de la meșteri făurari, care ar fi putut fi fierari, morari, etc.;

Fântâna lui Buiuc, toponim ce desemnează o zonă din apropierea pârâului Hulubăț, din podișul cu același nume, fiind aici amplasată o fântână construită de un strămoș al familiei Buiuc din satul Tupilați;

Făgădău, denumire dată unui vechi cătun și a unei moșii amplasate peste dealul Pogoceni, spre Vișoara (Băsești);

Fâstâci, a fost în trecut un cătun devenit sat și o moșie, păstrându-se astăzi denumirea zonei unde se afla moșia și locul unde ar fi existat așezarea;

Hârtop, toponim dat din vechime unei zone adâncite, cu rupturi de maluri, cu hopuri, hârtoape, situate între punctele Pistol și Lazăr, unde au terenurile locuitori din Tupilați, Popeni și Găgești. În timpul celui de-al doilea război mondial, premilitarii din Tupilați au plantat aici salcâmi, pentru a stabili terenul;

Hulubăț sau Holobăț - deal, toponim dat după numele deținătorului moșiei Hulubăț, numit Hulubă. Se află în partea de Est a comunei Găgești, se întinde de-a lungul comunei pe toată distanța până la satul Rai, separând șesul Elanului. Din toate satele comunei există drumuri ce duc spre dealul Hulubăț;

Hulubăț-moșie, toponim dat fostei moșii situată între dealul Hulubăț și dealul Copăceana. Astăzi pe fosta moșie sunt amplasate terenurile locuitorilor din comuna Găgești, mărginite de Cănepărie, Lazăr, Vutcăneni și Pistol;

Hulubăț-sat, toponimul fostului sat amplasat de o parte și de alta a pârâului Hulubăț, nume dat de întemeietorul satului și al moșiei, numit Hulubă. Satul despărțea moșia Hulubăț de moșia Cănepărie. Acest sat a dispărut la începutul secolului XX;

Iazul lui Bancu (Bancov), menționat în primul document scris despre satul Găgești. Este un toponim care a dispărut în timp, fiind locul de amplasare a unui iaz din apropierea satului Găgești;

Lazăr, un toponim ce reprezintă o denumire dată după numele primului proprietar de teren, Lazăr, probabil chiar a celui care a donat pământul comisului Ștefan Cerchez, pe numele lui Lazăr Moșuleț din Tupilați, la 1672, teren ce se află în dreptul fostei moșii Cerchez, în drumul spre moșia Hulubăț. Denumiri asemănătoare se mai află și pe dealul Peicanilor, unde apare un Lazăr, proprietar de teren la anul 1831, cu denumirea de căpitanul Lazăr, deci și aici avem o zonă denumită, „La Lazăr”;

La Baur sau Bawer, denumire dată unei zone aflată la sud de satul Tupilați, aproximativ la doi kilometri, ce mărginește șoseaua DJ 2444 B, ce se află după zona denumită Râpa adâncă. Denumirea a fost dată de locuitori în vechime, făcând referire la un arendaș austriac Bawer sau Baur, ce înseamnă și om harnic, vrednic, zelos, probabil referindu-se și la acest aspect. Bătrânii satului își amintesc că aici era un boier cu numele de Baur, cumnat cu proprietarul moșiei Popeni, Cerchez, aici existând și unele construcții zootehnice până prin anii '50 ai

secolului trecut. De aici probabil și denumirea dată acestei zone, existând chiar și în satul Pogoceni, pe timpuri, o proprietară de pământ, d-na Baur (informație obținută de la bătrânii satului);

La Budăi, toponim ce semnifică un loc situat la 1 km nord de satul Giurcani, pe botul dealului din spatele satului, cuprins între marginea nordică a satului și instalațiile barajului, situat de o parte și de alta a pârâului Jigălia. Aici au fost descoperite mai multe vestigii arheologice;

La Luncă, zonă amplasată pe partea dreaptă a râului Elan, ce mărginește albia râului și DJ 244 B, fiind o zonă mai joasă, mlăștinoasă și mărginită de plantații de salcie. În trecut se întindea aproape pe toată Valea Elanului, existând o zonă de luncă mai întinsă la Tupilați dar și în celelalte sate, Popeni, Găgești, Peicani și Giurcani;

La Vutcăneni, toponim vechi, atribuit unor locuri unde altădată se aflau terenurile răzeșilor din Vutcani. În trecut erau de fapt două locații, una la sud de satul Tupilați, lângă Baur, și alta la nord de moșia Hulubăț;

Lotul Școlii, denumire dată unei zone de teren agricol existent în toate satele, acolo unde în perioada interbelică a fost atribuit câte un lot destinat școlilor, la Tupilați, Găgești, Peicani și Giurcani, terenuri obținute în urma împroprietăririi din anul 1921;

La fermă, toponim dat zonei în care erau amplasate pământurile statului din zona Hulubăț și Cerchez, iar după înființarea IAS Fălciu, fermele acestuia. Pe timpuri existau și sedii administrative, cu mai multe clădiri, unele se mențin în cea mai mare parte și astăzi, cum ar fi cea de la Hulubăț a fostului IAS Fălciu. Aceleași denumiri se foloseau și pentru fermele fostului CAP Găgești;

La Cerchez, denumire dată unei zone din apropierea localității Popeni, care amintește de fosta proprietate a boierului Cerchez. Existau pe timpuri aici mai multe clădiri și un conac boieresc, care au dispărut în anii '80. Acolo a funcționat din anul 1962 și primul sediu al G.A.C Găgești, după fuziunea dintre G.A.C. 23 august - Tupilați și G.A.C. 11 iunie – Găgești și un centru de colectare și prelucrare a laptelui de vacă și oaie (I.C.I.L. Găgești);

La Colectiv, denumiri date fermelor zootehnice în perioada înființării gospodăriilor agricole colective în sate, ulterior a CAP- Găgești. Sunt toponime care mai sunt și astăzi folosite în toate satele;

La Cișmea, toponim de origine turcică ce semnifică denumirea locului unde se află o cișmea, zone existente în vechime în toate satele acolo unde funcționa o cișmea. Au existat în sate, cișmeaua de la cimitir sau Elan, în Tupilați, cișmeaua lui Pavăl în Găgești, cișmeaua de la Argeaua, la sud de satul Giurcani și altele;

La Ulm, denumire dată din vechime unei zone situate la nord de satul Tupilați, pe valea acestuia, acolo unde altădată a fost un ulm secular, distrus de un fulger puternic în anii '70;

La Călugărița, toponim dat de pe vremea monahiei Elisaveta (Elena) Costachi, cea care a moștenit în urma împărțirii frățești a moșiilor Mălăești și Tupilați după moartea tatălui ei, Costachi Constantin, azi o zonă aflată spre gura Mălăești;

La Chetrărie (dealul Chetrăriei), toponim ce denumește o carieră de nisip și o gresie calcaroasă, adică piatră sfărmată, ce se află deasupra satului Giurcani spre Jigălia. Asemenea zone se găsesc și în satele Găgești, Peicani și Tupilați, de unde sătenii își procurau materialele de construcție (nisip, pietriș);

La Arie, toponim dat unei zone plate de pe islazul satului, acolo unde altădată se depozitau clăile de grâu ale locuitorilor satului pentru treierat, cu caii sau cu batoza. Tot acolo este adunată astăzi și cireada de vaci pentru odihnă pe timpul amiezii, loc ce se menține și azi în toate satele comunei. Denumirea era dată și unei zone din curțile oamenilor unde în vechime își depozitau cerealele netreierate și paiele în gospodăria proprie;

La Troiță, un toponim care marchează o zonă unde este amplasată troița satului; Acest toponim este prezent în fiecare sat al comunei;

La Curătură, toponim folosit de anumiți săteni pentru a desemna câteva suprafețe de teren ce au fost curățate, defrișate de mărăcini sau arboreți, în vederea folosirii acestora pentru agricultură. Ex. Curătura lui Milea, a lui Andrieș, etc.;

La Casoianu, denumire dată unei zone din vecinătatea satului Tupilați la nord înspre Vutcani, după numele proprietarului, Casian Leca, ginerele lui Gheorghe Săulescu din Vutcani, cunoscut și în satul Tupilați;

La suta de hectare, denumire dată unei suprafețe de teren de o sută de hectare, fostă proprietate a lui Petre Andrei, amplasată spre punctul Lazăr și Hulubăț. Suprafața a fost dată cetățenilor din comuna Găgești în urma împrumutării din anul 1945;

Lutăria, toponim care arată o zonă din apropierea satelor folosită pentru extragerea pământului galben necesar construcției (lut galben). Fiecare sat are o asemenea zonă și astăzi de unde locuitorii își procură lutul galben. La Giurcani, lângă podul ce trece peste pâraul Urdești, la Peicani, Găgești și Tupilați, deasupra satelor;

Nucărie, toponim dat unei zone ce mărginește mai multe proprietăți ale locuitorilor din satele, Tupilați, Popeni și Găgești. Numele vine probabil de la o livadă cu nuci care, în trecut, a existat în acest loc;

Nucii lui Brăescu, toponim folosit pentru o zonă de pe Dealul Peicanilor care duce spre Găgești și spre dealul Hulubăț, denumire ce vine de la numele proprietarului locului unde s-au plantat nuci;

Pârlita, denumire dată unei zone cuprinsă între jumătatea distanței dintre satele Giurcani și Peicani acolo unde se întâlnește pârâul Jigălia cu Elanul, toponim ce provine probabil de la aspectul zonei, sărăturat-arid;

Pistol, denumire dată de locuitorii satului Tupilați unei suprafețe de teren, cuprinse între Lazăr și Hârtop care are forma unui pistol;

Poarta țărnei, denumirea dată de localnici, în vechime, drumului principal ce intra în fiecare sat. Calea de acces în satele comunei Găgești, perceput ca o poartă, întrucât de acolo începeau satele. În satul Tupilați, este vorba de drumul ce venea odată dinspre Posta Elan, trecea pe lângă gospodăria familiei Stoienciu Ion (Bucan), la Găgești, intrarea dinspre Urdești, iar la Giurcani, intrarea dinspre Șuletea-Jigălia. La intrare, probabil, se afla coliba unui jitar care se ocupa cu paza semănăturilor, având aici și o locuință;

Pogoceni, toponim (denumire), dat unei moșii, apoi unui cătun devenit mai târziu sat, care se află la vest de satul Tupilați și Popeni. Numele probabil vine de la primul proprietar, Pogoceanu. În prezent această așezare nu mai există, însă denumirea o poartă în continuare zona și dealul din apropiere, Pogoceni;

Pe șes, toponim vechi folosit de săteni pentru a desemna o arie plată, dreaptă și întinsă a izlazului, apropiată de apa Elanului, în fiecare sat al comunei Găgești;

Petruț, toponim dat unei proprietăți unde altădată era un cireș amplasat sub coasta dealului ce mărginește satul Tupilați, pe lângă vechea „șosea” (Șușaua) a Bârladului;

Pe Podiș, toponim ce desemnează o porțiune plată de pe dealul sau platoul puțin mai înalt ce formează podișul unor dealuri din împrejurimi, cum ar fi: Pogoceni, Hulubăț, Vutcani, etc. Este vorba în primul rând de podișul Pogocenilor, toponim popular, folosit din vechime de către cei care aveau pământurile amplasate în această zonă;

Podul satului și podul Elanului, toponime folosite de sătenii din vechime pentru a desemna locurile de trecere peste pârâul satului sau peste apa Elanului, poduri ce se găsesc în toate satele;

Râpa Neculai, toponim ce arată o zonă în care este o denivelare accentuată a terenului fostului proprietar Neculai, este situat la ieșirea din satul Peicani, în nordul acestuia, cam la 500 de metri depărtare;

Râpa Adâncă, zonă situată la Sud de satul Tupilați, cam la 500 m, toponim dat după forma de relief, fiind o vale adâncă și o râpă, înainte de punctul Baur;

Siliște (Săliște), toponim care arată locul unde au fost amplasate în vechime anumite sate, săliștea de la Hulubăț, de la Faur, de la Pogoceni, etc.;

Tarlaua Zarzăr, toponim dat unei suprafețe de teren de deasupra satului Peicani, spre est, provine de la numele unui proprietar, exista în vechime și un zarzăr (cais) pe moșie;

Valea lui Marcu, un punct îndepărtat de satele comunei, ce se află înspre satul Copăceana, botezat după numele fostului proprietar, Marcu. Aici, pe timpuri, se afla una dintre fermele fostului I.A.S. Fălciu, unde lucrau și mulți cetățeni din comuna Găgești, în special mecanizatori. Tot în această zonă și-a găsit obștescul sfârșit și Mitrică Stoienciu, din Tupilați, căzând dintr-o remorcă în anul 1961;

Valea lui Darie, denumirea dată satului Valea lui Darie, denumirea însă este folosită și pentru toată valea ce pleacă din sudul acestuia spre Tupilați. Numele a fost dat după numele primului proprietar al moșiei, numit Vasile Darie, care avea un fecior pe nume Antohie Darie;

Vale sat, denumirea dată din vechime văii din vecinătate, formă de relief ce merge de la marginea satului Tupilați spre nord, până la izvorul pâraului Tupilați de la „Coadă Râpii”;

Valea Elanului, toponim denumit astfel după numele apei ce curge pe această vale, în vechime, pe aici, trecând și un drum deschis spre Bugeacul tătarăsc și în calea popoarelor migratoare;

Via Lupeș, toponim situat la nord de satul Giurcani, în stânga barajului format pe pâraul Jigălia, acolo unde a existat o vie a unui gospodar, denumit Lupeș. Pe dreapta drumului care merge spre Giurcani, există o zonă unde au fost descoperite mai multe resturi de locuire;

Vutcăneni, toponim dat locuitorilor satului Vutcani, acesta provenind de la un întemeietor, Vâtcă. Satul se află la nord de Tupilați, iar terenurile acestora, aflându-se în apropiere și dispersate în mai multe puncte, au primit din vechime, denumirea după numele acestuia.

3.6. Întemeierea satelor

Fiecare dintre satele componente ale comunei Găgești are propria istorie a întemeierii. De-a lungul Văii Elanului, toate aceste așezări - inclusiv cele dispărute - s-au format pe malurile râului Elan și pe afluenții săi, în zona mijlocie. Primele mențiuni documentare despre aceste sate apar abia în a doua jumătate a secolului al XV-lea, iar cele păstrate până astăzi, atestă că satele și moșiile din acest areal, au trecut de-a lungul timpului de la un proprietar la altul, reflectând în același timp și frământările țăranilor pentru pământ, împotrivirea lor față de diversele forme de exploatare feudală și depozedarea lor de pământ.

Data atestării acestor aşezări am stabilit-o după primul document scris pe care l-am găsit şi care menţionează faptul că satele sunt aşezate pe Elan, ori au făcut parte din Ținutul Fălciului. Asta pentru a le diferenția de alte sate cu aceeași denumire, știind faptul că există și alte sate cu denumiri similare în Țara Moldovei. Unele sate ar putea fi mult mai vechi, așa cum reiese chiar din primele documente scrise, ... *iar hotarul acestui sat să fie după vechile hotare din veci...*, luând în considerare specificația menționată, ...*așezat(ă) pe Elan* și în *Ținutul Fălciului* pentru a face distincție față de alte sate cu denumiri asemănătoare din zona Moldovei. Începând cu secolele XV-XVI, proprietățile și satele au trecut în stăpânirea unor mari proprietari de terenuri (moșieri, comiși, etc.) iar unele toponime din documentele analizate, ne-au ajutat la identificarea satelor.

Descrierea satelor componente din punct de vedere istoric, am conceput-o în funcție de aşezarea lor față de pârâul Elan, mergând pe firul acestuia de la izvor spre vărsare:

a) Satul Tupilați

Satul Tupilați, primul sat al comunei Găgești, plecând dinspre nord pe Valea Elanului și în zona mijlocie a pârâului Elan. Amplasat între două dealuri, de o parte și de alta a pârâului omonim, într-o zonă mai retrasă, lucru ce se observă după ce se traversează podul de peste pârâul Vutcani de pe DJ 244 B. În partea de est, satul atinge și malul drept al pârâului Elan.

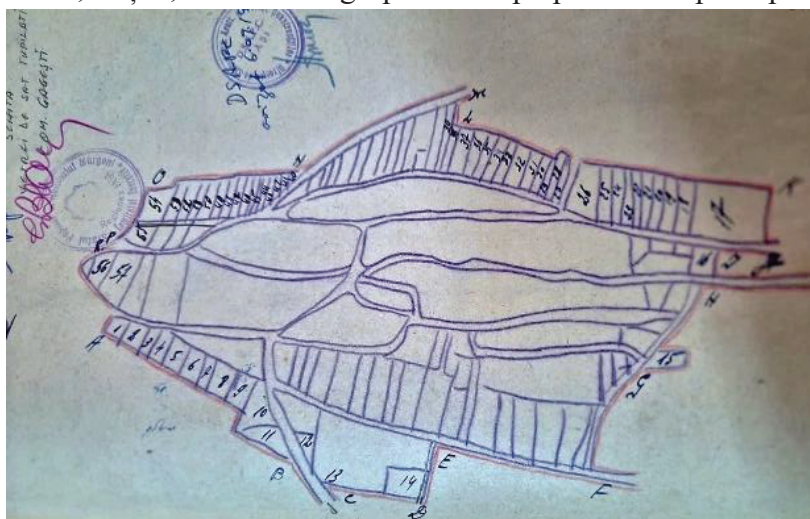

Intrare în satul Tupilați

Istoria satului este veche și complexă, pierzându-se în negura timpului. Așa cum am menționat, se pare că tupilăștii ar fi urmași ai migratorilor de origine cumană în urma unei cercetări etnografice din anul 1923, satul Tupilați fiind menționat de istoricul Gheorghe Ghibănescu în lucrările sale, fiind un sat de turcomani, aduși de boierii Costăchești. Tot acesta vorbește tangențial în

lucrările sale și de un anume Simeon Turcul cu fii și nepoții lui, un *urmaș al unui muntean, venind din gios* – adică dinspre Muntenia (turcii fiind stăpâni în Muntenia încă din pragul sec. al XV-lea) și căruia i s-a spus *Turcul*, care a săpat puț în mijlocul Dumbravei, adică în pădurea de stejari dincoace de Vutcani și dincolo de Roșiești, spre valea ce cată spre Elan, acesta fiind satul Valea lui Darie și un alt sat la marginea dumbrăvii, spre Elan, ce pare a fi satul Tupilați.⁸⁷ Acest lucru reiese și dintr-o schiță completă a moșiilor (hlizele) de pe Valea Idriciului, realizată de inginerul I. de Baiardi la 20 septembrie 1845, în care satul Tupilați mărginește toate moșiile (hlizele) menționate în schiță. *După ce a fost trasată formarea și evoluția proprietăților pe fundul Idriciului, toate moșiile de pe latura de răsărit, precum Chiricea și Boghenii, unele trec dealul și se așază pe văile Șerbăcanilor, Pogocenilor și Muntenilor Săci, iar altele ating râul Elan, printre care se numără Tupilații, Faurii, Crăciuneștii, Vutcanii și Hârcioganii*⁸⁸(vezi anexa 1).

Satul, la început, nu avea mai mult de 15-20 de gospodării, păstrând un caracter patriarhal până prin secolul al XVII-lea. O așezare închisă, ascunsă între două dealuri cu o vale lungă ce depășea granițele satului, întinzându-se până dincolo de *Coada Râpii* (locul de unde izvorăște pâraul satului). Vechea vatră arată că, inițial, casele erau grupate doar pe partea dreaptă a pâraului, în

Schiță vatra satului Tupilați la 1966

pâlcuri mici de 3-4 familii pe toată lungimea văii, începând de la nord spre sud și mai sub coasta dealului, acolo unde încă mai existau anumite bordeie pe la mijlocul secolului XX. În zonă fiind și un nuc secular (nucul lui Nicu Marin) și un ulm, la fel, secular, ambii, impresionând prin vechimea și măreția lor în anii '70 ai secolului trecut.

⁸⁷ Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea II, doc. 48, p. 181.

⁸⁸ Gheorghe Ghibănescu, *op. cit.*, doc. 89, p. 119.

La începutul secolului XIX-lea, numărul familiilor au crescut, atât natural cât și prin venirea unor cetățeni de etnie bulgară aduși de boierii Costăchești, dar și prin strămutarea unor familii din unele sate vecine desființate, cum ar fi, Hulubăț și Pogoceni. Urmare acestui fenomen, satul s-a extins și pe partea stângă a pârâului, ocupând un spațiu mai larg care le-a permis locuitorilor să-și dezvolte gospodăriile cu toate anexele necesare, amplasament ce a fost stabilizat în urma reformei agrare din anul 1864. Arealul din jurul satului are un climat și un relief care a oferit sătenilor din cele mai vechi timpuri, hrană, apă și adăpost în caz de pericol, factori importanți în dezvoltarea unei comunități și loc de refugiu în contextul frecventelor năvăliri barbare.

Toponimia (denumirea) satului

Unii cercetători lingviști consideră că numele satului Tupilați este dat de modul de viață al locuitorilor săi, de tradițiile zonei și de amplasarea satului. Toate acestea definesc legătura dintre om și natură, fiind rezultate ale imaginației acestora și ale mentalității populare. Din lucrările unor cercetători lingviști, numeroase toponime terminate în sufixele: –ați, așa cum este și cuvântul *Tupilați*, sunt forme adjectivale la plural pentru: *tupil*-ați, *despic*-ați, *deșir*-ați, acest aspect fiind deja menționat în multe lucrări, iar cuvinte cum ar fi: *tupilați*, *speriați*, *pitulați*, *uscați*, reprezintă supra-nume colective, atribuite ironic locuitorilor din zona respectivă. Putem presupune că aceste adjective au fost *aruncate* (atribuite) într-o tendință batjocoritoare la adresa locuitorilor, prin transformarea singularului în plural (*tupil*=*tupilați*).

Academicianul Iorgu Iordan, include numele satului Tupilați, în categoria toponimelor cu caracter psihologic, alături de Pitulați, Pitulași, Pitulușa. Așadar, numele satului pare să provină de la comportamentul primilor săi locuitori, care se „tupilau” sau se ascundeau (*ghemuiau*) între dealuri, tufișuri, pentru a nu fi văzuți sau surprinși de năvălirile barbare sau de către autorități. Satul situat între două culmi de deal are o poziționare care a favorizat crearea mediului prielnic pentru ascundere sau tupilare. O altă variantă pentru toponimul Tupilați, ar putea fi aceea a unui întemeietor, numit *Tuchilă*, care ar fi tras primul țărș în pământul reavăn al locului și care a marcat începutul satului, însă această variantă nu este credibilă întrucât nu avem nici o sursă de documentare în acest sens și nici bătrânii satului nu-și amintesc așa ceva. Legenda transmisă din bătrâni, spune că, numele satului vine de la adjectivul *tupilat*, (ghemuit), atribuit locuitorilor care s-au ascuns între cele două dealuri ce mărginesc satul, aceștia fiind luptători cumani sau turci din timpul năvălirilor otomane.

În anul 1766, satul Tupilați apare sub denumirea de Tokielacz, fiind identificat ulterior ca parte a comunei Găgești, județul Vaslui⁸⁹, iar în diverse hărți militare și dicționare, satul este menționat și sub alte forme ale numelui

⁸⁹ Maria Holban, *Călători străini prin Țările Române*, vol. IX, București, 1977, p. 363-364, 367.

său: Turkelatz, Turkelați, Turkelak, Torkelak, Toupelatz, Tuchelați, Tuchelați, Tupilați și popular Tuchelaț.

Satul este prezent și pe harta lui Bawer din anul 1774 cu numele de Turkelatz (vezi anexa nr.1). Analizând din punct de vedere fonetic și gramatical cuvântul „Tukelatz”, acesta pare a fi format din două cuvinte: „turk” și „latz”, care poate însemna „turci lazi”, – un popor turcic înrudit cu găgăuzii, interpretare susținută de profesorul Enache Tușa, care sugerează o posibilă origine sau un episod din trecutul locuitorilor satului Tupilați, reflectând conviețuirea unei populații autohtone românești cu o populație de origine turcă.⁹⁰

Atestarea documentară a satului

Primul document care atestă existența satului Tupilați este legat de un act emis în perioada domniei lui Vasile Lupu (1643-1654). Într-un astfel de document este consemnată o judecată între Procopie Focea și Necula diacul cu Ion din Dăniceni, care întărește lui Procopie Focea dreptul asupra unei părți din moșia Dărdăreștilor din Pogogeni. Interesant aici este faptul că actul a fost scris de preotul Ștefan din Tupilați, care consemnează: *Și am scris eu preot Ștefan ot Tupilați cu dzisa dumisale*.⁹¹ Procopie Focea a stăpânit mai mulți ani moșia Pogoceni, vecină cu moșia Tupilați, însă acest document fiind o copie târzie a documentului original, fără dată exactă, satul este menționat doar tangențial, din acest punct de vedere nu l-am putut considera ca act oficial de atestare a satului, el poate fi un reper important în istoria satului, însă nu poate fi considerat ca și dovadă clară și sigură a existenței satului din acea perioadă, decât cu titlul de informare.

Următorul document care face vorbire despre satul Tupilați, este un zăpis de vânzare din 18 iunie 1665, prin care Tudosie, feciorul Ilinții, nepotul lui Gonțea, mărturisește că a vândut lui Gheorghe Duca, mare vistiernic, jumătate de stâlp din moșia Băhnărești, ținutul Tutova, care este alături de moșia Băbiceani, ținutul Fălciu, fiind de față *și Lazor de Tupilați*.⁹² Acest document îl considerăm tot un document tangențial care face vorbire despre satul Tupilați, însă neavând alte date despre amplasarea lui pe Valea Elanului, putând fi vorba chiar despre un alt sat cu același nume, Tupilați, situat în fostul ținut Tutova, înglobat în anii din urmă în satul Puiești, nici pe acesta nu-l putem considera un document sigur de atestare.

⁹⁰ Enache Tușa, *Cultura politică în cadrul identităților etno-politice dobrogene*, apud Mariana Iancu, „Lazii: povestea dobrogenilor uitați. Misterul apariției unei așezări de pe malul Marii Negre” în *Adevărul* accesat la <https://adevarul.ro/stiri-locale/constanta/lazii-povestea-dobrogenilor-uitati-misterul-1640249.html> 11.05.2025.

⁹¹ D.R.H. A. Moldova, vol. XXII, 1634, doc. 91, p. 104-105.

⁹² Costin Clit, *Documente hușene*, vol. III, doc. 20, p. 55.

O mențiune directă despre satul Tupilați de pe apa Elanului, o găsim într-un zăpis din timpul domnitorului Gheorghe Duca (1668-1672), care arată dania făcută de Lazăr Moșuleț la data de 1 iunie 1672, comisului Ștefan Cerchez pentru părțile sale din satul Tupilați: *Lazor Moșulețu și cu ficiorii lui Pană și Anița, și Aftiniia, scriind și mărturisind cum ei de a lor bun(ă) voe, de nime siliți, nici nevoiți, au dat danie toată partea lor cât să va aleage în sat în Tupilați, ce sânt pre apa Elanului, în ținutul Fălciului, dumisali comisului Ștefan și giup(ă)neasăi dumisali, care parte de ocin(c) li-au fost lor de pre moșul lor Ion Moș, din câmpu și din țarin(ă), și din tot locul cu tot vinitul, ca să li fie dumilorsali driaptă ocin(ă) în veaci.*⁹³

Așadar, documentul din 1672 rămâne ca document sigur de atestare a localității Tupilați, putându-le lua în considerare cu anumite rezerve și pe celelalte două documente (cel din timpul domniei lui Vasile Lupu, 1634-1654, precum și cel din 18 iunie 1665), documente emise cam în aceeași perioadă, însă, ținând cont de rigorile impuse în acceptarea datelor cu privire la atestarea documentară, îl considerăm pe cel din 1 iunie 1672 ca fiind cel mai aproape de adevăr.

Stăpânii satului și evoluția proprietății

Documentele istorice indică faptul că moșia Tupilați s-a format în jurul secolului al XV-lea, când primii stăpâni s-au stabilit în așezările lor de pe Valea Idriciului, Pogocenilor și Valea Elanului. În secolele din urmă, proprietatea a fost împărțită între urmașii a șase generații de stăpâni, ceea ce a dus la apariția mai multor toponime în jurul satului Tupilați, precum Hârtop, Pogoceni, Hulubăț, Crăciunești, Fâstăci, Lungenii sau Faur,⁹⁴ de unde reiese și faptul că răzeșii din sat și-au păstrat statutul și pământurile pentru o perioadă mai îndelungată, aceștia existând înainte de sfârșitul secolului al XVII-lea. Ulterior, țăranii și-au pierdut proprietățile prin donații sau vânzări, probabil sub presiunea boierilor. Deși în actele de danie răzeșii cereau să rămână „slobozi”, adică liberi, în realitate au devenit dependenți (clăcași) de noii proprietari, rămânând pe moșiile acestora timp de aproximativ două secole.

Primul stăpân de pământ al satului Tupilați conform documentelor studiate, a fost Ion Moș, posibil bunicul sau străbunicul lui Lazăr Moșuleț. Acesta din urmă, împreună cu fiii săi, și-a donat *driapta moșie* comisului Ștefan Cerchez la 1 iunie 1672. Nu există alte informații despre Ion Moș, un alt Moșuleț, tot răzeș și contemporan, este menționat în satul Oțeleni, aflat la circa 15 km de Tupilați, unde răzeșii își leagă originile de un bătrân Moșuleț din jurul anului 1600. Astfel, Ion Moș sau Moșuleț, considerat „pre moșul” lui Lazăr, ar fi fost primul proprietar al pământului în zonă, satul Tupilați a plecat, conform acestuia de la spița unui bătrân, Ion Moș, ceea ce arată că satul este mult mai

⁹³ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. V, doc. 53, p. 84.

⁹⁴ Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea II, doc. 89, p. 119.

vechi decât apare în documentul menționat și pe care-l redăm mai jos:

*Adecă eu, Lazăr Moșuleț, și cu ficiorii miei, Pană și Anița, și Antihimiia, scriem și mărturisim cu acestu zapis al nostru, cum noi de bună voia noastră, de nime nevoiț(i), nice asupriț(i), am dat și am dăruit de la noi dumisale giupânului Ștefan comisul și giupâniasăi dumisale, și cuconilor dumilorsale, toată partia noastră câtă avem în sat în Tupilaț(i), ce iaste pre apa Elanului, în ținutul Fălciului, care ne iaste noao driaptă moșie de pre moșul nostru, Ion Moș. să ne sprijenim pre lângă dumnialui, și cându om vrea să eșim de acolo, să nu avem opreliște nice noi, nice ficiori(i), să dzică că sântem vecini, ce să him în pace.*⁹⁵

Se desprinde din document o frază interesantă, faptul că,... *cum noi de bună voia noastră, de nime nevoiț(i), nice asupriț, am dat și am dăruit...*, este vorba despre deposedări care se ascund în spatele acestei formule juridice de bună voie și de nimeni nevoiți, aspect pe care-l vom constata și la alți răzeși, proprietari de pământ din Tupilați și nu numai.

Alți proprietari de pământ din Tupilați au fost Grozava și fiii ei, Necula și Arhire, care în iulie 1673 au donat părțile lor din sat, aceluiași comis, Ștefan Cerchez.⁹⁶ În iunie, anul următor, răzeșii Nastasia și Cristea, precum și Pavel cu soția Maria și fratele Gliga, au vândut și ei terenurile lor tot comisului Ștefan Cerchez. La 17 martie 1679, Ștefana Edoaia a vândut și ea tot pământul comisului Ștefan Cerchez. Pe 3 martie 1690, Ștefan Cerchez cumpărase întreaga moșie Tupilați, primind de la domnitorul Constantin Cantemir un hrisov de întăritură pentru tot satul.⁹⁷

Dintr-un alt document, apărut mult mai târziu, în anul 1768, se arată că au existat în sat și alți proprietari care și-au vândut pământurile, tot lui Ștefan Cerchez, înainte de anul 1690. Printre aceștia se numără Damian zis Afteni, Constantin Tițianu, Ioan zis Mihail, Pricopie Zăcotu, Ștefan Căpitan zis Cosma, toți recunosc că au fost martori la hotărnicia moșiei Tupilați din anul 1765 și confirmă vânzarea terenurilor lor către comisul Ștefan Cerchez.⁹⁸

*(...) și Damiiian sin Afteni ot tam (de acolo, slav) i Costandin Țintianul ot tam și Ioan sãn Mihail ot tam și Pricopie Zăcotu ot tam și Ștefan Căpitan sin Cozmii, ce au fostu de Tupilați și este vândut la comisul Cerchezul, și așa fiind cu toții de față ni-am apucat și am făcut funii de doi zeci de stânjeni.*⁹⁹

Comisul Ștefan Cerchez a fost cel care a primit prin donație și cumpărare aproape toate pământurile din satul Tupilați de la majoritatea răzeșilor într-o perioadă de 18 ani. Această concentrare a proprietății pare a fi fost forțată, iar interesul comisului Ștefan Cerchez era să-și mărească averea funciară pentru a

⁹⁵ *Ibidem*, doc. 90, p. 113-116.

⁹⁶ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, doc. 69, p. CXXII.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*.

obține o dregătorie în sfatul Moldovei, preluând proprietățile fără mari eforturi. Micii proprietari din Tupilați, răzeși, cu pământurile moștenite din strămoși, existau de mult timp, poate din vremea lui Ștefan cel Mare și chiar de mai înainte, așa cum se arată în descrierea primului document și în cele privind etnogeneza satului, vedem cum se răstoarnă situația pe nesimțite *și de pe ocina ce iaste noao driaptă moșie de pre moșul nostru, Ion Moș*, frământată cu sudoare, poate de zeci de generații, se întărește boierimea venetică sub privirile celor care devin robi ai pământurilor ce au fost ale lor odată.

Despre primii proprietari de pământ menționați nu avem prea multe informații, poate cel mult cel din anul 1665, când un *Lazor din Tupilați*, participă ca martor la o vânzare de pământ. În schimb, despre comisul Ștefan Cerchez, care în 1690 devine stăpân absolut al satului și moșiei Tupilați, avem multe informații. El provenea dintr-o familie boierească de origine cercheză, legată de curtea domnitorului Vasile Lupu, care în 1638 s-a căsătorit cu Ecaterina Cerchez, fiica unui nobil cerchez. Ecaterina a venit în Moldova însoțită de un grup de cerchezi loiali domnitorului. Tatăl lui Ștefan, Ioniță Cerchez, a fost mare stolnic în timpul lui Vasile Lupu, iar Ștefan Cerchez este menționat încă din 1654, iar din 1663 deține funcția de comis. A fost comis cu drepturi depline din 1672, anul în care a început să cumpere pământuri de la răzeșii din Tupilați, iar între 1681 și 1682 a fost postelnic. Între anii 1686 și 1694 deține funcția de Mare Comis.

În lucrarea *Viața lui Constantin Cantemir* scrisă de Dimitrie Cantemir, Ștefan Cerchez este descris ca un boier influent, apropiat de domn, care a dezvăluit o conspirație a boierilor împotriva domnitorului, puși la cale de Constantin Brâncoveanu, dejucând planul conspirativ al acestuia, *chiar în propriul său domeniu*. Acțiunea sa a fost apreciată de domnitor. Ștefan Cerchez a fost un personaj important în Moldova secolului al XVII-lea, care și-a folosit influența și averea pentru a-și consolida poziția socială și politică, preluând multe proprietăți în satul Tupilați și nu numai, jucând un rol activ în viața politică a țării.

Ștefan Cerchez a fost căsătorit cu Acsița, fiica lui Enache Palade, mare postelnic. Au avut trei copii: Nicolae Cerchez, care a devenit diac de cameră, Ionașcu Cerchez, probabil tatăl lui Ion Cerchez, și Sandu Cerchez. Ștefan Cerchez a stăpânit moșia Tupilați în întregime între martie 1690 și mai 1700, timp de zece ani. În 30 mai 1700, împreună cu soția sa Acsița, au făcut danie satul și moșia Tupilați către Acsița Rosetti, fiica lui Iordache Rosetti și a Saftiei Racoviță, pe care o botezase și dându-i numele soției sale. Actul de danie a fost făcut în prezența mai multor boieri importanți și a fost semnat și pecetluit pentru credință.¹⁰⁰ Acsița Rosetti, care e moștenitoarea moșiei Tupilați, nu a putut să se bucure mult timp de aceasta, deoarece familia ei s-a refugiat în Țara

¹⁰⁰ Ciprian-Gică Toderășcu, *Marele Comis Ștefan Cerchez (aprox. 1630-1708)*, în „Elanul”, nr. 103/2010, p. 3.

Ungurească, iar tatăl ei, Iordache Rosetti, s-a refugiat la Soroca și apoi la Kiev, din cauza unor conflicte politice. Deși Iordache, tatăl, s-a întors în țară în 1714, Acsița și mama ei, Safta, au murit în exil, în condiții necunoscute. Acsița era logodită, dar numele logodnicului nu este cunoscut. După plecarea Acsiței, moșia Tupilați a devenit proprietatea boierilor Palade și ulterior a familiei Costache. Între 1711 și 1714, moșia probabil a fost administrată în continuare de Acsița Cerchez, soția lui Ștefan Cerchez, însă la revenirea lui Iordache Rosetti în 1714, moșia a fost revendicată de acesta în urma unui proces, cu toate acestea, stăpânirea sa a fost scurtă.¹⁰¹

În 1716, un document semnat de Acsița Cerchez arată că vornicul Iordache Rosăt nu avea drept asupra vadurilor de moară din moșia Tupilați, o parte din moșie fiind dată lui Ion Palade, vărul Acsiței. Actul de donație către Ion Palade este semnat doar de Acsița Cerchez, ceea ce sugerează faptul că Ștefan Cerchez era decedat la acea vreme.

Ion Palade, al doilea fiu al lui Toader Palade, mare vistiernic, a stăpânit moșia Tupilați până în momentul căsătoriei fiicei sale Maria cu Manolache Costache, înainte de anul 1733, data exactă nefiind cunoscută. La căsătoria Mariei, Ion Palade i-a oferit ca zestre satul Tupilați, conform unui document din 13 martie 1765. Astfel, întreaga moșie Tupilați a ajuns în stăpânirea lui Manolache Costache prin această căsătorie. Manolache a murit la începutul anului 1769, acesta neavând copii, el și soția sa Maria au lăsat-o moștenitoare pe fina lor, Măriuța, fiica unui nepot al logofătului Manolache Costache, iar proprietățile din ținuturile Tutova și Fălciu au fost împărțite între Grigoraș Costache, nepot de frate, și alți moștenitori ai nepotului decedat, Constantin Costache.¹⁰²

Întorcându-ne la Acsița Cerchez în ceea ce privește moșia Tupilați, un zăpis din 1716, semnat de Acsița, soția decedatului Ștefan Cerchez, arată că ea a dăruit verilor săi, Toderășcu și Ion Palade, vel spătar, precum și altor boieri, diferite moșii sau părți de moșii. Totuși, documentul precizează că lui Ion Palade nu i-au fost date și vadurile de mori din Tupilați, așa cum precizează documentul de mai jos:

Însă de la Tupilați de pre apa Elanului, din ținutul Fălciului, au dat d-lui comisul, D-zeu să-l ierte, o parte de loc d-sale lui Iordache Rosăt vornicul, când era vistiernic mari, cu zăpis care cât îi scrie zăpisul nostru ție d-lui vornicul, măcar de scrie într-un zăpis și cu vad de moară în Elan, iar noi n-am dat pentru căci am ținut noi mori până ce au vinit moscalii și li-au ars Tătarii, ce d-lui în vaduri să n-aibă treabă, că nu i s-au dat; iar dumnealui spătariul Ion Palade să aibă a-și face mori în vadu, precum am avut noi și am ținut, neavând cu nimeni a împărți, nici în iaz nici în mori (...). Așijderea osăbit locurile de prisăci, carile le arata ispisocol, care unde sânt și de la cine iaște și pre care apa și la ce sâliște sau hotar și în ce ținut, toate acele li-am dat danie nepotului Toderășco, fiul

¹⁰¹ Ibidem, p. 5-6.

¹⁰² Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Bârlad, 2011, pp. 81-82.

*d-sale spătăriului, la acestea să nu aibă d-lui spătariul triabă sau alți fii ai d-sale, căci aceste locuri de prisaci li-am dat numai nepotului Toderășco.*¹⁰³

Din acest document putem trage mai multe concluzii: în primul rând, pe apele Elanului erau instalate *mori de apă* și *săpate iazuri*, iar al doilea aspect evidențiază faptul că aceste locuri erau favorabile *pentru prisăci*, adică pentru creșterea albinelor; iar ce-i mai important, o parte din moșie a rămas în continuare în proprietatea Acsiței Cerchez.

La data de 7 martie 1765, domnitorul Grigore al III-lea Alexandru Ghica a adresat o scrisoare Mitropolitului Moldovei, vel vornicilor Ioan Sturza și Lupul Balș, precum și hatmanilor Vasile Rosăt și Vasile Razul, prin care le cerea să cerceteze documentele și dovezile legate de moșia Tupilați, situată pe râul Elan, în ținutul Fălciului, în contextul litigiului dintre vel logofătul Ștefan Rosăt (Rosetti) și logofătul Manolache Costache.

*Preosfințite părinte Mitropolite i dum(neata) Ioani Sturza, vel vor(nic) i dum(neata) Lupul Bals, vel vor(nic) i dum(neata) Vasile Rosăt hat(man), i dum(neata) hat(mane) Vasili Razu. Adunându-vă la un loc să luați sam(a) între dum(nealui) Ștefan Rosăt vel log(o)făt și între dum(nealui) log(o)fatul Manolachi Costachi și între dum(nealui) vor(nicul) Ioan Paladi, pentru o moșie Tupilații di pi Elan ot Falciu și din scrisori din dovez(i), cum viți afla cu cali și cu dreptati să ne înștiințați cu anfora. 1765 mart(ie) 7.*¹⁰⁴

În data de 20 iulie 1765 se ridică hotarnica moșiei Tupilaților, cea care fusese dăruită de comisul Ștefan Cerchez finei sale, Acsița. Tot în anul 1765, între logofătul Ștefan Rosăt, Manolache Costache și Ioniță Paladi se iscă un proces pentru moșia Tupilați, motiv pentru care domnitorul dispune efectuarea hotarnicii moșiei Tupilați. Dintr-un zapis tot din 20 iulie 1765 semnat la Tupilații de Elan, de vel vornicii de poartă Antohi Luță și Tănase Melegghi, la care au participat și martori din Tupilați cât și din satele învecinate, reiese că s-a stabilit hotarnica (hotarul) moșiei Tupilați de pe Elan, cea care a fost cumpărată de comisul Ștefan Cerchez, moșie care totaliza suprafața de 421 ha, conform actului mai jos transcris:

Facem știre cu aciașă mărturie hotarnică că din luminata poronca Prea înălțatului domnului nostru Măriia sa Grigorii Alexandru Ghica V(v)odă, noi fiind rânduiț cu luminata carte mării sale ca să hotărâm o moșie a dumisale Ștefan Rusăt, vel logofăt, anume satul Tupilați pe Elan la ținutul Fălciului, și după poroncă mergând noi acolo la numita moșie strâns-am oameni buni și alți megieși anume pe Ghiorghii Juverdiian mazi omu bătrân și pe nepot său Vasile Juverdian mazil răzăș de Fauri și Constandin Talpeș mazil om bătrân răzăș de Sărbi și Simion Onil(ă) om bătrân și Chervasie braț lui om bătrân și Damian sin Savin și Vasile Muntianul răzăși din Piscani și Constandin Roiul mazil ce

¹⁰³Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. III, doc. 357, p. 246.

¹⁰⁴Costin Clit, *Documente hușene*, vol. IV, doc. 119, p. 114.

*au fostu dijmar pe această moșie. Apucând și el pe tatăl său și pe Anastasi monah zepisaru și Gherorghii sin Vasile pisaru și Trohin Băzgul i Mănăila sinu Zaharii i Sandul Văr lui Mănăila și Vasile Găliia și pentru mai marea încredințare me am pus degetul.*¹⁰⁵

Judecătorii au stabilit că satul Tupilați a aparținut inițial fiicei lui Iordache Rosetti, tatăl logofătului Ștefan Rosetti, cel care a moștenit ulterior moșia. Nu se știe cât timp a stăpânit Ștefan Rosetti moșia Tupilați, iar despre fiul său Vasile, care i-a urmat, nu există documente privind administrarea acesteia.

Familia Costache, care a devenit ulterior proprietară, a reunit la un moment dat un număr de 23 de hlize (moșii mai mici) într-un singur domeniu, printre care și moșia Tupilați, conform unui act de vânzare din 5 iunie 1817. Vasile Costache, bunicul marelui mitropolit Veniamin Costache, a achiziționat moșia Tupilați de la Vasile, fiul lui Ștefan Rosetti, după anul 1766 sau ulterior, ca mai apoi, moșia Tupilați fiind moștenită de fiul său, Grigoraș Costache, ultima mențiune despre acesta fiind dată, 9 noiembrie 1784. După decesul lui Grigoraș Costache, care nu a lăsat un testament valabil, cei cinci copii rămași în urma defunctului, au împărțit averea în mod frățesc după șapte ani de la decesul tatălui lor, iar moșia Tupilați a revenit Elenei Costache.¹⁰⁶ Elena a avut un mariaj scurt și nefericit de trei ani cu boierul Jora, apoi s-a călugărit sub numele de maica Elisaveta și a devenit după un timp stareța mănăstirii Agapia. În 15 octombrie 1793, Elisaveta a făcut danie moșia Tupilați fratelui său, Veniamin Costache, episcop al Hușilor (Vezi anexa nr 1).

Moșia Tupilați a trecut în decurs de o sută de ani, de la familia Cerchez, la familia Rosetti, familia Palade, familia Costache, ajungând în posesia unuia dintre cei mai importanți membri ai acestei familii, mitropolitul Veniamin Costache. Ca amintire a stăpânirii moșiei Tupilați de către *călugărița Elisaveta*, în zonă se păstrează și astăzi denumiri precum „la *călugărița*” sau „via *călugărița*”, situate în fața gurii Mălăeștilor, spre satul Tupilați. În 6 iunie 1796, Veniamin Costache i-a dat în administrare moșia fratelui său, spătarul Șerban Negel, deși actul oficial de donație a fost întocmit abia pe 15 martie 1816.¹⁰⁷

Atât Elena (monahia Elisaveta) cât și fratele ei, Veniamin Costache, pe atunci episcop de Huși, ulterior episcop de Roman și mitropolit al Moldovei, nu s-au putut ocupa direct de administrarea moșiei Tupilați, cum ei înșiși mărturisesc: *...că de vreme ce noi am ales viața cea trasă despre cele lumești și singuratică a cinului monahicesc...* Aceasta a fost gestionată de diferiți arendași, iar locuitorii satului munceau pe moșie în regim de clăcășie.

Următorul proprietar, așa cum am arătat, a fost Șerban Costache Negel, de la care ne-a rămas un document important de pe la 1809, când se realizează o

¹⁰⁵ Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea a II-a, doc. 41, p. 43-46.

¹⁰⁶ Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Bârlad, 2011, pp. 81-82.

¹⁰⁷ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 6.

hotarnică a moșiei Tupilați, arătând că nu a putut participa efectiv la această acțiune conform documentului. „*Neputând să mă duc eu la această triabă, având trebuințele ținutului, și din poronca mării sale lui Vodă am orânduind pre Ursachi mazil vechil, despre partea mea, și cătându-să treaba cu socoteala bună am iscălit și eu Nicolaos ușiar, Tănase Melegghi vornic de poartă, Antohi Luță diac za divan hotarnic, Ursachi hotarnic Costandin Talpes zet (ginere, slav) Cujba răzeș de sârbi. Iordachi Badros mazil răzeș de sârbi nepot Carstei logofăt. Simion Onil răzeș de Piscani, Chirvasa brat. (frate, slav) Simion tij răzeș de Piscani. Gheorghe zet Darie cel Negru răzeș de Puteni. Damiiian sin Savin tij răzeș de Piscani Vasile sin Ioan Muntian răzeș de Piscani, Trohin Bazgu monah răzeș de Boghicieni, Toader sin Dodei, Ghiorgghi Cojocar ot Tupilați, Nistor monah zet Pizar tij, Procopie zet Cotii ot tam, Nicolae Mihorde răzeș de Harciogani, Alexandru vornic de Tupilați, Damian sin Afteni ot tam, Costandin Tintian ot tam, Ioan sin Micul ot tam, Lupul Sagaul ot tam. Acest suret a hotarnicii moșii meli Tupilații fiindu-mi dat de răposat fratele mieu încă fiind în viața împreună cu câteva alte scrisori a moșii Tupilații în locu hatârnicii care hotârnicii era în scrisorile moșilor răposatului fratini meu primind acum cea adevărată hotarnică de la dumneaei Casandra cumnatei am iscălit. Negel Spătar, 1809 mai 15.*¹⁰⁸

Șerban Costache Negel, vărul primar după mamă al lui Costache Conachi, a încercat să-și mărească averea prin acordarea de împrumuturi cu dobândă (camătă) și prin concesionarea unor terenuri. Deseori, cheltuielile sale depășeau veniturile, astfel că a fost nevoit să împrumute bani de la Costache Conachi, căruia îi datora la momentul morții în anul 1828, suma de 32.596 lei. O parte importantă din cheltuieli a fost destinată cumpărării de cărți religioase, pe care le-a donat bisericilor din Tupilați, Mălăești și Scobâlteni. Conacul său boieresc se afla în Mălăești, la câțiva kilometri de Tupilați, loc unde au trăit și strămoșii săi, mențiune care apare și în Condica Liuzilor din 1803, unde satul Tupilați, se află în Ținutul Fălciului, Ocolul Roșiești și este în stăpânirea lui Șerban Costache Negel, cu 30 de liuzi ce trebuiau să plătească trimestrial câte 177 lei, sau 708 lei anual.¹⁰⁹ Și în catagrafia de la 1820, satul apare tot ca moșie a vornicului Șerban Negel, țăranii lucrau *la câmp, hrana lor cu plugăria, starea a II-a.*¹¹⁰

Istoricul Gheorghe Ghibănescu, arată că în această perioadă, boierii Costăchești au adus pe moșia lor de la Tupilați, mai multe familii de bulgari, lucru care pare a fi adevărat întrucât la catagrafia fiscală din anul 1820, un număr de 44 locuitori sunt trecuți la categoria *sârbi hrisovoliți* (bulgarii se mai numeau și sârbi), aceștia solicitând în anul 1832, împreună cu alți bulgari din satele Plotunești și Berezeni, veniți probabil în aceeași perioadă (1813), să fie scoși

¹⁰⁸ Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Bârlad, 2011, p. 94-95.

¹⁰⁹ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 249.

¹¹⁰ Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 328.

din capitație, să nu mai plătească bir.¹¹¹

După moartea lui Șerban, în anul 1828, moșia Tupilați a fost moștenită de fiul său, Iancu Costache Negel, care a preluat și datoriile tatălui său către Costache Conachi, în valoare de 37.596 lei. Spătarul Iancu Negel, următorul proprietar al moșiei Mălăești-Tupilați, a angajat pe inginerul A. Baiardi să măsoare din nou proprietatea și să întocmească o hartă. Rezultatul măsurătorii a fost o suprafață de 5.995 fâlcii, adică aproximativ 8.565 hectare.

Iancu Negel a avut două căsătorii și zece copii, însă sănătatea sa precară și lipsa de responsabilitate au dus la pierderea domeniului Mălăești, inclusiv a moșiei Tupilați. După moartea sa în 1851, copiii fiind minori, s-a format un consiliu de tutelă, acesta în continuare nu a gestionat bine averea, permițând risipirea prin furturi sau vânzări, inclusiv a pădurilor vechi, la prețuri foarte mici. În această situație dificilă, soția lui Iancu, Sevastița, a forțat-o pe fiica lor de 17 ani, Coralia, să se căsătorească cu unul dintre tutori, Iorgu Voinescu, cu 21 de ani mai în vârstă. Doi dintre fiii lui Iancu, Boldur și Veniamin Costache, nu au reușit însă să salveze proprietatea.¹¹²

La reforma agrară din 1864, o parte din moșia Tupilați a fost expropriată și împărțită clăcașilor din Tupilați și din satele învecinate. Totuși, în 1870, o parte din moșiile Tupilați și Copăceana, care făceau parte din moșia Mălăești și rămăseseră în posesia moștenitorilor lui Iancu Negel, au fost scoase la închiriere pe cinci ani, începând de la Sfântul Gheorghe, sub semnătura Catincăi și Sevastiței Costachi Boldoru. Iată anunțul:

*Moșiile noastre Tupilați și Copăceana, din trupul moșiei Mălăești, districtul Fălciului, la o oră depărtare de târgul Fălciu, se dau în arendă împreună sau în parte, pe timp de 5 ani începători de la Sf. Gheorghe 1870; doritorii de a lua asemenea moșie, să bine voiască a adresa la sub-semnatele cu locuința în Iași în casele Doctorului Mandel vis-a-vis de Primărie. Catinca și Elisaveta Costachi Boldoru.*¹¹³

Între anii 1869 și 1874, moșia Mălăești a fost vândută în două etape, prin licitație publică de către moștenitorii, Sevastița (căsătorită cu Anghelache) și Șerban, către Constantin N. Corbu (1833-1895), comandor al Coroanei României. Noul proprietar a demolat vechile curți seculare, boierești, de la Mălăești, iar pe locul lor a clădit un conac și o biserică în stil neogotic. A rămas totuși biserica veche din lemn, ctitoria lui Grigoraș Negel care a dăinuit până în anul 2000, când a fost demolată.¹¹⁴

Constantin Corbu și soția sa, Aglaia (1853-1937), au avut o influență importantă în zonă, construind un conac și ctitorind și biserica din Giurcani.

¹¹¹ Costin Clit, *Comuna Dimitrie Cantemir. Studiu Monografic*, vol. I, Iași, 2016, p. 142.

¹¹² Elena Monu, *op. cit.*

¹¹³ „Progresul”, nr. 4. din 17 ianuarie 1870.

¹¹⁴ Elena Monu, *op. cit.*, p. 98.

Biserica din Mălăești, ridicată în stil neogotic între anii 1884-1885 cu meșteri austrieci, a fost înzestrată cu 72,5 hectare de teren pentru întreținerea ei. Sătenii din Mălăești l-au ales și primar pe C. Corbu, iar sub conducerea lui, satul Mălăești a devenit comună, cuprinzând satele Mălăești, Tupilați și Poșta Elan. În anul 1880 acesta a construit și o școală pentru cele 120 de familii din sat. După moartea sa în 1895, conacul a fost lăsat prin testament comunei pentru a funcționa ca spital, funcțiune pe care o păstrează și astăzi, fiind un centru de recuperare pentru afecțiuni cronice.¹¹⁵

Despre moșia Tupilați, din documente, mai aflăm că, înainte de moartea lui Iancu Negel, (document emis în anul 1848), locuitorii satului Tupilați datorau comisului Dimitrie Radu, posesorul moșiei Tupilați 5000 de lei; sumă ce a fost achitată comisului. Nu mai avem alte informații despre Dimitrie Radu.¹¹⁶

La reformele agrare din anii 1864, 1921 și 1945, moșia și pădurile familiei Corbu au fost expropriate complet, locuitorii satului Tupilați fiind împroprietăriți cu diferite suprafețe de teren ce le-au permis să nu mai fie dependenți de moșieri, devenind proprietari, așa cum vom vedea la alt capitol.

Istoricul subordonării administrative a satului

Satul Tupilați este menționat pentru prima oară pe harta militară a generalului austriac Bawer sub numele de Turkelatz (1774). Din punct de vedere administrativ, satul apare prima dată în Condica Liuzilor din 1803, ca sat al spătarului Șerban Negel, cu 30 de birnici, în subordinea ocolului Roșiești.¹¹⁷ La catagrafia din 1816, Tupilați nu mai apare în ocolul Roșiești, fiind probabil înglobat în satul Mălăești, însă există o mențiune în aceeași catagrafie în care autorul arată că satul Tupilați se găsește într-o altă condică, la nr. 5, fila 205, unde apare și satul.¹¹⁸

În 1920, în Condica Visteriei Moldovei, reappare ca sat distinct tot în ocolul Roșiești și ca moșie a vornicului Șerban Negel. În anii următori, 1832 și 1833, figurează tot în ocolul Roșieștilor.¹¹⁹ Din 1833, satul Tupilați apare în Ocolul Elanului, iar în 1834 este menționat simultan în ocoalele Prutului (Tabla)

¹¹⁵ Alexandra Chiliman, *Biserica din Satul Mălăești, Comuna Vutcani*, articol accesat la <https://ro.scribd.com/doc/313108270/Alexandra-Chiliman-Juvara-Biserica-Malaiesti-Vaslui> la 05.07.2025

¹¹⁶ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 6-7.

¹¹⁷ Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 1223.

¹¹⁸ Într-o completare a condicii este menționat faptul că se găsește la condica nr. 5, la fila 205 vezi C. Istrati, *Condica visteriei Moldovei la 1816*, Iași, 1979.

¹¹⁹ Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 1223.

și Mijlocului, situație care se păstrează și în 1835 și 1838.¹²⁰ În 1843, din nou este inclus în satul Mălăești, dar în 1846 este separat de acesta. În 1857 este catagrafiat împreună cu Mălăești și Poșta Elan, iar în 1859 apare doar alături de Poșta Elanului. În 1862, Tupilați este din nou catagrafiat împreună cu Mălăești și Poșta Elanului, având o populație totală de 1.172 locuitori.¹²¹

După reforma administrativă din 1864, prin Legea comunală a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, satele s-au grupat în comune rurale, iar satul Tupilați a făcut parte la început, din comuna Mălăești. Din 1876 până în 1887, satul a fost arondat comunei Vutcani, apoi din nou comunei Mălăești (1887-1892). În 1893, a revenit în subordinea comunei Vutcani și a rămas acolo până la recensămintele din 1896 și 1904. În 1908, apare din nou în comuna Mălăești-Corbu (denumirea nouă după boierul Constantin Corbu), iar în 1912 și 1913 este din nou în comuna Vutcani.¹²²

La recensămintele din 1917 apar două sate cu denumirea de Tupilați: Cerbii-Tupilați în comuna Mălăești-Corbu și Tupilați în comuna Vutcani. Prin decretul nr. 1 din 1920, Tupilați a fost trecut definitiv în administrarea comunei Vutcani, unde a rămas până în 1949. Din 1950, satul face parte din comuna Găgești, situație care se menține și astăzi.¹²³

b) Satul Popeni de Elan

Mergând de la Tupilați pe Valea Elanului spre sud, întâlnim la aproximativ 4 km, satul Popeni de Elan, care este situat de o parte și de alta a drumului județean DJ 244 B, la aproximativ 3 km de satul de reședință, Găgești.

În apropierea satului, au existat și alte sate menționate în documente: Triclești, Salcea sau Sălceni, iar mai la sud, a existat un iaz, cel a lui Bancu de

¹²⁰ *Ibidem*, p. 1223-1224.

¹²¹ *Ibidem*, p. 1224.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*.

care se face vorbire în primul document ce atestă prezența satului Găgești și în care hotarul satului era trasat *după vechile hotare, până aproape de iazul lui Bancu*.¹²⁴

Cercetările arheologice au scos la iveală lângă Popeni, o așezare veche din Evul Mediu Timpuriu, în punctul numit „Cerchez”, situat mai spre nord, la o distanță de aproximativ 500 m de sat. Acolo s-au descoperit urme de locuire din secolele X-XI, suprapuse peste vestigii din perioada secolelor II-IV și VI-IX.

Toponimia satului

Denumirea satului Popeni pare să provină de la un preot (popă), cel care l-a înființat, acesta aducând locuitori din satul Sălceni (Salcea), situat în apropiere, sat distrus în urma luptelor dintre armata rusă și cea turcă în 1789. Legenda spune că preotul s-a stabilit aici cu familia sa și a înființat o grădină de zarzavat (la sud de sat), iar satul a fost numit *satul popii* după *grădina popii*. Denumit la început și Popești, apoi Popene, Popeani, iar mai târziu, Popeni. Astfel de toponime sunt răspândite în România, fiind legate de terenurile alocate preoților pentru întreținerea familiei acestora, terenuri folosite adesea ca și grădini.

În Moldova există mai multe localități cu numele Popeni, motiv pentru care, din anul 1960, satului i s-a adăugat numele *de Elan*, după râul care îl traversează, acest lucru s-a făcut pentru a-l diferenția de un alt sat Popeni, situat în fostul raion Bârlad, de care aparținea și satul Popeni din comuna Găgești. Deci, numele Popeni reflectă legătura satului cu un preot (popă), cel care a întemeiat satul și cu terenurile folosite pentru susținerea acestuia.

Atestare documentară a satului

Popeni este menționat pentru prima dată ca moșie în data de 20 februarie 1783, într-un zăpis înaintat voievodului Constantin Alixandru. Acest document avea scopul de a clarifica situația mai multor moșii situate între râul Elan și valea Seacă, printre care și moșia Popeni, alături de moșiile vecine Sălcenii, Lieștii și Găgeștii.¹²⁵ Tot moșia Popeni este menționată într-alt zăpis din 9 noiembrie 1784, *prin care Chiriac Sălceanul cu ai lui, dau spătăresei Ileana Costachi părțile sale din Sălceni și Dumești pentru datorii vechi*.¹²⁶

Ca sat, Popenii este menționat pentru prima dată într-un document din anul 1790, unde apare cu o biserică cu hramul Sfântul Gheorghe, proprietate a familiei Rosetti.¹²⁷ O mențiune despre sat apare și la anul 1796, pe fila unei cărți vechi „Istoria Alexandrului cel Mare,, Movilău, 1796, cu următorul înscris:

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. V, doc. 358, p. 388 și Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. II, doc. 34, p. XLIX-LII.

¹²⁶ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. V, doc. 61, p. 84.

¹²⁷ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 660.

*Ținutul Fălciu, sat Popene, acest dascăl Iancu*¹²⁸ ceea ce ne arată existența unui locaș de cult în acest sat la care slujea acest dascăl, Iancu. Deci, satul Popeni a apărut cu această denumire de Popene, la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În preajma acestuia sat au existat și alte sate: Tricolești, Salcea sau Sălceni și Dumești. La 1803, satul Popeni este amintit ca așezare în Condica Liuzilor, cu 52 de locuitori (*liude*), fiind o așezare de răzeși cu terenuri suficiente, iar locuitorii se ocupau cu agricultura, în special cu plugăria.¹²⁹

Stăpânii satului și evoluția proprietății

Așa cum am menționat, în primul document scris, Popenii apare mai întâi menționat ca moșie¹³⁰, probabil lucrată de țăranii din satele din jur, Salcea și Hulubăț.

Primii stăpâni ai satului Popeni par să fie din familia boierească Rosetti, după cum reiese din documentul de la 1790, menționat anterior în care satul este prezentat cu o biserică ce aparținea acestei familii, ceea ce sugerează că și moșia satului era tot în proprietatea familiei Rosetti. Totuși, în 1803, la câțiva ani, în Condica Liuzilor, satul este descris ca o așezare de răzeși, plugari, cu terenuri suficiente pentru agricultură.¹³¹ Putem astfel deduce faptul că satul era mult mai vechi, răzeșii ar fi fost primii stăpâni ai satului, iar dacă aceștia erau răzeși, înseamnă că au fost puși în posesie cu mult timp înainte, sau venind poate din satele de primprejur (Salcea, Sălceni, Tricolești). La anul 1820, în Catagrafia Visteriei Moldovei, Popenii apare ca fiind moșie a spătarului Iordache Roset și a lui Ilie Costachi-Lătescu și tot atunci apar și 10 mazili, ceea ce ne mai arată că aceștia, conform statutului lor, fuseseră mai înainte *mici boieri*, proprietari de pământ. În aceeași catagrafie se arată că țăranii muncesc la câmp, iar *hrana lor cu plugăria și sunt în starea a II-a*.¹³²

Opt ani mai târziu (1828), găsim moșia Popeni în proprietatea mănăstirii Agapia, acest lucru fiind menționat într-un document al unei condici de aprozi din 16 martie 1828. Deși, în anul 1850, moșia Popeni va fi scoasă la mezat, având mai mulți proprietari, aflăm că în același an, Constantin Rosetti o vinde vornicului Lascăr Rosetti cu 8.000 de galbeni, iar în 1860 moșia va fi cumpărată de Dumitru Juvara cu 13.500 de galbeni¹³³.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, Popenii aveau ca proprietar pe Nicu Juvara, unde la 1887 se menționează: *moșie aflată între două culmi de deal, dealul Popenilor și dealul Hulubăț, lângă care se află iazul cu același nume, satul Popeni făcea parte din comuna Urdești, așezat pe*

¹²⁸ Ioan Caproșu și Elena Chiaburu, *Însemnări după manuscrise și cărți vechi din Tara Moldovei*, vol. III, 1796-1828, București, 2009, p. 11.

¹²⁹ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247.

¹³⁰ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. II, doc. 34, p. XLLX-LII.

¹³¹ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247.

¹³² Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 327.

¹³³ Ioan Iacomi, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 6.

Valea Elanului, pe o suprafață de 860 ha, având 6 familii cu 23 de suflete.¹³⁴

În anul 1897 moșia Popeni aparținea lui Neculai Juvara, din Bârlad. Proprietatea avea ca întindere, 1085 de fălci pământ cultivabil, din care 25 de fălci de pădure. Moșia se învecinează la apus cu proprietatea Urdești, la miazăzi cu moșia Găgești, la răsărit cu Bozia și Vicoleni, iar la miazănoapte cu Sârbi și Fâstâci. Moșia Popeni avea și câteva acareturi, însumând o casă din vălătuci, acoperită cu tablă, din 3 camere cu ogradă. *Mai avea o fierărie, un hambar și o moară de foc cu piatră.* Aceste acareturi au fost scoase ulterior la licitație.¹³⁵ După această dată, în 1901 apare proprietar pe moșia Popeni, tot Nicu Juvara, probabil nu se vânduse la licitație.¹³⁶

La 1920, dintr-o hotărâre a comisiunii centrale județene de expropriere din Județul Fălciu, cu numărul 709, din 3 august 1920, aflăm că Raluca Calimachi, era proprietară și ea a unei părți din moșia Popeni, aproximativ 990 hectare și 40 de ari. Proprietatea ei era situată în partea de apus față de apa Elanului, învecinându-se cu moșiile latifundiilor Eufrosina (dr.) Cerchez și Alice Tulbure.¹³⁷

Deci, Nicu Djuvara (Neculai Juvara), ultimul proprietar menționat în dicționarul geografic al județului Fălciu, la 1893 iar la 1901, vinde proprietatea, iar noii proprietari erau la acea vreme: Raluca Calimachi, Eufrosina (dr.) Cerchez și Alice Tulbure.

După reforma agrară din anul 1921, mare parte din moșia Popeni, a fost expropriată. Din ea au fost împrăștiți țărani fără pământ din comuna Găgești și din alte comune învecinate, așa cum vom vedea mai departe.

În anul 1930 aflăm că o parte din proprietate, adică 445 hectare din moșia Popeni, era proprietatea Rachelei Melicsohn. Această informație apare și într-o hotărâre a Tribunalului Fălciu, în care se arată că: *se dispune încuviințarea solicitată de Banca Albina din Huși, pentru recuperarea sumei de 800.000 lei de la debitoarea Raschela Melicsohn, prin scoaterea la licitație a averii mobile formată din: ... moșia Popeni cu o suprafață de 445 ha, situată pe teritoriul comunei Fălciu, fost pe Găgești, plasa Dimitrie Cantemir, județul Fălciu, teren înșămânțat anul acesta cu porumb, orz și ovăz, pe care se mai află o casă din ceamur, acoperită cu stuf, având două camere și o sală, bucătărie în care se află un cuptor, toate lipite pe jos. În spatele casei, un adăpost pentru mașini, acoperit cu stuf, așezat pe 8 stâlpi. Terenul cu tot ce se află pe el se megiește la răsărit cu islazul satului Copăceana, la apus cu pârâul Elan, la miază noapte cu locuitorii satului Vutcani și moșia proprietatea doamnei Adela Trandafil și a lui P. Andrei, fiind ținută azi în arendă de d. H. Faibovici și la miazăzi cu loturile locuitorilor din comuna Dodești, Județul Fălciu. Vânzarea se va face în Pretoriul Tribunalului Fălciu, în ziua de 10*

¹³⁴ C. Chiriță, *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, 1893, p. 105.

¹³⁵ „Gazeta de Iași”, nr. 112 din 21 septembrie 1897, p. 283

¹³⁶ „Universul”, nr. 309 din noiembrie 1901, p. 46.

¹³⁷ „Monitorul oficial”, nr. 169 din noiembrie 1920, p. 92.

aprilie 1930, ora 08:00 dimineața. Prețul acestui imobil care urmează a se începe licitația va fi de la suma de lei 830.000.¹³⁸

În anul 1941, o suprafață de 444 de hectare, din moșia Popeni, din comuna Găgești, județul Fălciu, era ale lui Nathan Ușer¹³⁹, iar trei ani mai târziu(1944), moșia Popeni, comuna Găgești a intrat în proprietatea Centrului național de Româнизare în care se confirmă angajarea personalului de administrație și pază la centrul menționat mai sus și salarizarea indicată în dreptul fiecăruia:

*Dumitru Manolache, administrator, o diurnă lunară de 6.000 lei, Gheorghe Romașcu cioban, cu o diurnă lunară de 1.000 lei, Ion Goraș și Oban, o diurnă lunară de 1.500 lei, Mihai Ungureanu cioban. Cu o diurnă lunară de 1.333 lei, Alexandru Cugenață cu o diurnă lunară de 1.800 lei, cioban, Ion Onica cioban cu o diurnă lunară de 1.600 lei, Neculai Cioban cu o diurnă lunară de 1.800 lei, Ion Andu Rache, cioban cu o diurnă lunară de 2.800 lei, Nicolae Pârjol Scutar o diurnă lunară de 1.200 lei, Jacob îngrijitor vite cu o diurnă lunară de 2.500 lei, Constantin Boroș, îngrijitor vite cu o diurnă lunară de 2.000 lei.*¹⁴⁰

Se desprinde faptul că, proprietarii: Raluca Calimachi, Eufrosina, (dr. Cerchez) și Alice Tulbure, după reformele agrare din anii, 1919-1921 și 1945, au fost expropriați, fiind împrumătați țăranii fără pământ din comuna Găgești.

Istoricul subordonării administrative a satului

În anul 1803, Popeni apare ca sat în ocolul Roșieștilor, ținutul Fălciu.¹⁴¹ La cataografiile fiscale din anii următori: 1820, 1832, 1833 satul apare prezent tot în ocolul Roșiești, iar din anul 1833, satul Popeni este trecut în subordinea ocolului Prutului, ca apoi, în 1834 să apară ca sat în ocolul Mijlocului. În 1836, satul apare cu denumirea de Popești sau Sălceni, iar la recensămintele din 1840, 1841, 1842, 1843, 1844 și 1845, apare sub numele de Popești. În 1845, satul se contopește cu satul Pogoceni, iar în 1846 se separă de acesta. În anul 1853 include și seliștea Tricolești, pentru ca în 1857 să se contopească iarăși cu satul Pogoceni, iar din 1959 să se separe de acesta.¹⁴² În anul 1861, apare ca și cătun al satului Dodești, iar din 1864, ca sat în comuna Urdești, ce se menține până în anul 1876.

După acest an îl vom găsi în administrarea comunei Băsești,¹⁴³ iar din 1887, satul apare iarăși în comuna Urdești până în 1893 când trece în subordinea comunei Găgești. În anul 1904 înglobează din nou și satul Pogoceni.

¹³⁸ „Monitorul oficial” din 19 februarie 1920, partea I, p. 23.

¹³⁹ „Monitorul oficial” nr. 230 29 septembrie 1941, partea a II a, p. 538.

¹⁴⁰ „Monitorul oficial”, nr. 32, din 8 februarie 1944, partea I, p. 19.

¹⁴¹ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247.

¹⁴² Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 927-928.

¹⁴³ *Ibidem*.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Popenii făceau parte din comuna Urdești, plasa Mijlocul, situat pe Valea Elanului, cu o suprafață de 860 ha și cu o populație de 6 familii, cu 33 de suflete. În 1908, face parte din comuna Jigălia, pentru ca din anul 1925 să treacă din nou în subordinea comunei Găgești.¹⁴⁴

În anul 1929, îl găsim în subordinea comunei Fălciu, iar din 1931 în subordinea comunei Jigălia, ca apoi, în 1932 să fie trecut din nou în subordinea comunei Găgești, menținându-se în această poziție la toate reformele administrative, până astăzi.¹⁴⁵

Din punct de vedere etnic, satul Popeni, la 1811, apare cu cetățeni bulgari. La recensământul efectuat în octombrie 1811, dintr-un tabel realizat de profesorul Duminică privind unele date statistice ale emigranților bulgari din sud-estul țării Moldovei, Ținutul Fălciu, satul Popeni, cu denumirea de Popeani, este prezentat cu 4 familii de bulgari și un total de 91 locuitori, toți de etnie bulgară,¹⁴⁶ ceea ce ne arată că și în satul Popeni au fost aduși bulgari de către boieri.

c) Satul Găgești

Vedere din partea de Est a satului Găgești

Pornind din satul Popeni de Elan, la aproximativ 3 km sud de acesta, se află cel mai vechi sat atestat documentar, Găgești, așezat pe aceeași Vale a Elanului, la est fiind străbătut de pâraul Elan. La ultimul recensământ avea un număr de 409 locuitori și 139 de gospodării răspândite pe mai multe ulițe pe dealul omonim și pe valea ce ține până la pâraul Elan.

¹⁴⁴ *Ibidem.*

¹⁴⁵ *Ibidem.*

¹⁴⁶ Ivan Duminică, *Coloniile bulgarilor în Basarabia (1774-1856)*, Chișinău, 2017, p. 256.

Considerat astăzi un sat compact, așezat pe aceeași vatră din timpuri străvechi, vatră ce a fost mult mărită după împrăștierea din anul 1925 când s-a mărit cu 106 parcele, iar 58 de familii au primit atunci locuri de casă și grădină pe amplasamentul dinspre nordul satului. Aflăm acest lucru din planul parcellar al noii vetre de sat emis de *Casa centrală a cooperației și împrăștierea a sătenilor și Direcția cadastrală și a lucrărilor tehnice, județul Fălciu, plasa Fălciu, comuna Jigălia*, atunci când au fost împrăștiți, atât țărani din satul Găgești cât și din alte localități (Doagele). (Vezi Anexa 4)

Recent, satul s-a extins și pe partea stângă a pârâului Elan, primăria Găgești acordând loturi de case pentru familiile tinere.

Satul, a devenit reședință a comunei Găgești odată cu reforma administrativă din 1864 a domnitorului A.I. Cuza, reședință a unei comune cu satele, Găgești, Giurcani și Peicani, toate având cam aceeași vechime confirmată prin mărturiile arheologice și prin documentele de atestare. Descoperirile arheologice din arealul satului atestă o locuire continuă încă din epoca fierului, fiind scoase la iveală vase din ceramică, unelte din fier (topoare, sape, seceri), arme de luptă și monede străine, acestea din urmă, reflectă o circulație largă a banilor pe aceste teritorii, având în vedere poziția geografică a comunei Găgești la intersecția unor drumuri comerciale. Printre monedele descoperite se numără o monedă poloneză emisă sub Sigismund al III-lea (1587-1632), o monedă rusească din timpul Elisabetei (1741-1761) și o monedă turcească emisă în timpul lui Mahomed I (1730-1754).¹⁴⁷

Venind pe D J 244 H, dinspre Viișoara-Urdești, intri în sat pe dealul Găgești trecând prin *poarta țărnei* de altădată, cobori culmea ce străbate satul și deodată îți apare în față drumul județean 244 B, drum ce traversează satul de la nord la sud. Pe partea dreaptă te întâmpină aproape toate instituțiile comunei ce sunt grupate în satul de reședință, dispensarul medical, școala generală, magazinul universal, sediul primăriei, căminul cultural, biblioteca, ceva mai la sud, sediul poliției, casele sociale ale DGASP Vaslui și dispensarul veterinar.

Toponimia satului

Legenda locală spune că numele satului Găgești provine de la un anume Gagea, considerat primul întemeietor și stăpân al satului. Totuși, prima mențiune documentară a satului datează din 5 iunie 1464, iar primii stăpâni funciari cunoscuți sunt pan Giurgiu, Ignat și Ivan. Numele lui Gagea, fiul lui Ignat, apare abia în 1518, într-un uric emis la Hârlău în timpul domnitorului Ștefăniță Vodă. Această cronologie contrazice legenda, deoarece denumirea satului Găgești era deja folosită înainte de apariția numelui Gagea în documente. Deși Numele Gagea este important în istoria satului, fiind menționat frecvent printre urmașii lui Giurgiu Negru și în acte ulterioare ce fac referire la Găgești.

¹⁴⁷ Marin Rotaru, Găgești, file de monografie, manuscris.

În 1518, domnitorul Ștefăniță Vodă confirmă boierului Gagea și rudelor sale dreptul asupra unei ocine și a unui sat pe Elan, numit Găgești.

*Adevărată slugă a noastră, Gagea și sora lui Parasca, copiii lui Ignat și, de asemenea, pe verele lor Tecla și sora ei Varvara, toți fiii lui Ignat și a lui Ivan i-am miluit pe ei cu deosebita noastră milă, le-am dat și le-am întărit lor de la noi în țara noastră, în Moldova, dreapta, lor ocină și cumpărătură, un sat pe Elan anume Găgești.*¹⁴⁸

Numele satului ar putea proveni de la un alt stăpân, posibil cu numele Găjescu. De asemenea, un anume Gagea este menționat într-un act emis la Hârlău în 1521, ca *sluga credincioasă* a unor boieri locali, ceea ce întărește prezența acestui nume în zonă în acea perioadă.¹⁴⁹

Rămânem totuși la această supoziție, anume că un Gagea ar fi posibil înaintaș de-al lui Giurgiu Negru, cel care apare ca vânzător al moșiei Găgești în actul de la 1518 și care ar fi putut da numele satului.

Într-o hotarnică de la 1744, se vorbește și de o vale, numită Găjoaie, *din jos de seliștea lui Vlasă Peicanul*, iar într-un alt document de vânzare din anul 1495 apare cuvântul Găjăoane,.. *și au vândut ocina lor dreaptă, din dreptul lor uric, un sat pe Ialan, anume la Salce, între Ionaș Tricolescul și între Găjăoane.*¹⁵⁰

Alți autori susțin că numele satului provine de la un *străvechiu*, care ar fi trăit pe la începutul veacului al XV-lea, iar cuvântul Găgești ar proveni de la Gagiu la care s-a adăugat sufixul -ești și -eni/-ani.¹⁵¹ Și această afirmație ar putea fi luată în considerare atunci când analizăm toponimia satului Găgești, întrucât numele de Gagea, așa cum am precizat, este menționat mult mai târziu, după ce în documente apare deja denumirea satului cu numele de Găgești. Găgeștii, este menționat și în hărțile militare încă de la jumătatea secolului al XVIII unde apare cu denumirea de *Gosdeschti*, nume ce ar fi fost dat ca urmare a distorsionării unor vocale pronunțate de cineva străin de limbă.

În decursul timpului, satul apare cu următoarele denumiri: Găgeștii și Găgenii în actul de la 1464, Găjăoae alternând cu Găjăoane la 1495, Găjeștii (1518 și 1846), Godzesti (aproximativ 1773), Gosdeschti (1774) (1772) (Vezi anexa nr. 1), iar în alte documente: Găceștii (1823), Găjești (1830), Găjeștii (1846), Găjeștii (1857), Ghițeștii (1833), Gogeștii (1841), Gugeștii (1861), azi Găgești.¹⁵²

¹⁴⁸ D.I.R. A. Moldova, veacul XVI, 1501-1550, vol. I, p 122.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 160.

¹⁵⁰ D.R.H. A. Moldova, vol. III, 1497-1504, p. 323.

¹⁵¹ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță Voievod, 1517-1527*, Iași, 1943. pp. 43-47.

¹⁵² Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul Toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a IV-a, „Toponimia Moldovei în cartografia europeană veche cca. 1395-1789, București, 2005, p 183.

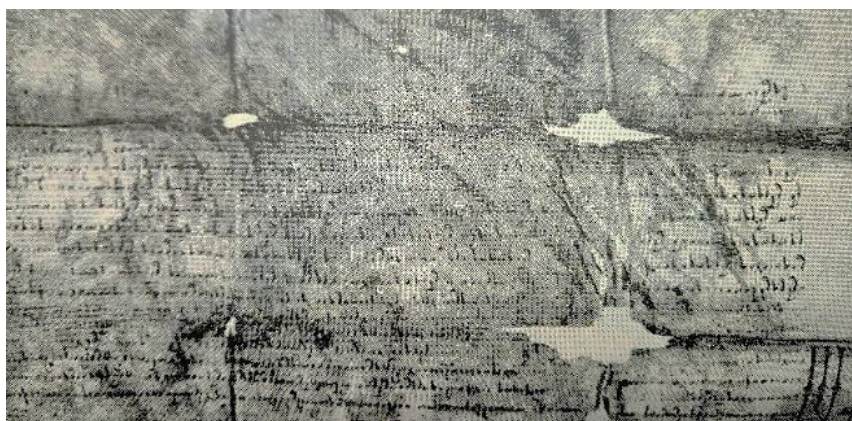
Atestarea documentară a satului

Așa cum rezultă din documente, primul descălecător al satului, se pare a fi fost pan Giurgiu Negru, a cărui nume apare ca prim stăpân funciar la Găgești, fiind menționat în cel mai vechi uric despre sat (5 iunie 1464), document de vânzare-cumpărare a satului din timpul domnitorului Ștefan cel Mare, pe care îl vom menționa în întregime:

Din mila lui Dumnezeu, noi Ștefan Voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea s-au o vor auzi citindu-se, când aceasta va fi de trebuință cuiva, că a venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri, mari și mici, sluga noastră pan Giurgiu, de buna voie și nesilit de nimeni, și a vândut ocina sa dreaptă, satul anume Găgeștii pe Ialan, pentru 50 zloți, slugilor noastre, Ignat și Ioan. Și au plătit totul deplin, cu bani gata, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri. Deci, noi, văzând buna lor voie, tocmeală și buna plată și noi de asemenea, am dat și întărit acest sat mai înainte spus Găgeni pe Ialan, slugilor noastre Ioan și Ignat ca să le fie de la noi uric, cu tot venitul lor și copiilor lor deopotrivă și nepoților și strănepoților și răstrănepoților lor, și întregului lor neam, cine va fi și cel mai apropiat, să le fie neclintit niciodată în veci. Iar hotarul acestui sat să fie după vechile hotare din sus, până aproape de iazul lui Bancu, iar din vale până la buturugă, pe unde au hotărnicit pan Cârstea Negru cu Platun. Iar la aceasta este mare mărturie însumi domnia mea, mai sus scrisul Ștefan Voievod și mitropolitul nostru, Chir Teoptist, și boierii noștri pan Duma al lui Braie, pan Manoilă, pan Stanciul, pan Coian de Hotin, pan Vlaicu, pan Crasniș vornic, pan Coste al lui Dan, pan Toma Cînde, pan Petcu Ponici, pan Albu, pan Petru al lui Iachim, mari și mici, care au fost la aceasta.

Iar pentru mai mare putere a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Dobru logofăt, să scrie și să atârne pecetea noastră și pecețile boierilor noștri la aceasta carte a noastră.

A scris Isaia, la Vaslui, în anul 6972(1464), luna iunie 5.¹⁵³

Primul document despre satul Găgești-1464 (Arhivele Naționale Române)

¹⁵³ D.R.H. A. Moldova, vol. II, doc. 120, pp. 171-172.

Constatăm însă din documentul prezentat mai sus că satul exista cu mult înainte de a fi atestat documentar. *...iar hotarul acestui sat să fie după vechile hotare din sus, până aproape de iazul lui Bancov, iar din vale până la buturugă, pe unde au hotărnicit pan Cârstea Negru cu Platon...*¹⁵⁴

Aceeași precizare este menționată și în zăpisul scris la Hârlău, în 24 martie 1518, *iar hotarul acestui sat mai sus scris, anume Găgești pe Elan să fie pe hotarul vechi din sus, aproape de lacul lui Bancu iar din vale până la trunchiu să fie pe unde a hotărnicit pan Cârstea Negru și cu Plotun, iar dinspre alte părți, după hotarul vechi pe unde din veac au folosit.*¹⁵⁵

Așadar, importanța primului document nu rezidă numai în faptul că este prima însemnare scrisă despre Găgești și este întărit de 18 martori, ci are *pecetea atârnată* ca un valoros act domnesc. Semnificativ este și faptul că se vorbește de *vechiul hotar*, pe unde *din veac au folosit*, iar mențiunea precum că, lângă moșie exista un iaz, cel a lui Bancu(Bancov), precizare ce rezultă din ambele documente (cel din 1464 și cel din 1518), vorbesc atât de acest iaz dar și de o buturugă sau de un trunchi de copac vechi, *pe unde au hotărnicit...*, ceea ce înseamnă că dovezile sunt de necontestat, esențiale pentru istoria satului Găgești și vechimea lui.

Așadar, documentul din 5 iunie 1464, emis la Vaslui, deosebit de important, reprezintă actul de atestare documentară a satului Găgești și se găsește la Arhivele Naționale Române din București.

Stăpânii satului și evoluția proprietății

Primul stăpân al moșiei și a satului Găgești, așa cum reiese din documentul editat la 5 iunie 1464, a fost pan Giurgiu, probabil înrudit cu Cârstea Negru, *...iar din vale până la buturugă, pe unde au hotărnicit pan Cârstea Negru cu Platon...*

Următorii stăpâni funciari în sat sunt Ignat și Ivan, după cum reiese tot din primul document, care au cumpărat moșia Găgești, devenind stăpâni funciari în 1464. Aceștia vreme de 31 de ani nu mai apar în documente, nemaiaivând informații, nici despre sat și nici despre cei doi stăpâni.

La 24 februarie 1495, într-un act de vânzare-cumpărare emis la Iași, de unde rezultă că satul Găgești se află situat pe Ialan, în vecinătatea satului Salcea, iar stăpâni funciari apar: Ion Buză, sora lui Dragalina, nepoții popii Scolofendie, Ion, fiul lui Vasile, nepotul popii Dragomir, care au vândut ocina lor dreaptă...

*Au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni mari și mici, sluga noastră Ion Buză și sora lui Drăgălina, nepoții popii Scolofendie, și alt Ion, fiul lui Vasile, nepot popii Dragomir, de a lor bună voie, nesiliți de nimeni, nici asupriți și au vândut a lor dreaptă ocină din dreptul lor uric un sat pe Ialan, anume la Salce între Ionăș Tricolescu și Găgești.*¹⁵⁶

¹⁵⁴ D.I.R. A. Moldova, veacul XVI, 1501-1550, vol. I, p 122.

¹⁵⁵ D.R.H. A. Moldova, vol. III, p. 323.

¹⁵⁶ D.R.H. A. Moldova, vol. III, p. 318.

Cei doi stăpâni menționați în 5 iunie 1464, Ignat și Ivan, mai apar după această dată în două documente: unul în data de 2 iulie 1502, emis la Suceava și altul din 14 martie 1518 emis la Hârlău. Din primul document, reiese că aceștia ar fi nepoții lui Giurgiu și Cârstea Negru, iar în al doilea se scoate în evidență faptul că urmașii lui Ivan și Ignat, adică Gagea și sora lui Parasca, au primit întărire asupra satului Găgești: *pe această adevărată slugă a noastră Gagea și sora lui, Parasca, copiii lui Ignat și de asemenea pe verele lor Tecla și sora ei, Varvara, toți fiii lui Ignat și a lui Ivan, i-am miluit pe ei cu deosebita noastră milă, le-am dat și le-am întărit lor de la noi în țara noastră în Moldova dreapta lor ocină și cumpărătură, un sat pe Ialan anume Găgești.*¹⁵⁷

În conținutul acestui act demn de atenție pare a fi faptul că acestora li s-a întărit dreapta lor ocină și „cumpărătură”, ceea ce arată că satul Găgești, era cumpărătura părinților lor de la Giurgiu Negrea, după cum se precizează în actul din 5 iunie 1464.

*...iar hotarul acestui sat mai sus scris, anume Găgești, pe Elan, să fie pe hotarul vechi, din sus (loc rupt din orig.) de lacul lui Bancu, iar din vale până la trunchiu să fie, pe unde a hotărnicit pan Cârstea Negrul și cu Plotun, iar dinspre alte părți, după hotarul vechi, pe unde din veac au folosit.*¹⁵⁸

La 27 martie 1518 (7206), Ștefan Vodă cel Tânăr, întărește lui Gagea și surorii sale Parasca, copii lui Ignat și a lui Ivan, satul Grozești pe Elan: *și hotarele sale din balta lui Bancov, iar în jos pe unde li-a hotărnicit Cristea Ciornei și cu Plotun.*¹⁵⁹ Conform unui act de vânzare, satul Găgești se învecina cu satul Salcea, iazul lui Bancu și cu proprietățile a doi boieri, Cârstea Negru și Platun. Dacă la 5 iunie 1464, stăpânii funciari erau Ignat și Ivan, la 14 martie 1518, moșia era deținută de Parasca, Gagea, Varvara și Tecla.

Din 1533, numărul stăpânilor funciari ai satului a crescut semnificativ, semn că moșia a început să se împartă între membrii familiei, un proces comun în secolul al XVI-lea, din cauza creșterii taxelor pentru stăpânii fără dregătorii. Între 1533 și 20 aprilie 1626 nu există informații clare despre proprietarii satului, iar la 24 august 7134 (1626), Miron Barnovschi întărește lui Vasile diac, cumpărăturile făcute cu 60 taleri în Tămășeni, Găgești, Fântânele și alte săliște pe Jigălia, *...shuga noastră Vasile diac, cu, nepoții săi Păcurar și Toader și Vasile și Apostol, feciorii Irinei, toți nepoții Gagei, strănepoți lui Patru și lui Vlaico...*¹⁶⁰

De aici deducem faptul că următorii proprietari au fost nepoții lui Gagea, cel care apare în uricul lui Ștefan Vodă cel Tânăr de la 1518. Astfel, următorii proprietari sunt Vasile diac, nepoții săi Păcurar, Toader, Vasile, Apostol, toți fiii Irinei.

¹⁵⁷ D.I.R. A. Moldova, veacul XVI, 1501-1550, vol. I, p. 116.

¹⁵⁸ *Ibidem.*

¹⁵⁹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. CXLIII.

¹⁶⁰ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc 130, p. 154-146.

La 25 noiembrie 1644, într-un alt document emis de domnitorul Vasile Lupu(1634-1653), satul Găgești apare într-un uric în care,

.... *Artemiia și sora ei Odochiia, fiicele Agafiei și Dămienieasa cu fiul ei Ursul și cu fratele lui, fiul lui Dămiian, nesiliți de nimeni și nici asupriți și de bună voia lor și-au vândut dreapta lor ocină și dedină, un bătrân din satul Găgești, care este în ținutul Fălciului, din bătrânul Sârbului ce se va alege toată partea Sârbului din vatra satului și din câmp și din tot venitul. Acestea au vândut-o slugii noastre, Iacob Chihaia și cumnatului lui, Ion, pentru 2 boi de negoț și 2 vaci ialovițe grase și 50 de merțe de grâu și un unghi, bani gata.*¹⁶¹

Astfel, următorii stăpâni menționați sunt Iacob Kehaia și cumnatul său Ion, iar în data de 19 mai 1706, prin intermediul unui izvod de întăritură ne sunt arătate părțile cumpărate din Găgești de către Ilinca (Elena) păhărniceasa, fiica vornicului Gavriliță Costache și a primei sale soții *nenumită în diată* (testamentul din 20 iulie 1685), ce a fost căsătorită cu Constantin Lambrino înainte de 15 aprilie 1689. Împreună au avut patru copii: Gabriel Toader, Cristina, căsătorită cu Nicolae Lazu și Safta, căsătorită cu Alexandru Scărlet. Constantin Lambrino este atestat documentar: comis, 1670, vătaf de aprozi 30 mai 1676, mare comis (ante 29 martie 1677), fost mare comis, (iunie 1681), mare paharnic (ante 15 aprilie 1689).¹⁶²

*Din partea din gios și sau împărțit cu fune de 12 stânjeni, 16 funi 5 stanj. Tudurachi schimb la Cracinesti cumparatura de la Istrati Tiful, Stratulat brat și Gh. Minun(e), 8 funi Gligori, 14 stanj. Baltag, 7 funi Costandin Arventie, 2 5 stanj. Vatrai. 2 6 stanj. Romila. 1 77 6 stanj. nu să stie. 1 77 5 stanj. 1/falahie. 9 77 Tudurachi. Un bătrân și giumătate sus partea Horjei. sau cumpărat 9 ughi Ilinca paharniceasa. Acest bătrân și jum. nefiindu scrise părțile intracel izvod, și aflându-să la Gavr. Lambrino izvod curat. sa'u scos de pe el. 48 fune și jum. cuprinde acest batrân și jum. de 12 stânjini. Besleaga. 7250(1706) Mai, 19.*¹⁶³

Deci următorul proprietar, păhărniceasa Ilinca a urmat la stăpânirea moșiei Găgești însă și ea vinde „*satu întregu*” lui Scarlatachi Costachi, biv vel clucer. Păhărniceasa Ilinca cumpărase un *bătrân și jumătate* din partea Horjei, acesta inițial, aflându-se la Gavril Lambrino și nefiind scos de la acesta, s-a hotărât a fi scos de la el și trecut ca izvod curat în partea ei pe data de 19 mai 1742. În urma poruncii domnului Grigore al II-lea Ghica din 22 iunie 1741, Vasile Sturza biv vel stolnic și Negre Apostol, biv vel căpitan, urmau să cerceteze pricina dintre Gavril Lambrino biv vel vătav de stolnici cu clucerul Scărlătachi, a cărui părinte - Lupul – cumpărase o moșie de la Ilinca Lambrino.

¹⁶¹ Ciprian Gică-Toderașcu, *De la Giurgiu Negrea până la 1864. Evoluția stăpânirii funciare în satul Găgești*, în „Elanul”, 75-78/2008, p. 8-10.

¹⁶² Costin Clit, *Recenzie la Banca, așezările de pe șes, Bârlad, 2018, 202 p.*, în „Prutul”, nr. 2 (66), anul X (XIX), p. 206.

¹⁶³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. 239.

Porunca domnească din 18 iulie 1744 amintește și de schimbul făcut de paharnicul Constantin Lambrino cu un Todirașco, *cu o parti di moșie din Găgiști dându-i o parte din Peicani, care ace(a) parte din Găgiști ce-au fostu luat schimbu di la acel Todirașco au vândut-o mai dinainte maică-sa Ilinca păh(ărniceasa)*¹⁶⁴.

Găgeștii au mers de la început pe 3 bătrâni, așa cum atestă hotarnica din 26 august 1752 (1744) *...că acel sat Găgești fiind trei bătrâni îmblă pe trei hlize și fiecare hliză ar fi cuprins câte 40 fune și funea de 12 Stâneni și stânenul de 8 palme, peste tot 120 de fune(3211 m)*. Din aceste 120 fune, Lupu Costache vornicul a cumpărat la anul 1714 (1706), 6 mai, 49 de fune de la răzeși și arătat în izvodul de întăritură.... *49 fune afară de un bătrân și jumătatea Horgăi partea din sus ce merge până în hotarul Lieștilor..*¹⁶⁵

Acest document este prezentat de clucerul Scarlatachi Costachi în anul 1744 boierilor hotarnici și tot la acea hotarnică a mai arătat un anume Plăcintă că:

*.... hotarul Găgeștilor se întâlnește cu al Peicanilor la o piatră ce este pe dâlma dealului Elanului dinspre apus. Iar spre răsărit sub dealul Elanului în gura văii Găgioae din jos de seliștea lui Vlasă Peicanul vândută lui păh. Costachi odată cu Peicanii. Curmezișul Găgeștilor a fost de 87 fune capătul spre apus tot atât cât și hotarul Peicanilor până în hotarul Ivășcanilor; iar mijlocul în capătul dinspre răsărit s-au aflat câte 72 pol fune.*¹⁶⁶

Ioan Mavrocordat, voievod, poruncește la 18 iulie 1744 biv vel jicnicerului Iordachi Costache, biv vel armașului Ilie Costachi și biv vel căpitanului Negre Apostul, să cerceteze pricina dintre Gavril Lambrino, fiul păhărnicesei Ilinca, și clucerul Scărlătachi pentru partea de moșie din Peicani împresurată. Totodată un fiu al lui Todirașco, amintit mai sus, se „liapădă” de schimbul tatălui său cu paharnicul Constantin Lambrino, pentru care Ioan Mavrocordat poruncește boierilor însărcinați să ia „sama” și să dea mărturie. Satele Peicanii și Găgeștii sunt situate pe valea Elanului, așa cum se arată în mărturie, iar în ceea ce privește despre Toader Lambrino, ajuns, medelnicer, apoi paharnic (al doilea sau al treilea), știm că prin testamentul din 20 noiembrie 1741 își lăsa partea din bălțile de la Prut fratelui său, Gavril, în schimbul achitării datoriilor.¹⁶⁷ Conform condicii Liuzilor, la 1803, satul Găgești, era al spătarului Iordache Catargiul, făcea parte din ocolul Roșiești și avea 28 liuzi care trebuiau să plătească anual un bir de 664 lei.¹⁶⁸

Satul Găgești mai este menționat în documente la 12 mai 1813, când locuitorii au închiriat teren pentru pășune de la moșia Urdești, proprietatea

¹⁶⁴ Se face referire la Ilinca, mama lui Gavril Lambrino.

¹⁶⁵ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. CXLIII.

¹⁶⁶ *Ibidem*.

¹⁶⁷ Costin Clit, *Recenzie la Banca, așezările de pe șes, Bârlad, 2018, 202 p*, în „Prutul”, nr. 2 (66), anul X (XIX), p. 206.

¹⁶⁸ Th Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247.

banului Costache Iamandi, iar la 16 noiembrie 1855, un act de schimb a fost încheiat între vornicul Iordachi Costachi și Elena, soția medelnicerului Constantin Forțu, împreună cu stolnicul Alecu Forțu, pentru treizeci de stâneni din moșiile Giurcani și Găgești, județul Fălciu. În 1857, o listă a proprietarilor de moșii desemna moșia Găgești ca aparținând lui Lascăr Catargiu, aceasta fiind ipotecată pentru suma de 2.350 de galbeni.¹⁶⁹

Întorcându-ne la anul 1774, moșia Găgești, apare la recensământul Țării Moldova, ca fiind proprietate a banului Costachi, iar la cataografiile din 1816, moșia Găgești apare ca fiind proprietatea spătarului Iordache Catargiu, .. *alișverișul lor în chirii, având loc de hrană îndestulat*¹⁷⁰. La 1820, moșia Găgești apare proprietatea agăi Iorgu Ghica.¹⁷¹ În această perioadă țăranii erau ocupați cu munca la câmp, cu plugăria, *dar cu strâmtorire*. Deci, din documente reiese ocupația locuitorilor și se semnalează sărăcia relativă și încadrarea majorității sătenilor în starea a III-a, *strâmtorați*.¹⁷² La 1864, majoritatea țăranilor din Găgești vor fi devenit liberi și vor fi împroprietăriți pe moșiile unde lucraseră anterior.

Istoricul subordonării administrative a satului

Satul Găgești este atestat administrativ încă de la recensământul Moldovei din 1774, când făcea parte din ocolul Roșieștilor, în Ținutul Fălciu. În același ocol apare și în condica Liuzilor din 1803, precum și în cataografiile fiscale din 1816, 1820 și 1832.¹⁷³

Din 1833 și 1834, satul trece în subordinea ocolului Prutului, tot în Ținutul Fălciu, iar începând din 1834 este administrat de ocolul Mijlocului, unde rămâne consemnat în cataografiile din 1835, 1838, 1841, 1843, 1844, 1845, 1846, 1854, 1857, 1859 și 1861.¹⁷⁴

În 1864, odată cu reforma lui Cuza, când se înființează și comuna Găgești, satul devine centru administrativ de comună, poziție păstrată și în anii 1865, 1871 și 1873. În 1876, Găgești este arondat comunei Miclești, dar în 1887 comuna Găgești este reînființată, iar satul rămâne centrul acesteia până la recensămintele din 1889, 1892, 1896 și 1904.¹⁷⁵

În 1908, satul apare în comuna Jigălia, unde este menționat și în anii 1912, 1913 și 1917. În 1925, comuna Găgești este reînființată, incluzând și satul

¹⁶⁹ Ioan Neculce, *Buletinul muzeului de istorie a Moldovei*, nr. X-XII, Iași, 2009, p.117.

¹⁷⁰ Corneliu Istrati, *Catagrafia vistieriei Moldovei la 1816*, Iași, 1979, p. 85.

¹⁷¹ Corneliu Istrati, *Catagrafica fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 325.

¹⁷² *Ibidem*.

¹⁷³ Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul toponimic al României*. Moldova, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, 1469-1470.

¹⁷⁴ *Ibidem*.

¹⁷⁵ *Ibidem*.

Hulubăț conform împărțirii administrative din 1926. Din 1929, satul face parte din comuna Fălciu, iar în 1930 rămâne în aceeași subordonare. Din 1931, Găgești revine în comuna Jigălia, iar în 1932 este din nou sediul comunei Găgești, poziție menținută la recensămintele din 1939, 1941, 1942 și 1943.¹⁷⁶

În 1950, odată cu noua reorganizare administrativă, comuna Găgești devine centru de comună în raionul Murgeni, regiunea Bârlad, cu satele Găgești, Peicani, Giurcani, Tupilați, Popeni și Urdești. Din 1952, raionul Murgeni trece în subordinea regiunii Iași, iar în 1960, după desființarea raionului Murgeni, comuna Găgești ajunge în subordinea raionului Bârlad, cu excepția satului Urdești, care trece la comuna Viișoara.¹⁷⁷

Din punct de vedere etnic, satul Găgești la origine, a fost format din populație românească la care s-au suprapus, probabil, și alte categorii etnice. Nu am semnalat decât prezența romilor lingurari veniți în anul 1924. *Brâie cu mărgele în culori se găsesc în mahalaua de vest a satului (având o anumită poreclă) unde locuiesc mai mulți lingurari, 11 familii venite în anul 1924 din comuna Doagele fiind împroprietăriți cu pământ.*

d) Satul Peicani

De la Găgești, Elanul merge tot spre sud și după aproximativ 3 km udă pe stânga satul Peicani, un sat situat pe aceeași vale a Elanului și pe aceeași vatră de sat din vechime, vatră ce se afla la început mai spre nord și mai restrânsă, pe o alveolă cuprinsă între dealul Peicanilor și pârâul Elan.

Descoperirile arheologice susțin această poziționare, indicând că în partea de nord a satului, la punctul numit „Râpa Neculai”, au fost găsite fragmente de ceramică aparținând culturii Sântana de Mureș, menționate mai

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Ibidem.

sus. De asemenea, în spatele grădinii săteanului, Ion Grigoraș, au fost identificate gropi pentru depozitarea cerealelor și un cuptor pentru reducerea minereului. Iar în grădina școlii din Peicani au fost descoperite vestigii din epoca carpilor, inclusiv un vas lucrat la roată și un șirag de mărgelă găsite într-un mormânt.¹⁷⁸

La circa 1,5 km, la sud de satul actual, a existat un alt sat, Bărbiceni, fiind înglobat în satul Peicani pe la sfârșitul sec. XVIII-lea, acesta dispărând.

Toponimia satului

În primele documente apare cu denumirea de Peiceștii, iar cu numele de Peicani, apare mult mai târziu. Se presupune că așezarea a primit denumirea după un cuvânt de origine turcă, *Paic* (turcescul *peik*), un fel de curier pedestru, lacheu, ușier, valet de cameră al Sultanului. În cronicile țării se pomenesc des astfel de paici, slujbași ai țării, ca și acel Paic sau peik de la Peicani, care în lupta de la Flinta a sărit în ajutorul lui Matei Vodă să nu cază de pe cal, fiind rănit la gleznă. Deci, presupunem că un slujbaş al Domnului, acest Paic (Peik) a fost înpropriat de voievod sau de Sultan și a întemeiat satul, dându-i denumirea de Peiceștii, apoi Peiacanii, devenind Peicani, denumire ce s-a menținut până astăzi.

Satul a mai avut și alte denumiri, găsindu-l în documente cu numele de: Paicanii (1820), Pencanii (1833), Păscanii (1856), Peșanii (1857), Piicanii (1862), Puicanii (1855), Percanii (1873), iar din 1893, și până astăzi, cu denumirea de Peicani.¹⁷⁹

Atestarea documentară a satului

Se pare că primul document scris care menționează satul *Peicani*, apare sub denumirea de *Peiceștii*, este un suret de pe un ispisoc sârbesc datat 27 octombrie 1619, în timpul domniei lui Gașpar.

Precum au venit, înaintea noastră și înaintea boerilor noștri ai Moldaviei, sluga noastră Păcurariu diiac, nepot Sirbului, din satul Peicestii, cu un zapis de marturie dela cinstit i credinciosu boeriul nostru dum<nealui> Ghenghe mare logofat și dela Murgociu Tiflă fost vornic și dela Rogojan fost vornic i dela Pătrașcu Negre și dela Radul stegariu fi dela Chiril lost arma, dela Furdui fost parcalab și dela Bărca vătav și dela Fabian și dela Platon și dela Saya din Belcenii și dela alți mulți oameni buni, asa scriind Intru acel zapis, precum au cumpărat el toată parte de ocină dela Mihailă, feciorul Borcii, din satul Cripcestii, din Ținutul Fălciului, ce i sa va alege, ou tot venitul, din campu și din vatra satului și din pădure și cu loe de prisaca și cu levezi, drept 20 taler<i> de argint. Deci domniia mea, dacă am vazut acel zapis de mărturie

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ Dragoș Moldoveanu (coord), Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol, I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 856.

*dela ata-ta boeri și dela oameni bnni, și dela noi am dat și am intarit lui, ca să-i fie dreapta cumpărătură cu tot venitul și altul să nu se amestece preste aceasta carte a noastră. Însuși domnul au zis. S-au tălmăcit de Gheorghe Evloghie dascal, la leat 1780 Oc<tombrie> 18 zile.*¹⁸⁰

Acest document ridică unele rezerve în ceea ce privește luarea în considerare ca act de atestare documentară oficială a satului, neavând alte elemente de identificare. Este și motivul pentru care considerăm referirea la satul Peicani cu denumirea de Peiceștii ca fiind totuși nesigură.

O a doua mențiune scrisă despre sat, pe care o găsim într-un document din 20 mai 1644 și care evidențiază că: *Nacul din satul Peicani pe apa Elanului din Fălciu, vinde lui Ionașcu răzeșul, moșia părintească din Peicani cu 2 gonitori cu 8 lei.*¹⁸¹ Acest document, din punctul de vedere al veridicității îl considerăm mult mai sigur ca dată de atestare documentară a satului Peicani. Satul mai apare în acea perioadă, într-un alt document din 18 iunie 1713 (1665), unde apare cu numele de „Piscani”, fiind vorba de un dregător mărunț și anume vornicul Tudosie, care a fost martor alături de *Lazor din Tupilați* la vânzarea moșiei „Băhnărești” către viitorul domn al Moldovei, Gheorghe Duca, fiind la acea vreme mare vistiernic. *Adecă eu Tudosie fciorul Ilinții, nepot Gonții, scriu și mărturis(e)sau însumi cu cestu zapis al mieu de nime nevoit nice asuprit, ce de a mia bună voie am vândut a mea direaptă ocină moșie din sat din Băhnărești...și întocmeala noastră au fost mulți ficori de boiari... și Tudosie vornicul de Piscani și Lazor de Tupilați*¹⁸²

Stăpânii satului și evoluția proprietății

Dacă luăm în considerare documentul din anul 1619, primul stăpân al satului a fost *Păcurariu Diiac, nepotul Sârbului, care a cumpărat toată partea de ocină de la Mihăilă, feciorul Borcii din satul Cripceștii din Ținutul Fălciului*. Ulterior nu mai avem alte date despre acești proprietari. Următorul proprietar a fost Nacul, care vinde moșia părintească din Peicani, lui Ionașco răzeșul, acesta din urmă fiind al treilea stăpân al satului.¹⁸³

O altă mențiune scrisă despre satul Peicani o găsim într-un document din 1741 când se depune o mărturie despre vânzarea unor părți din moșia Peicani: *cu o parti di moșie din Găgiști dându-i o parte din Peicani, care ace(a) parte din Găgiști ce-au fostu lătu schimbu di la acel Todirașco au vândut-o mai dinainte maică-sa Ilinca păh(ărniceasa).*¹⁸⁴ Din acest document deducem

¹⁸⁰ D.I.R. A. Moldova, veacul XVII, vol. IV, 1616-1620, p. 406.

¹⁸¹ Ciprian Gică-Toderașcu, *De la Giurgiu Negrea până la 1864. Evoluția stăpânirii funciare în satul Găgești*, în „Elanul”, 75-78/2008, p. 8-10.

¹⁸² Costin Clit, *Documente hușene*, vol. III, doc. 200, p. 55.

¹⁸³ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 5.

¹⁸⁴ Ciprian Gică-Toderașcu, *De la Giurgiu Negrea până la 1864. Evoluția stăpânirii funciare în satul Găgești*, în „Elanul”, 75-78/2008, p. 8-10.

faptul că următorii proprietari au fost Ilinca Costachi păhărniceasa și Todirașco.

În anii 1742 și 1743, satul Peicani este menționat în legătură cu cercetări și îndreptări ale hotarului moșiei lui Gavril Costache, paharnicul care deținea moșia și avea o dispută cu răzeșii din sat. În 1744, s-a întocmit o hotarnică a satului Găgești, în care hotarul acestuia se întâlnea cu cel al satului Peicani, fiind amintită și seliștea lui Vlasă Peicanul: *în gura văii Găgioae din jos de seliștea lui Vlasă Peicanul vândută lui păh. Costachi odată cu Peicanii*.¹⁸⁵

Porunca domnească din 18 iulie 1774 amintește de schimbul făcut de paharnicul Constantin Lambrino cu un Todirașco „*cu o parti di moșie din Găgești dându-i o parte din Peicani*”.¹⁸⁶

Deci în 1744 satul Peicani aparținea lui Gavril Lambrino *având 87 de fune capătul dinspre apus Curmezișul Găgeștilor a fost de 87 fune capătul spre apus tot atât cât și hotarul Peicanilor și care se judecă cu bi-vel clucerul Scarlatache Costache pentru moșia Peicani*.¹⁸⁷

Din cercetarea documentelor rezultă că se schimbau des proprietarii, astfel că în 1766 Iordache biv vel clucer Costache, dă serdarului Iamandi, moșia din Peicani pentru 10 boi și 12 vaci. Într-un alt document, dar fără dată, Tănase fiul Tudosiei vinde lui Nacu și femeii lui Axinia partea sa de moșie din Peicani. De la Costăchești moșia a trecut la Gavril Lambrino. Din documente rezultă că o bună bucată de vreme satul Peicani a avut aceiași proprietari ca și Găgeștii. Astfel îl găsim pe Gavril Lambrino, paharnicul și la Peicani, *la hotarnica ridicată Găgeștilor în 1744 s-a ridicat și o hotarnică a Peicanilor. Ele mergeau paralel în curmezișul lor pe apa Elanului, Găgeștii având 87 fune iar Peicanii tot 87 fune, capătul dinspre apus*.¹⁸⁸

Faptul ca aceste sate, Găgești și Peicani sunt vecine, este demonstrat de documentul mai sus menționat, care arată că satul Peicani este mărginit de satele: Ivășcani, Găgești și Giurcani. *capătul spre apus tot atât cât și hotarul Peicanilor până în hotarul Ivășcanilor*.

La 18 februarie. 1778, voievodul Constantin Moruzzi poruncește biv vel banului Constantin Greceanu și paharnicului Grigoraș Costache, ispravnicii ținutului Fălciu să cerceteze pricina dintre preotul Dumitrachi, Scarlat Diacon și Paharnicul Palade pentru împresurarea părților de moșie din Munteni, *Picicani* și Puțani de la ținutul Fălciu. Aici satul Peicani apare cu denumirea de *Picicani*, fiind vorba de moșie și nu de sat.¹⁸⁹

La catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820, satul Peicani apare ca moșie a Episcopiei Romanului, *cu locuitori la câmp, hrana lor cu plugăria, starea*

¹⁸⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. CXLIII.

¹⁸⁶ Costin Clit, *Recenzie la Banca, așezările de pe șes, Bârlad, 2018, 202 p.*, în „Prutul”, nr. 2 (66), anul X (XIX), p. 206.

¹⁸⁷ Ioan Iacomi, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 5.

¹⁸⁸ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. CXLIV.

¹⁸⁹ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. IV, doc 152, p. 137.

a III-a.¹⁹⁰ Patru ani mai târziu la 31 martie 1824 satul apare din nou în proprietatea Episcopiei Romanului cu mai multe dispute între răzeși și megieși.¹⁹¹

În 9 februarie 1863, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice, trimite protoiereului de Fălciu copii după articolele 21, 22 și 23 din contractul de arendare a moșiei Peicani, proprietatea Episcopiei Romanului, articole ce stipulau obligațiile posesorului moșiei față de servitorii bisericii. Arendaș la acea dată fiind Gheorghe Gâlcă.¹⁹²

Vedere de ansamblu a satului Peicani

Încă din anul 1868, Direcțiunea Domeniilor Statului și Pădurilor a anunțat că arendașii care nu au achitat arenda moșiilor până la Sfântul Gheorghe al anului curent vor fi obligați să reia arendarea pe propriul lor cont începând cu data de 6 iunie a anului următor. Astfel, în districtul Fălciu, moșia Peicani, aparținând Episcopiei Roman, este vizată pentru perioada 1868-1870.¹⁹³

Începând cu data de 11 mai 1870, moșia Peicani, parte a domeniilor statului, a fost arendată. Tot în același an, în luna septembrie, un tabel publicat în *Curierul de Iași* ne informează că... *la data de 15 septembrie 1870, în centrul Iași, în sediul Prefecturii, a avut loc o licitație publică pentru vânzarea moșiei Peicani, ca proprietate a statului.*¹⁹⁴

Un alt tabel, care cuprinde bunurile statului ce urmau să fie vândute prin licitație orală în data de 15 octombrie 1870, în centrul Craiovei, la sediul Prefecturii, la ora 11:00 dimineata, menționează moșia Peicani din districtul Fălciu, comuna Grozești, plasa Mijlocul, aflată în proprietatea Episcopiei

¹⁹⁰ Corneliu Istrati, *Catagrafica fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 327.

¹⁹¹ Ioan Iacomi, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 6.

¹⁹² Costin Clit, *Documente hușene*, vol. II, doc. 502, 503.

¹⁹³ „Curierul de Iași”, nr. 8 din 19 mai 1868, p. 2.

¹⁹⁴ „Curierul de Iași”, nr. 33 din 30 aprilie 1870, p. 2 și „Curierul de Iași”, nr. 81 din 13 septembrie 1870, p. 3.

Romanului. Moșia avea o întindere de aproximativ 400 fălci cu acarete și era evaluată la 47,412 lei.¹⁹⁵

În ziua de 9 august 1882, în jurul orei două după-amiaza, în centrul Bucureștiului, în sediul administrativ al Domeniilor Statului de pe Calea Victoriei, s-a anunțat că moșia Peicani, situată în comuna Găgești, plasa Mijlocul, județul Fălciu, fostă proprietate a Episcopiei Romanului, este destinată vânzării în loturi de 4, 6 și 8 hectare. Această măsură a fost luată în conformitate cu articolul 19 din Legea pentru înstrăinarea unei părți din bunurile statului, adoptată la 8 aprilie 1881, și vizează în special locuitorii rurali.¹⁹⁶

Încă de la începutul secolului al XIX-lea, satul apare în catagrafia fiscală din anul 1820 și în unele recensăminte efectuate după aceea, iar în *Marele dicționar geografic al României* (1900), găsim informația următoare: satul Peicani, este sat component al comunei Găgești, având 43 de familii, 205 locuitori, 773 de hectare proprietate a locuitorilor, ceea ce presupune că aceștia au fost împroprietăriți în mare parte la reforma agrară din anul 1864.¹⁹⁷ La 1912, istoricul Gh. Ghibănescu, menționa: *Azi Peicani e format din clăcași și crește satul pe fie-care zi*.¹⁹⁸

Istoricul subordonării administrative a satului

Din punct de vedere administrativ, satul Peicani este menționat pentru prima dată în cataografiile fiscale din 1820 și 1832 ca aparținând ocolului Roșieștilor, în Ținutul Fălciu. Un an mai târziu, în 1833, apare ca sat în ocolul Zorlenilor, Ținutul Tutova, iar în 1834 revine în ocolul Roșieștilor și tot în același an este consemnat în ocolul Mijlocului, Ținutul Fălciu, unde rămâne menționat și în cataografiile din anii: 1835, 1838, 1841, 1843, 1844, 1845, 1846, 1854, 1857, 1859 și 1861.

Din 1864, odată cu înființarea comunei Găgești, satul Peicani trece în administrarea acesteia, păstrând această subordonare și în anii 1865, 1871 și 1873. În 1876, satul este trecut în administrarea comunei Miclești, deoarece comuna Găgești fusese desființată. În 1887, Peicani revine în comuna Găgești, fiind menționat astfel și în cataografiile din 1889, 1892, 1896, 1904 și 1907.

Începând cu anul 1908, satul este în subordinea comunei Jigălia, unde rămâne și în anii 1912, 1913 și 1917. În 1925 și 1926, Peicani revine în comuna Găgești, iar în 1929 și 1930 este sub administrarea comunei Fălciu. În anul 1931, acesta trece în comuna Jigălia, pentru ca în 1932 să revină în comuna Găgești, unde va rămâne până în anii 1939, 1942 și 1943.

¹⁹⁵ „Românul”, nr. 87 din 17 iulie 1870, p. 56.

¹⁹⁶ „Curierul”, nr. 78 din 26 iulie 1882, p. 3 și 8 și „Curierul”, nr. 73 din 14 iulie 1882, p. 1882.

¹⁹⁷ G. Lahovari (coord), *Marele dicționar geografic al României*, vol. III, București, 1900, p. 234.

¹⁹⁸ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. CXLV.

După reforma administrativă din anul 1950, satul face parte din comuna Găgești, raionul Murgeni, menținându-se astfel și în recensămintele din 1952, 1954 și 1956. În 1960, odată cu desființarea raionului Murgeni, Peicani, împreună cu comuna Găgești, trece în subordinea raionului Bârlad, iar din 1968, în urma reorganizării administrative, face parte din județul Vaslui.

Conform unui tabel realizat de profesorul Duminică privind emigranții bulgari din sud-estul Țării Moldovei în octombrie 1811, satul apare sub denumirea de Peicam, în Ținutul Fălciu, cu 29 de familii de etnie bulgară, însumând 98 de locuitori, dintre care 51 bărbați și 47 femei.¹⁹⁹

e) Satul Giurcani

Satul situat la aproximativ 5 km sud față de reședința comunei, mărginit la est de râul Elan, este un vechi sat răzășesc, singurul care a păstrat o parte din moșiile răzeșești până la reforma agrară a lui Cuza. Atestat documentar încă de la începutul secolului al XVI-lea, în timpul domnitorului Petru Rareș, satul s-a format pe vechi vetre de civilizație și cultură, beneficiind de condiții naturale favorabile care au permis locuirea omului încă din paleolitic. Mărturiile arheologice descoperite în zona satului confirmă această continuitate a vieții umane, cea mai veche așezare identificată fiind „Via Lupeș”, situată lângă satul Giurcani, unde s-au găsit vestigii ce permit reconstituirea modului de viață al oamenilor din epoca pietrei.

Cu privire la vatra satului, inițial acesta pare să fi fost amplasat pe dreapta Elanului și mai aproape de râu. Legenda orală fixează nucleul de început al satului în perimetrul actual, pe locurile de casă ale locuitorului T. Mușlea ș.a.

¹⁹⁹ Ivan Duminică, *Coloniile de bulgari din Basarabia (1774-1856)*, Chișinău, 2017, p. 264.

la nord și locuințele, înv. Vasile Surdu-Gheorghe Sârbu-D. Coman-T. Stoian-în. Gheorghe Surdu, la sud. Satul vechi era orientat pe direcția est-vest. Prin venirea unor emigranți bulgari din sudul Dunării, vatra satului Giurcani se extinde spre nord, până aproape de actualul local al școlii. Bulgarii veniți aici au format două comunități rurale mici care s-au unificat la 1803 și apoi s-au contopit cu Giurcanii. Bulgarii au venit pe data de 10 martie 1774, menționați în documente sub denumirea de *bulgari de peste Dunăre veniți la 1774, martie 10* sau *Giurcani bulgari ot Elanu...* (bulgarii de la Elan).

În anul 1823, când sătenii din satul Brăițeni (azi sat dispărut), de la sud de Șuletea, se aflau în biserică în noaptea de Înviere, stăpânul satului, spătarul Iordache Costache a dat foc la case pentru a scoate pe țărani la marginea moșiei. Aceștia îngroziți de flăcările care le-au prefăcut în scrum totul, s-au refugiat în covârșitoarea lor majoritate pe valea Argeaua, din jos de Giurcani, unde și-au încropit în grabă o așezare nouă pe versantul nordic al văii, dându-i numele de Grozești.²⁰⁰ Însă, numai după 15 ani, o parte din locuitorii recentei așezări pleacă de pe Argeaua din lipsa apei potabile și se stabilesc la nord de actualul local al școlii și la est de biserică de azi, formând mahalaua Grozești care va fi înglobată în satul Giurcani la 1912, deși mai înainte, la 1904, Giurcanii incluseseră și cătunul Brăițeni de pe Valea Argeaua. La sud de Giurcani mai este menționat și satul Bălești, fiind și acesta înglobat în satul Giurcani la 1832, rămânând până mai târziu, în zona de sud, denumirea de moșia Bălești ce a fost expropriată la reformele agrare ulterioare.²⁰¹

Toponimia satului

Denumirea satului Giurcani se pare că ar veni de la unul din primii proprietari ai satului cu numele de Giurcă, ce apare în documentul emis în timpul domniei lui Petru Rareș. *Toma și frații lui, Giurcă și Ioan și Bâlca, fiii Dorcăi, și-au vândut ocina lor dreaptă...din giumătate din Giurcani.*

Cu aceeași denumire de Giurcani, satul mai apare și într-un alt document de vânzare, de la 24 august 1646, unde este martor Ambrosie din Giurcani.²⁰² Deci toponimul Giurcani provine în acest caz de la unul din proprietarii satului, *Giurcă*, deși satul Giurcani apare în documente și sub alte denumiri: Grozăști, Brăițeni, Jurcani, iar de-a lungul timpului, mai apare chiar și ca: Giorbanii la 1839, Giorcanii la 1833, 1841 și 1855, 1864, sub numele de Giuncanii apare la 1836, Giurchenii la 1820, Giurmanii la 1857, Jiurcanii la 1846, Jurcanii la recensământul din 1774 și la 1830, Țărcanii la 1839, Țircanii la 1837, Țurcanii la 1798, 1801, 1809, 1815, 1827, 1833, 1835, 1836, 1837, 1850, 1853, 1857, 1858, 1860.²⁰³ în cele din urmă, s-a păstrat până astăzi, denumirea inițială de Giurcani.

²⁰⁰ „Centenar Școala Giurcani”, ziar ediție specială, 1998, p. 8.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² D.R.H., A. Moldova, vol. XXVIII, 1645-1646, doc. 474, p. 406.

²⁰³ *Tezaurul toponimic al României, Moldova*, vol. I, partea I..., p. 474-475.

Atestarea documentară a satului

Cea mai veche mențiune documentară despre Giurcani datează din mai 1520 și este un zăpis a lui Istrate, nepotul lui Focșa din Giurcani. Prin acest zăpis, Istrate vinde dreptul său de ocină în satul Giurcani lui Antohi Focșa. Acest document a fost folosit ca dovadă de către răzeșii din Giurcani pentru a-și susține vechea stăpânire asupra moșiei și vetrei satului, într-un proces judecat la Divanul domnesc din Iași, împotriva răzeșilor din Sătărești, satul Bogdana, din Ținutul Tutova.²⁰⁴ Pentru exemplificare, la 27 aprilie 1633, domnul Moldovei, Miron Barnovschi, i-a dăruit lui Constantin Sătariu din Bogdana două moșii - Rășcanii și Giurcanii, aflate pe Valea Elanului în Ținutul Fălciului - drept mulțumire pentru că l-a găzduit în casele sale. Totuși, răzeșii din Sătărești nu au reușit să preia efectiv aceste moșii, deoarece în iulie 1633, Miron Barnovschi a fost decapitat în drum spre Constantinopol. Încercările urmașilor lui Constantin Sătariu de a-și revendica moșiile au eșuat în anul 1798, când au pierdut procesul. Astfel, Divanul a decis ca răzeșii din Giurcani să-și păstreze în continuare drepturile asupra părților lor din moșie, *fără a fi deranjați de nimeni*.²⁰⁵

La judecata de la Divan, răzeșii din Giurcani și Rășcani, reprezentați de Eni Focșa, Ioan Focșa, Constantin Chichiță, Ștefan Rășcanu și Ion, fiul diaconului Rășcanu, și alți răzeși, au prezentat, pe lângă alte documente, și un ispisoc sârbesc din 1527 emis de Petru Voievod. În acest document se menționează că Ion, fiul lui Dragoș, a vândut „jumătate din satul Giurcani, care se află pe Elan, la gura Jigăliei”.²⁰⁶

Din mila lui Dumnezeu, noi Petru voevod, domn al țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni, slugile noastre. Toma și frații lui, Giurca și Ian și Bâlco, fiii Doncăi, de bună voia lor, nesiliți de nimeni, nici asupriți și au vândut ocina lor dreaptă, din uricul lor drept și din privilegiul de cumpărătură ce a avut mama lor Donca dela fratele domniei mele Bogdan Voevod, din giumătate de sat din Giurcani care este pe Ialan, la gura Jigăliei din partea de sus, din jumătate a patra parte, slugii noastre Negrilă Șuşman pentru 200 zloți tătărăști. Și s-a sculat sluga noastră Negrilă Șuşman și a plătit toți acești bani mai sus scriși, 200 zloți tătărăști în mâinile slugilor noastre, Toma și frații lui. Giurcă și Ion și Bâlco, fiii Doncăi, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri.

De aceia noi, văzând buna voia și tocmeala lor și plata deplină și noi de asemeni și dela noi am dat și am întărit slugii noastre Negrilă Șuşman acest mai înainte zis sat, Giurcani, care este pe Ialan la gura Jigăliei, din partea de sus, din

²⁰⁴ Ioan Antonovici, *Monografia satului Bogdana*, Bârlad, 1906, p. 62.

²⁰⁵ *Ibidem*.

²⁰⁶ *Ibidem*.

jumătate a patra parte ca să-i fie lui dela, noi uric și cu tot venitul, lui și copiilor lui și nepoților lui și strănepoților lui și răstrănepoților lui și întregului neam, cine i se va alege lui cel mai apropiat, neclintit niciodată în veci. Iar hotarul acestui sat mai sus scris de la Giurcani care este pe Ialan, în gura Jigăliei, din partea de sus, din acea jumătate a patra parte de sat să-i fie din tot hotarul a patra parte, iar dinspre alte părți, după hotarul vechi, pe unde au folosit din veac. Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi Petru voevod și credința boierilor noștri: credința panului Hrană vornic, credința panului Negrilă, credința planului. Grincovici credința panului Talabă, credința panului Vlad și a panului Mihul pârcălab de Hotin, credința panului Cârje și a panului Huru. pârcălabi de Neamț, credința panului Danciul și a panului Grozav, pârcălabi de Cetatea Nouă, credința panului Barbovski portar de Suceava, credința panului Dragșan spătar, credința panului Toader vistier, credința panului, Liciul postelnic, credința panului, Felea ceașnic, credința panului, Zbiarea stolnic, credința panului, Ion comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici. Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre dintre copiii noștri sau din neamul nostru sau iarăși pe oricine îl va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre Moldova, acela să nu clinească dania și întărirea noastră, și să-i întărească și să-i împuternicească, pentru că i-am întărit pentru slujba lui dreaptă și fiindcă el și-a cumpărat pe banii lui.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Toader logofăt să scrie și să atârne pecetea noastră la această carte.

A scris Petre Popovici la Huși, în anul 7035 (1527) martie 13. ²⁰⁷

Stăpânii satului și evoluția proprietății

Printre primii stăpâni ai satului ar fi fost unul Istrate, nepotul Focșii și Antohi Focșa, cei care apar în primul document de la 1520, adus ca dovadă de răzeșii din Giurcani în pricina de judecată de la Divanul din 1798. Următorii stăpâni ai satului au fost Toma cu frații lui, Giurcă, Ioan, Bâlca, toți fii ai Dorcăi care au vândut ocina lor dreaptă din Giurcani, lui Negrilă Sușnean, alt stăpân al satului începând cu anul 1527 ²⁰⁸, așa cum rezultă din documentul din timpul primei domnii a lui Petru Rareș..

Alți stăpâni ai satului, menționați în actele medievale din 1535, sunt Irimia și Grozav. În acest an, Petru voievod întărește lui Grozav o pătrime din moșia Giurcani, situată în partea de jos pe râul Elan, la gura Jigăliei, pe care o cumpărase de la Irimia cu 40 de zloți tătarești. ²⁰⁹ Nu știm în ce împrejurări moșia Giurcani ajunge proprietate domnească, pentru că, următorul document,

²⁰⁷ D.I.R. A. Moldova, veacul XVI, 1501-1550, p. 205, 232-233.

²⁰⁸ D.R.H., A. Moldova vol. II, doc.120.

²⁰⁹ D.I.R., A. Moldova, veacul XVI, 1501-1550, doc. 116.

menționat și mai sus, provine de la Miron Barnovschi care în anul 1633, aprilie, 27, dăruiește lui Constantin Sătaru, satele Giurcani și Rășcani pe Elan în ținutul Fălciu, fiind menționate ca foste proprietăți domnești, deci satul întreg.

*Adică domnia me m-am milostivit și am dat și am miluit sluga domnii meli, pi Constandi(n) Sitarul, cu un sat, anume Giurcanii și Rășcanii, di pi vale Ialanului, ci iaste în ținutul Falciului, care acest sat a fost a domnii meli, drept moșii.*²¹⁰

Un alt document din 15 ianuarie 1637 menționează o tranzacție în care Panul paharnic a vândut lui Isac, mare Vereș, satul Giurcani împreună cu moșia situată în gura Jigăliei și un loc de iazuri, pentru suma de 800 de galbeni.²¹¹

Satul Giurcani este din nou amintit într-un ispisoc emis de Petru Movilă la 26 noiembrie 1662, prin care i se întărește lui Panoș Stefanar și urmașilor săi satul Giurcani, ce i-a fost dăruit de mama domnului, Margareta Manoileasca.²¹² În catagrafia rusească din anul 1774 satul Giurcani apare cu numele de Jurcani, specificându-se faptul că în acest sat au fost colonizați bulgari de peste Dunăre, cu opt babe sărace de la Vizir Kazluje.²¹³

În secolul al XVIII-lea, documentele atestă că Antohi și Andrei Focșa au cumpărat părți din pământurile din Giurcani, acestea fiind vândute de Istrati, nepotul lui Focșa, și de Safta împreună cu fiii ei, Mihalache și Palade. La 8 septembrie 1779, un zapis al lui Ioniță Costache postelnic, fiul lui Lupu Costache, arată că aceștia au vândut Episcopului Inochentie jumătate din satul Giurcani, precum și partea lor din Ivășcani și Buruiani, primind în schimb documentele de proprietate aferente.²¹⁴

La 18 martie 1839, Divanul Domnesc a judecat o dispută între vornicul Iordache Costachi, care cumpărase prin mezat de la aga Gheorghe Greceanu părți din moșiile Giurcani, Ivășcani și Bălești din ținutul Fălciului, și răzeșii care stăpâneau părți de pământ numite Grozești și Bărbiceni. Iordache Costachi susținea că răzeșii foloseau necorespunzător aceste terenuri, care făceau parte din moșia Giurcani, și cerea să fie scoși de pe ele.²¹⁵ După cercetări, Divanul a hotărât ca răzeșii să-și păstreze liniștea și dreptul de stăpânire asupra pământurilor respective. În catagrafia fiscală a Moldovei, din anul 1820, satul Giurcani apare ca moșie răzășească, țăranii muncind *...la câmp, hrana lor cu plugăria, în starea a II-a*.²¹⁶

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, moșiile Giurcani și Mălăiești, aflate pe valea râului Elan în vechiul ținut Fălciu, au fost cumpărate de

²¹⁰ D.R.H., A. Moldova, vol. XXI, 1632-1633, doc. 325.

²¹¹ Ioan Iacomi, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 4.

²¹² *Ibidem*.

²¹³ *Moldova din epoca feudală*, vol. VII, partea II, Chișinău, 1975, p. 211.

²¹⁴ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. I, doc 66, p.61.

²¹⁵ Ioan Iacomi, *op. cit.*, p. 5.

²¹⁶ Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 326.

Constantin Corbu, în două rânduri, la 1869 și 1873.²¹⁷ După decesul lui Constantin Corbu, proprietățile au fost deținute de soția sa, Aglae Corbu, născută Botez. Neavând urmași, moșiile au fost moștenite de fratele Aglaiei, George Botez, căsătorit cu Despina Calognomu, iar mai târziu aceasta a trecut în zestre fiicei lor Zoe. Nici Zoe nu a avut urmași, astfel că moșiile au ajuns în posesia surorii sale, Maria, căsătorită cu Emil Juvara (1876-1950). Singurul document despre cumpărarea de către Constantin Corbu a moșiei Giurcani este un act de vânzare cumpărare din 29 septembrie 1865, emis de Tribunalul judecătoresc al districtului Fălciu prin care arhimandritul Anania Vatopedianul vinde moșia Giurcani prin mezat de

bună voie, conform codului civil Calimachi, d-lui Costachi N. Corbu pentru doamna Zoe Botez, născută Alcazu cu suma de 12.000 de galbeni.

Mihalache Botez (1815-1885) a fost fiul natural al spătarului Mihail Cantacuzino-Pășcanu (1791-1857) și boierit cu rangul de serdar în 1853, a fost parte a unei familii cu o bogată tradiție. Mihalache fiind ctitorul bisericilor din Bozia și Raiu, situate în județul Vaslui, iar Constantin Corbu și Aglae Corbu, fiica lui George Botez, acesta din urmă fiind fiul lui Mihalache Botez, au ctitorit între 1884 și 1886 biserica de la Mălăiești din comuna Vutcani și biserica din Giurcani, între 1887-1895²¹⁸

Cartea de judecată a răzeșilor Focșești pentru moșia Giurcani din 1809, cuprinde o inventariere a documentelor satului, începând cu uricul din 1527, din timpul domnitorului Petru Rareș, iar numeroase alte informații despre ramura familiei Corbu din Giurcani, o aflăm din alte documente controversate ale satului și păstrate în arhiva familiei Juvara, fiind prezentate într-o carte document de dr. în istorie Lucian-Valeriu Lefter și puse la dispoziție de d-na Alexandra Chiliman-

*Act de veșnică vânzare
a moșiei Giurcani la 1865*

²¹⁷ Alexandra Chiliman, *Biserica din Satul Mălăești, Comuna Vutcani*, articol accesat la <https://ro.scribd.com/doc/313108270/Alexandra-Chiliman-Juvara-Biserica-Malaiesti-Vaslui> la 05.07.2025

²¹⁸ *Ibidem*.

Juvara, nepoata lui Emil Juvara. Cu studii de drept la Paris, Emil Juvara a fost prefect al județului Tutova și a organizat în 1912 Expoziția de Industrie Casnică și Produse Agricole, promovând astfel dezvoltarea economică locală.

Revenind la Constantin Corbu (1833-1895), acesta era originar din satul Focșasca (comuna Tăcuta), județul Vaslui, avocat din Iași și participant la Războiul de Independență a României (1877-1878), a devenit un mare proprietar de moșii în zona Mălăiești-Giurcani și în alte județe. Familia sa, fiind de sorginte răzășească, a fost ridicată la rangul de boier de domnitorul Ioniță Sandu Sturdza, pe la 1826. Decorat cu Ordinul Coroana României în grad de Comandor, a fost un filantrop dedicat, stăpânit de sentimente civice, patriotice și religioase, și-a donat averea în scopuri caritabile, susținând construcția de biserici, școli și spitale, inclusiv finanțând studiile medicului Grigore T. Popa, vasluian născut în satul Șurănești (astăzi Emil Racoviță din comuna Dănești, județul Vaslui), al cărui nume îl poartă Universitatea de Medicină și Farmacie din Iași.²¹⁹

În jurul anului 1885, cu sprijinul său, a fost construită biserica neogotică din Mălăiești, proiectată de arhitectul Oscar Benisi și realizată cu meșteri austrieci, o bijuterie arhitecturală ce reflectă influențe occidentale și romanice. Biserica, având hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, a fost sfințită în 1895 și a devenit un simbol al comunității locale și a patrimoniului cultural al județului Vaslui.

Conacul boieresc ridicat de Corbu în Mălăiești a fost transformat prin testament într-un spital pentru persoane cu probleme grave de sănătate, iar moștenirea sa filantropică a inclus și sprijin financiar pentru spitalele din Bârlad și Iași.²²⁰

Întorcându-ne în secolul al XVII-lea, proprietatea asupra unor părți din moșiile Giurcani, Bălești și Ivășcani a trecut prin numeroase dispute judiciare, iar în prima jumătate a secolului al XIX-lea, vornicul Iordache Costache a devenit stăpân pe anumite părți din aceste moșii, alături de răzeși. În catagrafia fiscală din 1820, satul Giurcani este consemnat ca fiind moșie răzășească, cu 21 de mazili, ruptași și ruptili vistieri, proveniți din mici boieri, care erau contribuabili (liude), restul locuitorilor, parțial scutiți de biruri, erau slugi ale unor boieri precum vornicul Neculai Costache, slugerul Pavăl Tulburi, portarul Enacu, spătarul Iordache Costache și căpitanul Lazăr, iar la catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831, apar ca proprietari ai satului, atât răzeșii cât și Gavril Focșa.²²¹

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ Pentru spița familiei lui Mihalache Botez, din Galați, precum și pentru testamentul lui Constantin Corbu, soțul Agalei Botez pot fi consultate, lucrările: Boian-Buzescu, *Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, vol. II, București, 2011, p. 125 și 128, Marea arhondologie a boierilor Moldovei (1853-1856), întocmită de Mihai-Răzvan Ungureanu, Iași, 1997, p. 37 ori „Despre Constantin Corbu și ctitoria sa din Mălăiești”, studiul Mariei Popa, în *Monumentul*, vol. VIII, Iași, 2007, p. 43-57, și cel al Alexandrei Chiliman Juvara, în „Familii boierești din Moldova și Țara Românească”, vol. V, București, 2018, p. 272-275.

²²¹ Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 326 și *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831*, Iași, 2009, p. 153.

În Marele dicționar geografic al României se specifică că satul Jurcani (Giurcani), ce se mai numește și Brăițeni sau Grozești, face parte din comuna Găgești și are o suprafață de 2752 ha, din care 584 ha, proprietatea locuitorilor. Satul era populat având 94 de familii și 439 de suflete cu 94 de contribuabili. Mai avea o biserică zidită în anul 1823, deservită de un preot și doi dascăli, o mănăstire construită *din nou* de d-na Zoe M. Botez, iar parte din locuitori sunt răzeși.²²²

Istoricul subordonării administrative a satului

Satul Giurcani este menționat pentru prima dată într-un document fiscal la recensământul populației Moldovei din 1774, sub denumirea de Jurcani, fiind parte a Ocolului Roșieștilor. Atunci, satul avea un preot, opt văduve sărace și 94 de birnici.

În 1803, Giurcani a fost probabil unit cu satul Șuletea, deoarece în condica din 1816 nu mai apare ca localitate distinctă. Satul re apare în catagrafiile din 1820, 1832 și 1833, fiind consemnat în ocolul Roșieștilor, iar în 1833 este menționat și în ocolul Zorlenilor. În 1834 revine în ocolul Roșieștilor, iar în 1834 și 1835 este consemnat în ocolul Mijlocului. Din 1838, Giurcani se contopește cu satul Grozești, această situație fiind reflectată și la catagrafiile din: 1841, 1843, 1844, 1845, 1846, 1854 și 1857. În 1859, cele două sate se separă, iar Giurcani apare în listele satelor și în 1861.²²³

Odată cu înființarea comunei Găgești în 1864, satul Giurcani devine parte a acesteia, fiind menționat astfel și în anii 1865, 1871 și 1873. În 1876, comuna Găgești este desființată, iar Giurcani trece în administrarea comunei Miclești. În 1887, satul revine în subordinea comunei Găgești, fiind consemnat și în anii 1889, 1892 și 1896.²²⁴

În 1904, comuna Găgești include și satul Brăițeni, iar din 1908 Giurcani face parte din comuna Jigălia. În 1912, satul înglobează definitiv și satul Grozești, iar în 1929 trece în administrarea comunei Fălciu. Din 1931, Giurcani revine în comuna Jigălia, fiind menționat astfel și în recensămintele din 1932, 1939, 1942 și 1943.²²⁵

În urma reformei administrative din 1950, satul Giurcani este inclus în comuna Găgești, subordonare păstrată până în prezent.

²²² G. Lahovari (coord), *Marele dicționar geografic al României*, vol. IV, București, 1900, p. 119.

²²³ Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 1496-1497.

²²⁴ *Ibidem*.

²²⁵ *Ibidem*.

3.7. Alte sate care au aparținut în trecut de comuna Găgești

În arealul actual al comunei Găgești au existat în trecut numeroase așezări umane, ale căror populații au trăit într-o relație naturală și interdependentă cu satele învecinate. Multe dintre aceste localități au dispărut de-a lungul timpului, iar motivele dispariției lor nu sunt pe deplin cunoscute. Totuși, se poate presupune că invaziile străine au avut un impact negativ asupra regiunii, determinând locuitorii să părăsească treptat așezările, până la pustiire. În urma unor conflicte armate, multe sate au fost jefuite și incendiate de invadatori. De asemenea, aceste comunități au fost afectate de epidemiile de ciumă, pestă și holeră care au bântuit Țara Moldovei între secolele XV și XIX, contribuind la depopularea lor. Un exemplu notabil este ciuma din 1812-1813, care a dus la dispariția mai multor așezări. La aceste cauze s-au adăugat și povara fiscală ridicată, abuzurile stăpânilor de pământ și alte dificultăți sociale, care au contribuit la declinul și dispariția unor sate din zonă.

a) Satul Urdești

Satul Urdești, situat astăzi în comuna Dodești și aflat la 3 km nord-nord-vest de satul Găgești, pe drumul județean DJ 244 H (ruta Găgești-Viișoara-Banca), este un vechi sat răzășesc atestat documentar încă din timpul domnitorului Ștefan cel Mare.

Descoperirile arheologice din zonă atestă o locuire neîntreruptă din neolitic până în prezent. Pe interfluviul situat la marginea sud-estică a satului, între Urdești și pod, au fost găsite mai multe locuințe cenușar, oase prelucrate și fragmente ceramice caracteristice culturii Noua, cunoscută și sub denumirea de cultura Cucuteni, perioadă în care oamenii trăiau în comunități matriarhale și își dezvoltau și îmbunătățeau uneltele, prin confecționarea topoarelor și ciocanelor din piatră, cărora li se atașa o coadă pentru a fi mai eficiente. Creșterea animalelor era una dintre ocupațiile principale, fapt susținut de oasele de

animale domestice descoperite în bordeiele săpate. De asemenea, practicau vânătoarea cu arcul, folosind vârfuri de săgeți din silex.

Meșteșugurile importante ale comunității includeau torsul, țesutul și olăritul, iar modul de viață era în general sedentar. Aceste descoperiri reflectă o continuitate a vieții și o dezvoltare culturală semnificativă în această zonă a județului Vaslui.

Urdești este atestat documentar pentru prima dată într-un act emis la 30 iunie 1467, în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1454-1504). În acest document, Ștefan Voievod întărește lui Stoica și fiului său Manciu, dreptul asupra unei jumătăți din satul Urdești, pe care aceștia o cumpăraseră cu 45 de zloți tătarești de la fiii lui Florea - Ion, Danciu, Mihalco, Sinat și Simion, toți nepoți de frate - iar hotarul este stabilit „după hotarul din veci”.²²⁶

Denumirea satului Urdești provine, cel mai probabil, de la un anume Urdea sau Urdă, un fondator neidentificat din secolul al XV-lea. De-a lungul timpului, au existat mai mulți boieri cu numele Urdă, probabil unul dintre ei fiind cunoscut pentru aprecierea urdei din zerul de oaie, un produs foarte valoros în această zonă. În anul 1840, odată cu înființarea târgului Urdești de către aga Neculai Greceanu, a apărut și localitatea Urdești Târg, care astăzi a rămas doar o mahala a satului Urdești.²²⁷

Primul stăpân al satului Urdești, conform documentului menționat mai sus, a fost Florea, urmat de fiii săi: Ion, Danciu, Mihalco, Sinat și Simion. Ulterior, stăpâni au devenit Stoica și fiul său Manciu.²²⁸

Într-un act emis la Vaslui, la 13 martie 1531, în timpul domniei lui Petru Rareș, se arată că Bărsu, fiul lui Manciu, împreună cu verii săi Tatul, Jurj și surorile lor, Mara și Neaga, copiii Stoicăi, primesc un uric care confirmă cumpărarea făcută de părinții lor, Stoica și Manciu, asupra jumătății din satul Urdești. Această jumătate de sat urma să fie împărțită în două părți: una aparținând lui Bărsu și cealaltă verilor săi, Tatul, Jurj, Mara și Neaga.

I-am miluit cu deosebita noastră milă. le-am dat și le-am întărit lor de la noi în țara noastră în Moldova, ocina și cumpărătura lor dreaptă a părinților lor Stoica și a fiului lui Manciu și din privilegiul de mărturie ce au avut ei de la părintele domniei mele de la Ștefan voievod, jumătate din sat din Urdești. Această toată de mai sus scrisă să le fie lor uric cu tot venitul. Însă să le fie lor această jumătate de sat din Urdești în două părți, jumătate să fie a lui Bărsu, fiul lui Manciu, singur și iarăși altă jumătate să fie a verilor lui, Tatul și Jurj și Mara și Neaga, copiii lui Stoica lor și copiilor lor și nepoților lor și strănepoților lor și ră-strănepoților lor și întregului lor neam cine ți se va alege cel mai apropiat

²²⁶ D.R.H., A. Moldova vol. II, doc. 147, p. 213-214.

²²⁷ Ghenuță Coman, *Murgeni. Contribuții la istoria unei străvechi așezări*, Vaslui, 1973, p.

16.

²²⁸ D.R.H., A. Moldova vol. II, doc. 147, p. 213-214.

neclintit niciodată în veci, iar hotarul acestei jumătăți de sat din Urdești să le fie lor din jumătate de sat în 2 părți, iar dinspre alte părți după hotarul vechi, de unde au folosit din veac, iar la aceasta este credința domniei noastre.

*Vaslui, în anul 7039(1531), luna martie 13 zile.*²²⁹

În anul 1561, Ioan voievod, îi întărește lui Drăgan Stoican, lui Ion și femeii sale Anna, jumătate din satul Urdești, *două părți din partea de jos, cu tot venitul.*²³⁰

La 20 aprilie 1626, voievodul Miron Barnovschi a întărit diacului Vasile Corlat și nepoților săi Păcurariu, Toader, Vasile și Apostol, fiii Irinei, toți nepoții lui Gagea și strănepoți ai lui Pătru și Vlaico dreptul asupra jumătății satului Tămășeni, situat în Ținutul Fălciului, pe râul Jigălia. Această moșie fusese cumpărată anterior de străbunii lor, Pătru și fratele său Vlaico, de la Toader paharnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă ceașnic, din privilegiul Gorbăneștilor, pentru suma de 60 de zloți tătărești. Totodată, în același act sunt menționate și alte proprietăți ale familiei: *satul Fântânele, aflat lângă Tămășeni, unde aveau casele, precum și seliștile Horăștii de Sus (inclusă în Urdești), Urdești (mai jos de Găgești), o altă seliște mai jos de Găgești și o seliște la Capul Piscului, astăzi numită Bustești, toate situate în apropierea satului Găgești.* Satul mai este menționat într-un document din 5 februarie 1635, emis în timpul domniei lui Vasile Lupu, când acesta întărește fraților Vasile, Păcurar, Toader și Apostol Corlătescul, fiii Erinei, nepoții lui Corlat cel Bătrân și strănepoții lui Gagea, nepotul lui Petru și al lui Vlaicul, dreptul asupra satului Tămășeni (înglobat astăzi în Dodești), situat pe pârâul Jigălia, în Ținutul Fălciului. Această moșie fusese cumpărată de străbunii lor, Pătru și fratele său Vlaicul, de la Toader ceașnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă ceașnic, din privilegiul Gorbăneștilor. De asemenea, în același act sunt menționate și satul Fântânele, aflat lângă Dodești, unde aveau casele, precum și seliștile Horăștii (înglobat în Urdești), Urdeștii, o seliște la capătul Piscului numită astăzi Bustești, toate situate în același ținut Fălciu.²³¹

La 5 mai 1652 mai apare un uric prin care Vasile, Voievodul Moldovei, întărește slugii sale Vasile Corlat uricar și fraților săi hotarul Horăștilor, al Ștefeștilor și al Urdeștilor, ținutul Fălciu, *așa cum l-au avut din veac.*²³²

În anii 1738, 1813 și 1825 au avut loc o serie de procese între răzeșii din satele Tămășeni, Urdești și alte localități, pe de o parte, și boierii Iamandi, Tudosica, Scarlatache și Neculai Greceanu, pe de altă parte, *în urma cărora boierii au ieșit învingători.*²³³

²²⁹ D.I.R. A. Moldova, veacul XVI, 1501-1550, doc. 296, p. 329-330.

²³⁰ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XIX, p. 62-63.

²³¹ D.R.H., A. Moldova, vol. XXIII, 1645-1646, doc. 233, p. 213-214.

²³² Costin Clit, *Documente hușene*, vol. III, doc 8, p. 47.

²³³ Ioan Iacomi, *op. cit.*, p. 7.

Din anul 1864, satul Urdești a devenit reședința unei comune care cuprindea satele: Urdești Târg, Urdești Sat, Pogoceni, Popeni și Odaia Sârbilor (Hulubăți).²³⁴

În 1893, satul Urdești este menționat ca fiind un sat așezat pe valea pârâului cu același nume, pe o suprafață de 125 hectare împreună cu satul Cârpești. Așezarea avea cam 30 familii și 116 suflete. Pe atunci era reședința comunei cu același nume, nu este menționată biserica și nici școala.²³⁵

b) Satul Urdești-Târg

Dezvoltarea economică a Țărilor Române a fost blocată de dominația străină, în special de monopolul otoman asupra comerțului. După desființarea acestui monopol, ca urmare a Tratatului de la Adrianopol din 1829, relațiile comerciale s-au intensificat atât pe piața internă, cât și pe cea externă. Profitând de noile condiții economice favorabile, mulți boieri au cerut domnitorului permisiunea de a organiza iarmaroace și zile de târg pe moșiile lor pentru a stimula comerțul. Un exemplu în acest sens este aga Neculai Greceanu, stăpân al satului Urdești, care a solicitat domnitorului dreptul de a înființa un târg pe moșia sa. Această cerere era întemeiată și de poziția strategică a satului Urdești, situat pe drumul Brăilei, care lega orașele Brăila și Galați și traversa mai multe localități importante până la Vadul Docolina din Valea Bârladului. În anul 1840, domnitorul Mihail Sturza i-a acordat lui Neculai Greceanu privilegiul de a înființa târgul în Ținutul Fălciului, cu dreptul de a organiza două iarmaroace anuale și o zi de târg săptămânal.²³⁶ Odată cu apariția târgului, a apărut și satul.

Târgul Urdești însă nu va prospera niciodată, întrucât, în anul 1843 se înființase și târgul Murgeni. Dându-și seama de aceasta, vornicul Neculai Greceanu, proprietarul târgului Urdești, cere visteriei Moldovei să nu aprobe vornicului Alecu Sturza, târg și iarmaroc pe moșia de la Murgeni, deoarece era prea apropiat de târgul său din Urdești, ținutul Fălciu.²³⁷

Visteria Moldovei însărcinează doi boieri ca să cerceteze situația de pe teren, aceștia însă ajung la concluzia că târgul Murgeni nu afectează dezvoltarea târgului Urdești. Timpul a infirmat aprecierile celor doi boieri, târgul Urdești decăzând în timp, iar târgul Murgeni va cunoaște o dezvoltare intensă peste ani, menținându-se și azi.

Satul Urdești Târg este menționat la 1893 ca fiind înființat în anul 1842 și se află pe proprietatea moșiei lui Iancu Iamandi, cu 27 familii și 100 suflete.²³⁸

²³⁴ G. Lahovari, *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, București, 1902, p. 691.

²³⁵ C. Chiriță, *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, 1893, p. 203-204.

²³⁶ Ghenuță Coman, *Murgeni. Contribuții la istoria unei străvechi așezări*, Vaslui, 1973, p. 10

²³⁷ *Ibidem*, p. 79.

²³⁸ C. Chiriță, *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, 1893, p. 204.

Subordonare administrativă a satului

În anul 1864, satul Urdești a devenit reședință de comună, având în componență satele Urdești Târg, Urdești Sat, Pogoceni, Popeni și Odaia Sârbilor (Hulubăț), cu un total de 30 de familii și 116 locuitori. A fost desființată în anul 1875, iar în 1887 apare din nou ca și comună în plasa Mijlocul-Prut. În 1892 apare ca și comună în plasa Prut, în 1893 este desființată. În 1902, comuna Urdești apare din nou, fiind situată în centrul și spre sudul plășii Mijlocul, județul Fălciu, și cuprindea satele Cârpești, Odaia Sârbilor (Hulubăț), Pogoceni, Popeni, Urdești și Urdești Târgușor, cu o suprafața totală era de 2.831 hectare, 97 de familii și o populație de 393 de suflete. Avea o biserică în construcție, fără școală, *zona e acoperită de o pădure de circa 183 hectare și era udată de râurile Urdești și Elan, precum și de trei iazuri. Vii și livezi foarte puține. În gospodărie se cresc 560 de vite cornute, 565 oi, 29 cai și 80 porci. Bugetul comunei este de 2998, 83 lei la venituri și 2221, 24 lei la cheltuieli.*²³⁹ Dintr-un proces verbal al adunării satești din satul Urdești Târg, din data de 10 noiembrie 1930, aflăm că 20 membri împreună cu primarul Gheorghe N. Cracea, au hotărât asocierea cu satul Găgești pentru a forma o singură unitate administrativă satească, întrucât satul Urdești nu dispune de fonduri suficiente pentru a se administra. La data de 15 decembrie 1930, adunarea satească din satul Găgești, hotărăște că nu dorește această asociere, întrucât satul Găgești se administrează singur (vezi anexa nr.1)²⁴⁰

După reorganizarea administrativă din 1950, satul Urdești a fost inclus în comuna Găgești, raionul Murgeni. Ulterior, în urma noii reorganizări din 1960 și a desființării raionului Murgeni, acesta a trecut în administrarea comunei Viișoara. În prezent, satul Urdești face parte din comuna Dodești, județul Vaslui.

3.8. Sate dispărute din arealul comunei Găgești

a) Satul Brăițeni

Satul Brăițeni era situat la aproximativ 3 km mai jos de satul Șuletea.²⁴¹ Pe harta realizată în 1828 de vornicul Fotache Fulger, apar menționate satele Șoldeni, Sârbii, Seliște și Brăițeni, pe pâraul Brăițeni. Inițial, satul Brăițeni era cunoscut și sub numele de Sârbi, așa cum reiese dintr-un ispisoc domnesc emis de Petru Șchiopu la 12 martie 1575, prin care confirmă lui Maldăr partea Romei din Sârbi.²⁴² În anul următor, la 12 martie 1576, Murgul, vel-vornic de Țara de Jos, întărește tot lui Maldăr partea Solomieii din Sârbi, ceea ce atestă existența satului Sârbi în secolul al XVI-lea.²⁴³

²³⁹ G. Lahovari, *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, București, 1902, p. 691.

²⁴⁰ P-V nr. 14 din 15 decembrie 1930, ANM comuna Găgești, dosar 17.

²⁴¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. 724.

²⁴² *Ibidem*.

²⁴³ Ioan Iacomi, *op. cit.*, p. 8.

Cu timpul, numele de Sârbi a fost uitat, iar localitatea a devenit cunoscută sub denumirea de Brăițeni, probabil după pâraul cu același nume, Brăițeni, așa cum apare în documentele ulterioare. La 8 aprilie 1639, Anghelina primește întăritura de la Vasile Vodă Lupu asupra satului Brăițeni.²⁴⁴ Satul este menționat și în Condica Liuzilor din 1803, precum și în catagrafia din 1820, majoritatea locuitorilor fiind răzeși.²⁴⁵

În 1820 izbucnește un conflict între răzeșii din Brăițeni și spătarul Iordache Costache, deoarece satul făcea parte din moșia acestuia, iar el cerea ca țăranii să fie strămutați la marginea proprietății. Divanul, după cercetarea cauzei, a hotărât ca locuitorii să-și mute casele în termen de trei ani. Răzeșii s-au opus acestei decizii, iar în noaptea de Paști a anului 1825, spătarul Iordache Costache a incendiat satul. Majoritatea locuitorilor s-au mutat în satul Grozești, o așezare răzășească situată lângă Giurcani.²⁴⁶

Răzeșii din Brăițeni au depus ulterior plângeri la Divan împotriva boierului, acuzându-l că le-a împresurat moșia și a delimitat un hotar separat de moșia Brăițeni. Totuși, nici de această dată Divanul nu le-a dat dreptate, ceea ce a dus în cele din urmă la desființarea satului și înglobarea acestuia în satul Giurcani.²⁴⁷

b) Satul Grozești

Satul Grozești, o așezare de răzeși, este menționat pentru prima dată în documente la 28 februarie 1634, când Toma Cărașul vinde partea sa din Bălești unui anume Agafii, iar martori sunt oameni din Grozești.²⁴⁸ Ulterior, la 16 august 1661, Ionașcu, fiul lui Varcă, vinde și el partea sa din Bălești lui Agafii Burlan, cu martorii tot din Grozești. Un alt document din 31 martie 1667 consemnează vânzarea părții lui Ignat, fiul Cozunei (Cozmei), din Grozești către Onu.²⁴⁹

În 10 ianuarie 1815, într-o carte de judecată a vel-logofătului Constantin Balș, apare o dispută între răzeșii din moșia Grozești, reprezentată de Constantin Forțu și fratele lui și rudele sale, și alte părți, confirmând existența comunității răzășești în această localitate.²⁵⁰

La 27 iulie 1829, Divanul judecă o cauză în care este implicat Aga Gheorghe Greceanu, stăpân la Giurcani și răzeșii din Bărbiceni și Grozești, iar hotărârea confirmă dreptul răzeșilor de a-și stăpâni moșiile în pace.²⁵¹

²⁴⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. 724.

²⁴⁵ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247 și Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 326.

²⁴⁶ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. 724.

²⁴⁷ G. Lahovari, *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, București, 1902, p. 691.

²⁴⁸ Ioan Iacomî, *op. cit.*, p. 8.

²⁴⁹ *Ibidem*.

²⁵⁰ *Ibidem*, p. 9.

²⁵¹ Dragoș Moldoveanu (coord), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p.

Conform catagrafiei din 1831, Grozești avea 52 de familii.²⁵² Satul a existat sub această denumire până în anul 1912, când a fost inclus în satul Giurcani. În 13 noiembrie 1929, Grozești figura ca moșie pe teritoriul satului Giurcani, comuna Jigălia.

c) Satul Bărbiceni

Un alt sat dispărut, cunoscut ca așezare de răzeși, era situat la aproximativ 2 km est de satul Peicani, pe un podiș. Prima mențiune documentară provine dintr-un zăpis din 18 iunie 1665, unde satul apare cu numele de „Băbiciani”, și care a fost vândut de un anume Tudose, feciorul Ilinții, nepotul lui Gonțea, către Gheorghe Duca²⁵³, care la acea vreme era mare vistiernic.²⁵⁴

O altă mențiune datează din 10 septembrie 1702, într-un zăpis de mărturie a lui Constandin și Nedelea, fata popii Varlan, în care sunt menționați ca deținători ai unor părți în moșia Bărbiceni.²⁵⁵ Ulterior, la 12 mai 1741, domnitorul Grigore Ghica întărește printr-o carte lui Arhire Plăcintă stăpânirea asupra părții sale din moșia Bărbiceni, confirmând astfel drepturile asupra terenurilor.²⁵⁶

La 10 februarie 1758, Divanul judecă un proces între stolnicul Ioniță Miclescu și Mihăiță sîn Ionașcu cu nepoții săi ai Dridului, hotărând ca țăranii să-și păstreze moșia Bărbiceni ca până atunci, iar Scarlatache Costache să-și stăpânească cumpărăturile din Giurcani. În 16 iunie 1779 și 26 iulie 1815, autoritățile domnești solicită Isprăvniciei Fălciului să investigheze plângeri ale răzeșilor din Bărbiceni împotriva unor locuitori sârbi din satul Giurcani, care le-ar fi împresurat moșia.²⁵⁷

Ultima mențiune a satului Bărbiceni în documente datează din 27 iunie 1829, când Divanul hotărăște, într-un proces cu aga Gheorghe Greceanu, stăpân și la Giurcani, ca răzeșii din Bărbiceni să-și păstreze moșiile în pace.²⁵⁸ După această dată, satul Bărbiceni nu mai apare în documente, fiind înglobat în satul Peicani.

d) Satul Rânzești

Satul dispărut Rânzești, situat în hotarul actual al comunei Găgești, este adesea confundat de istoricul Gheorghe Ghibănescu cu satul cu același nume de pe Prut, despre care susține că s-ar afla astăzi pe malul Prutului. Totuși, moșia Rânzești din zona Găgești se întindea până la râul Elan și se desfășura de-a lungul moșiei Harbuji, în partea superioară, unde se întâlnea cu Râșcanii, iar la

²⁵² Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831*, Iași, 2009, p. 153.

²⁵³ Gheorghe Duca a ajuns ulterior domnitor al Moldovei, prima domnie începând chiar în luna septembrie a anului 1665

²⁵⁴ Costin Clint, *Documente hușene*, vol. III, doc. 20, p. 55

²⁵⁵ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 9.

²⁵⁶ *Ibidem*.

²⁵⁷ *Ibidem*.

²⁵⁸ *Ibidem*.

capetele de apus și răsărit se limita cu moșiile Jigălia și Bustești, aparținând lui Nicolae Greceanu, aga, în pârâul Sacii.²⁵⁹

Există mai multe dovezi care susțin existența acestui sat Rânzești. La 20 martie 1542, voievodul Petru Rareș întărește stăpânirea asupra a trei părți din satul Rânzești²⁶⁰. La 20 iulie 1680, Gafia Nenitoaia vinde șase pământuri și șase pași din Rânzești comisului Teodor Scarlat²⁶¹ și tot în 1680, la 25 iulie, Constantin și sora sa Cristina donează opt pământuri și opt pași din Rânzești aceluiași comis.²⁶² De asemenea, vornicul de poartă Antohi a întocmit o hotarnică a moșiei Rânzești în aceeași perioadă.²⁶³

Pe baza acestor documente, Scarlatache Costache a depus o jalbă la Divan, susținând că răzeșii din Rânzești au împresurat moșia pe care o primise de la străbunul său, Ioan Scarlat. Domnia a dispus convocarea răzeșilor la Fălciu pentru judecată, unde pierd procesul. Satul Rânzești este menționat din nou la 1 martie 1828, când Vasile Cain și alți răzeși din moșia Jigălia se judecă la Divan cu răzeșii din Rânzești pentru împresurarea moșiei Jigălia.²⁶⁴

După anul 1828, Rânzești nu mai apare în documente, deoarece, fiind deposedat de pământuri, satul a fost părăsit de locuitori, care s-au mutat în alte așezări învecinate.

e) Tricolești

Sat dispărut, mai greu de localizat, situat probabil lângă Popeni. Gheorghe Ghibănescu, în uricul din anul 1495, din 3 februarie, ne vorbește de un anume Toma Salce, feciorul lui Ionaș Tricolescu, trăitor către 1450 pe Valea Elanului.²⁶⁵

*Cât a trăit bătrânul Ionaș Tricolescu și-a făcut așezări pe moșioara lui și cum s-a întâmplat ca fiul său, Toma Tricolescu să cumpere în anul 1495 satul Salcea din vecinătate de la nepoții primilor proprietari, s-au unit cele două trupuri de moșie, Salcea și Tricolești, într-un singur trup mai mare, unul prin moștenire de la tatăl lui Ionaș Tricolescu și altul prin cumpărătură cu 70 zloți de la nepoții popii Scolofendie.*²⁶⁶

Cu timpul, Tricolești a intrat în stăpânirea Gorieștilor și Luculeștilor, de la străbunii lor, iar în data de 22 mai 1721, Gorieștii și Luculeștii își împart moșiile, iar în partea fraților Ilie și Antohie Gorie, revine și satul Tricolești pe Elan. Satul mai apare menționat și pe la 1758, când se cercetează o pricină la

²⁵⁹ *Ibidem.*

²⁶⁰ Ioan Iacomî, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 9.

²⁶¹ *Ibidem.*

²⁶² *Ibidem.*

²⁶³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. 551.

²⁶⁴ *Ibidem.*

²⁶⁵ *Ibidem*, p. XCII, doc. 43.

²⁶⁶ *Ibidem.*

Tricoleștii de pe Elan, dintre Ilie Gorie paharnic, respectiv Costache și Gavril Plăcintă.²⁶⁷ Nu se cunosc cauzele dispariției satului, întrucât de la 1758 nu mai avem nici un document despre sat.

f) Salcea sau Sălceni

Sat dispărut, nu avem prea multe elemente nici despre acesta, localizat probabil între Găgești și Popeni. Baza antroponimică a satului, este numele de familie al boierului Toma Salce, fiind menționat pentru prima dată în timpul domnitorului Ștefan cel Mare (1457-1504), într-un document:

*Din mila lui Dumnezeu, noi Ștefan Voievod, domn al țării Moldova. Facem cunoscut cu această carte a noastră, a tuturor celor care o vor vedea sau vor auzi citându-se, că au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri Moldoveni, mari și mici, sluga noastră Ion Buzdă și sora lui Dragalina, nepoții popei Scolofendie și alt Ion, fiul lui Vasile, nepotul popei Dragomir, de buna voia lor, nesiliți de nimeni, nici asupriți, și au vândut ocina lor dreaptă din dreptul lor uric un sat pe Elan, anume la Salce, între Ionaș Tricolescu și între Găjăoane și au vândut slugii noastre Toma Salce fiul lui Ionas Tricolescu pentru 70 zloși tătărăști.*²⁶⁸

Deci cu trei generații mai înainte se stabilise o așezare cu numele de Salcea pe Elan de către cei doi popi: Popa Scolofendie și Popa Dragomir, probabil frații și bătrânii celui dintâi proprietar de la 1400. În anul 1789, detașamente de trupe rusești, având ca și comandant pe Koburg, s-au ciocnit cu trupele turcești a lui Hassan, la Salcea.²⁶⁹ După acest an, numele satului nu mai apare în documente, probabil a fost distrus în urma acestor lupte, iar pe locul său, ori în apropiere a fost înființat satul Popeni de unul din preoții menționați mai sus.

g) Pogoceni

Nu se cunosc mai exact începuturile acestui sat, totuși el este menționat într-un ispisoc al lui Ștefan Voda Tomșa din anul 1617 (7125) fiind vorba de o întăritură pe a treia parte din Albești ce se cheamă Pogoceni.²⁷⁰

În Pogoceni erau răzeșii Focșa și Iorest, duchiul Episcopiei din Huși. Pogoceni mai apare menționat și într-un document la 6 martie 1642(7150)... *a cincea parte de Pohoceni, cumpărătură lui Ghiorghie Ștefan treti log(o)f(ă)t, iarăș(i) de la Toader Moțoc și de la femeia sa, Eufrosina sora Boului*

²⁶⁷ *Ibidem.*

²⁶⁸ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. XCII, doc. 43.

²⁶⁹ *Ibidem.*

²⁷⁰ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. 551.

visternic.²⁷¹ Un alt document din 28 decembrie 1696, arată că, Nicodim ieromonahul, fiul lui Arseni din Șărbăcani și al Iustinei din Pogoceni, dăruiește lui Ștefan ban din Șărbăcani și soției sale Profira, *pentru mult bine ce le au de la dumnealor* părțile sale de moșie din satele Șărbăcani, Rusești, Dețcani și Pogoceni, unde au șezut, Focestii cu loc de fâneață, de case, de grădină, cu parte de stâniste, pădure și altele. Documentele următoare, sunt din 1776, 1783 și 1785, care provin de la Isprăvnicia Fălciu, unde s-a judecat pricina dintre Toader Focea, răzeșii din Pogoceni, cu Iordache Badros. Cei dintâi, pretinzând că Badros a intrat cu niște cumpărături peste ei ce le-ar fi avut în moșia Fâstâci și Cărmboia și le stăpânește părțile ce le au baștină în Fâstâci și 1/3 ce au cumpărături în Pogoceni. Badros pierde procesul, rămânând nemulțumit de hotărâre.²⁷²

În documentele din anii 1790 și 1793. 1805 și 1814, răzeși ca Toader Focea, Ioan Domul, Cozma Șarpe, Vîrgolici, preoteasa Casandra Costache, vând o parte din proprietățile lor, Episcopiei Hușului, spătarului Matei Costache și polcovnicului Gheorghe Gociu. Nici în prima jumătate a secolului al XIX-lea nu se termină procesele între boierii Gheorghe Gociu, și Busilești, deveniți proprietari ai satului Pogoceni²⁷³, răzeșii pierzându-și pământurile. În dicționarul geografic al județului Fălciu din 1893, satul Pogoceni, situat în partea de Nord a comunei Urdești, plasa Mijloc, așezat pe Valea cu aceeași denumire, are 9 familii și 35 de suflete.²⁷⁴

Satul a dispărut la începutul secolului XX, cam pe la 1912, deși pe o hartă din anul 1919 acesta apare menționat, ceea ce ne face să credem că satul încă exista în documente, fără a mai fi locuit.

h) Satul Hulubăț

Denumit și Odaia Sârbii sau Sârbi, a fost un sat care a dispărut la începutul secolului al XX-lea. Acesta apare în harta tipărită la 1919, despre care am mai discutat. După un document al săliștilor ce fac parte din trupul moșiei Mălăești, conform lui Gheorghe Ghibănescu, aflăm că:

....Tupilații, Sârbii și Hulubățul, Pașcanii, Lungenii și Bălănești, Vorovenii, Scorțenii și Stejenii, Țepenii, Stuhulețul, Hănăsenii, Bogdăneștii, Copăceana, am greși de am lua aceste nume de moșii, care au intrat în alcătuirea moșiei și satului Mălăeștilor ca venind pe aceeași vale. Așa Tupilați vin sat la 4 km mai

²⁷¹ D.R.H. A. vol. XXVI, 1641-1642, doc 354, p. 289.

²⁷² Ioan Iacomi, *Monografia comunei Găgești*, manuscris, p. 11.

²⁷³ *Ibidem*.

²⁷⁴ C. Chiriță, *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, 1893, p. 156.

jos de Poșta Elanului; Sârbii zis și Hulubățul vine sățucean peste Elan, pe singurul afluent din stânga Elanului, Hulubățul.²⁷⁵

După dispariția satului, o parte dintre locuitori se mută în satele din jur: Tupilați și Copăceana. La Tupilați au venit, familii ca: Pancu, Darie, Ciubotaru.

i) Satul Fâstâci

A fost un sat vechi, de asemenea răzășesc, care apare menționat în hotărnicia lui St. Popascu din 1761, în care două trupuri de moșii, Fâstâci și Caramboaia dinspre Pogoceni, sunt încadrate într-un hotar pe Valea Elanului. Fâstâci se mărginește la apus cu Sărbăcani, la sud cu Săpoteștii, la nord cu Pogoceni, iar la est cu Tupilații.²⁷⁶ Satul nu mai apare după anul 1800.

3.9. Satele comunei Găgești, pe hărțile militare și pe vechiul drum „al Brăilei”

Satul Găgești apare pe harta lui Dimitrie Cantemir de la 1737. Tot pe această hartă apar și unele drumuri comerciale din această zonă. De asemenea satele comunei Găgești sunt menționate și pe hărțile militare datând încă de la mijlocul secolului al XVIII-lea. În acea perioadă, atât rușii, cât și austriecii, interesați de aceste teritorii cu potențial strategic și economic, au început să întocmească hărți bazate

Harta - Dimitrie Cantemir după G. Vâlsan

pe observații proprii asupra provinciilor Moldova și Țara Românească. Între anii 1764 și 1787, Statul Major austriac a realizat așa numitele hărți Iosefine, inițiate de viitorul împărat Iosif al II-lea. Un exemplu notabil este harta generalului Friedrich Wilhelm von Bawer, intitulată *Carte de la Moldavie pour servir a l'histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs*, tipărită la Amsterdam în 1781, realizată între 1768 și 1774. Pe această hartă, satul Găgești apare sub denumirea de „Gosdeschti”, iar Tupilați cu denumirea de „Turkelatz”

²⁷⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. CXIV, doc. 62.

²⁷⁶ *Ibidem*, p. CXXIX, doc. 75.

(Vezi anexa nr.1). Lingviștii explică aceste denumiri prin încercarea topografilor austriece de a reda numele românești în limba germană, evidențiind fenomene de palatalizare și adaptare fonetică, ceea ce reflectă particularități lingvistice regionale.

O altă hartă importantă din aceeași perioadă este cea a Principatului Moldovei din 1789, întocmită de Franz J.J. von Reilly, unde satul Tupilați este menționat cu denumirea „Turkelak”. Această denumire apare și pe o hartă a jumătății sudice a Principatului, realizată în același an. Mai târziu, pe o hartă, România Mare din 1919, sunt incluse toate satele comunei Găgești, inclusiv cele dispărute de-a lungul timpului, demonstrând continuitatea și schimbările din structura așezărilor din zonă. Aceste hărți istorice constituie surse valoroase pentru înțelegerea evoluției geografice, demografice și istorice a comunei Găgești și a regiunii în ansamblu. Din cele mai vechi timpuri, încă din epoca geto-

Fragment hartă la 1789
(după Franz J.J. von Reilly)

dacilor și pe măsură ce s-au format așezările de pe Valea Elanului, au existat legături constante de schimb comercial între această zonă și lumea romană, iar ulterior cu Imperiul Bizantin. Circulația mărfurilor s-a desfășurat în mare parte pe ruta comercială care străbătea această vale. Deși comuna Găgești nu a avut o importanță strategică majoră, ea s-a aflat totuși la intersecția sau pe traseul unor drumuri comerciale importante. Evoluțiile politice din secolele XIV-XV au condus la apariția unui drum comercial moldovenesc, care a devenit o alternativă necesară între Țara Căzăcească (Crimea) și Țarigrad (Constantinopol). Existența târgului Brăila încă din secolul al XIII-lea, și chiar de la sfârșitul secolului al XII-lea, a fost un factor semnificativ pentru dezvoltarea economică a Moldovei în secolele următoare datorită circuitului de mărfuri pe drumul ce lega Brăila de Galați, continuând apoi pe Valea Prutului și pe Valea Elanului. Acest traseu a fost cunoscut sub denumirea de **drumul așa zis „al Brăilei”**.

Din izvoarele literare și observațiile de pe teren se poate aprecia că a existat un drum principal denumit „al Brăilei”, însoțit de mai multe drumuri

colaterale care legau satele mai apropiate sau mai îndepărtate de această axă principală. Drumul principal pornea de la Brăila, trecea prin Galați și urma Valea Prutului până la Cavadinești, de unde se devia puțin spre est, pe coama dealului Vădenilor, până la marginea estică a satului Blăgești. De acolo cobora în Valea Elanului, la Murgeni, continuând pe această vale spre Giurcani și Găgești, apoi trecea prin târgul Urdești, marginea estică a Viișoarei (Băsești) și Gura Idrici, pentru a ajunge în final la vadul Docolina din Valea Bârladului.²⁷⁷

În văile acestor dealuri, se mai pot vedea și azi, urmele vechiului drum al Brăilei, pe șleaurile lui, se pare că a mers Petru „Măjariul” Rareș, ce mâna către Moldova de Sus, carele cu pește adus de la Dunăre și așa cum spune legenda, pe acest drum de la Galați, în valetul 7035(1527), ghenarie, 20, după ce *s-a pogorât în vadul Docolina*²⁷⁸, i s-a adus vestea că este ales domn al Moldovei.

În organizarea serviciului poștelor din Moldova, se ținea cont atât de drumul principal al Brăilei, cât și de drumurile colaterale care legau satele din apropiere sau mai îndepărtate de această axă comercială esențială, subliniind astfel importanța acestei rute în comunicarea și comerțul regional.²⁷⁹

Din satele situate pe văile adiacente se formau caravane încărcate cu cereale, butoaie cu vin „indigen”, miere de albine, ceară și alte produse locale, care porneau pe drumul Brăilei, iar la întoarcere, caravanele aduceau unelte, postavuri, pește, măslina, untdelemn și alte mărfuri, circulând în grupuri, existând pericolul „vămuirii” de către jefuitori, iar pentru a se proteja evitau circulația pe timpul nopții, făcând popasuri în sate, fie la hanurile amplasate la răscruce de drumuri, cum a fost cel de la Foltești, unde, în fața unui vin de busuioacă, plăvană sau crăcană, presărat cu glume și povești, depăneau amintiri dragi.²⁸⁰

Numeroase alte hanuri ca cel de la Foltești, dar și târguri și bâlciuri importante, precum cele de la Rogojeni, Murgeni, Urdești și Docolina, erau locuri prin care roțile caravelor și copitele cailor ridicau nori de praf, iar mâinile harnice ale țăranilor care lucrau pământurile roditoare, fiind puncte de consolidare a acestor așezări vechi, purtând în istoria lor numele unor bravi gospodari.

Drumul Brăilei, menționat în numeroase alte documente istorice, a dat naștere astăzi mai multor drumuri naționale și județene din această zonă, printre care DJ 244 B, DJ 244 H și DN 26. Drumul județean DJ 244 H se desprinde la un moment dat, lăsând drumul Brăilei în partea dreaptă ce continuă spre pădurea Idrici, traversând satul Roșiești, ajunge în Valea Bârladului, la Docolina (Crasna de azi), unde se intersectează cu DN 24. Astăzi, fostul drum al Brăilei corespunde pe teritoriul comunei Găgești cu drumurile, DJ 244 B și DJ 244 H.

²⁷⁷ Ghenuță Coman, *Murgeni. Contribuții la istoria unei vechi așezări*, Vaslui 1973, p. 78.

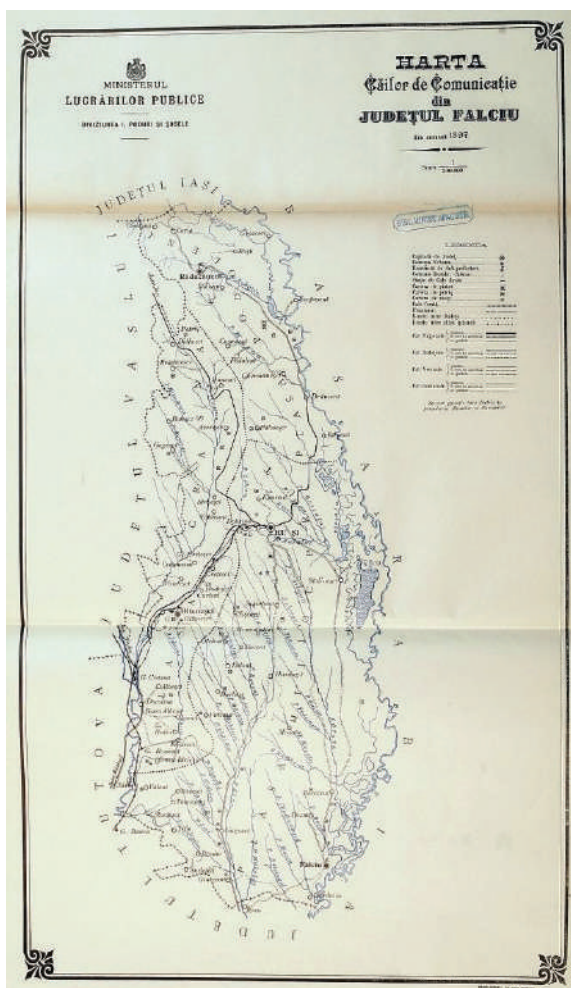
²⁷⁸ Ion Neculce, *Letopisețul Tarii Moldovei*, ediție critică 1955, p. 110.

²⁷⁹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. CXIV.

²⁸⁰ Ghenuță Coman, *op. cit.*, p. 78.

Dintr-un jurnal de călătorie aflăm despre o deplasare spre Constantinopol, din anul 1755-1756, efectuată de înălțimea sa, Conte de Mniszech, mare șambelan al Lituaniei și trimis extraordinar al regelui și al Republicii Polone. Conte de a ajuns la 28 ianuarie în satul Larga (o localitate la nord-est de Lipsani, Republica Slovacă), parcurgând drumul de la intrarea în Țara Moldovei până la Iași, iar de aici s-a îndreptat spre Huși, ajungând pe data de 14 februarie, după amiază, după șase ceasuri de mers, la Guszeci (Gușiței), unde a fost însoțit de o companie de militari. Următoarea zi s-a odihnit și apoi a plecat din Gușiței la 16 februarie, iar după patru ore de mers ajunge la *Giurcani*, unde a petrecut o noapte. A doua zi, după o cale de mers de trei ceasuri, ajunge într-un alt sat de pe Valea Elanului, Crețani (Kreczani), sat dispărut, pe drumul numit „*al Brăilei*”.²⁸¹

Dintr-o altă lucrare cu privire la Târgul Lăpușna din secolele XV-XVIII, aflăm faptul că pe drumul comercial ce trecea prin acest târg, numeroși negustori și diverși comercianți mergeau pe un traseu care trecea și prin satele comunei Găgești, folosind acest drum până la Bârlad și Tecuci. Este menționat un subaltern al pașei de Bender care călătorea de la cetatea de pe Nistru, în anul 1786, la Focșani, trecând prin localitățile Gangura, Molești, Hăncești, Lăpușna, Șişcani, Râșești (ținutul Fălciu), Ivănești, *Tupilați*, Bârlad și Tecuci. Cu siguranță acest înalt oficial trimis de pașa de Bender s-a oprit și în satul Tupilați, menționat în traseu, pentru a se ospăta cu o carafă de vin ori pentru a înnopta

Atlasul Căilor de Comunicații (1897) - județul Fălciu (Ministerul Lucrărilor Publice, Diviziunea I, Poduri și Șosele)

²⁸¹ Maria Holban, *Călători străini prin Țările Române*, vol. IX, București, 1997, p. 363-364, 367.

într-un han din apropierea satului.²⁸²

Într-un alt document, satul *Tupilați* este prezentat ca loc de popas pentru solul polonez Toma Alexandrovici, în drumul său spre Constantinopol. După ce fu silit să zăbovească doi ani la graniță din cauza încurcăturilor diplomatice, solul polonez trece Prutul la 20 Martie 1766, rămâne noaptea în satul Bivol (azi satul Vișoara, jud. Botoșani), iar în zilele următoare își va continua drumul de-a lungul Prutului până la Huși, trecând prin localitățile Săveni, Cucuteni, Tabăra, Mânzăcești, Țuțora pe Prut, Trestiana (Schitu Duca). La 15 aprilie 1766 în Huși solul este remarcat de la o milă depărtare de către locuitorii care ieșiseră să-l întâmpine cu steaguri. *Pe 18 aprilie (1766), plecând din Huși, după șapte ceasuri de drum, ne-am oprit în satul Tokielacz (identificat ca fiind Tupilați, com Găgești, jud Vaslui, (n.a.)). Aici solul s-a cazat, împreună cu suita sa numeroasă la gospodarii satului sau la hanul din apropiere, întrucât nu sunt prezentate alte detalii. Din surse orale, se pare că ar fi fost amplasat un han înaintea podului ce trece peste râul Elan la Tupilați. A doua zi, pe data de 19 aprilie, solul a plecat din Tupilați și... după șase ceasuri de drum ne-am oprit în orașul Bârlad, unde solul a fost întâmpinat în câmp, la o mila de oraș, de steaguri moldovenești și de obștea târgoveților cari l-au condus în oraș.*²⁸³

Datele prezentate despre satele prin care a trecut în această vizită solul polonez, sunt destul de puține, însă popasul în satul Tupilați, nu a fost întâmplător, fiind probabil programat cu mult înainte de începerea deplasării și tocmnit de reprezentantul Moldovei împreună cu reprezentantul Înaltei Porți. Din acest punct de vedere, putem constata că era un sat consolidat, cu oameni gospodari care aveau posibilități de primire a unor înalți oaspeți.

Alte drumuri comerciale și agricole:

Drumul Bârladului (Șușaua), ce reprezenta o altă cale comercială folosită din cele mai vechi timpuri și care pleca din satul Tupilați, din fața bisericii Sfântul Dumitru, urca dealul satului spre Pogoceni, trece apoi prin Valea Șerbăcanilor, intersectându-se cu drumul Brăilei, de unde se mergea pe acesta ori mai departe, ocolind satul Băsești prin partea de nord-est, mergând spre Valea Bârladului, de unde se putea ajunge la Bârlad ori Vaslui. Tot pe acest drum se pare că a călătorit în anul 1786 și pașa de Bender în drumul său spre Focșani, menționat mai sus.

Drumul Fălciului, drum ce se formează și astăzi din fiecare sat al comunei, trece prin Copăceana ori Bosia și ajunge la Fălciu târg, fiind până la

²⁸² Ludmila Bacumenco – Pîrnău și Mihai-Cristian Amărieuței, *Târgul Lăpușna în secolele XV-XVIII. Drumuri comerciale, mărfuri și negustori între Orient și Occident* în „Lăpușna. Studii de istorie și arheologie”, Chișinău, 2015, p. 23.

²⁸³ *Jurnalul Soliei lui Toma Alexandrovici, podkomori al Curții maiestății sale, Regele Poloniei*, publicat de P.P. Panaitescu, *Călători poloni în Țările Române*, București, 1930, p. 215, 219, 221.

anul 1834, sediul Isprăvniciei ținutului Fălciu, acolo unde mergeau gospodarii cu diferite treburi.

Drumul Murgeniului și drumul Hușilor, ce formează azi drumul județean DJ 244 B, unde sătenii mergeau la târgurile organizate în aceste localități.

Dintre drumurile agricole folosite des în vechime, pentru muncile câmpului și pentru deplasarea în satele învecinate de către locuitorii comunei Găgești, le amintim pe cele folosite și astăzi: *drumul Hulubățului, drumul Băseștilor, drumul Jigăliei, drumul Vutcanilor, drumul Raiului, drumul Urdeștiului, drumul Epurenilor, drumul Peicanilor.*

CAPITOLUL IV - ISTORICUL ADMINISTRATIV AL COMUNEI GĂGEȘTI

4.1. Primele formațiuni administrative în Țara Moldovei

Încă din timpuri străvechi, locuitorii Moldovei trăiau organizați în *obști țărănești*, grupuri mici de familii (15-20) conduse de bătrânii satului și guvernate după obiceiurile locului. Aceste obști nu își păstrau mult timp forma de organizare din cauza unor factori care duceau la destrămarea lor. După formarea satelor feudale românești din perioada Evului Mediu, obștile aveau obligații speciale, precum: furnizarea de ostași înarmați la chemarea Domnului în vreme de război, responsabilitate fiscală și juridică solidară pentru membrii săi.

Legătura dintre membrii obștii era mai mult economică decât familială, având ca scop stăpânirea și cultivarea pământului, extinderea suprafețelor prin defrișări și îndeplinirea obligațiilor financiare față de stat.

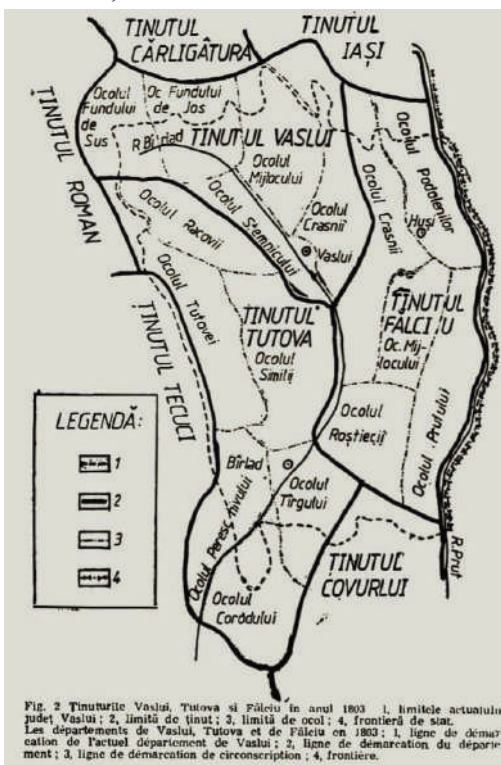
Caracterul comun al stăpânirii pământului reiese și din existența unui document colectiv de proprietate, denumit uricul satului. La Găgești este menționat uricul lui Ștefăniță Vodă din 1518, „când întărește lui Gagea”.²⁸⁴

Ținuturile au fost primele unități administrative moldovenești, corespunzătoare județelor din Țara Românească, erau administrate inițial de pârcălabi și de marii vătafi, iar din secolul al XVII-lea de *căpitani de ținut*.

Din 1749, de la reforma lui Constantin Mavrocordat, au apărut *ispravnicii*, de la ei s-a luat și denumirea oficială de *isprăvnicie*.

Cele mai vechi ținuturi menționate documentar sunt:

Ținutul Vaslui, Ținutul Tutovei și Ținutul Fălciu. Prima mențiune despre Ținutul Fălciu ca unitate administrativă, apare în *Cronica călugărilor de la Mănăstirea Putna*

Ținuturile Vaslui, Tutova și Fălciu la 1803
(Acta Moldaviae Meridionalis, VII-VIII, 1985-1986)

²⁸⁴ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, doc 87, p. CXLIII.

(cuprinzând perioada 1466-1566), unde se precizează că Moldova era împărțită în 24 de ținuturi, printre care și Ținutul Fălciului care avea reședința în târgul Fălciu. De asemenea, Ținutul Fălciu este menționat și în *Cronica moldo-polonă* din 1566.

La momentul înființării, ținuturile nu aveau subdiviziuni administrative, ceea ce îngreuna activitatea dregătoriilor, astfel că în perioada 1741-1743, domnitorul Constantin Vodă Mavrocordat a reorganizat administrația, împărțind fiecare ținut în *ocoale* conduse de *ocolași*, subordonate ispravnicilor.

Conducătorul satului, la începutul secolului al XIX-lea, era *vornicul*, cu atribuții administrative, fiscale, judiciare și politice. El percepea birurile, anunța satele vecine despre vitele de pripas, urmărea fugarii din sat și organiza activitățile agricole, precum angajarea văcarilor și ciobanilor. Vornicul poate fi considerat echivalentul primarului de astăzi, era un administrator politic, social și economic al satului. Însă odată cu apariția Regulamentelor Organice, 1831-1832, atribuțiile vornicului s-au redus, limitându-se la sarcini administrative minore, cum ar fi supravegherea vitelor sătenilor și asigurarea uneltelor agricole.

La 1820, în *Condica Visteriei Moldovei*, întâlnim vornici ai satelor: la Găgești pe vornicul Cosma, la Tupilați pe vornicul Șerban Negel, la Peicani pe vornicul Iordachi Catargiu, la Giurcani pe vornicul Neculai Costachi, la Popeni pe vornicul Șerban Negel.

4.2. Evoluția administrației și înființarea comunei Găgești

Așezările de pe Valea Elanului au evoluat din punct de vedere administrativ-teritorial odată cu țara. Între 1772 și 1858 cel mai înalt nivel organizatoric era *ținutul Fălciu*, condus de un *ispravnic*. Din 1858 și până în 1864, ținuturile au fost înlocuite de *districte*. Sub ținut sau district a funcționat ocolul, condus de un ocolaș sau privighetor.

Ținutul Fălciu cuprindea partea de răsărit a județului Vaslui și o mică parte din sud-estul județului Iași. În 1774, era împărțit în patru ocoale: Prutului, Mijlocului, Roșiecilor și Podoleni.

În Ocolul Roșiecilor (Roșiești) erau menționate satele: Găgești și Jurcani (Giurcani), satul Tupilați era inclus în satul Mălăești. Satele Peicani și Popeni nu apăreau atunci.²⁸⁵

În 1803, ținutul Fălciu avea cinci ocoale: Podoleni, Crasnei, Mijlocului, Roșecii (Roșiești) și Prutului. Satele actualei comune Găgești făceau parte din Ocolul Roșiești (Găgești, Popeni și Tupilați, satele Giurcani și Peicani nu erau menționate.)²⁸⁶

²⁸⁵ *Moldova din epoca feudală*, vol. VII, partea II, Chișinău, 1975, p. 211.

²⁸⁶ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247-248.

În 1816, ținutul era format din ocoalele Podolenilor, Crasnei, Mijlocului, Roșiecii și Prutului, iar satul Găgești, de fapt singurul menționat la catagrafia fiscală din anul 1816, face parte din ocolul Roșiești.²⁸⁷

Capitala Ținutului Fălciu a fost la început la Fălciu, iar din anul 1838 a fost mutată de la Fălciu la Huși, ca urmare a influenței Episcopului de Huși. Din acel moment a crescut și orașul, *de unde înainte de 1820 orașul era numai cât vatra târgului, iar Valea Ialanului aparținea din vechi numai ținutului Fălciu, iar acum de la Giurcani și Rai în jos aparține Tutovei*.²⁸⁸

Unirea Principatelor din 1859, a adus o nouă împărțire administrativă. Astfel, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a inițiat reforme importante care au modernizat organizarea administrativ-teritorială a României. La 28 iulie 1862 a fost aprobat Regulamentul de funcționare al consiliilor comunale, care a precedat Legea comunală din 31 martie 1864.

Lege prevedea la art.4, înființarea comunelor rurale cu condiția existenței a minimum 100 de familii și aproximativ 500 de locuitori, indiferent de suprafața teritorială.

Comuna rurală era condusă de un primar ales pe doi ani, sprijinit de un consiliu comunal format din trei membri aleși dintre locuitorii comunei și aprobați de prefect.

Pentru activitățile administrative funcționa un secretar comunal (scriitor).

Primarul avea atribuții în menținerea ordinii publice, supravegherea jandarmeriei locale și soluționarea unor conflicte minore.

După 1864, pe teritoriul actual al comunei Găgești au fost înființate trei comune. Cele trei comune făceau parte din județul Fălciu, plasa Mijloc-Prut, județul Fălciu.

1. Comuna Găgești, cu satele: Găgești, Peicani și Giurcani;
2. Comuna Urdești, cu satele: Urdești sat, Urdești târg, Cârpești, Pogoceni, Popeni de Elan și Odaia Sârbilor (Hulubăț);
3. Comuna Vutcani, cu satele: Vutcani, Tupilați, Poșta Elan și Mălăești.

Primăria Găgești, ca organ executiv al comunei, avea atribuții administrative, economice, politice și sociale, similare celor actuale. Consiliul comunal era organul reprezentativ ales de cetățeni cu drept de vot, iar primarul era numit de prefect și ales de consiliu.

Cu privire la evoluția primăriei Găgești, aceasta a funcționat cu unele întreruperi până în 1948, când a fost înlocuită de comitetul executiv provizoriu, iar din 1950, după reforma administrativă și primele alegeri ale noii conduceri, a purtat denumirea de „Sfatul popular” Găgești. Din 1968, după o nouă reformă administrativă, a devenit „Consiliu popular comunal” Găgești, denumire

²⁸⁷ Corneliu Istrati, *Catagrafia visteriei Moldovei din 1816*, Iași, 1979, p. 82-88.

²⁸⁸ „Opinia”, nr. 1551 din 24 martie 1912.

păstrată până la adoptarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, modificată prin O.U.G. nr. 57/2019, cu denumirea de „consiliu local”.

Constatăm o evoluție fluctuantă a comunei, înființată în anul 1864, absentă între 1865-1871, reapărută în 1871, iar în 1873 va pierde satul Grozești. A fost desființată în 1876 și nu a mai fost menționată în perioadele 1876-1887, 1908-1925 și 1929-1932.

În 1889, în dicționarul județului Fălciu, al lui C. Chiriță, comuna Găgești este prezentată ca o comună rurală situată în sudul plasei Mijloc din județul Fălciu, limitată la nord de comuna Urdești, la sud de județul Tutova, la est de comuna Bosia și la vest de Urdești, Jigălia, Șuletea și o parte din Epurenii (județul Tutova). Prin mijlocul comunei trece pârâul Elanul. Comuna era formată din satele: Găgești, Peicani și Jurcani (numit și Brăiteni sau Grosesci).

Localitatea avea o suprafață de circa 4597 hectare, dintre care 1447 hectare erau proprietatea locuitorilor. Populația era de 185 familii, circa 738 suflete și 185 contribuabili. Comuna are o școală, două biserici cu câte un preot și alte două biserici în construcție. Bugetul comunei era de 2845 lei venituri și 2719 lei cheltuieli. Animalele din gospodărie includeau: 885 vite cornute, 4388 oi, 91 cai și 285 porci.²⁸⁹

Primul primar reieșit din documente al comunei Găgești a fost Toader Berghiu, în anul 1875. În 1876, am identificat după o chitanță de mână că acesta avea un salariu de 4 franci și 80 de bani.²⁹⁰ Dintr-un alt document din anul 1876, aflăm că primarul Toader Berghiu era plătit cu suma de 80 (opt zeci) lei noi pe trei luni de zile (trimestrul IV), iar salariul ajutorului de primar, Gheorghe Focșa era de 35 lei noi, a vătăjelului pedestru, Buiucu Năstase era de 45 lei noi pe trei luni, a secretarului Petre Gorașu, tot pe 3 luni era de 60 lei noi, a gardianului câmpenesc Mihaiu Balmușu era de 24 lei noi. Totalul cheltuielilor pe întreg anul erau de 967 lei și 49 bani.²⁹¹

O nouă împărțire administrativă din 18 martie 1893 aprobată prin legea nr. 930, apar următoarele:

comuna Găgesci (Găgești), care era formată din satele Găgești, Giurcani, Grozești și Peicani, făcea parte din plasa Prutul cu reședința la Fălciu-Târg;

comuna Urdesci (Urdești), formată din satele: Cârpești, Odaia Sârbilor, Pogoceni, Popeni, Urdești și Urdești-Târg și făcea parte tot din plasa Prutul;

comuna Vutcani care înglobează și fosta comună Mălăești, cu sediul în satul Vutcani formată din satele Vutcani, Mălăești, Poșta Elan și Tupilați.²⁹²

În 1904, reorganizarea administrativă a desființat comunele Găgești și Urdești, iar satele au fost redistribuite astfel: Găgești, contopit cu Odaia Sârbilor

²⁸⁹ C. Chiriță, *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, Iași, 1893, p. 84.

²⁹⁰ S.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, dos. 1/1876, fila 3.

²⁹¹ S.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, 274/1876, f. 2-8.

²⁹² *Legea pentru Organizarea Autorităților Administrative Exterioare*, București, 1892, p. 153.

în 1912, Peicani și Giurcani (contopite cu Grozești în 1912), Jigălia și Popeni au fost incluse în comuna Jigălia, Urdești a fost preluat de comuna Băsești, iar Tupilați a trecut de la comuna Mălăești, la comuna Vutcani. În această perioadă apare Constantin Buzăianu ca primar al comunei Jigălia, între 1904 și 1925.²⁹³

În anul 1914, mai mulți cetățeni din cătunele ce aparținuseră comunei Găgești (Găgești, Peicani, Giurcani, Popeni), au trimis o scrisoare Ministerului de Interne în care arată că, încă din primăvara anului 1913 au trimis patru cereri, două dintre ele însoțite și de planuri ale comunei Jigălia, județul Fălciu, cerând să se schimbe reședința comunei, din satul Jigălia într-unul dintre aceste cătune situate pe valea Elanului. Motivul era că *distanțele până la Jigălia sunt foarte mari și greu de parcurs: de exemplu, de la Giurcani sunt 7 km, Peicani 9 km, Găgești 12 km, iar Popeni 15 km*. Ei au rugat autoritățile să ia în considerare această cerere și să le *ușureze viața, evitând să mai parcurgă aceste distanțe lungi pentru nevoile lor zilnice*. Propunerea lor este ca reședința să fie mutată la Peicani, care este situat mai central, astfel încât Giurcanii ar fi la doar 2,5 km, Găgeștii la 3 km și Popenii la 5 km de noua reședință. De asemenea, au subliniat că *Jigălia nu aduce venituri comunei, deoarece moșiile aparțin cătunelor de pe valea Elanului, iar Jigălia ar putea fi alipită comunei Șuletea, care este la doar 1,5 km distanță. În plus, drumurile spre Jigălia sunt foarte dificile, mai ales primăvara, când văile se umplu cu apă și nu există poduri bune, ceea ce pune în pericol viața oamenilor. Oricine ar verifica situația ar vedea nedreptatea pe care o îndură locuitorii de pe valea Elanului*.²⁹⁴

Abia la 7 octombrie 1925 comuna Găgești a fost reînființată, cu satele Găgești, Urdești-Sat, Urdești-Târg, Peicani și Popeni. Giurcani a rămas în continuare la comuna Jigălia, iar Tupilați în comuna Vutcani.²⁹⁵

În anul 1929 are loc o nouă împărțire administrativă, cu totul diferită față de cele de până acum, în sensul că sunt desființate atât comuna Găgești cât și Jigălia, care sunt trecute în subordinea comunei rurale Fălciu, având un număr de 15 consilieri comunali. Dintre satele fostelor comune Găgești și Jigălia, numai satul Jigălia a rămas ca sat cu unitate administrativă sătească și cu un consiliu sătesc format din 8 consilieri, iar celelalte sate: Găgești, Giurcani, Peicani, Popeni, Urdești Sat și Urdești Târg, au rămas sate fără consiliu, având însă o adunare sătească. Satul Tupilați, ce făcea parte din comuna Vutcani, a rămas și acesta ca sat cu unitate administrativă sătească și cu un consiliu sătesc format din 8 consilieri.²⁹⁶ Deci, satele Jigălia și Tupilați au fost în acea perioadă, unități

²⁹³ Dragoș Moldoveanu (coord.), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 1469-1470.

²⁹⁴ „Universul”, nr. 45 din 16 februarie 1914, p. 2.

²⁹⁵ „Monitorul oficial”, nr. 220 din 7 octombrie 1925, p. 268.

²⁹⁶ „Monitorul oficial”, nr. 274 din 9 decembrie 1929, partea I, p. 98.

administrative sătești cu consiliu sătesc, iar celelalte sate numai cu adunări sătești și fără consiliu, toate aparținând de comunele rurale Fălciu și Vutcani.

În anii 1931-1932, apare din nou comuna Jigălia, cu sediul comunei la Jigălia, care cuprindea satele: Găgești, Giurcani, Jigălia, Peicani și Popeni. Satul Tupilați rămâne în continuare în subordinea comunei Vutcani, iar satul Urdești aparține de comuna Băsești.²⁹⁷

În anul 1932 are loc o nouă împărțire administrativă de această dată, prin decizia Prefectului județului Fălciu, cu numărul 424 din 24 septembrie 1932 care are în vedere dispozițiunile articolului 1 din Legea pentru modificarea unor dispozițiuni de lege pentru organizarea administrației locale publicată în Monitorul Oficial numărul 221, partea I din 21 septembrie 1932, prin care se prevede că *prefectul de județ cu avizul delegațiunii județene sau cu a comisiei interimare județene, va determina pe cale de decizie gruparea centrelor naturale de populațiune în comunele rurale*. Astfel, se reorganizează comuna Găgești, acum compusă din satele: Găgești, Peicani. Popeni Urdești Târg și Urdești sat.²⁹⁸

În anul 1938, 14 august, printr-un *Decret lege* s-a adoptat noua lege administrativă prin care, pe lângă comună, plasă, județ, s-a creat o nouă unitate administrativă, ținutul, care era condus de un rezident regal numit prin decret de către regele Carol al II-lea pe o perioadă de 6 ani, care a funcționat până la 23 august 1944, atunci când s-a repus în vigoare Constituția din 1923. În anul 1939 are loc o nouă reorganizare, comuna Găgești rămâne însă numai cu satele: Găgești, Popeni și Peicani. Satul Giurcani este în continuare la comuna Jigălia.²⁹⁹, satul Tupilați la comuna Vutcani și satele Urdești Târg și Urdești Sat la comuna Băsești.³⁰⁰ Această structură va funcționa până în anul 1950.

Dintr-un proces verbal din februarie 1926, aflăm că la alegerile locale și Senat, au votat un număr de 169 cetățeni cu drept de vot dintr-un număr total de 189 înscriși. Au fost înscriși numai bărbații peste 25 de ani. Noul consiliu comunal era format din: Ivan Paralic, Gheorghe Andronache, Vasile Nistor, Constantin T. Andrieș, Sterian Mocanu, Gheorghe Romașcu, Ștefan Profir, Ivan Moisă, Vasile Timus, membri titulari aleși. De asemenea Gheorghe Chirciu învățător și preot Anton Pârciu consilieri titulari de drept. Iar ca supleanți, Iftene Ceriu, Gheorghe M. Butnaru. Toți consilierii au depus jurământ individual.

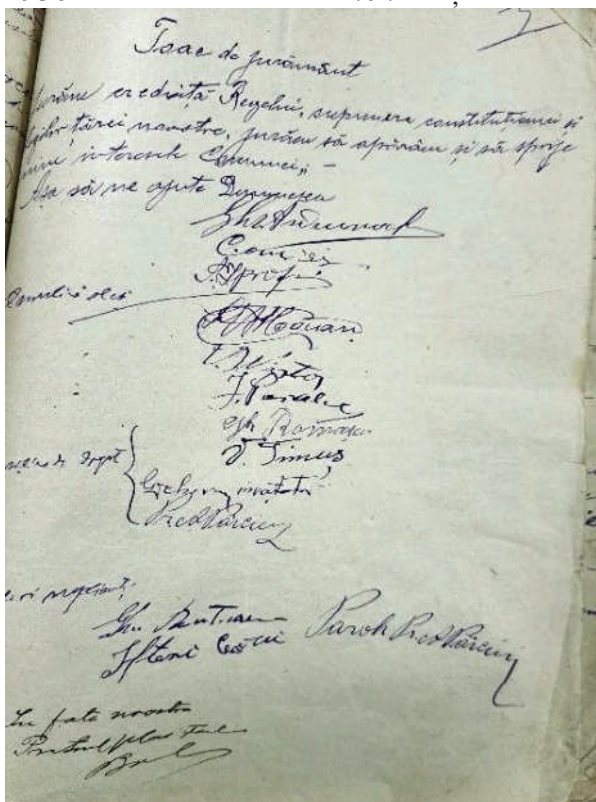
²⁹⁷ „Monitorul oficial”, nr. 2020 din 21 septembrie 1931, p. 176.

²⁹⁸ „Monitorul oficial”, nr. 258 din 5 noiembrie 1932, partea I, p. 56.

²⁹⁹ „Monitorul oficial”, nr. 90 din 19 aprilie 1939, partea I, p. 26.

³⁰⁰ *Ibidem*, p. 1.

În 1936, consiliul comunal era compus din Vasile Nistor, Costache T. Andronache, Gheorghe Romașcu, Ioan I. Necula, Ion D. Cariu, Gheorghe Butnaru, Ion Vida, Victor Ionescu, Petrache Goanță și preotul Nicolae Pârciu, iar bugetul comunei pentru anul 1936 indica venituri de 44.797 lei și cheltuieli de 44.777 lei, provenind majoritar din cote adiționale (39,567 lei), taxe din vânzarea vitelor (1.700 lei) și obor comunal (2000 lei). Cheltuielile includeau 5.500 lei pentru întreținerea școlilor primare și 23,400 lei pentru salariile personalului administrativ, notarul fiind responsabil cu întocmirea actelor de stare civilă. În perioada interbelică această funcție a fost deținută de Vasile Bahrim și Ghiță Cristea.³⁰¹ Dintre primarii care au funcționat până la 23 august 1944 și după aceea, și pe care i-am identificat au fost: Enache Iovu, Gheorghe Mihăilă, Vasile Nistor, Ghiță Cracea, Gheorghe V. Andronache, Constantin Anghel și Ștefan Profire.

Jurământ depus de consilierii locali la 1936

În timpul celui de al Doilea-lea Război Mondial, activitatea primăriei Găgești s-a desfășurat cu multe sincope, fiind deficitară, majoritatea persoanelor refuzau să ocupe funcția de primar. În această perioadă, pe frontul de răsărit se desfășurau lupte grele, iar la Odessa, unul dintre soldații care luptau în acea zonă era și soldatul Rotaru Grigore din satul Găgești. La un moment dat unitatea militară în care lupta, a fost încercuită, acesta reușind să scape, fiind derutat a plecat spre România, mergând pe jos până la Găgești, cam trei săptămâni. Când a ajuns în sat, în ianuarie 1942, de bucurie oamenii l-au pus primar, activând până în toamna lui 1944.³⁰²

³⁰¹ S.J.A.N. – Vaslui, Fond primăria comunei Găgești, dos. 24, f. 60.

³⁰² Informație primită de la Ene George, 90 ani.

4.3. Administrația din perioada comunistă

În 1945, după instalarea guvernului Petru Groza, administrația locală a funcționat ca un comitet executiv provizoriu până la apariția legii nr. 17/1949 și legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 prin care au fost desființate județele, plasele și comunele tradiționale, fiind înlocuite cu regiuni, raioane, orașe și comune noi, reorganizate. La 1 septembrie 1950, comuna Găgești a devenit parte a raionului Murgeni, regiunea Bârlad, cu satele: Găgești, Giurcani, Peicani, Tupilați, Urdești-Sat, Urdești-Târg și Popeni de Elan. Regiunea Bârlad a fost desființată în anul 1956, iar comuna Găgești a trecut în subordinea regiunii Iași. În 1960, se desființează și raionul Murgeni, iar comuna Găgești a trecut în subordinea raionului Bârlad, regiunea Iași. Totodată, în anul 1960, satul Urdești s-a desprins de comuna Găgești, fiind preluat de comuna Dodești.

În 1968, are loc o nouă împărțire administrativă, iar comuna Găgești face parte din județul Vaslui, având în componență satele: Găgești, Giurcani, Peicani, Tupilați și Popeni de Elan³⁰³, împărțire administrativă care se menține și astăzi.

În arealul actual al comunei Găgești, așa cum am menționat mai sus, au existat și alte sate care au dispărut în anii din urmă, precum Brăițeni de Jos (Sârbii), Grozești, Berbeceni, Pogoceni și Odaia Sârbii (Hulubăț).³⁰⁴

Reforme administrative efectuate după anul 1950, au fost prezentate ca măsuri de debirocratizare, însă ele au fost folosite ca instrumente politice pentru controlul și eliminarea „dușmanilor de clasă”. Organul executiv era comitetul executiv, format din președinte, vicepreședinte, secretar și patru membri aleși dintre deputații locali, președintele fiind numit de organul de partid superior.

În 1950, primul președinte al Sfatului Popular Găgești, după noua reformă administrativă, a fost Ștefan Profir, urmat de Baltag Gheorghe, Cracea Ghiță până în anul 1960, când raionul Murgeni s-a desființat iar satul Urdești s-a desprins de Găgești.

Din anul 1960, a condus primăria, Andronache Vasile (1960-1966), apoi Iancu Vida (1966-1974), Pericle Costea (1974-1980), Rânzescu Ștefan (1980-1988), Pericle Costea (1989).

Din 1966, funcția de președinte a devenit și funcție politică, combinând atribuțiile președintelui cu cel de secretar al comitetului comunal de partid, iar din anul 1965, titulatura s-a schimbat, devenind consiliu popular comunal, iar președintele sfatului popular a devenit primar și secretar al comitetului comunal de partid. Primul primar care a îndeplinit cele două atribuții, executivă și politică, începând cu anul 1966, a fost Vida Iancu din Peicani, i-a urmat, Pericle Costea, apoi Rânzescu Ștefan, îndeplinind atribuțiile administrative și politice.

³⁰³ Dragoș Moldoveanu (coord.), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, „Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale 1772-1988”, partea a II-a, A și B, București, 1992, p. 1470.

³⁰⁴ *Ibidem*.

Comitetul executiv al Sfatului Popular Găgești, înființat în 1950, avea ca atribuție principală, îndeplinirea dispozițiilor și ordinelor primite de la forurile superioare în toate domeniile de activitate și în toate unitățile subordonate. O responsabilitate exclusivă a comitetului era întocmirea și prezentarea proiectului de buget către organul superior, după aprobarea internă, precum și urmărirea realizării acestuia prin aparatul propriu, inclusiv prin președinte sau primar. Deciziile primarului, ca reprezentant al partidului și statului, erau obligatorii pentru toate persoanele și instituțiile subordonate.

Conducerea de partid și de stat a primăriei Găgești-1981

După reforma administrativă din 1968 și înființarea județelor, s-au organizat alegeri pentru posturile de deputați comunali, județeni și pentru Marea Adunare Națională, la data de 5 martie 1969, alegeri care s-au repetat din cinci în cinci ani până în anul 1989 (1974, 1979, 1984, 1989).

Dintr-un registru cu privire la alegerile din anul 1969, constatăm că pentru Marea Adunare Națională, a candidat din comuna Găgești, Buta Constantin, șef secție mecanizare S.M.A. Bogdănești, iar pentru Comitetul Executiv al Consiliului Popular Găgești au candidat: Vida Iancu, Nedelcu Ion, Lungu Traian, Petrea Tudora, Guțu Cezar, Sîrbu A. Constantin și Andriuc Dumitru.

Pe listele de deputați, președinți și secretari ai comitetelor de cetățeni au figurat la Tupilați, următorii:

Ciobanu I. Vasile, Ciacâru T. Vasile, David Iordache, Ciobotaru I. Frumuzache, Pancu Grigore, Marin Toader, Dima Gheorghe, Ciobotaru Ștefan, Mihal Dumitru, Buiuc Penelopia, Dima Costache, Done Neculai, Râclea I. Constantin, Aftene G. Mihai, Diaconu G. Vasile, Pancu Florea, Chicu Ioan, Bălan Ștefan, Nedelcu Ioan, Ciacâru Chicu, Nedelcu Sebastian, Birda Ion, Stoienciu Done, Birda Titi, Popa Timofte, Popa Marin și Anton Pavel. Totalul

alegătorilor la nivelul comunei Găgești, era de 1515, conform tabelului prezentat, primar fiind Iancu Vida, iar secretar, Marin Rotaru.

Din analiza activității comitetelor executive ale primăriei Găgești, perioada 1961-1981, a fost poate cea mai prolifică, realizându-se numeroase obiective locale și edilitar-gospodărești, precum:

1. construirea dispensarelor, uman și veterinar;
2. construirea școlilor în satele: Găgești și Peicani;
3. construirea magazinului sătesc de la Găgești și a unui cu etaj la Peicani;
4. finalizarea electrificării comunei și extinderea acesteia în toate satele comunei;
5. modernizarea drumurilor și introducerea între 1967 și 1975, a cursei regulate Bârlad-Găgești-Tupilați;
6. construirea de către C.A.P. Găgești (1962-1964), a unui sediu administrativ impunător, cu o sală de festivități ce a fost folosită și pentru activități culturale, astăzi clădirea a devenit sediul Primăriei Găgești.
7. Multe alte obiective de interes local.

Comuna Găgești a avut realizări și în perioada anterioară, evidențiată pe țară la data de 1 mai 1955, în cinstea sărbătoririi zilei de „Ziua muncii”, atunci când i s-a înmănat steagul de comună fruntașă pe raion. *Sfatul popular al comunei Găgești, antrenat în întrecerea socialistă, împreună cu membrii gospodăriei agricole colective „1 Mai” din satul Peicani, au terminat printre primii însămânțările din prima epocă.* Pentru aceste realizări și multe altele, atât sfatul popular cât și gospodăria agricolă, au fost evidențiate pe țară.³⁰⁵

Sediul primăriei, după reînființare în anul 1939, a funcționat în casa particulară a unui sătean din satul Găgești, pe nume Tițianu Ion. Abia în anul 1956 a fost construit un local propriu, care a servit ca primărie până în 1992, când aceasta a fost mutată în clădirea fostului C.A.P. Găgești, situație care se menține și astăzi. Vechiul local construit în anul 1956, a primit alte întrebuințări: muzeu sătesc și bibliotecă comună, în prezent fiind în curs de renovare.

Consiliul Popular Găgești
Comitetul Executiv
Judetul Vaslui Nr. 143 din 28.12.1969

SITUAȚIA ALEGĂTORILOR PE SAȚE, SECȚII DE VOTARE.

Numarul sectiei de votare	Sedul sectiei de votare	Satele care voteaza	Numarul de alegatori	Total
111	Gagesti	Gagesti Pancani	272 51	323
112	Tupilați	Tupilați	339	339
113	Giurcani	Giurcani Peicani	432 421	853
3	-	5	1515	1515

Președinte
I. Vida

Secretar,
M. Rotaru

Total alegători pe sate în 1969

³⁰⁵ „România Liberă”, nr. 3274 din 15 aprilie 1955, p. 1-2.

4.4. Administrația după anul 1989

Odată cu schimbarea regimului politic din anul 1989, a apărut o nouă structură organizatorică, fiind dizolvate structurile de conducere anterioare. Prin hotărâri ale C.F.S.N., au fost stabilite structuri provizorii până la votarea în Parlamentul României a unei noi Constituții. Și la nivelul comunei Găgești au fost înființate, începând cu anul 1990, organizații locale ale partidelor politice ce funcționau la nivel central.

Astfel, la 20 mai 1990 au avut loc primele alegeri locale libere, însă provizorii, numai pentru un mandat scurt de doi ani, câștigate de Toderașcu Gheorghe, din partea partidului nou înființat, F.S.N., acesta obținând încă două mandate, conducând primăria Găgești până în anul 2000. Redăm în continuare structura politică a primarilor aleși și a consiliului local în urma alegerilor care au avut loc, pentru funcția de primar, consiliu local și viceprimari.

Pentru funcția de primar

NUME PRIMAR	MANDAT PARTID	PERIOADA
TODERAȘCU GHEORGHE	1992-1996 FSN	25.02.1992-11.06.1996
TODERAȘCU GHEORGHE	1996-2000 PSD	11.06.1996-26.06.2000
MOCANU VALENTIN	2000-2004 PSD	26.06.2000-22.06.2004
COATU TIBERIU-LORIN	2004-2008 PNG	22.06.2004-28.06.2008
COATU TIBERIU-LORIN	2008-2012 PD-L	28.06.2008-29.06.2012
STUPU COSTICĂ	2012-2016 PNL	09.06.2012-22.06.2016
STUPU COSTICĂ	2016-2020 PSD	22.06.2016-27.10.2020
STUPU COSTICĂ	2020-2024 PSD	27.10.2020-18.10.2024
STUPU COSTICĂ	2024-2028 PSD	18.10.2024-prezent

Pentru funcția de consilier local:

MANDATUL 1992-1996

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
ANDREI C. TOADER	C.D.	28.02.1992-13.06.1996
BORȘ P. CONSTANTIN	PDA	28.02.1992-13.06.1996
CRĂCIUN H. IOAN	FSN	28.02.1992-13.06.1996
LEFTER GH. ALEXANDRU	FSN	28.02.1992-13.06.1996
MANOLIU GH. AUREL	FSN	28.02.1992-13.06.1996
MICU A. SEBASTIAN	PDA	28.02.1992-13.06.1996
PAVEL D. CONSTANTIN	M.E.	28.02.1992-13.06.1996
PORUMBOIU ELENA	FSN	28.02.1992-13.06.1996
POMANA I. CONSTANTIN	FSN	28.02.1992-13.06.1996
ANTON ALEXANDRU	FSN	12.03.1992-13.06.1996
NEDELICU C. MARIN	PDA	12.03.1992-13.06.1996

MANDATUL 1996-2000

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BORȘ CONSTANTIN	PDSR	13.06.1996-26.06.2000
COSTEA PERICLIE	PSM	13.06.1996-26.06.2000
LEFTER ALEXANDRU	PDSR	13.06.1996-26.06.2000
MICU SEBASTIAN	PDSR	13.06.1996-26.06.2000
NISTOR CORNELIU	PDSR	13.06.1996-26.06.2000
PINTILIE VASILE	PDSR	13.06.1996-26.06.2000
PAVEL CONSTANTIN	MER	13.06.1996-26.06.2000
ROTARU GICĂ	CDR	13.06.1996-28.09.1997
OBREJA ION	CDR	13.06.1996-26.06.2000
STUPU GH. COSTICĂ	CDR	13.06.1996-18.12.1997
CIOBANU I.GHEORGHE	PDSR	11.07.1996-26.06.2000
COȚOVAN PETRU	CDR	28.09.1997-26.06.2000
NISTOR GHEORGHE	CDR	18.12.1997-20.05.2000
STUPU COSTICĂ	CDR	20.05.1999-26.06.2000

MANDATUL 2000-2004

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
CIACĂRU AUREL	PNL	26.06.2000-22.06.2004
CODIȚĂ IACOB	UFD	26.06.2000-22.06.2004
ENE PETRU	UFD	26.06.2000-22.06.2004
LUPU LAURENȚA	CDR	26.06.2000-22.06.2004
MÎȘLEA GELU	CDR	26.06.2000-22.06.2004
POMANA CONSTANTIN	PRM	26.06.2000-22.06.2004
ROTARU GICĂ	PNL	26.06.2000-22.06.2004
ROTARU MARIN	PD	26.06.2000-22.06.2004
STUPU COSTICĂ	PSDR	26.06.2000-22.06.2004
TODERASCU GHEORGHE	PSDR	26.06.2000-22.06.2004
MANOLE ZAMFIRA	CD	26.06.2000-22.06.2004
MANOLIU AUREL	PSD	15.06.2001-22.06.2004

MANDATUL 2004-2008

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BUTA GHIȚĂ	PNG	22.06.2004-28.06.2008
BUTA MARIAN	PNG	22.06.2004-28.06.2008
CODIȚĂ IACOB	PNL	22.06.2004-28.06.2008
MÎȘLEA GELU	PD	22.06.2004-28.06.2008
MIHAL CONSTANTIN	PSD	22.06.2004-28.06.2008
MOCANU VALENTIN	PSD	22.06.2004-28.06.2008
MIHAI NECULAI	PSD	22.06.2004-28.06.2008
POMANĂ CONSTANTIN	PRM	22.06.2004-29.03.2006
STUPU COSTICĂ	PSD	22.06.2004-28.06.2008
TODERAȘCU GHEORGHE	FSDR	22.06.2004-28.06.2008
CIOBANU GHEORGHE	PNG	24.06.2004-28.06.2008
ENE PETRU	PNL	01.07.2004-28.06.2008
CRĂCIUN ION	PRM	29.03.2006-28.06.2008

MANDATUL 2008-2012

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BUTA GHITA	PD-L.	28.06.2008-20.06.2012
BUTA MARIAN	P.S.D.	28.06.2008-20.06.2012
CRACIUN ION	P.R.M.	28.06.2008-20.06.2012
IACOMI NECULAI-BOGDAN	PNG-CD	28.06.2008-20.06.2012
MIHAI NECULAI	PD-L	28.06.2008-20.06.2012
MISLEA GELU	PD-L.	28.06.2008-20.06.2012
POPA ARISTOTEL	PD-L	28.06.2008-20.06.2012
STAFIE MARICEL	P.N.L.	28.06.2008-20.06.2012
STUPU COSTICA	P.N.L.	28.06.2008-20.06.2012
STUPU ION	P.R.M.	28.06.2008-20.06.2012
PLĂCINTĂ VASILICĂ	P.S.D	28.06.2008-23.06.2009
MOCANU VALENTIN	P.S.D.	23.06.2009-20.06.2012

MANDATUL 2012-2016

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BUTA GHITA	PDL	20.06.2012-22.06.2016
BUTA MARIAN	USL	20.06.2012-22.06.2016
COATU TIBERIU-LORIN	PDL	20.06.2012-22.06.2016
CRACIUN ION	USL	20.06.2012-22.06.2016
GORAS ANTONETA	INDEPENDENT	20.06.2012-22.06.2016
IACOMI NECULAI BOGDAN	PP-DD	20.06.2012-22.06.2016
MIHAI NECULAI	PDL	20.06.2012-22.06.2016
MISLEA GELU	PDL	20.06.2012-22.06.2016
MOCANU VALENTIN	USL	20.06.2012-22.06.2016
STAFIE MARICEL	USL	20.06.2012-28.06.2013
STUPU COSTICA	USL	20.06.2012-29.06.2012
MIHAL CONSTANTIN	USL	29.06.2012-22.06.2016
STUPU ION	USL	28.06.2013-22.06.2016

MANDATUL 2016-2020

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BUTA GEORGEL	PNL	22.06.2016-27.10.2020
BUTA MARIAN	PSD	22.06.2016-27.10.2020
COATU TIBERIU-LORIN	PNL	22.06.2016-27.10.2020
GOANȚĂ ALEXANDRU	PNL	22.06.2016-27.10.2020
GOANȚĂ GHEORGHE	PNL	22.06.2016-27.10.2020
IACOMI NECULAI BOGDAN	PRU	22.06.2016-27.10.2020
IONAȘC EMIL	PSD	22.06.2016-27.10.2020
MIHAL CONSTANTIN	PSD	22.06.2016-27.10.2020
MOCANU VALENTIN	PSD	22.06.2016-25.08.2017
NISTOR ADRIAN	PSD	22.06.2016-21.08.2018
POPA ION-TITI	PSD	22.06.2016-30.01.2008
DIACONU ALINA	PSD	25.08.2017-27.10.2020
NEDELICU LICĂ	PSD	21.08.2018-31.07.2020
ANDRIEȘ TANIA	PSD	21.08.2018-27.10.2020

MANDATUL 2020-2024

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BORȘ CORNELIU	PRO ROMÂNIA	27.10.2020-18.10.2024
BUMBARU SABINA-EMACRINA	PSD	27.10.2020-18.10.2024
BUTA GEORGEL	PNL	27.10.2020-18.10.2024
BUTA MARIAN	PSD	27.10.2020-18.10.2024
COATU TIBERIU-LORIN	ALDE	27.10.2020-18.10.2024
COSTA COSTEL	ALDE	27.10.2020-18.10.2024
CRĂCIUN ION	PRO ROMÂNIA	27.10.2020-18.10.2024
GOANȚĂ ALEXANDRU	PSD	27.10.2020-18.10.2024
IACOMI NECULAI-BOGDAN	PSD	27.10.2020-18.10.2024
SÎRGHI NECULAI	PNL	27.10.2020-18.10.2024
MIHAL CONSTANTIN	PSD	27.10.2020-18.10.2024

MANDATUL 2024-2028

NUME CONSILIER	PARTID	PERIOADA
BUTA MARIAN	PSD	2024
BUMBARU SABINA-EMACRINA	PSD	2024
MIHAL CONSTANTIN	PSD	2024
BORȘ CORNELIU	PSD	2024
GOANȚĂ ALEXANDRU ALIN	PSD	2024
BALAN ANISOARA	PSD	2024
SÎRGHI NECULAI	PNL	2024
GUȚU ALEXANDRU OVIDIU	PNL	2024
DANIE CĂTĂLIN	PNL	2024
CRĂCIUN ION	PRO ROMÂNIA	2024
UNGUREANU CHIRICA	PMP	2024

Viceprimari aleși din rândul consilierilor locali:

NUME VICEPRIMAR	PARTID	MANDAT	PERIOADA
PINTILIE VASILE	FSN	1992-1996	28.02.1992-11.07.1996
PINTILIE VASILE	PSDR	1996-2000	11.07.1996-29.10.1996
STUPU COSTICĂ	CDR	1996-2000	08.12.1997-02.07.2000
STUPU COSTICĂ	PSDR	2000-2004	02.07.2000-24.06.2004
CODIȚĂ IACOB	PNL	2004-2008	24.06.2004-24.10.2006
STUPU COSTICĂ	PSD	2004-2008	26.10.2006-28.06.2008
BUTA MARIAN	PSD	2008-2012	28.06.2008-20.06.2012
BUTA MARIAN	PSD	2012-2016	20.06.2012-22.06.2016
BUTA MARIAN	PSD	2016-2020	22.06.2016-27.11.2020
BUTA MARIAN	PSD	2020-2024	27.11.2020-04.10.2024
MIHAL CONSTANTIN	PSD	2024-2028	2024-2028

Ca secretari ai consiliului local după 1990:

POPA ARISTOTEL	1990-2006;
TĂBĂCARU GABRIELA	2006-prezent. ³⁰⁶

Consiliul local, conform Legii administrației publice locale nr. 215/2001 reprezintă autoritatea deliberativă, având inițiativa și hotărând în problemele de interes local.

Primarul este autoritatea executivă, ales prin vot direct într-un singur tur de scrutin, pentru un mandat de patru ani, ajutat de un viceprimar ales de consiliu. La ultimele alegeri locale din 2024, ec. Stupu Costică (PSD), care a câștigat un nou mandat, conduce primăria comunei Găgești din anul 2012, având o activitate meritorie. A realizat mai multe proiecte, unele începute de predecesori, iar altele propuse în timpul mandatelor sale care au fost realizate sau în curs de realizare. Acest lucru scoate în evidență spiritul organizatoric și gospodăresc precum și dorința acestuia de a realiza cât mai multe obiective pentru cetățenii comunei.

Viceprimarul actual, Mihal Constantin, la primul mandat, a fost ales cu votul majorității consilierilor locali în funcție la prima ședință de consiliu local.

Secretarul primăriei, jr. Tăbăcaru Gabriela, funcționar public de conducere, cu studii superioare juridice, apolitic, se bucură de stabilitate în funcție.

Componența consiliului local, formată din 11 consilieri, a fost stabilită în urma alegerilor din 2024, având următoarea structură politică:

P.S.D. 6, P.N.L., P.R.O. România 1, P.M.P. 1.

Primăria Găgești este organizată astfel: primarul împreună cu aparatul de specialitate al primăriei, reprezintă autoritatea executivă; consiliul local este autoritatea deliberativă, care în conformitate cu Legea nr. 215/2001, art. 36 alin.(1), are dreptul de a iniția și decide asupra tuturor problemelor de interes local, cu excepția celor care prin lege sunt atribuite altor autorități locale sau centrale.

Conform legii, primarul este ales prin vot direct, într-un singur tur de scrutin, pentru un mandat de patru ani, fiind ajutat de un viceprimar ales de consiliul local. Până la alegerile locale din 2012, inclusiv, primarul era ales prin vot, în două tururi de scrutin dacă în primul tur nu obținea jumătate plus unu din numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale.

Comuna Găgești, ca unitate administrativ teritorială, are două tipuri de instituții:

a) instituții publice de interes local, care funcționează în baza unor legi speciale și care derulează activități și servicii de interes public, acestea nu urmăresc obținerea de profit;

³⁰⁶ Informații primite de la reprezentata primăriei Găgești, Goraș Antoaneta.

b) servicii de interes public care se realizează fie prin servicii proprii, fie prin concesionarea acestora către operatori privați. Serviciile publice sunt subordonate primarului și asigură implementarea deciziilor consiliului local și al primarului, funcționând pe baza unui regulament aprobat de consiliu local. Atât primarul cât și consiliul local, au obligația de a implementa hotărârile stabilite de către consiliul local precum și orice alte dispoziții primite de la forurile ierarhic superioare, inclusiv derularea programelor sociale, atât cele de la nivelul comunei, cât și cele subordonate Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (D.G.A.S.P.C.) Vaslui,³⁰⁷

Sediul actual al primăriei funcționează din anul 1992 în clădirea fostului C.A.P. Găgești, are o suprafață de 350 mp, cuprinde birouri și o sală de ședințe. Aici își desfășoară activitatea atât primarul cât și aparatul tehnic al primăriei. La această dată există un total de 20 de angajați. Consiliul local își desfășoară activitatea în ședințe pe comisii și în plen în sala de ședințe a primăriei.

4.5. Organizarea fiscală

În orânduirea feudală, dările (impozitele) ce reveneau fiecărei persoane sau comunități se stabileau de obștea satului, proporțional cu averea fiecăruia. Această împărțire a datoriilor, făcută de obicei duminica după slujba de la biserică, se numea „*cîșla*”.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, locuitorii satelor erau împărțiți în mai multe categorii fiscale:

- a) *Mazilii*: descendenți ai boierilor mici, erau cei mai privilegiați. Nu intrau în *cîșla* satului și nu plăteau biruri sau nu făceau muncile (podvezile) impuse altor categorii. Ei aveau o dare fixă de plată, se ocupau de repararea drumurilor și de unele servicii administrative la isprăvnicie, cum ar fi, măsuratul moșilor sau cercetarea unor neînțelegeri între locuitori. Răzeșii alegeau un reprezentant numit vechil sau mazil pentru legătura cu autoritățile ocolului sau isprăvniciei. Numărul mazililor nu era fix, întâlnim la 1820, un număr de 7 mazili, iar în 1831 existau un număr de 12 mazili,
- b) *Scutelnicii*: țărani scutiți de bir în schimbul unor servicii către domn sau boieri. După 1830, au fost incluși în categoria dajnicilor,
- c) *Preoții și dascălii*: erau scutiți de bir; dacă își pierdeau această calitate, deveneau birnici,
- d) *Vădanele și nevolnicii*: erau scutiți de bir și nu erau incluși în calculul acestuia,
- e) *Holteii*: plăteau doar o pătrime din birul stabilit,
- f) *Însurățeii*: erau scutiți de bir timp de șase luni după căsătorie, apoi plăteau o dare redusă, destinată milei satului,

³⁰⁷ *Ibidem.*

- g) *Călărașii isprăvnicești și vornicii*: nu plăteau bir,
- h) *Băjenarii*: oameni veniți din alte sate sau ținuturi: scutiți de bir,
- i) *Negustorii*: scutiți de podvezi și capitație, plăteau o taxă fixă numită patentă pentru dreptul de a practica negoțul,
- j) *Meșteșugarii*: nu erau scutiți de bir,
- k) *Birnicii*: categoria fiscală fără privilegii, plăteau birul stabilit prin „cîșla”, dădeau ostași și participau la muncile impuse (beilicuri, podvezi).

Primele date fiscale referitoare la satele din zona comunei Găgești le avem din recensământul efectuat între anii 1772-1774 de către Rusia Țaristă, însă sunt prezente numai satul Găgești, ca proprietate a banului Costin cu 13 birnici și satul Giurcani, menționat ca sat de bulgari veniți la 1774, cu 94 de birnici și opt văduve, ambele sate făceau parte din Ocolul Roșieștilor. Satul Tupilați era inclus în satul Mălăești, iar Peicani, Popeni și Urdești nu erau menționate.³⁰⁸

În Condica Liuzilor din 1803, Găgeștii apare ca sat al spătarului Iordache Catargiu, cu 28 liude (oameni), care plăteau 166 lei pe sfert (trimestru) și 664 lei pe an, 3 cetățeni erau scutiți. Se mai arată că, „*locuitorii sunt plugari care se ocupă cu cărăușia*.”³⁰⁹

Satul Tupilați era al spătarului Șerban Negel, cu 30 liude care plăteau 177 lei pe trimestru și 708 lei pe an. Locuitorii se ocupau cu plugăria.³¹⁰

Alt sat menționat în Condică, era și Popeni, cu precizarea că satul era la origine răzășesc, având 52 liude, care plăteau 260 lei la trimestru și 1040 lei pe an. Locuitorii erau plugari. Celelalte sate nu apar.³¹¹

În anul 1816, în Condica visteriei Moldovei, apare satul Găgești, în ocolul Roșiești, cu 20 de liude care plătesc 80 de lei pe trimestru, cu plata în produse, în urma muncii prestate pe moșia lui Iordache Catargiu, *având loc de hrană îndestulat*. Celelalte sate nu mai apar.³¹²

În 1820, la catagrafiile Moldovei, satele componente ale comunei făceau parte din Ocolul Roșiești, astfel:

Satul Găgești este descris ca fiind moșia agăi Iorgu Ghica, cu 22 de birnici care plăteau în total 97 de lei. Mai există 9 slugi bejenari ai agăi, un *fiu de mazil cu bir la tablă* și trei slujitori ai bisericii (doi preoți și un diacon), în total 35 de persoane.

Pe categoriile enumerate mai sus au fost identificate următoarele nume:

Birnicii:

Axînti Vortholomei, Cosma **vorn(i)c**, Ioan Vortholomei, Ion Iavov, Lupul Masă, Vasîli a Lupului, Vasîli Iacov, Toma Bîrzu, Costand(i)n a babei,

³⁰⁸ *Moldova din epoca feudală*, vol. VII, partea II, Chișinău, 1975, p. 211.

³⁰⁹ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, p. 247-249.

³¹⁰ *Ibidem*.

³¹¹ *Ibidem*.

³¹² Corneliu Istrati, *Condica visteriei Moldovei din 1816*, Iași, 1979.

Ștefan Boeru, Costand(i)n Galbăn, Costand(i) Berghiu, Petcu Buicu, Ioan Buicu, Costand(i)n Buicu, Gheorghii Timofti, Ioan Timofti, Toderășcu Dosan, Ilii Ciobotar, Șărbăni Băciu, Enachi Boocu, Simion Boecă.

Dintre slugi și bejenari plugari ai dum(isal)i aga Iorgu Ghica: Melinti mocan, Ștefan vâcar, Timofti mocan, Lazăr mocan, Ignat mocan, Mihăilă mocan, Vasili Buicu, Gheorghii Buicu.

Cu bir în tablă: Ștefan sîn Vasili Rășcan.

Preoți, însă: preut(ul) Dumitru și preut(ul) Ilii, diacon(ul) Pavăl. ³¹³

Satul Giurcani este prezentat în 1820 ca moșie răzășească, la câmp, locuitorii ocupându-se cu plugăria, fiind în starea a II-a. Aceștia plăteau 48 de lei. Mai erau 12 birnici ce au fost *emaci bulgari*, străini, 5 văduve și nevolnici, 14 slugi vechi, din care: 3 ale vornicului Neculai Costachi, 2 ale spătarului Iordache Roset, 6 ale sulgerului Pavăl Tulbure, 3 ale portarului Enacu, 6 bejenari veniți de un an, argați pe la mazili, 1 fiu de mazil fără dajdie, 3 bejenari ai căpitanului Lazăr, 21 mazili ruțași și rupte, 4 slujitori ai bisericii: 2 preoți, 1 diacon, 1 dascăl. În total un număr de 66 de liude (categorie fiscală).

Dintre emacii bulgari „ci sînt cu bir în tabla Visteriei”, avem nume ca: Petri Calangiu, Peiu Calangiu, Mătei Cujuciu, Miti Gheorghiu, Ghiorghi Boingiu, Marin Topală, Gheorghii Rotar, Pani Moscu, Marinciu Moscu, Ivan Mocan, Toad(e)r Lefter, Toad(e)r Cazangiu;

Slugile a d(umisali) vor(ni)c(ului) Neculai Costachi, „îns(ă):Gavril Bulgariu, Vasili Mărpac, Cozma vâcar”.

Slugi a d(umisale) sulgeriului Pavăl Tulburi, „îns(ă):Chirila (I)emandi, Ștefan Munte(a)n, Deligilescu, cioban, Tudurachi Caramihail, Chirie(a)c, Costi, Savva a Mărandii”;

Slugi a d(umisale) portariului Enacu, însă: Marcu Tonciu, Dimir Dimitru, Ioan Cordul;

Vădani și iartați, însă: Gheorghii Rotar, Vasili Bocman, Costanda vădana, Anița vădana, Enciu Rosăt;

Slugi a dum(i)s(ale) spat(arului) Iordachi Costachi, „însă: Vasili, grădinariu, Ioan Cocariu;

Bejenari argați pi la mazili și alții, însă: Petri Poiu, Tănasă Cergu, Chirilă, Mătei Cazangiu, Radu Chitariu, Ioan Rusu”;

Ficior de mazil: Șărbăni Necula;

Bejenari supuși la căp(i)t(a)n(ul) Lazăr, „îns(ă): Panica a vădanei Gheorghii Neiciu, Mihai Ceașu”;

Mazili, ruțași și ruptili Visteriei, „însă: Pavăl Gherțiu, Petcu sîn Dumitru, Neculai Iancu, Ion Glăvan, Toad(e)r Topală, Nedu Marmar, Dobri Mătei, Dobri

³¹³ Corneliu Istrati, *Catagrafica fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 325 și Mihai-Cristian Amărieuței, Mircea Ciobotaru, *Catagrafiile visteriei Moldovei (1820-1845)*, vol. X, „Ținutul Fălciul”, partea I (1820), Iași, 2016, p. 278.

Bal, Neculai Cuzicliu, Tili Zlătar, Chirie(a)c Cazangiu, Coli Mutah, Petri Cherciu, Ilii Bălanciu, Stanciu Șopu, Coli Pivlian, Gheorghii Manoli, Petri Calangiu, Mihai Casaracgiu, Enciu Miciul ci-i zic Sfetcu, Grigor(a)ș Bogos”;

Preuți, îns(ă): preut(ul) Maței, preut(ul) Alexandru, diacon(ul) Alexandru, dascal(ul) Ioniță.³¹⁴

Satul Popeni (Popenei) este descris la 1820 ca moșie a spătarului Iordachi Roset și a lui Ilie Costachi-Lățescu, situată la câmp, unde locuitorii își asigurau hrana cu plugăria, fiind în starea a II-a. În această comunitate erau prezenți: 10 mazili, ruptași și rupte; un birnic din satul Viltotești care plătea 4 lei; o slugă a căpitanului Lazăr, plătind bani; 4 nevolnici; 4 slugi vechi, dintre care două aparțineau *vornicului Șerban Negel* și două spătarului Iordachi Rosetti; 8 bejenari veniți de un an, care lucrau pentru mazili; 1 postelnicel cu carte și 1 preot, în total 30 de oameni (liude).

Dintre aceștia, sunt menționate următoarele nume:

Mazili, ruptași și ruptili Visteriei, îns(ă): Gheorghii Caraper, Toad(e)r Caraper, Toad(e)r Huzum, Crîsti Cambur, Costand(i)n Avram, Ghiorghii Stoian, Sfetcu, Alexa Moldovan, Costand(i)n Gherasîm;

Birnici ot Viltotesti: Crîsti Bulgariu;

Slugă a căp(i)t(a)n(ului) Lazăr: Gheorghii Găgăuți;

Slugi a dum(isale) vor(ni)c(ului) Șarban Negel, însă: Neculai Iacsu, Neculai Boingiu;

Slugi a d(umisale) spăt(arului) Iordachi Ros(e)t, însă: Radu Bejănariu, Cos(ta)nd(i)n Rogojan;

Iertați, îns(ă): Toad(e)r, herghelegiu, Ion, cr(î)șmariu, Ioan u(n)gure(a)n, Costi rusul;

Bejenari viniți cîti de un an, argați pi la mazili și alții, îns(ă): Ilii Barbă, Simion sîrbu, Chirie(a)c Căsari, Gheorghii, mocan, Dumitru, moldovan, Geles sîrbu, Ioan zăt Nasta, Gheorghii, bulgariu;

Post(e)l(ni)ce(l): Carapetri;

Preoți: preut(ul) Gheorghii.³¹⁵

Satul Peicani (Peiacanei) este descris în 1820 ca fiind moșie a Episcopiei Romanului, la câmp, hrana locuitorilor cu plugăria, fiind în starea a III-a. Sunt prezentați astfel: *11 bejenari veniți de trei ani, argați și plugari ai moșiei, care plăteau 4 lei, de la 1 ce a fost emac și acum s-a pus la bir; 10 slugi, din care, 2 ai vornicului Iordachi Catargiu, 2 ai paharnicului Grigori Duca, 1 a agăi Iorgu Ghica, 4 ai portarului Enacu, 1 a lui Grigore Butuce, 4 mazili,*

³¹⁴ Corneliu Istrati, *Catagrafica fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 326 și Mihai-Cristian Amărieuței, Mircea Ciubotaru, *Catagrafiile vistieriei Moldovei (1820-1845)*, vol. X, „Ținutul Fălciul”, partea I (1820), Iași, 2016, p. 285-287.

³¹⁵ *Ibidem*, p. 327 și *Ibidem*, p. 287-288.

ruptași și rupte, 6 bejenari, veniți de doi ani: 2 ai căpitanului Lazăr, 4 argați, pe la mazili, 1 iertat, 1 birnic al satului Găgești, 1 preot, în total 35 oameni (capi familie).

Dintre aceștia avem următoarele nume:

Mazîli, ruptași și ruptili Visterii: Neculai Avram, Dumitru Ioan, Velecu sîn Nicu, Costachi Pîrșoava;

Ce au fost emacu: Iopci;

Slugi a dum(isal)i portariului Enacu, însă: Gheorghi Baca, Tudorachi Grigoriță, Ștefan Grigoriță(ă), Filip Harizan;

Slugi a d(umisale) pah(a)r(nicului) Grigoraș Duca: Andrei Codre(a)n Gheorghi sîn Vîrlan;

Slugi a dum(isal)i vor(ni)c(ului) Iordachi Catargiu: Mihălachi Plăcintă, Andrei Ciobotar;

Slugi a dum(i)s(ale) aga Iorgu Ghica: Neculai Ciocăniți;

Birnic cu sat(ul) Găgești: Vasîli

Iertat: Tudorachi;

Slugă a d(umisal)i Grigori Butuci: Tănasă Borș;

Bejănari supuși la căp(i)t(a)n(ul) Lazăr: Chirie(a)c Cilinghir, Costi Sîșman;

Bejănari argați viniți cîte de un an pi la mazili și alții,: Eni Tîrză, Ioan, grădinar, Costi, Paraschiv;

Bejenari viniți de trei ani, plugari și argați a moșii,: Ștefan Cioric, Mihalachi, Toad(e)r, Ignat, Vasîli, Grigori Măriță, Mihai, Tănasă, Grigori, Vasîli;

Preut(ul): Dumitru.³¹⁶

Satul Tupilați este prezentat în 1820 ca moșie a vornicului Șerban Negel, la câmp. Locuitorii își asigura hrana din munca câmpului. Majoritatea erau plugari în starea a II-a. Sunt recenzați un număr de 44 hrisovoliți bulgari și rupte de visterie. *Satul plătește 8 lei de la 2 ce au fost emaci și s-au pus în bir.* Mai sunt următoarele categorii fiscale: *3 iertați și nevolnici, 3 fii de ruptași fără dajdie, 11 slugi vechi ale vornicului Șerban Negel, ce au fost mai înainte birnici, 14 bejenari veniți de doi și trei ani, argați la vornicul Șerban Negel, 3 slujitori ai bisericii (2 preoți și 1 dascăl), 1 postelnicel.* În total sunt catagrafiați 88 de oameni (capi de familie).

Pe categorii fiscale am identificat următoarele nume:

Hrisovoliți și ruptași: Ion Butnariu, Vasîli Butnarie sîn Năstasă. Anton Dobrojan, Buni Zlati, Tănasă Novac, Domitan i Petritan[sic!], Mihai Zlătan Dobri, Costi Cioban, Zaharie Cioban, Stoian Cimp(i)eș, Fălciu, Timuriu? Dumitru, Chila Bărbieri, Toad(e)r Clămbabă, Vasîli Nedelcu, Toad(e)r Busuiuc,

³¹⁶ Corneliu Istrati, *Catagrafica fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 327 și Mihai-Cristian Amărieuței, Mircea Ciubotaru, *Catagrafiile visteriei Moldovei (1820-1845)*, vol. X, „Ținutul Fălciului”, partea I (1820), Iași, 2016, p. 288-289.

Petri Covacu, Dumitru Stan, Miciul sîn Gheorghî, Dumitru sîn Gheorghî Cojocar, Vasîli sîn Gheorghî Dobrojan, Radu sîn Gheorghî Tahtagiu, Radu sîn Velicu, Gheorghî Stoian Cioban, Gheorghî Zlati, Mihai Şîru, Casa lui Zlătan, Velicu Gheorghî Docu, Casa Hinciului cu doi copii mici, Enciu Mihai, Dumitru sîn Neculai Buicu, Petcu Arnăut, Panainti Docolu, Dima Novacu, Gheorghî i Săbi, Petcu Dima, Tănasă Stoian, în total 37 iar cu cei din dosu: Ioan sîn brat Ciacîru, Toad(e)r Nedeli..., Năstasă sîn Vasîli Butnariu, Stoian Becciu, Gheorghî Ciobotariu, Caraivan, Donni Dandă, în total 44;

Feciori de ruptaşi fără dajdii: Ilîi sîn Doni, Eni Caraivan, Dumitru Ciobotariu;
Iertaşi şi nevolnici, însă: Mihai Carabagic, Eni Deli Chirie(a)cu, Costand(i)n Iucan;

Ce au fost emaci, însă: Toad(e)r Caracaş, Eni Bulgari;

Bejenari viniţi cîti (de) doi ani, argaţi şi plugari la d(umnealui) vor(ni)c(ul) Negel: Gheorghî Arnăut, Gheorghî, mocan, Deli Petri, Cristi Mădan, Manoli Ciacîru, Dimir Dochigiu, Crîsti Rotariu, Gheorghî grecul, Ilîi grecul, Coli Hinciu, Ioan rusul Hrinscu, alt Hrinscu;

Suma urmii 12+ văcarii: Sandu şi Ioniţă=14;

Bej(ă)nari viniţi cîti de cinci ani, slugi a d(umisale) vornicului Negel: Mihai Carabagic, Năstasă, Toad(e)r Axînti, Dumitru Nedelcu, Anton croitoriu, Cos(ta)nd(i)n, mocan, Caratan, Vasîli Culciu, Toad(e)r Cithbagiu (probabil Ciorbagiu);

Preuţi, însă: preut(ul) Andrei, preut(ul) Gheorghî

Dascăli, însă: dascăl(ul) Ioan;

*Postelnic: Chicu.*³¹⁷

La catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831, satele aparţinînd comunei Găgeşti, fac parte din ţinutul Fălciu, ocolul Mijlocului, cu următoarele date:

În **satul Peicani** apar în anul 1831, 24 de birnici, 1 ruptaş, 5 ruptele visteriei, 1 diacon, 1 dascăl, 8 văduve, 2 slujbaşi voinici, în total 42 capi de familie. Proprietar al satului fiind Episcopia Romanului.³¹⁸

În **satul Popeni**, apar la 1831: 12 birnici, 3 ruptaşi, 9 ruptele visteriei, 1 preot, 2 dascăli, 1 scutit pentru strajă, 3 bătrîni şi nevolnici, 3 văduve, 2 slujbaşi voinici, în total 36 capi de familie. Proprietar al satului fiind postelnicul Iordache Roset.³¹⁹

În **satul Găgeşti**, apar la 1831: 33 de birnici, 2 oameni fără căpătîi, 1 mazil, 1 ruptaş, 2 preoţi, 2 dascăli, 1 bătrîni şi nevolnici, 5 văduve, 6 slujbaşi voinici, în total 53 capi de familie. Proprietar al satului fiind Elencu Catargiu.³²⁰

³¹⁷ *Ibidem*, p. 328 şi *Ibidem*, p. 295-298.

³¹⁸ Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831*, Iaşi, 2009, p. 153.

³¹⁹ *Ibidem*.

³²⁰ *Ibidem*.

În satul **Giurcani** apar la 1831: 11 birnici, 2 oameni fără căpătâi, 3 mazili, 2 ruptași, 9 ruptele visteriei, 2 preoți, 2 dascăli, 4 privilegiați, 2 scutiți pentru strajă, 1 bătrâni și nevolnici, 9 văduve, în total 47 capi de familie. Proprietari ai satului fiind răzeșii și Gavril Focșa.³²¹

În satul **Tupilați** erau la 1831: 17 birnici, 2 mazili, 2 ruptași, 49 ruptele visteriei, 4 preoți, 1 diacon, 2 dascăli, 1 privilegiați, 4 bătrâni și nevolnici, 6 văduve, 2 slujbași voinici, în total 90 capi de familie. Proprietar al satului fiind spătarul Iancu Negel. În anul 1832, sârbii hrisovoliți din satul Tupilați solicită comisiei însărcinată cu împărțirea patentelor din isprăvnicia Fălciu, ca în virtutea și puterea hrisoavelor pe care le dețin să nu rămână în capitație ca ceilalți locuitori birnici³²², răspunzându-le printr-o adresă din 29 ianuarie 1832.

Dintre satele dispărute, apare la 1831 satul **Grozești** cu 22 de birnici, 5 mazili, 5 ruptași, 1 preot, 1 privilegiat, 2 bătrâni nevolnici, 11 văduve, 5 slujbași voinici, în total 52. Proprietar al satului fiind medelnicerul Constandin Fortul.³²³

Centralizând categoriile fiscale la 1831, în satele comunei Găgești, am identificat:

- a. *Mazilii*: 12 mazili, printre care Munteanu, Begiul, Burlacu, Novacu, Moloșan (în Grozești) și Ion sân Ilie Șulete (în Găgești). În celelalte sate numele lor nu au fost identificate, menționându-se doar un total al acestora.
- b. *Ruptașii sau ruptele visteriei*, erau scutiți de unele biruri și plăteau o dare fixă către visterie. Am identificat un număr de 21 ruptași din care 5 în Grozești, 1 în Peicani, 3 Popeni, 1 în Găgești, 3 în Tupilați, 9 în Giurcani. În Tupilați, numărul ruptașilor a crescut de la 44 în 1820 la 49 în 1831. Ei mai erau numiți și „sârbi hrisovoliți”, adică cei care dețineau un hrisov domnesc pentru anumite drepturi. Printre cei 21 de ruptași se regăseau nume ca: Manolache Buta din Peicani, Buiuc, Butnaru, Zlatan, Ciobanu, Dima în Tupilați, Ion sân Manole, Manolache Caramblea, Chiriac sân Petcu, Dumitru în Giurcani. În 1831, în total erau înregistrați 72 de rupte ale visteriei, din care: 49 în Tupilați, 9 în Giurcani, 9 în Popeni și 5 în Peicani.
- c. *Scutelnicii*, o altă categorie fiscală, fiind formată din țărani scutiți de bir de către stăpânire în schimbul unor servicii către domn sau boieri. La mijlocul secolului al XVIII-lea, Constantin Mavrocordat acordă dregătoriilor de toate treptele, câte un număr de scutelnici fixat în raport cu dregătoria. Ei plăteau birul către dregători sau slujeau la curtea acestora. După 1830, scutelnicii sunt incluși în categoria dajnicilor iar boierii sunt despăgubiți cu 24 lei pe an pentru fiecare scutelnici la care ar fi avut dreptul. În 1820, în Brăițeni erau 12

³²¹ *Ibidem*.

³²² Costin Clit, *Documente hușene*, vol. III, p. 328.

³²³ *Ibidem*.

- scutelnici de care 6 ai slugerului Ștefan Luca și 6 ai slugerului Costache Vasiliu, iar în Peicani era un scutelnic al vornicului Catargiu.
- d. *Preoții și dascălii* erau scutiți de biruri. Când își pierdeau această calitate, dacă nu se bucurau de privilegiile acordate mazililor, sau ruptașilor, erau trecuți în rândul birnicilor. Numele lor sunt prezentate mai sus.
 - e. *Privilegiații* erau diverși slujitori scutiți de bir și care se bucurau și de alte avantaje. În 1831 erau 3 privilegiați, din care unul în Grozești, unul în Tupilați și unul în Giurcani.
 - f. *Văduvele și nevolnicii*, erau scutiți de bir și la stabilirea lui pe sat erau excluși din calcul. În 1831 se constată existența a 11 bătrâni nevolnici și 42 de văduve, din care 11 în Grozești, 8 Peicani, 3 în Popeni. 5 în Găgești, 6 în Tupilați, 9 în Giurcani, reprezentând 13 % din totalul populației satelor. Nu se cunosc cauzele existenței unui așa număr mare de femei văduve, presupunând că bărbații lor au căzut la datorie pe front sau au murit de timpuriu ca urmare a unor epidemii.
 - g. *Holteii*, plăteau numai o pătrime din birul sfertului stabilit cu prilejul întocmirii cîslei.
 - h. *Însurățeii*, timp de 6 luni erau scutiți de bir după scurgerea acestei perioade, până la noua catagrafie plăteau o dare mai dedusă care se depunea la cutia satului.
 - i. *Călărașii isprăvnicești și vornicii* nu plăteau niciun bir.
 - j. *Bejenarii* erau oameni veniți în sat din alte ținuturi. În 1820 erau 68 de bejenari, veniți de un an sau de doi ani, cei mai mulți fiind în satul Tupilați, în număr de 25. Între ei întâlnim nume ca: Mihai Carabagic, Dumitru Nedelcu, Deli Petru, Toader Culciu, Toader Ciorbagiu, Manole Ciacăru, Coli Hâncu. În 1931 nu se mai stabilise nici un bejenar.
 - k. *Negustorii* erau scutiți de podvezi de capitație, în schimb plăteau patenta, (o dare fixă pentru dreptul de a practica negoțul). În 1820 și 1831, nu figura nici un negustor în satele comunei.
 - l. *Meșteșugarii* (dogari, morari, zidari, etc.), erau scutiți de bir.
 - m. *Birnicii*, constituiau categoria fiscală fără privilegii, plăteau birul stabilit prin câșlă, dădeau ostași și participau la muncile impuse. În total pe comună în 1831 erau 97 de birnici (Peicani 24, Popeni 12, Găgești 33, Tupilați 17, Giurcani 11). Printre ei se numărau persoane cu nume precum: Chirciu, Neculai sîn Găgăuș, Mocanu, Mitiul Suceveanu, Drângă, Mihăilă, Rusu, în Giurcani; Ciocârlan Bîrsan, Surdu, Pricopie, Stoian, Bârsan în Grozești; Ciobotaru, Chicu, Ceacăru, Ciobanu, Anton, Calciu, Grecu și Axinte (Tupilați).³²⁴

³²⁴ Pentru toate categoriile vezi Corneliu Istrati, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831*, Iași, 2009, p. 153.

Regulamentul organic a înlocuit impozitele directe și indirecte pe care le plăteau locuitorii satelor cu o dare unică de 30 lei pe cap de locuitor, numită capitație, care se stabilea din 7 în 7 ani, când se făcea recensământul populației, iar prin cîșlă se stabilea cota de plată. În funcție de averea și numărul vitelor, această taxă era stabilită de o comisie compusă din preoți și 3 jurați (fiecare din satul unde lucra sau de origine).

După Unirea Principatelor Române din 1859, privilegiile de clasă au fost eliminate, iar impozitele au început să se plătească proporțional cu puterea de cumpărare a contribuabililor. Încasarea taxelor se făcea prin casierul comunal sau agentul fiscal, iar pentru grupuri de trei-patru comune era numit un preceptor. La Găgești au funcționat mulți ani ca preceptori, Bălan Constantin și Ilie Ciobanu, care în perioada cotelor din anii '50 ai secolului trecut, au avut mare rol în intimidarea cetățenilor, punându-le sechestru pe bunuri.

4.6. Organizarea judecătorească

În trecut, judecățile nu se bazau pe legi scrise, ci pe norme tradiționale, numite „*obiceiul pământului*”, care, dacă ar fi fost respectate consecvent, ar fi adus mai multă dreptate. Țăranii își câștigau însă greu dreptatea, iar atunci când apelau la Domnie, judecata era făcută de așa numiții *obicenii* sau stăpâni locali. În „ținuturi”, dreptul de judecată îl aveau vornicii, pârcălabii și vătafii. La sate, dreptul de judecată l-au păstrat mult timp juzii, care erau în majoritatea cazurilor oameni vârstnici. Infracțiunile erau de natură publică și cu caracter privat. Sancțiunile pentru delikte și crime erau „de obicei”, pedeapsa capitală, prin spânzurătoare în cazul delictelor de furt ori prin decapitare în cazul crimelor. Arestarea individului se făcea din ordinul dat de „judec primarius”, ca președinte al instanței „oamenilor buni și bătrâni”, de către vataman cu jandarmii din „straja satului”. În pricinile legate de pământ, țăranii erau adesea nedreptățiți în fața stăpânilor moșiei, pe care-i numeau uneori „ciocoi”.

Începând cu 1831, s-au înființat *județele satești*, formate din trei bătrâni *pacinici* aleși anual de către locuitorii satului: câte unul din fiecare categorie socială, țărani fruntași, mijlocași și nevoiași (săraci, codași) și un preot al satului. Județul sătesc era confirmat de către judecătoria ținutală, acești pacinici confirmați de judecătoria ținutului, judecau pricini mărunte, cu valoare de până la 15 lei, precum ar fi unele neînțelegeri între săteni, confirmarea împrumuturilor sau a făgăduielilor de zestre. Ei păstrau ordinele isprăvniceiei, controlau magaziiile de rezervă iar din 1853, completau condicile primite de la Departamentul de Interne al Isprăvniceiei.

Alegerea *pacinicilor* avea loc o dată pe an, într-o zi de duminică, după slujba bisericească, în curtea boierului sau a vechilului său, în prezența acestora. Se redacta un proces verbal, iar o copie era trimisă judecătoriei ținutului. Ședințele județului sătesc se țineau duminica, la casa preotului, cu participarea

locuitorilor, iar scopul pacinicilor era împăcarea părților. În 1850, Regulamentul Administrativ a prevăzut că satele cu un număr suficient de familii (50) puteau avea un județ sătesc compus din: preot, vornic, trei pacinici și un secretar care ținea registrele satului. Pe lângă atribuțiile judiciare, județul sătesc avea obligația să execute ordinele venite de la autoritățile superioare.

În 1876, județele sătești au fost înlocuite cu *judecătorii comunale de pace*, alcătuite din primar, doi jurați și secretarul comunal, care îndeplinea și funcția de grefier. Dintr-un borderou cu oficiul de cheltuieli pe luna mai 1876, primăria Găgești alocă suma de 4,80 lei ca subvenție pentru întreținerea judecătoriei de pace, semnează primar, Toader Berghiu.³²⁵ Astfel, în funcție de subordonarea satelor din comuna Găgești, au funcționat judecătorii comunale la Găgești, Vutcani, Fălciu, Murgeni și Jigălia. Mai târziu a apărut o treaptă superioară care era judecătoria de plasă, funcționând la Vutcani, Fălciu, Murgeni, și judecătoria de județ, respectiv, tribunalul și apoi curțile de apel.

În anul 1952, prin legea numărul 5 din 1 august, curțile de apel au fost desființate, fiind introdus sistemul judiciar sovietic cu două grade de jurisdicție, respectiv tribunalele raionale și tribunalele regionale. Comuna Găgești a fost arondată judecătoriei Murgeni, care a fost înființată în 1952, ca judecătorie raională. A fost desființată apoi în 1960, reînființată în 1993 prin Hotărârea nr.337 din 9 iulie și desființată definitiv în 1 noiembrie 2011. Comuna Găgești fiind arondată cu data de 1 noiembrie 2011, judecătoriei Huși, pendinte de Curtea de Apel Iași.

Comisiile de judecată sau împăciuire

Înainte de 1989, în cadrul Consiliilor Populare Comunale funcționau comisii numite *comisii de împăciuire*, având rolul de a soluționa conflicte și plângeri ale cetățenilor. Aceste comisii erau organe obștești cu atribuții de influențare și jurisdicție, conform Legii nr. 59/1968 privind organizarea și funcționarea consiliilor populare. Ele judecau abateri de la regulile conviețuirii sociale, unele litigii de muncă, precum și conflicte patrimoniale, încercând împăcarea părților. Dacă împăcarea nu reușea, litigiul era trimis spre judecare la Judecătoria Bârlad.

În comuna Găgești, în anul 1977, funcționa o astfel de comisie de judecată în cadrul biroului executiv al Consiliului Popular Comunal. Comisia era formată din primar, președintele CAP, secretarul biroului executiv, directorul școlii și șeful postului de miliție. Deși această comisie aplica legislația partidului, ea oferea o iluzie a justiției populare.

Autoritatea tutelară din cadrul Consiliului Popular Găgești avea responsabilitatea protecției minorilor și asigurării frecvenței la școală.

³²⁵ S.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, 274/1876, f. 9.

Secretarul biroului executiv era președintele colectivului de sprijin al acestei autorități. Părinții elevilor care absentau de la cursuri erau sancționați contravențional cu amenzi cuprinse între 15 și 50 de lei.

4.7. Organizarea asistenței medicale-umane

Vorbind despre evoluția asistenței medicale și a condițiilor igienico-sanitare de-a lungul secolelor, informațiile disponibile sunt foarte limitate, deoarece, în trecut, mai ales în perioada feudală, sănătatea populației nu reprezenta o preocupare importantă. Totuși, se știe că încă din cele mai vechi timpuri se foloseau „gropi menajere” pentru eliminarea deșeurilor și resturilor menajere, iar uneori fiecare locuitor folosea o „râpă” aflată la îndemână pentru acest scop.

În Evul Mediu, locuințele erau insalubre, neîncălzite și luminate doar cu opaiț sau o lumânare. Țăranii erau epuizați de muncă și lipsiți de cele mai elementare condiții de igienă personală și familială. În contextul misticismului și al ignoranței, se practicau frecvent descântecele, cu plante și remedii oferite de bătrâne sau vraci. Tratamentul bolnavilor era însoțit și de practici magice, destinate să îndepărteze boala. De altfel, întreaga medicină arhaică era axată pe meșteșugul vindecării întemeiat pe îmbinarea sistematică a empiricului cu magicul.

În acest spațiu geografic există o floră medicinală extrem de diversificată cu specii cu mare valoare terapeutică, utilizată de localnici din vremuri străvechi până astăzi, majoritatea locuitorilor recunoscând plantele medicinale, cunoscând metodele de recoltarea, uscare și depozitare a acestora, ca și prepararea unor remedii tămăduitoare (ceaiuri, decocturi, tincturi, siropuri, vinuri medicinale, preparate pentru inhalatii și băi fitoterapeutice, cataplasme, uleiuri medicinale). Toate sunt rezultatul unei îndelungate experiențe de viață a generațiilor. În decursul timpului, plantele medicinale au fost folosite atât în tratarea unor afecțiuni ale corpului uman cât și al animalelor din gospodărie. Dintre cele mai utilizate plante medicinale ale florei spontane aparținând acestui spațiu geografic remarcăm: alunul, busuiocul, călinul, chimenul, cimbrișorul de câmp, ciuboțica cucului, coada calului, coada șoricelului, menta, mușetelul(romanița), lumânărica, măcieșul, mierea ursului, păducelul, păpădia, pătlagina, pelinul, porumbarul, rostopasca, salcia, salcâmul, sânzienele galbene, socul, sunătoarea, talpa găștei, tătâneasa, teiul, traista ciobanului, urzica, usturoiul ș. a. De la ele s-au folosit partea aeriană, frunzele, semințele, coaja, rădăcinile, mugurii sau florile, după caz. Multe din cuceririle medicinei științifice moderne își au antecedentele în modeste leacuri folosite de străvechii tămăduitori empirici. De multe ori locuitorii arhaici (*doftoroaiele satelor*), își descopereau vocația în urma trecerii lor printr-o boală grea și îndelungată. Acești locuitori erau foarte respectați de membri comunității, practicând adesea și descântecele magico-medicinale.

O credință adânc înrădăcinată în lumea satului tradițional, încă din vremuri străvechi, era cea de „deochi”, referitoare la efectele vătămătoare ale privirii admirative sau „*pofticioase*” a anumitor persoane. Împotriva presupuselor tulburări pricinuite de „uitătură” (dureri de cap, febră, greață, pierderea poftei de mâncare etc.), mamele luau tot felul de precauții, dată fiind credința că cel mai lesne erau deochiați copiii mici. Tratatamentul deochiului se baza pe „stingerea cărbunilor” în „apă neîncepută”, purtarea amuletelor (panglici sau șnururi roșii) recunoscute pentru calitatea lor de a feri de deochi. În sate, prin anii '60 ai secolului trecut, erau recunoscute anumite persoane care „deocheau”. În satul Tupilați, de exemplu, erau recunoscuți din acest punct de vedere, Vasile Done și Ceru Ion. În cadrul medicinei arhaice s-a dezvoltat un întreg sistem de cunoștințe pozitive în legătură cu apărarea sănătății și preîntâmpinarea îmbolnăvirii (profilaxia), prin respectarea importanței curățeniei, prin observații asupra calităților comestibile, toxice și terapeutice ale celor mai diverse produse vegetale și animale, sau asupra tehnicilor de conservare și preparare a alimentelor, prin amenajarea locuințelor.

Multe alte „remedii băbești” se foloseau împotriva durerilor lombare (ventuzele), a limbricilor (petrol lampant pe cuburi de zahăr), durerile de gât (pleașca), pentru cauterizarea rănilor deschise (aloe), pentru adormit copiii (semințe de mac), la pansarea rănilor ca hemostatic și antiseptic (ceara de albine) etc.

Dintre materialele de curățenie folosite, chiar până în anii '80 ai secolului trecut au fost săpunul de casă, leșia (apă fierbinte cu cenușă din paie), folosită și pentru spălarea părului de pe cap, de asemenea cenușa simplă pentru curățat și dezinfectat vasele și tacâmurile, iar ca substanțe dezinfectante pentru răni, era folosit rachiul fuză, adică cel din „frunte”.

În aceste condiții precare, boli precum tuberculoza, pelagra și maladii contagioase cum ar fi: ciuma (în anii 1828-1829) sau holera (în anii 1831, 1834, 1866) au făcut ravagii în rândul populației. Deși se foloseau plantele medicinale pentru tratarea unor boli, nu exista nicio organizare sanitară oficială. Abia în anul 1861, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a înființat serviciul sanitar și serviciul sanitar veterinar pentru armată, precum și primele școli de medicină umană și veterinară, care ulterior au fost transformate în facultăți.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, la aproximativ 8 km de satul Tupilați, în satul Mălăești, a fost înființat un spital care a contribuit la rezolvarea problemelor sanitare din zonă. Spitalul a fost condus inițial de medicul Grigore T. Popa, susținut la studii de boierul Constantin Corbu, care, prin testament, a lăsat conacul boieresc din Mălăești pentru a fi transformat în spital. Deși acest spital a determinat creșterea nivelului de igienă și asistență medicală în comunitate, epidemiile, cum ar fi epidemia de tifos exantematic din timpul Primului Război Mondial, care a afectat populația, provocând mortalitate ridicată și pierderi economice semnificative. În acest context, spitalul a fost

transformat în spital de carantină. Astăzi, spitalul funcționează ca centru de reabilitare și recuperare neuropsihică cu un număr de 52 de paturi.

În anul 1908, în târgul Murgeni, la 14 km de centrul de comună, Găgești, s-a construit un spital mic la început, cu trei pavilioane, dar care s-a bucurat de medici de înaltă ținută profesională. Inițial spitalul a început cu două secții: boli interne și contagioase, cu 25 de paturi și un medic. Abia în anii, 1935-1938, dr. Juvara Ion, a pus bazele secției de chirurgie. În anul 1950, spațiul de spitalizare ajunge la 70 de paturi, încadrat cu trei medici și 12 cadre medicale medii care în 1975 ajunseser să aibă 240 de paturi, profilat pe 7 secții.³²⁶

În 1947, sub patronajul spitalului Murgeni, a fost înființată o casă de nașteri în satul Giurcani, care a funcționat până în 1953 în casa învățătorului Ion Chichiță, având ca moașă pe Crăciun Ioana. După anul 1953, casa de nașteri a fost mutată în satul Găgești, acolo unde a fost amenajat și un dispensar uman cu personal bine pregătit.

Spitalul Murgeni a deservit și locuitorii comunei Găgești, fiind până la sfârșitul anilor '80, ai secolului trecut, cel care a salvat multe vieți din satele comunei. În prezent, spitalul funcționează ca centru de recuperare pentru bolnavi psihici cronici, existând azi și un ambulatoriu de zi și o stație de salvare, ISU.

La copii, cele mai frecvente boli în trecut, erau: bronșita, pneumonia, pojarul și scarlatina. Dintr-un raport din anul 1908, privind starea epidemiilor din țară, publicat într-un ziar național, aflăm că la Găgești, *s-a ivit scarlatina și pojarul*³²⁷, iar în anul 1930, 18 copii din satele comunei erau internați cu astfel de afecțiuni la spitalul Mălăești.³²⁸

După Primul Război Mondial, *o epidemie de scarlatină* a afectat atât copiii cât și adolescenții. Până în 1950, satele din comuna Găgești, erau deservite de un singur medic și o moașă care veneau de la Fălciu ori Murgeni, odată pe lună, de obicei moașa, vizitele medicului fiind rare. Satul Tupilați era deservit de un medic de la Vutcani, care venea destul de rar în comună. Dintr-un proces verbal din data de 30 iunie 1926, aflăm că doctorul Pavel Zeleniu, medic la Circ. Băsești, Județul Fălciu, a vizitat comuna Găgești și a constatat că în comună nu sunt boli epidemice noi. *Elevii sunt în vacanță iar născuți vii de la ultima noastră vizită care a fost la 14 iunie, a.c. a fost de 2 morți*. Medicul a mai vizitat și cârciuma domnului Victor Ionescu și a domnului Tițianu *în stare igienică potrivită. Bolnavii pelagroși au fost cercetați din casă în casă de către agentul sanitar și moașa comunală care a fost bună*. Procesul-verbal a fost întocmit în 2 exemplare, din care un exemplar a fost înaintat

³²⁶ Ghenuță Coman, *Murgeni. Contribuții la istoria unei străvechi așezări*, Vaslui, 1973, p. 117-121.

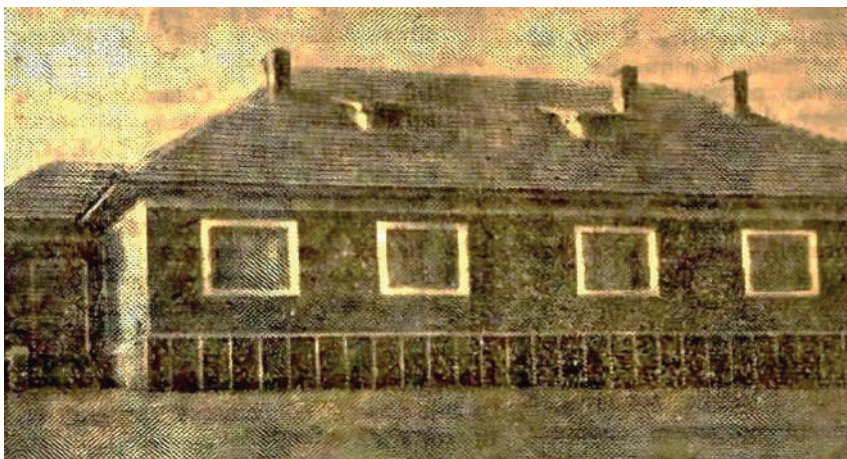
³²⁷ „Viitorul”, nr. 331 din 10 octombrie 1908, p. 2.

³²⁸ S.J.A.N. - Vaslui, fond Primăria Găgești, dosar nr. 24, f. 60.

serviciului sanitar Huși.³²⁹ Acest document ne arată faptul că activitatea sanitară a comunei Găgești era coordonată de Circ. sanitară Băsești, în comună existau mulți bolnavi de pelagră, iar mortalitatea la copiii nou născuți era foarte mare, în decurs de două săptămâni muriseră doi copii nou născuți. Lipsa medicamentelor și condițiile precare au dus la o rată ridicată a mortalității, mai ales a mortalității infantile, care ajunsese după al doilea Război Mondial la peste 25%. Nu a existat în comună farmacie, procurarea medicamentelor se făcea de la farmaciile Murgeni și Vutcani.

În 1950, odată cu înființarea raionului Murgeni, au fost înființate circumscripții sanitare umane în toate comunele. La Găgești, circumscripția a fost înființată în anul 1955, iar până atunci activitatea era coordonată de cea de la Băsești și de la Murgeni. În comună au funcționat din anul 1955 două puncte sanitare, unul la Peicani și o casă de nașteri la Giurcani, deservite de oficianți sanitari și surori medicale, Cioată Elena, Goanță Valentina, Stenoiu Rada și moașa comunală Crăciun Ioana, de care am vorbit anterior. Din evidențe, reiese că în anul 1961, Circumscripția sanitară a comunei Găgești s-a mutat într-un local propriu, construit prin contribuția satului, cu 10 camere, inclusiv una pentru medic.

Dispensarul a fost dotat cu aparatură necesară pentru asigurarea sănătății populației.

Dispensarul uman Găgești construit la 1961 prin contribuția locuitorilor, conform ziarului Flacăra Iașului

Primul medic uman care a deservit Circ. umană Găgești a fost dr. Ghidele Elena, iar primul medic repartizat după terminarea facultății a fost dr. Ioan Suciul în anul 1968. Un ziar regional prezintă într-un mod emoționant venirea medicului Ioan Suciul la Găgești imediat după terminarea facultății de medicină de la Timișoara. Primele ore ale medicului de circumscripție, după descriere din

³²⁹ S.J.A.N. – Vaslui, fond Prefectura județului Fălciu, dosar nenumit, nenumarat.

ziarul Flacăra Iaşului, nr. 6637 din 16 ianuarie 1968:

Maşina s-a oprit. A strâns mâinile colegilor şi medicul şef, le-a urat la rândul lui succes şi a rămas singur. Perspectiva de a practica medicina era până atunci ceva abstract. În momentele lui de meditaţie, vedea un medic care semăna cu el, cu un halat alb imaculat, într-un cabinet impersonal ca însăşi ştiinţa. Acum se trezi deodată iată, în faţă cu propria lui răspundere. A urcat încet treptele dispensarului, cântărind toate amănuntele. Nu se putea spune că dispensarul din comuna Găgeşti, din părţile Bârladului, era chiar ceea ce visase el, dar oricum, era un loc în care un medic cu tragere de inimă şi dragoste de meserie avea ce face. A intrat cu pas hotărât în cabinetul de consultaţii. Din instinct a păşit cu dreptul, dar în mijlocul încăperii podeaua a cedat. Aşa a aflat medicul Ion Suciu, proaspăt absolvent al Facultăţii de medicină din Timişoara, că dispensarul este în renovare, într-o încăpere se înlocuia parchetul, în alta erau depozitate materiale. Deci, o primire de loc festivă. Şi după cunoştinţa rapidă cu personalul dispensarului, a trebuit să se schimbe şi să pună mâna când pe un ciocan, când pe un fierăstrău.

De fapt, de la început a schimbat mereu halatul de consultaţii cu cel de lucrător. A venit şi prima noapte de medic de circumscripţie. A rămas din nou singur cu gândurile lui. Era iremediabil medic. Dar ce căuta el aici, la sute de km de casa părintească din Alba Iulia? Norocul? Soarta? Întâmplarea? Nici una şi toate la un loc. A vrut să cunoască Moldova în care auzise că „se nasc oameni!” şi alesese regiunea Iaşi, iar pentru că circumscripţia Găgeşti avea un indice de natalitate ridicat, optase pentru ea. De ce? În noaptea dispensarului, singur, într-un pat deocamdată străin, dar cu care va trebui să se acomodeze, să se „împrietenească”, chiar, aşa cum va trebui să se „împrietenească” cu toate lucrurile din preajmă care-i aparţin de acum încolo, proaspătul medic era bântuit de întrebări.

Toţi colegii îi spusese că are mână de chirurg, pricepută, cu degete sensibile şi ferme. Ce l-a făcut să se preocupe de pediatrie? În memorie s-a desprins privirea de joc binevoitoare a unuia dintre îndrumătorii lui pe căile ştiinţei, care-i prezisese la începutul studiilor sale că n-are să fie niciodată un bun pediatru. Şi totul pornise de la un nasture stupid. Ei bine, medicul Ion Suciu, şi-a zis el, va fi pediatru. Şi încă un pediatru bun, lucru pentru care s-a pregătit cu stăruinţă timp de mai mulţi ani. Aşa că la Găgeşti l-a atras numărul mare de copii. Avea memorie bună: 93 de copii de 0—1 an, şi tot atâtea probleme de rezolvat. Ştia ce avea de făcut în prima lui dimineaţă de medic de circă: să-şi viziteze toţi copiii. Soarele care se ridica de după dealurile domoale l-a găsit pe medic în picioare.³³⁰

În anii '80, ai secolului trecut, au mai activat aici, dr. Mărgineanu Gheorghe şi dr. Foca Aurel, iar în cadrul personalului medical auxiliar au funcţionat, moaşe, surori medicale, asistente şi muncitori sanitari. Ziarele vremii, anunţau înfiinţarea la Găgeşti şi a unui staţionar pentru copii în anul

³³⁰ „Flacăra Iaşului”, nr. 6637, din 16 ianuarie 1968, p. 1-3.

1961.³³¹ Transportul bolnavilor la spitale se făcea adesea cu căruța. Stația de salvare a raionului Murgeni, care deservea și comuna Găgești, a început să funcționeze din anul 1951.

După anul 1950, accesul populației la asistență medicală calificată a crescut, iar mortalitatea infantilă a scăzut semnificativ. Casele de nașteri au redus complicațiile postnatale, iar educația sanitară prin conferințe și pliante a contribuit la îmbunătățirea stării de sănătate. Totuși, fluctuația mare a medicilor a afectat calitatea serviciilor medicale, lipsind continuitatea în tratarea bolilor, mai ales la copii.

În satul Giurcani, în anul 1965 funcționa un centru de recuperare bolnavi cronici, iar lucrări de amenajare a unei unități sanitare pentru bătrâni dependentă de Spitalul din Murgeni, cu o capacitate de 54 de paturi și care se va specializa în operațiuni de recuperare boli cronice medicale și chirurgicale, va fi prima unitate de acest gen din raionul Bârlad așa cum se menționează în ziarul Flacăra Iașului din anul 1966.³³² Însă din anul 1969 a fost pusă în funcțiune la Giurcani, o instituție pentru ocrotirea copiilor neuro-psihiici. A funcționat la început cu 14 paturi, cu denumirea de Centrul de recuperare a copiilor neuropsihiici Giurcani, înființat pe proprietatea fostului conac, Aglae Corbu. Centrul a suferit mai multe modificări în timp, astăzi deservind o unitate pentru îngrijirea persoanelor vârstnice, cu 37 de paturi.³³³

Astăzi, asistența medicală este asigurată prin medicul de familie, care însă lipsește în comuna Găgești. Locuitorii satelor comunei, apelează la medici de familie din Vutcani, Murgeni, dar și din Bârlad sau Vaslui.

La nivelul comunei Găgești, în reședința de comună, Găgești, este în derulare un proiect de *Construire dispensar medical în comuna Găgești, județul Vaslui*, finanțat de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, cu un buget total de peste 3 milioane lei, fiind realizat în proporție de 70%, și care va funcționa probabil ca centru de permanență conform datelor furnizate de primăria Găgești.

Speranța de viață

În perioada interbelică speranța de viață era de 42 de ani la nivelul comunei Găgești, aceasta apropiindu-se în anii '80 ai secolului trecut la aproximativ 69 de ani, fiind asemănătoare cu procentul pe întreaga țară.³³⁴ În prezent, speranța de viață la nivelul comunei se apropie de cea de la nivelul județului Vaslui, fiind de 70 de ani.

³³¹ „Flacăra Iașului”, nr. 4741 din 1 decembrie 1961, p. 2.

³³² „Flacăra Iașului”, nr. 6197 din 13 august 1966, p. 1.

³³³ „Vremea nouă”, nr. 313 din 2 septembrie 1969, p. 3.

³³⁴ „România Liberă”, nr. 10511 din 11 august 1978, p. 5.

Rata natalității și a mortalității

Până în anul 1966, rata natalității la nivelul comunei Găgești era de 16,3 copii născuți vii la 1000 de locuitori, această rată scăzând an de an, ajungând în anul 2023 la 3 copii născuți vii la 1000 de locuitori, iar în 2024 rata natalității să atingă pragul cel mai scăzut din toate timpurile-2 copii la 1000 locuitori, rata mortalității fiind de 7 la 1000 de locuitori.

4.8. Organizarea medical-veterinară

Din cele mai vechi timpuri, oamenii din sate nu făceau diferență între suferințele lor și ale animalelor, folosind adesea aceleași remedii pentru vindecare. Creșterea animalelor era o ocupație importantă pentru săteni, care aveau cai și boi pentru muncă, vite pentru carne și lapte, păsări pentru carne și ouă, precum și câini pentru pază. De aceea, menținerea sănătății animalelor era o grijă constantă, de multe ori pierderea unui animal de muncă era mult mai tragică decât pierderea unei persoane din familie.

În sat au existat mereu acei „vraci” – persoane cu experiență care foloseau remedii tradiționale pentru a trata bolile oamenilor și animalelor. Chiar și astăzi se vorbește despre diverse boli ale cailor, vacilor, oilor și porcilor, cum ar fi răpciuga, limbricii, gălbeaza, pesta porcină sau buba neagră. Deși astăzi, medicina veterinară modernă este disponibilă, sătenii mai folosesc încă și remedii populare, precum zeama de varză, oțetul cu sare, untura sau plante medicinale (mușetel, salvie etc.).

Serviciul veterinar a fost organizat în România după Unirea Principatelor, la 1862 prin decretul 681, atunci când apare un Tablou de organizațiune a direcției generale a serviciului sanitar din Principatele Unite, în cuprinsul căreia se afla și prima schemă a Serviciului veterinar din țară, cu reprezentanți veterinari în multe orașe și județe, inclusiv în județul Fălciu. În 1868, măsurile de poliție sanitară veterinară sunt cuprinse în *Legea poliției rurale*, destinate combaterii epizootiilor, iar în anul 1900, prin legea nr.17 s-a creat serviciul veterinar de stat, existând un serviciu veterinar și la nivelul județului Fălciu. Dintr-un raport asupra igienei publice și asupra serviciului veterinar, din 1896-1897, aflăm că în anul 1886, a fost eradicată epizootia de pestă bovină din România, ultimele focare rămânând în două comune din județul Fălciu, dispunându-se uciderea tuturor bovinelor infectate, statul acordând despăgubiri de 184 817 lei. Din acea perioadă s-a dispus ca mișcarea bovinelor să se facă numai în baza biletelor de vite, eliberate de primărie. La 1934, serviciul veterinar al județului Fălciu, solicită primăriei Găgești, transmiterea numărului de condici de bilete de vite, necesare pentru întreg anul (vezi anexa nr.3).

Între anii 1953-1965, a evoluat în comună, în mai multe episoade, febra aftoasă, boală care a afectat bovinele, provocând pagube economice mari. Pentru a combate boala, în acei ani, au fost detașați la Găgești medici veterinari

din alte zone. Atunci a venit dr. Gavriș de la Circumscripția raională Murgeni și dr. Alexa Constantin de la Șuletea.

Comuna Găgești a fost inițial arondată Circumscripției sanitare veterinare Șuletea, însă încă din anul 1950, la centrul raional Murgeni, au fost școlarizați agenți veterinari care asigurau, într-o bună măsură, acțiunea de prevenire a bolilor la animale prin vaccinări periodice în satele comunei. În acea perioadă, la nivel de comună au activat mai mulți agenți veterinari și chiar unii oameni pricepuți de prin sate, au contribuit la tratarea animalelor bolnave. Am putea aminti aici pe: Codiță Iacob, Popa Gheorghe și alții, iar după anul 1966 au apărut în comuna Găgești, tehnicieni veterinari cu rezultate bune, coordonați de dr. Alexa Constantin de la Șuletea.

În anul 1969 s-a înființat în comuna Găgești o Circumscripție sanitară-veterinară, prin desființarea celei din fosta comună Schineni, același județ, fiind transferate, atât aparatura tehnică cât și posturile de specialiști, un medic

Dispensarul veterinar Găgești construit în 1974

veterinar, două posturi de tehnicieni veterinari și un muncitor necalificat. Atunci a venit de la Schineni, medicul veterinar, dr. Bányai Botond care a activat până în anul 1974, după care s-a transferat în județul Harghita. Acesta a avut o contribuție deosebită la îmbunătățirea stării de sănătate a animalelor și la construcția primului dispensar veterinar din comună.

Dispensarul veterinar a funcționat la început într-o cameră amenajată în sediul fostului C.A.P. Găgești. Dintre tehnicienii veterinari, care au activat cu bune rezultate în acea perioadă, au fost, Panaghie Victor, Crăciunescu Ion, Corneliu Șelcovoioi, iar ca vizitiu, Manolache Gheorghe. În anul 1974, s-a dat în folosință clădirea dispensarului veterinar, având și locuință pentru medic.

Vaccinările regulate și supravegherea animalelor din anii '70, ai secolului trecut, au redus semnificativ numărul îmbolnăvirilor la animale și păsări, unele boli de mare difuzibilitate au fost eradicate în acea perioadă. După anul 1990, din cauza lipsei de personal și interes, aceste acțiuni au scăzut, iar unele boli au reapărut, provocând mortalitate ridicată, mai ales la păsări. Astăzi, asistența

medicală veterinară în comuna Găgești este asigurată de un medic veterinar de liberă practică, dr. Rusu Manuela, ajutată în campanii de vaccinare de un asistent veterinar.

Legat de ameliorarea raselor de animale, începând cu anul 1950, au fost înființate stațiuni comunale de montă pentru unele specii de animale, bovine, ovine și porcine, aducându-se reproducători de mare valoare zootehnică în cadrul Gospodăriilor agricole colective dar și la nivelul gospodăriilor populației. În raional Murgeni, a funcționat și un centru de reproducție și selecție a animalelor și tot aici, din anul 1955, a început și recoltarea materialului seminal de la tauri, în vederea însămânțărilor artificiale la vaci. Primul operator însămânțător, a fost Butnaru Constantin de la Peicani care a activat în perioada 1955-1972. După anul 1990 a stagnat activitatea de ameliorare a animalelor, această acțiune deosebit de importantă a rămas la latitudinea crescătorilor de animale, iar principalele rase de animale au degenerat, apărând în sate metiși ai unor rase de animale cu producții mici, în special la bovine.

4.9. Organizarea serviciilor de poștă, telefon și telecomunicații (P.T.T.R.)

Pe principalele drumuri și rute din Țara Moldovei, în trecut existau locuri de odihnă pentru cai și călători numite „*poștă*”, de unde provine și expresia populară *cale de o poștă*, desemnând o distanță de aproximativ 20 de kilometri. Ulterior, termenul *poștă* a devenit și denumirea locului unde se preluau și predau scrisorile. Un astfel de punct a existat la Poșta Elan, înființat în anul 1812 după care acesta a devenit sat, atestat documentar la 2 octombrie 1812.³³⁵

Primul serviciu poștal rural a fost înființat prin Decretul Domnesc nr.357 din 26 februarie 1865, care stabilea înființarea unui oficiu poștal pentru fiecare plasă în localitățile de reședință ale noilor unități administrative.

În anul 1898, sunt înființate primele posturi telefonice într-o serie de localități din județul Fălciu, printre care: Hurdugi, Epureni, Pâhnești, Averești, Boțești, Bunești. Dolhești Pleșești, Drânceni, Răducăneni, Grozești, Bohotin, Cozmești, Stăniliești, Tătărani, Albești, Hoceni, Deleni, Grumezoaia, Vutcani, Roșiești, Băsești, Țifu, **Găgești** și Fălciu. Aceste posturi au fost date în folosință, punându-se la dispoziția publicului începând cu ziua de 25 august 1898.³³⁶ Serviciile erau asigurate prin intermediul oficiilor poștale, acestea se ocupau și de distribuirea corespondenței, iar mai târziu și de furnizarea serviciilor de telefonie, abonamente radio și TV. Până în anul 1990, la nivelul comunei Găgești, satele aparținătoare erau deservite de două oficii poștale: oficiul poștal Murgeni, care deservea satele Giurcani, Peicani, Popeni și Urdești și oficiul poștal Vutcani, care deservea și satul Tupilați.

³³⁵ „Vutcani”, nr. 1. 2004, p. 3.

³³⁶ „Epoca”, seria a II-a, nr. 849 din 27 august 1898, p. 2.

După anul 1990, funcționează o agenție PTTR, situată în satul de centru al comunei, unde activează un singur poștaș responsabil cu distribuirea corespondenței la domiciliul locuitorilor din cele cinci sate și care aparține de Oficiul Bârlad.

4.10 Organizarea jandarmeriei și a poliției

Asigurarea ordinii publice la sate în decursul timpului s-a aflat în încredințarea mai multor instituții. În perioada secolelor IV-XIII, judele era conducătorul militar al satului cu atribuții de „poliție”. În sarcina sa intrau asigurarea pazei la hotarele satului și păstrarea ordinii interne. La începuturile feudalismului, obștile sătești erau răspunzătoare de toate crimele și delictele săvârșite pe teritoriul lor. Ele erau obligate să-i predea pe hoți și pe asasini sau să plătească solidar amenda numită „*dușegubină*”, iar în cazul nedescoperirii făptașilor se aplica răspunderea colectivă.

În perioada medievală, din a doua domnie a lui Petru Rareș vătafii asigurau „poliția” internă a ținuturilor, prinzând pe răufăcători și veghind la păstrarea ordinii în teritoriu. Treptat, societatea a trecut de la dreptul nescris, cuprins în „*obiceiul pământului*”, la legile scrise (*pravile*), introduse în sec. XIX.

Sancțiunile pentru delikte și crime erau „de obicei”, pedeapsa capitală, prin spânzurătoare în cazul delictelor de furt ori prin decapitare în cazul crimelor. Arestarea individului se făcea din ordinul dat de „*judex primarius*”, ca președinte al instanței „oamenilor buni și bătrâni”, de către vataman cu jandarmii din „*straja satului*”.

În perioada 1740-1831, dregătorii domnești ai ținuturilor au fost ispravnicii, care aveau și sarcina prinderii ucigașilor, tâlharilor și hoților, cercetarea lor și înaintarea la Divan a documentelor încheiate.³³⁷

Cuvântul „poliție”, provenind din grecește, cu sensul de „activitate de ordine publică”, a intrat în uzul curent la noi în Epoca Fanariotă. Odată cu apariția statului, poliția își dezvoltă propria instituție, având ca sarcină principală menținerea ordinii în teritoriu. În timpul ocupației rusești din 1806-1812, instituția „*Agiei*” se transformă în poliție, care a beneficiat în timp de multe legi de organizare (1869, 1903, 1921 etc.). La 6 ianuarie 1869 a intrat în vigoare „*Legea poliției rurale*”, prin care se înființa în fiecare comună o poliție câmpenească formată din guarzi (pândari), puși sub autoritatea primarului și plătiți din fondurile comunale.³³⁸

Din documentele de arhivă a comunei Găgești, prezentate anterior, rezultă că la nivelul comunei Găgești, în anul 1876, era angajat pe lângă primar, un vătăjel pedestru în persoana lui Buiucu Năstase care primea un salariu de 45 lei noi la trei luni (trimestru) și un gardian câmpenesc în persoana lui Mihaiu

³³⁷ C.N. Apetrei, *Istorie administrației publice*, 2009, p. 22.

³³⁸ I. Ilincioiu, *Țăranii, pământul și moșierii în România*, 1982, p. 162.

Balmuș, care primea un salariu de 24 lei noi pe trimestru. În sarcina acestora intra și paza holdelor, livezilor și dumbrăvilor țăranilor și ale moșierilor.

Prin legea din 1 septembrie 1893 s-a creat *jandarmeria rurală*, având ca obiectiv principal prevenirea comiterii faptelor care contraveneau ordinii publice. Ulterior i s-a atribuit și dreptul de a folosi forța pentru a reprimă unele manifestări ale cetățenilor, așa cum s-a întâmplat la răscoala din 1907, împușcând 11000 de țărani, conform documentelor vremii, iar prin *Legea pentru organizarea jandarmeriei rurale* din 24 martie 1929, jandarmeria rurală a devenit *un corp organizat milităresc*, instituit pentru a veghea, în comunele rurale, siguranța statului, menținerea ordinii publice și executarea legilor.³³⁹ Mai multe comune formau teritoriul unui post de jandarmi, care avea în frunte un șef de post. Potrivit articolului 31, atribuțiile Jandarmeriei rurale erau: prevenirea infracțiunilor, menținerea și restabilirea ordinii în caz de tulburări, paza siguranței publice și de stat, adunarea informațiilor referitoare la ordine și siguranța statului, cercetarea și urmărirea infracțiunilor, prinderea infractorilor, adunarea și păstrarea probelor, executarea mandatelor de aducere și arestarea.³⁴⁰

În 1930, la nivelul județului Fălciu exista o legiune de jandarmi cu reședința în orașul Huși și care avea 5 secții de jandarmi cu 27 de posturi. Satele din comuna Găgești făceau parte din secția de jandarmi Fălciu, având un singur post de jandarmi la Jigălia care deservea satele Jigălia, ca unitate administrativă satească cu consiliu, precum și satele cu adunare satească: Găgești, Giurcani, Peicani, Popeni, Urdești sat și Urdești târg.³⁴¹ Activitatea acestor structuri a fost complexă, controversată, dar în general, benefică. Pe lângă rezolvarea unor infracțiuni minore, cum ar fi furturile, bătaile și încăierările, au gestionat și numeroase cazuri grave de crimă, în care, în multe situații, au fost implicați romi.

Miliția populară a fost înființată în România la 23 ianuarie 1949, prin decretul numărul 25, ca o structură de poliție subordonată regimului comunist. Înființarea sa a fost parte a unui proces amplu de consolidare a puterii partidului comunist. Precedat de măsuri adoptate de guvernul pro comunist al lui Petru Groza, aceasta a fost organizată ca o structură de poliție în subordinea Ministerului de Interne și care a funcționat până în anul 1990, structură ce a fost desființată de regimul care a pus mâna pe putere, FSN. La nivelul comunei. Găgești, postul de miliție a fost înființat în anul 1950, având de la înființare 2 cadre de miliție (subofițeri), unul dintre ei fiind șef de post de miliție. Principala atribuție a miliției a fost prevenirea infracțiunilor și apărarea avutului obștesc. În anul 1979, a fost dată în folosință și o clădire cu etaj a postului de miliție Găgești.

După 1989, miliția s-a transformat în poliție, tot cu doi subofițeri, iar personalul a fost schimbat frecvent, fie din motive legate de apropierea față de

³³⁹ *Documente privind Istoria României între 1918-1944*, 1995, p. 341.

³⁴⁰ *Ibidem*, p. 343.

³⁴¹ „Monitorul oficial”, nr. 166 din 28 iulie 1930, p. 1071.

familie, fie ca urmare a neajunsurilor în activitate. Este cunoscut faptul că perioada postdecembristă a adus o creștere semnificativă a infracțiunilor antisociale, în special a furturilor din proprietăți private, fenomen favorizat de sărăcia tot mai accentuată și lipsa locurilor de muncă. Se înregistrează furturi din locuințe, mai ales în cazul persoanelor în vârstă, aproape orice tip de bunuri (bani, obiecte, animale, struguri, porumb, lemn ș.a.), majoritatea cazurilor fiind clasate cu autori necunoscuți.

Serviciul de poliție a fost reorganizat în anul 2011, în prezent, la nivelul comunei Găgești există un post de poliție care funcționează în subordinea Inspectoratului de Poliție Județean Vaslui. Postul asigură serviciile de poliție în mediul rural și este format din doi angajați: agent-șef principal de poliție Tofan Bogdan și agent Stoica Marius. Infracționalitatea în comună este redusă totuși, iar dacă ne raportăm la media pe județul Vaslui, este sub aceasta.

Paza obștească o structură care a funcționat înainte de 1989, fiind coordonată de Comitetul Executiv al Consiliului Popular Comunal Găgești și avea ca principal scop, protejarea proprietății socialiste, paza magazinelor cooperativelor de consum, a spațiilor C.A.P., a fermelor, școlilor și dispensarelor. În anii '70 ai secolului trecut, bărbații cu vârsta de peste 18 ani asigurau această pază, în baza unui tabel întocmit de primărie și care era depus lunar la postul de miliție al comunei Găgești pentru a fi urmărit de acesta.

4.11. Alte instituții și structuri obștești de interes public

a) Serviciul de gestionare a deșeurilor³⁴²

Problema gunoiului menajer este pusă chiar din antichitate cu mențiuni în lucrări precum cea a lui Platon, secolul IV î. Hr.. Era vorba despre ceramică spartă, unelte uzate și cenușă, demonstrând că gestionarea deșeurilor a existat din totdeauna, mai ales în perioadele cu resurse limitate, când se recurgea la recuperare. În epoca modernă, odată cu urbanizarea accelerată, problema gunoiului a devenit critică. Primele colectări organizate au apărut în marile orașe, deși inițial erau rudimentare adesea se rezuma la o colectare pentru îngrășământ sau ardere.

Pe la începutul sec. XX, apar primele gropi de gunoi controlate, incineratoare și treptat sistemele de reciclare moderne. Pe măsură ce se conștientizează despre impactul acestuia asupra mediului, după anul 1950, a apărut termenul de reciclare a materialelor prezente în aceste deșeuri, metalul era colectat și topit, sticla spartă și recondiționată, iar materialele organice folosite ca și fertilizatori.

Pe teritoriul comunei Găgești, la înființarea gospodăriilor colective s-a pus problema colectării gunoiului de grajd și menajer și puțuri seci pentru îngroparea

³⁴² Informații primite de la reprezentata primăriei Găgești, Goraș Antoaneta.

cadavrelor de animale moarte. Construirea de platforme, fermentarea acestuia și folosirea ca îngrășământ agricol, s-a dispus la nivelul fiecărei gospodării colective și a gospodăriilor particulare, măsură ce nu a funcționat întotdeauna.

Fiecare sat, avea obligația la început, de a amenaja o groapă comună pentru depozitarea deșeurilor periculoase, cum ar fi, cadavre provenite de la animale moarte, iar mai târziu exista obligativitatea amenajării unui puț sec pentru distrugerea cadavrelor animalelor, în special a celor rezultate în urma unor epizootii. La nivelul comunei Găgești a existat un asemenea puț sec în apropierea fermei de bovine a CAP Găgești, însă, din păcate, nu prea era folosit.

După intrarea României în Uniunea Europeană, în anul 2007, s-a pus problema selectării, transportului și depozitării deșeurilor menajere, cunoscută și sub denumirea de colectare selectivă. Aceasta, în prezent se efectuează prin separarea deșeurilor în funcție de tipul acestora, pentru a facilita reciclarea și o gestionare ecologică corespunzătoare. Procesul respectă reguli simple și utilizează containere speciale pentru fiecare categorie de deșeu la nivelul comunei Găgești.

Primăria comunei Găgești pune la dispoziție containere colorate diferit, astfel: albastru pentru hârtie și carton, galben pentru plastic și metal, iar verde pentru sticlă. Pentru colectarea deșeurilor nepericuloase, comuna are contracte cu mai multe societăți, printre care FINANCIAR URBAN Vaslui și SC PRISCOM SRL Bârlad. Aceste servicii asigură colectarea gunoiului menajer din gospodării prin intermediul coșurilor de gunoi, containerelor cu roți și recipientelor, care pot conține și materiale reciclabile amestecate. Gunoiul menajer este ridicat o dată pe săptămână, în ziua de sâmbătă.

Pentru colectarea deșeurilor de echipamente electrice și electronice, comuna colaborează cu operatorul „ECOARENA-GHIPO-CONCEPT” S.R.L. Iași, care asigură preluarea gratuită și permanentă a acestor deșeuri, inclusiv a celor de mari dimensiuni, grele sau voluminoase, direct de la domiciliul cetățenilor.

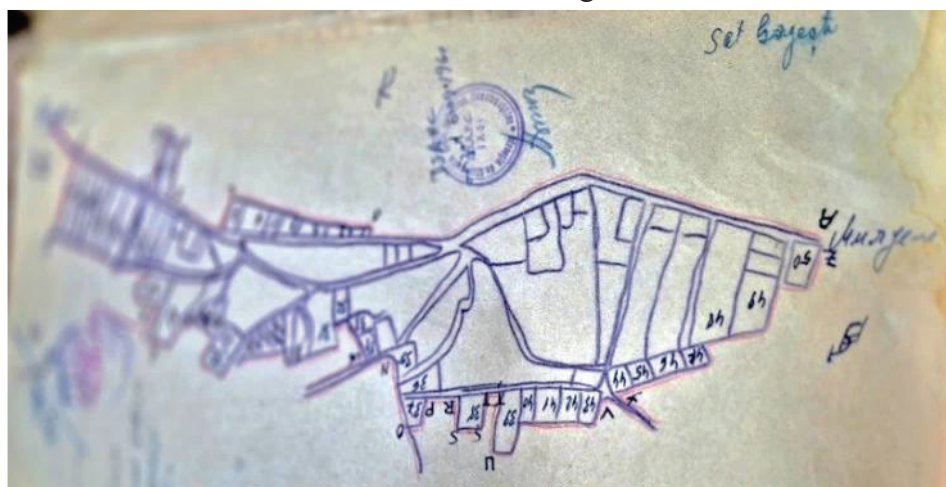
b) Serviciul de cadastrare și administrare a teritoriului

Cadastrarea teritoriului

Acțiunea de cadastrare a teritoriului începe încă din antichitate cu primele forme de înregistrare a proprietăților în Roma Antică. În România a evoluat de la simple hotărnicii la un sistem complex de înregistrare a proprietății, esențial pentru economie și administrație. Pe teritoriul comunei Găgești au fost făcute mai multe hotărnicii de către specialiști, ingineri cadastrasi, menționate anterior la istoria proprietății. În anul 1933 a apărut legea nr. 93/1933 pentru organizarea cadastrului funciar și pentru introducerea cărților funciare în vechiul Regat și Basarabia, care a încercat să extindă sistemul cărților funciare în toate provinciile românești.

În perioada comunistă, aceste acțiuni au fost derulate prin instituții create în acest sens, precum Oficiul cadastral pentru organizarea teritoriului (O.C.O.T.). Începând cu anul 1960, la nivelul comunei Găgești, prin hotărâri ale Sfatului popular, s-au întreprins acțiuni de *stabilire a vetrelor de sat*, practic a intravilanului și extravilanului pe fiecare sat și o cadastrare a terenurilor existente pe raza comunei Găgești. Pentru stabilirea vetrei de sat și a suprafețelor aflate la limita vetrei de sat, s-a emis hotărârea cu nr.183 din 31 mai 1960, a comitetului executiv al Sfatului popular al comunei Găgești, raionul Murgeni prin care s-a înființat o comisie formată din: Baltag Gheorghe președintele comitetului executiv, Timofte Gheorghe, secretar al comitetului executiv al sfatului popular Găgești, Surdu Vasile, directorul căminului cultural, Arteni Ioan, directorul școlii, ca membri ai comisiei.

Au mai fost cooptați: Marcovici Ion, medic al circumscripției sanitare Găgești, Bălan Constantin, președintele G.A.C. 11 iunie, Găgești, Cucu Gheorghe, tehnician agricol la comuna Găgești, ca membrii conform unei decizii a comitetului executiv al Raionului Murgeni.³⁴³

Vatra satului Găgești la 1966

Începând cu aceeași dată s-a procedat la determinarea și delimitarea vetrelor de sat, în toate satele aparținând comunei Găgești, acțiunea fiind stabilită în baza unei Hotărâri a Consiliului de Miniștri, cu numărul 1678 din 1958, întocmindu-se tabele și schițe pe fiecare sat, pe proprietar și unități agricole.

Prin această acțiune desfășurată la nivelul comunei Găgești, s-au stabilit:

1. Proprietari care fac parte din comună: G.A.C. Tupilați, 621,41 hectare
 - a. sector individual Tupilați 63,26 ha,
 - b. G.A.C. Peicani 953,14 ha,
 - c. G.A.C. Giurcani 856,76 ha,

³⁴³ S.J.A.N. – Vaslui, fond primăria Găgești, dosar 17/1966, f. 50.

- d. G.A.C. Găgești 594, 65 ha,
- e. G.A.C. Urdești 365,75 ha,
- f. sector individual Giurcani 4,13 ha,
- g. sfatul popular Găgești 537,00 ha.³⁴⁴

2. Proprietarii cu suprafețe de teren pe raza comunei Găgești dar care aparțin străinilor de comuna Găgești:

- a. GAS Bogdana 338,00 ha,
- b. G.A.C. „Brazdă nouă” Dodești 634,80 ha,
- c. întovărășirea „Zorile” Dodești 522,00 ha,
- d. sector individual Dodești, 66,50 ha,
- e. sfatul popular al comunei Dodești 00,
- f. sector individual Stoișești 82,00 ha,
- g. GAC „7 Noiembrie” Bosia 135,00 hectare.³⁴⁵

Celor care nu fac parte din comună, s-a comunicat U.A.T.-ului respectiv, suprafețele proprietarilor pe care le dețin pe teritoriul comunei Găgești.

După anul 1990, ca urmare a retrocedării terenurilor conform legii 18/1991 a fost încurajată acțiunea de vânzare-cumpărare, punându-se problema înființării cărților funciare și cadastrarea teritoriului. Există la această dată un

Situația cadastrală a teritoriului comunei Găgești, 2025

program național de cadastrare și carte funciară, un proiect al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară care oferă înregistrarea gratuită a proprietăților în sistemul integrat de cadastru și carte funciară, vizând acoperirea integrală a României, realizată din fonduri publice prin P.N.C.C.F. (Programul

³⁴⁴ S.J.A.N. – Vaslui, fond primăria Găgești, dosar 17/1966, f. 2.

³⁴⁵ *Ibidem*, f. 37.

național de Cadastru și Carte Funciară). La această dată comuna Găgești se află într-un stadiu de realizare de aproximativ 80%, conform hărții cadastrale puse la dispoziție de către conducerea comunei Găgești.

Nomenclatura străzilor

Altădată ulițe (huidițe), căile de acces și străzile satelor, au astăzi denumiri acordate prin hotărâri ale consiliului local și numere cadastrale pentru fiecare gospodărie. Introduse în nomenclatura stradală a fiecărei localități, acestea cuprind, denumirea străzii și numărul administrativ al fiecărei gospodării, fiind apoi înregistrate în registrul electronic național al nomenclaturilor stradale ce pot fi depistate prin sistemul G.P.S.

c) Alte organizații și structuri obștești din perioada comunistă

În perioada 1960-1989, regimul comunist s-a folosit de numeroase organizații de masă și structuri administrative pentru a controla viața socială și politică în comunele rurale, inclusiv în Găgești. Printre aceste organizații se numără sindicatele, asociațiile de femei, organizațiile sportive satești, organizațiile culturale, pionierii, șoimii patriei, U.T.C., etc. Pe lângă acestea, mai existau și instituții locale cum ar fi: C.E.C., C.P.A.D.M. (cooperativele de consum), școala, căminul cultural, dispensarele uman și veterinar, moara, brutăria, etc.

*Pioneri fruntași ai școlilor din comuna Găgești
premiați de conducerea primăriei-1981*

În anii '70 ai secolului trecut, toate aceste organizații și instituții au fost reunite într-un organism popular numit *Frontul Unității Socialiste (F.U.S)*, care cuprindea la nivel central peste 40 de organizații. Dintre cele mai importante menționăm: Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție

(U.N.C.A.P.) și corespondentul județean, U.J.C.A.P., Consiliul Național al Pionierilor și organizațiile de pionieri județene, Consiliul Național al Femeilor, Societatea de Cruce Roșie care avea și un comitet local, cu un reprezentant în fiecare comună, inclusiv în comuna Găgești.

Populația satelor din comuna Găgești era practic înregimentată politic prin aceste organizații care acopereau toate vârstele, de la preșcolari și școlari, până la adulți și vârstnici. Însă principala organizație de masă la nivel local era Organizația Democrației și Unității Socialiste (O.D.U.S.), care funcționa în fiecare sat și era condusă la nivel comunal de un comitet subordonat comitetului județean al Frontului Democrației și Unității Socialiste (F.D.U.S.).

F.D.U.S. era singura structură care propunea candidați pentru alegerile în consiliile populare locale și județene și în Marea Adunare Națională, conform Legii electorale nr. 67 din 1974. La nivelul comunei Găgești, prin această organizație fiind propus pentru funcția de deputat în Marea Adunare Națională, Buta Costică, șef secție mecanizare din satul Peicani.

În perioadele electorale, prin aceste organizații, la nivelul comunei aveau loc întâlniri cu candidații, expoziții foto-documentare, spectacole și alte acțiuni culturale. În 1974, mai mulți candidați județeni, printre care și primul secretar al județului, Vasile Tănase, au vizitat comuna și au promis, printre altele, prelungirea traseului de autobuz de la Găgești până în Tupilați, acțiune care s-a realizat, la puțin timp după aceea, în martie 1975.

Pe durata alegerilor, activiștii partidului comunist transmiteau din oră în oră, la nivel național, informații despre desfășurarea votului, condițiile meteo, prezența alegătorilor, atmosfera din secții și alte detalii. Deși rezultatele votului erau adesea previzibile, uneori cetățenii votau pentru alți candidați, ceea ce genera controverse privind alegerile.